T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

YUNANİSTAN TRAKYASI'NDA KÜLT MERKEZLERİ

BAHAR EMİN

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. IŞIK ŞAHİN

EDİRNE 2014

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

YUNANİSTAN TRAKYASI'NDA KÜLT MERKEZLERİ

BAHAR EMİN

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. IŞIK ŞAHİN

EDİRNE 2014

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BAHAR EMİN tarafından hazırlanan **YUNANİSTAN TRAKYASI'NDA KÜLT MERKEZLERİ** Konulu **YÜKSEK LİSANS** Tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 15.-16. maddeleri uyarınca **28.02.2014** **Cuma** günü saat **14.00**'da yapılmış olup, tezin * ...kabul.....edilmesine..... **OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞU** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Doç. Dr. Daniş BAYKAN		
Yrd. Doç. Dr. Işık ŞAHİN		
Yrd. Doç. Dr. Emre TAŞTEMUR		

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10031222
Yazar Adı / Soyadı	BAHAR EMİN
Uyruğu / T.C.Kimlik No	YUNANİSTAN / 99091038672
Telefon	5077347366
E-Posta	bhr.emn@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Yunanistan Trakyası'da Kült Merkezleri
Tezin Tercümesi	The Cult Centers in Greek Thrace
Konu	Arkeoloji = Archeology
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bölüm	
Anabilim Dalı	Arkeoloji Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Arkeoloji Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2014
Sayfa	256
Tez Danışmanları	YRD. DOÇ. DR. IŞIK ŞAHİN 10454591290
Dizin Terimleri	Kült=Cult ; Trakya=Trakya ; Batı Trakya=Western Thrace
Önerilen Dizin Terimleri	Abdera Maroneia Meşembria Zone
Kısıtlama	12 ay süre ile kısıtlı

Tezimin,Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine izin veriyorum. Ancak internet üzerinden tam metin açık erişime sunulmasının 25.03.2015 tarihine kadar ertelenmesini talep ediyorum. Bu tarihten sonra tezimin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum.
NOT: Erteleme süresi formun imzalandığı tarihten itibaren en fazla 3 (üç) yıldır.

25.03.2014

İmza:.....

Başlık: Yunanistan Trakyası'nda Kült Merkezleri
Hazırlayan: Bahar Emin

ÖZET

Yunanistan Trakya'sı kuzeyinde Rhodope Dağları, batıda Nestos Nehri, doğuda Hebros Nehri, güneyde ise Ege Denizi ile sınırlanan bölgeyi kapsamaktadır. Coğrafi konum olarak, hem deniz hem kara yoluyla, Yunan dünyasıyla Anadolu'yu, Asya ile Avrupa'yı birleştirmesi ve uzun tarihi boyunca önemli olaylara sahne olmuştur. Konumuz olan Yunanistan Trakyası'nda kült merkezleri adlı bu çalışmada, bu coğrafyada yer alan yerleşmeler incelenmiş ve burada yer etmiş inançların araştırılması amaçlanmıştır.

Yunanistan Trakyası'nı oluşturan üç ana bölge altında on beş yerleşim sıralanmıştır. Bunlar, Ksanthi Bölgesinde Abdera, Thermes, Kosmiti, Rhodope Bölgesinde Maroneia, İasmos, Agiasma, Pesoule, Polyanthos, Molybotis, Fillira, Evros Bölgesinde Mesembria-Zone, Traianoupolis, Kirke, Plotinopolis ve Dorsikos'dur. Kült merkezi olarak adlandıran üç yerleşimde, Demeter, Dionysos ve Apollon inançlarına dair tespit edilmiş kutsal alan veya tapınaklar açıklanmıştır. Ayrıca, tapınılmış diğer Olympos Tanrıları, Doğu Kökenli Tanrılar ve Kahramanlara dair buluntular incelenmiş ve katalog oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler:
1- Trakya
2- Abdera
3- Maroneia
4- Mesembria Zone
5- Kült

Title: The Cult Centers in Greek Thrace
Prepared By: Bahar Emin

ABSTRACT

Greek Thrace enclosed northwards by Rhodope Mountains, southwards by Aegean Sea, Nestos River at the west and Hebros River at east. Geographicaly both by sea and by land merges the Greek land with Asia Minor and Asia with Europe. Through its long history had become secenery for important events. The purpose of "The Cult Centers in Greek Tharace" named subject, was to examine the settlements and the beliefs that took place at this area.

Under the three areas which create the Greek Thrace aligned fifteen settlements. These are, Abdera, Thermes, Kosmiti at Ksanthi Region, Maroneia, İasmos, Agiasma, Pesoule, Polyanthos, Molybotis, Fillira at Rhodope and Mesembria-Zone, Traianoupolis, Kirke, Plotinopolis and Dorsikus at Evros. At three settlements which we named cult centers examined and explaned the identified sanctuary or the cult areas dedicated to Demeter, Dionysus or Apollo. Also, the gods of Olympus, eastern originated gods and Heros studied by findigs and prepared a catalog.

Keywords:
1-Thrace
2-Abdera
3-Maroneia
4-Mesembria Zone
5-Cult

ÖNSÖZ

Antik Trakya Bölgesi, uzun tarihi boyunca birçok farklı coğrafyalardan gelen halkların yerleşim yeri veya durak noktası haline gelmiş ve böylelikle yerel kültür ve inançların dışında, farklı inanç ve kültürleri bünyesine katarak harmanlamış ve zengin bir inanç sistemi oluşturmuştur. Trakya Bölgesinin Yunanistan sınırları içerisinde kalan "Yunanistan Trakyası" da aynı şekilde gelişmiştir. Uzun yıllar yapılmış olan araştırmalar ve kazı çalışmaları, yunanca ve yabancı yayınlar olarak sınırlı kalmış ve Türkiye'ye sınır oluşturan bu kadar yakın coğrafyaya dair, dilimize çevrilmiş kaynakların yokluğu hayret vericidir.

"Yunanistan Trakyası'nda Kült Merkezleri" adlı bu çalışmamızla, kazı raporları ve makaleler gibi var olan yayınları bir araya getirmeye çalışarak hem bölgeyi tanımak adına hem de burada var olan inançlar bakımından konuyu ele aldık. Bu çalışmanın hazırlanması sadece Yunanistan Trakyası'nı anlamak adına değil, tüm Trakya'nın diğer bölgeleriyle de karşılaştırma imkanı sağlaması bakımından, hem yerleşimler, hem de buluntular açısından inceleyerek dilimizde hazırlanmış nadir kaynaklardan birini oluşturmuş olduk.

Böylesine kapsamlı bir konuda çalışmamı teşvik eden, danıştığım her konuda yardımını esirgemeyen, zamanını ve tecrübesini paylaşan sayın danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Işık ŞAHİN'e sonsuz minnet ve teşekkürlerimi iletmek isterim.

Anlayışı ve sabrı ile kendisine danıştığım her anda yardımcı olan Komotini (Gümülcine) Arkeoloji Müzesi görevli arkeologlarından Sayın Khrysa KARADİMA'ya (Χρύσα Καραδήμα) teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca çalışmamın kapsamında yayınların çoğuna ulaşabildiğim, Alman Arkeoloji Enstitüsü çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım.

Tüm hayatım boyunca olduğu gibi bana inanan ve çalışmamın her anında desteğini esirgemeyen babam Yük. Müh. Hüseyin EMİN'e, annem Sah. San. Yön. Raife EMİN olmak üzere ailem ve destek olan tüm dostlarıma sonsuz teşekkürler.

Ayrıca Trakya Üniversitesinin TÜBAP kapsamında verdiği destekten dolayı teşekkür ederim.

Edirne-2014 Bahar Emin

İ Ç İ N D E K İ L E R

ÖZET……... iv

ABSTRACT……. v

ÖNSÖZ……. vi

GİRİŞ……... 1

HARİTA…… 6

I. BÖLGELERE GÖRE KÜLT MERKEZLERİ…… 7

A. Ksanthi Bölgesi……... 7

1. Abdera…….... 7

a. Coğrafi Konum ve Tarihi…….. 7

b. Abdera'nın Genel Planı…… 13

c. Tanrılar ve Kült Merkezleri…….. 20

(1). Dionysos……. 20

(2). Apollon……... 21

(3). Demeter…….. 23

(a). Demeter Kutsal alanı…….. 24

(4). Zeus…… 36

(a). Zeus Eleutherios ve Tanrıça Roma……. 36

(b). Zeus Hypsistos…… 36

(5). Kybele……. 37

(6). Aphrodite……. 37

(7). Athena Epipyrgitida…… 38

(8). Tanrıça (?)……... 38

(9). Artemis…… 38

(10). Hermes……. 39

(a). Kerdoos Hermes……. 39

(b). Hermes Agoraios…… 39

(11). Hestia ve Pythia……..... 39

(12). Nike…….. 39

(13). Pan…… 40

(14). Hekate/Bendis……... 40

(15). Nympheler…… 41

(16). İsis ve Serapis……... 41

(17). Kahramanlar……. 41

(a). Mesopolitis/ Abderos…….. 41

(b). Herakles…….. 42

(c). Timesios…….. 43

(d). İason…… 43

2. Thermes……. 44

(1). Mithra…….. 44

3. Kosmiti…….. 45

(1). Dionysos…….. 45

B. Rhodope Bölgesi…….. 46

1. Maroneia……..... 46

a. Coğrafi Konum ve Tarihi……... 46

b. Maroneia'nın Genel Planı…….. 50

c. Tanrılar ve Kült Merkezleri……... 55

(1). Dionysos…….. 56

(a). Dionysos Tapınağı…….. 56

(2). Apollon…….. 67

(3). Zeus, Tanrıça Roma, Dionysos ve Maron……. 68

(4). Kybele……..... 68

(5). Aphrodite…… 68

(6). Tanrıça (?)/Hermes……. 69

(7). Asklepios……..... 69

(8). Mısır Tanrıları…… 69

(9). Kahramanlar……... 70

(a). Herakles…….. 70

(b). Thrak Süvari……... 70

2. İasmos……... 71

(1). İason……... 71

3. Agiasma…… 71

(1). Zeus Zbelthiourdos……. 71

4. Pesoule-Maksimianoupolis……... 72

(1). Zeus Pesoulenos……. 72

5. Polyanthos…… 72

(1). Tanrılar……... 72

6. Molybotis…….. 73

(1). Athena ve Zeus Orios……. 73

(2). Şifacı Tanrılar……. 73

7. Fillira……. 74

(1). Apollon Poinos…… 74

C. Evros Bölgesi…… 75

1. Mesembria-Zone…… 75

a. Coğrafi Konum ve Tarihi…… 75

b. Mesembria-Zone'nin Genel Planı…….. 79

c. Tanrılar ve Kült Merkezleri……. 81

(1). Apollon……..… 81

(a). Apollon Tapınağı…….. 81

(2). Dionysos……... 91

(3). Demeter ve Kore…….. 91

(a). Demeter Tapınağı……..… 92

(4). Kybele……..… 99

(5). Samothrake Büyük Tanrıçası…….…….. 99

(6). Thrak Tanrıçası…….…….... 99

(7). Aphrodite…….…… 99

(8). Hermaphrodit…….……. 100

(9). Athena…….…… 100

(10). Tanrıça (?)…….…..... 100

(11). Tanrı (?)……. 100

(12). Kahramanlar……..... 101

(a). Herakles…….. 101

2. Traianopolis……... 101

(1). Asklepios ve Hygeia…….. 101

(2). Samothrake Tanrıları…….…….. 101

3. Kirke…….…… 102

(1). Apollon Sirenos…….…….. 102

4. Plotinopolis……. 102

(1). Apollon Kersinos……. 102

(2). Herakles……..... 102

5. Doriskos…….. 102

(1). Asklepios…….. 103

(2). Apollon……. 103

II. KATALOG……... 105

A. Ksanthi Bölgesi……... 105

B. Rhodope Bölgesi…….... 152

C. Evros Bölgesi……. 188

TABLOLAR…….. 223

SONUÇ……... 231

RESİM LİSTESİ……... 236

KAYNAKÇA……. 242

GİRİŞ

Antik Çağda Trakya, coğrafi olarak kuzeyde Balkan Dağları, güneyde Rhodope Dağları (Rodopi-Rodop) ve Ege Denizi, doğuda Eukseinos Pontos (Karadeniz) ve güneydoğuda Propontis (Marmara Denizi) ile sınırlanmış tarihi ve coğrafi bir bölgedir. Avrupa'nın güneydoğusunda yer alan Antik Trakya bölgesi, günümüzde Bulgaristan sınırlarının güneyini (Kuzey Trakya), Yunanistan'ın doğusundaki Trakya bölgesini ve Türkiye'nin kuzeybatısında, Marmara Bölgesinin batısındaki Trakya'yı (Doğu Trakya) içine alan bölgeyi kapsamaktadır. Bu çalışma Antik Trakya bölgesinin, Yunanistan sınırları içerisinde kalan ve "Batı Trakya", "Kuzey Doğu Yunanistan" veya "Ege Trakyası" olarak da adlandırılan coğrafi bölgeden oluşmaktadır.

Yunanistan Trakyası her ikisi de, Bulgaristan'ın güneybatısında yer alan Balkanların en yüksek dağı Rila dağından doğan, batıda Mesta (Nestos, Karasu) ve doğuda Hebros (Evros, Meriç) Nehirleri, kuzeyde Rhodope Dağları ve güneyde Ege Denizi ile sınırlanmıştır.[1] Coğrafi konum olarak hem deniz hem kara yoluyla Yunan dünyasıyla Anadolu'yu, Asya ile Avrupa'yı birleştiren güzergahta yer alması, uzun tarihi boyunca büyük önem taşımıştır. Bu önemli konumu, kaderini değiştiren birçok tarihi olaya; Thrak boylarının yerleşimi, Hellen yerleşimlerinin oluşması, felsefe ve politikanın gelişmesi, hatta saldırıların, savaşların ve fetihlerin yaşanmasına sebebiyet vermiştir.[2]

Batı Trakya'nın tarihi ve eserlerine olan ilgi, 20. yüzyılın sonlarına doğru başlamış fakat sadece arkeolojik bölgelerin tanıtılması ve uzmanlar tarafından yazıtların yayınlanmasıyla kısıtlı kalmıştır. O tarihlerde Trakya bölgesinde, Samothrake (Semadirek) Adası'nda, 1866'da Fransızlar tarafından ve 1873-1875'de Avusturyalılar tarafından başlayan kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Konumuz dahilindeki yerleşmeleri kapsayan bölgelerde Yunanlar tarafından gerçekleştirilen ilk

[1] A. Baralis, (2008): "The Chora Formation of the Greek Cities of Aegean Thrace: Towards a Chronological Approach to the Colonization Process", *Meetings of Cultures in the Black Sea Region*, s. 101.
[2] Kh. Bakırtzis vd., (2001): *Θράκη*, Baskı:2, s. 7.

araştırmalar, D. Lazaridis tarafından 1950 Abdera'da, A. Babritsas 1966 Mesembria-Zone'de, E. Pendazos tarafından 1969 Maroneia'da gerçekleştirilmiştir.[3]

1881'de Fransız arkeolog Salomon Reinach, Abdera hakkında bilgi toplamış ve 1887'de W. Regel, Abdera'yı ziyaret etmiş ve şehrin topoğrafik konuları ile ilgili inceleme yayınlamıştır (Regel W., "Abdera", *AM 12*, 1887, 161-167). Daha sonra bölge Charles Avezou ve Charles Picard tarafından ziyaret edilmiş ve bölgenin yazıtlarını da kapsayan yayını hazırlamışlardır (Avezou Ch., Picard Ch., "Inscriptions de Macédoine et de Thrace", *BCH*, vol.37, 1913). Burada antik kent olduğuna dair ilk belirlemeler bir grup sikkenin[4] bulunmasıyla da kesinlik kazanmıştır.[5] G. Kazarow'un 1918'deki ilk kayıtlarını (Kazarow G., *Zur Archäologie Thrakiens*, 1918), 1950'nin başından 1970'e dek D. Lazaridis'in sistematik kazıları izlemiş ve Lazaridis D., *Ἄβδηρα και Δίκαια*, Αθηναϊκός Τεχνολογικός Όμιλος, 1971 adlı çalışmasını yayınlanmıştır. 1982'de ise Kh. Koukouli Khrysanthaki başkanlığında 18. Kavala Kurumu (ΙΗ΄ Εφορεία Καβάλας) çalışmaları devam ettirmiştir. Halen 19. Komotini Prehistorya ve Klasik Arkeoloji Kurumu (ΙΘ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασσικών Αρχαιοτήτων) denetimi altında çalışmalar sürdürülmektedir.[6]

Maroneia'da ilk sınırlı kazı çalışması, E. Pendazos tarafından gerçekleştirilmiştir.[7] 1969'da başlayan kazılar sistematik olarak 1978'de devam etmiştir.[8] Günümüze dek kazılar sayesinde tiyatro (MÖ 4.-3. yüzyıl), Tanrı Dionysos'a atfedilen tapınak ve yapıların gün yüzüne çıkması sağlanmıştır.[9] 19. Prehistorya ve Klasik Dönem Eski Eserler Kurumunun (*ΙΘ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασσικών Αρχαιοτήτων/ ΙΘ΄ Ephorate of Prehistoric & Classical Antiquities*) yürüttüğü kazılar antik kentin çeşitli alanlarında uzun yıllar devam etmiştir. 2007-

[3] Bakırtzis v.d., 2001:7.
[4] M. Thompson vd., (1973): *An Inventory of Greek Coin Hoards, The American Numismatic Society,* s. 97, no 698.
[5] B. Isaac, (1986): *The Greek Settlements in Thrace until the Macedonian Conquest*, Leiden, s. 75.
[6] Parisaki - Loukopoulou, "Άβδηρα- Ακριβής Θέση", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0050,* (17/03/2013).
[7] Isaac, 1986:112.
[8] M.S. Pendazos- V. Pendazos, (1984): "Μαρώνεια", *Αρχαιολογία*, sayı.13, s. 47.
[9] Pendazos -Pendazos, 1984: 48.

2013 yılları arasında yine 19. Prehistorya ve Klasik Dönem Eski Eserler Kurumu tarafından, Avrupa Birliğinin de finansmanlığıyla antik tiyatronun yeniden düzenlenmesi ve Dionysos Tapınağı konservasyon projesi yürütülmüştür.

Mesembria'da ilk kazı çalışması, I. Dünya Savaşı yıllarında 1917'de, Bulgar G. Kazarow tarafından gerçekleştirilmiştir (Kazarow, G. "Zur Archäologie Thrakiens" 33, 1918). 1966'da başlayan sistematik kazı çalışmaları Trakya Eski Eserler Denetleme Müfettişi Andrea Babritsas tarafından şehrin güney batı köşesinde gerçekleştirilmiştir.[10] Şehrin duvar kalıntıları, yollar, kapılar, resmi binalar, dükkânlar, kutsal alanlar dışında ayrıca bize oradaki yaşam, faaliyetler ve halkın ekonomik-kültürel seviyesi ile ilgili paha biçilemez bilgiler vermektedir.[11] Son on yılın kazıları Trakya Arkeoloji Birliği (Εφορεία Αρχαιοτήτων Θράκης) tarafından yürütülmüştür.[12] 1987 ve önceki yıllarda yapılan kazılarda Demeter'e ait olduğu düşünülen tapınak ortaya çıkartılmış ve burada çalışmalara yoğunlaşılmıştır. Demeter Tapınağı 1988'deki kazılara dek yerleşimin bilinen tek kamu yapısıdır.[13] 1988 ve sonrasındaki yıllarda ise tanrı Apollon ile bağdaştırılan bölgedeki ikinci tapınak tespit edilmiştir. 1966'da Arkeoloji Birliğinin finansmanlığıyla başlamış olan sistematik kazı çalışmaları, 19. Prehistorya ve Klasik Dönem Eski Eserler Kurumu (ΙΘ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων) tarafından yakın bir döneme dek devam etmiştir.

Tezin konusu olan kült merkezleri; antik çağlarda tapım gören tanrılara inşa edilmiş tapınak ve yanında yer alan farklı yapı ve tanrı ve tanrıçalara yapılan kurban adakları için sunak gibi öğelerin yer alabileceği bölgeye (kutsal alana) verilen isimdir. Konumuzu kapsayan Yunanistan Trakya bölgesinde kült merkezi olarak inceleyebileceğimiz yerleşimleri üç ana bölgenin başlığı altında topladık. Bölge ve şehir isimleri tez içerisinde bazı durumlarda[14] daha kolay anlaşılabilmesi ve

[10] P. Tsatsopoulou, (1997): "Μεσημβρία-Ζώνη 1987-1997", *ΑΕΜΘ 1996*, s. 917.
[11] Bakırtzis vd., 2001: 8.
[12] Tsatsopoulou, 1997: 918.
[13] Tz. Tsatsopoulou, (1988): "Αιγιακή Μεσημβρία - Η Ανασκαφική Έρευνα στο Χώρο της Αρχαίας Πόλης κατά το 1987", *ΑΕΜΘ 1987*, s. 469; Tsatsopoulou, 1991: 491.
[14] Modern bir coğrafi sınırdan bahsediliyorsa, Yunanca ismin yanında bilinen antik döneme dair isim ve varsa Türkçe ismi de belirtilmiştir.

karışıklığa yol açmaması bakımından Yunanca isimleri ile kullanılmıştır. Ana başlıkları oluşturan bölgeleri batıdan başlayarak sıralayacak olursak, Yunanistan'ın Makedonya bölgesi ile Trakya Bölgesi arasında Nestos Nehri ile sınır oluşturan Ksanthi (İskeçe) Bölgesi, doğuya doğru devam edildiğinde Rhodope (Rodopi-Rodop) Bölgesi ve en doğuda Evros (Hebros-Meriç) Bölgesi yer almaktadır. Çalışmada her üç bölge içerisinde tapınağın veya bir kutsal alanın varlığı tespit edilmiş kült merkezi olarak adlandırabileceğimiz yerleşimleri inceledik. Bunlar Ksanthi Bölgesinde Abdera, Rhodope Bölgesinde Maroneia, Evros bölgesinde ise Mesembria-Zone yerleşimleridir. Ancak bu yerleşmeler dışında, üç ana bölge içerisinde yer alan, herhangi bir inancın varlığına dair buluntular ışığında, çevre yerleşmeler de eklenmiştir. Bunlar Ksanthi Bölgesinde Thermes (Ilıca) ve Kosmiti, Rhodope Bölgesinde İasmos (Yassıköy), Agiasma (Ayazma), Pesoule (Maksimianoupolis), Polyanthos (Narlıköy), Molybotis ve Fillira (Sirkeli)'dır. Evros Bölgesinde ise Traianopolis, Kirke, Plotinopolis (Didymoteikhon-Dimetoka) ve Doriskos'dur.

Bölgede Arkaik Çağ'dan itibaren Dionysos, Apollon, Demeter gibi, Trakya için önemli tanrılar adına tapınaklar inşa edilmiştir. Abdera, Maroneia ve Mesembria-Zone antik yerleşimlerinde yer alan tapınaklar, inanç sisteminin en önemli öğesi olduğundan incelememizin ana kült sembolü durumundadırlar. Sırasıyla şehirlerin genel planının anlatılmasının sonrasında kutsal alan ve tapınaklar ulaşabildiğim kaynaklar yardımıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kentler dışında kutsal alanı olma ihtimali yüksek olan yerleşimlerden yazıtlar, antik kaynaklar veya buluntular ışığında söz edilmiş ve bu konudaki buluntular katalogda yer almıştır.

Yunanistan Trakyası genelinde kutsal alan ve tapınakların yer aldığı yerleşmelere dair hazırlanmış kazı raporları, araştırmalar, makale, kitaplar ve bu konuyla ilgili kaynaklara ulaşılmaya çalışılmıştır. Kaynak seçiminde özellikle modern Yunanca olarak yayınlanmış eserlere öncelik verilmiştir. Atina Arkeoloji Birliği Kazı Sonuçları (*Πρακτικά της ἐν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας*), 1970 tarihli yayınından başlanarak incelenmiş ve kültle ilgili yer alan bilgiler bu çalışmada yer almıştır. Selanik Aristoteleio Üniversitesinin yayınladığı Makedonya ve

Trakya'da Arkeoloji Çalışmaları (*Το Αρχαιολογικό Έργο στη Μακεδονία και στη Θράκη*) kazı sonuçlarından bilgiler 1987 ilk yayınından başlanarak 1996'ya kadar olan yayınlarında kutsal alanla ilgili tüm bilgiler değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Tezin ana bölümünü oluşturan birinci bölümde, inançlara dair belge oluşturabilecek buluntular ışığında yer alan yerleşmeler ve inançlar incelenmiştir. Her üç bölge altında birinici sırada kült merkezi diye adlandırdığımız kentlere dair coğrafi bilgi ve tarih aktarıldıktan sonra tanrı ve tanrıçalar ve yer alan tapınak ve kutsal alanların mimari yapısı, kült buluntular, resimler ile desteklenerek anlatılmıştır. Her yerleşmede tanrı ve tanrıçalara dair bilgiler ayrı başlıklar altında açıklanmıştır. Son bölümde ise bütün buluntuların sıralandığı katalog bölümü yer almaktadır.

Tezin katalog bölümünde incelenen eserlerin hepsi, konu ile ilgili bu güne kadar yapılmış olan araştırmalardan bir araya getirilmiştir. İncelenen eserler arasında en erken tarihli olanları, MÖ. 6. yüzyıldan en geç MS. 4. yüzyıla tarihlenmektedir. Katalogda büyük bir çoğunluğu oluşturan steller 19. Prehistorya ve Klasik Dönem Eski Eserler Kurumu (*ΙΘ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασσικών Αρχαιοτήτων*)'un yayınladığı L. Loukopoulou vd., *Επιγραφές της Θράκης του Αιγαίου* (Ege Trakya'sının Yazıtları) kitabından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Harita. Kült Merkezleri ve Buluntu Yerleri

I. BÖLGELERE GÖRE KÜLT MERKEZLERİ

A. Ksanthi Bölgesi

1. Abdera

a. Coğrafi Konum ve Tarihi

Abdera, alüvyon bir düzlüğün kıyı şeridinde, batısında Nestos Nehri, onun ilerisinde Orbelous dağları; Akontisma ve Pistyros[15] antik kentlerinin burada bulunduğu tahmin edilen, kuzeyde Rhodope Dağları ve doğuda Vistonis Gölü ile çevrelenmiştir. Herodotos'un belirttiğine göre (VII, 126) Nestos Nehri, Abdera'nın duvarları hizasından geçmekteydi. "*…Aslanlar bir tarafta (Abdera'dan geçen) Nestos nehri ile (Acarmania'yı sulayan) Achelons nehri arasındaki sahada bulunurlar*…". Buna göre, günümüze dek nehrin ağzı 20 km batıya ilerlemiştir.[16] Abdera, Bouloustra burnunun yakınında, bugünkü Abdera köyünün 7 km. güneydoğusunda yer almaktadır. Bouloustra burnu, Nestos Nehri ile Vistonis Gölünün arasında yer alır. Antik yerleşimin yer aldığı bu bölgede, güney batı tepede Bizans şehri Polystilo'nun[17] duvarları ve antik şehrin duvarlarının bazı bölümleri görülmektedir.[18]

Jeolojik olarak bölge; Nestos Nehrinin çevresi tamamı ile kalker ve vadinin doğusundaki tepeler ise granittir.[19] Abdera, deniz seviyesinden 30 m. yüksekte, denize çıkıntı oluşturan kayalık üzerinde yer almaktadır. Bugün Bouloustra denilen

---

[15] Akontisma: Kavala'dan birkaç km sonra Ksanthi'ye doğru, Nea Karvali yakınında antik yerleşimdir. Pistyros (Πίστιρος): Antik Trakya'nın iç kısmında yer alan antik çağ ticaret merkezidir.
[16] Isaac, 1986: 73.
[17] Polystilo (Πολύστυλο): Antik Abdera yerleşiminin Bizans dönemi ismidir. Kaynak: *Βυζαντινό Πολύστυλο*, http://hellas.teipir.gr/Thesis/Pol_Thrace/greek/byzantine/polistilon.htm, (01/02/2014).
[18] Parisaki-Loukopoulou, "Άβδηρα-Ακριβής Θέση", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0050*, (17/03/2013).
[19] D. Lazaridis, (1971): *Άβδηρα και Δίκαια*, Αθήνα, s. 3,4; Isaac, 1986: 74.

bölgede, antik çağda liman için elverişli alan oluşturan denize açılan sahilin olduğu anlaşılmıştır. Doğuda ise o dönemde koy olan kumsal uzanmaktadır.[20]

Abdera ismine sahip iki yerleşim bulunmaktadır. Bu bilgiye değinen antik kaynaklar Strabon ve Stephanus Byzantios'dur. Strabon, (III, 4.3) Abdera'yı İspanya'nın güney kıyısında Phryg kuruluşu olduğunu bilmektedir: "*Μετὰ ταύτην Ἄβδηρα Φοινίκων κτίσμα καὶ αὐτή*…." Bu şehre ait sikkeler 'Abdrt' Phryg yazısını taşımaktadır. Phryg-Kartaca kuruluşu olması durumunda, Abdera, Phryg ismi olabilir. Bu bilgi doğru kabul edilir ise Abdera'nın bir dönem için Trakya'da, Phrygia'ya ait merkez olma olasılığı vardır. Buna dair kesin bir kanıt yoktur.[21] Büyük olasılıkla yabancı bir şehir olan Abdera Yunancaya çevrilmiş ve Yunan mitolojik kahramanı Abderos'un adından türemiştir. Yunan yerleşim isimleri çoğunlukla isimsiz kişi veya kahraman hikayelerinden oluşan efsanelerde açıklanmaktadır.[22]

Pindaros'un anlatımlarından öğrendiğimize göre bölge, toprağının bereketiyle anılmaktadır (Paian II, 1. 25). Bereketli bir alanda yer alan Abdera'da bol mısır yetiştirilmekte, mükemmel balığıyla bilinmektedir. Bu alan boyunca kaliteli limanı, Tuna'dan Ege'ye dek kontrol edilebilen kara yoluna sahip nadir bölgelerdendir.[23] Sicilyalı antik yazar Diodoros Sikeliotis'den (XV 36) öğrendiğimize göre ise otuz bin Triballos'lu (MÖ 376/5 yılında) Abdera'nın işgali sonucu yaşanan kıtlığa rağmen yine de yiyecek ihtiyaçlarını karşılayabilmişlerdir.[24] MÖ 170'de *praetor*[25] Hortensius, (Livy 43, 4) Abdera'yı yağmalamış ve 100.000 *dinarii* ve elli bin *modii* buğday almıştır.[26] Bu gibi bilgilerden, yerleşimin ekonomik gelişimi ve zenginliğine dair özel detayları oöğrenmekteyiz.

---

[20] Isaac, 1986: 74.
[21] Isaac, 1986: 76; C. Dougherty, (1994): "Pindar's Second Paean: Civic Identity on Parade", *Classical Philology*, C. 89, No. 3, s. 208.
[22] Dougherty, 1994: 208.
[23] Isaac, 1986: 74-75.
[24] Isaac, 1986: 73.
[25] Praetor: Eski Roma'da Sezar'ın muhafızlarına verilen isim. Vatandaşlar arasında uyuşmazlıkları çözen yargıç ve yönetici konumunda olan yetkili kişi anlamındadır. Kaynak: *Praetor*, http://tr.wikipedia.org/wiki/Praetor, (01/02/2014).
[26] W. A. McDevitte, "The History of Rome", Titus Livius (Livy), Book 43, chapter 4, *http://www.perseus.tufts.edu*, **(**11/03/2013**)**.

Abdera, en zengin dönemini MÖ 5. yüzyılda Thassos'un, anakarada hükmünün azaldığı dönemde yaşamıştır. Abdera'nın avantajlarından biri bölgenin stratejik önemidir. Persler, Atinalılar, Odrysler gibi en büyük güçlerin dahi ilgisini çekmiştir.[27]

Abdera'da ilk yerleşim, MÖ 656-652 yılları arasında Timesios önderliğinde Ionia'dan gelen Klazomenaililer[28] tarafından gerçekleşmiştir.[29] Daha sonra koloni yenildiğinde, Timesios, Abdera'da Herodotos döneminde kahraman ilan edilmiştir.[30] Herodotos'a göre (I, 168) Thraklar, Timesios'u öldürüp Klazomenaililer'ı kovmuşlardır. Herodotos Timesios'un kahramanlaştırlmasının şöyle anlatır: "…*Teos halkı ise aşağı yukarı ayni akibete uğradılar. Onlar da Arpag'ın surlarına karşı toprak yığınını yükselterek duvarın seviyesine vardığını görünce hep birden denize atlayarak gemilerine girmişler, Trakyaya geçmişler ve Abdera şehrini vücuda getirmişlerdi. Bu sahayı daha önce Klazomenea'lı Temisios (Timesios) da işgal etmek istemişse de Trakyalılar tarafından kovulmuştu. Teos'lular hala bu adama bir kahraman diye taparlar*." MÖ 7. yüzyıl ve 6. yüzyıl başlarına tarihlenen Abdera arkaik mezarlıkta yapılan kazıya göre ve MÖ 7. yüzyılın ortalarına tarihlenen arkaik alanın bulunması ile ilk yerleşimcilerin burada en az elli yıl yaşadığı belirlenmiştir.[31] Ayrıca, MÖ 7. yüzyıl sonuna tarihlendirilen orientalizan keramiği Abdera'da bulunması ve bu keramiği buraya getiren bir grubun varlığını anlatmaktadır. Bu durum, (MÖ 7. yüzyılın ortalarına veya biraz erken) Thassoslular'ın, Klazomenaililer bölgeyi terk ettiklerinde, yerleşme çabası içerisinde olduklarını göstermektedir.[32] MÖ 6. yüzyılın ortalarında Klazomenailılar Teos'dan gelen yerleşimcilerin karşı konulmaz akışına dayanamayarak, MÖ 545'de şehri terk etmişlerdir.[33]

---

[27] D. Triandaphyllos, (2000): "Αρχαία Θράκη", *Θράκη*, Baskı: 2, s. 60.
[28] Klazomenai: Klazomenai/Clazomenea Ionia kıyılarında yer alan antik Ion kentidir. Günümüzde kalıntıları İzmir'in Urla ilçesinde yer almaktadır.
[29] Triandaphyllos, 2000: 59; Bakırtzis vd., 2001: 35; A. Mikhalopoulos vd., (2002): *Ανατολική Μακεδονία Θράκη*, s. 140.
[30] Rutherford, (2001): *Pindar's Paeans, A Reading Of The Fragments with a Survey of the Genre*, s. 263.
[31] Triandaphyllos, 2000: 59; D. Triandaphyllos, (1984): "ΑΒΔΗΡΑ: Ἱστορικά Στοιχεία", *Αρχαιολογία*, sayı. 13, s. 27.
[32] Isaac, 1986: 80.
[33] Koukouli Khrysanthaki, 2004: 242.

Daha sonra MÖ 545'de Küçük Asya'nın Teos[34] halkı, Pers baskısından kurtulmak için bu bölgeye gelerek bölgenin Thrak boylarıyla mücadeleleri sonrası, Abdera'ya yerleşmişlerdir.[35] Strabon (XIV, 30, C644) olayı şöyle anlatır: "*Teos da bir yarımada üzerindedir ve bir limanı vardır. Lirik şair Anakreon Teosludur. Onun zamanında, Perslerin küstahlıklarına dayanamayan Teoslular kentlerini bırakarak, bir Thrak kenti olan Abdera'ya göçtüler ve bundan böyle Abdera'yı ima ederek "Teosluların güzel kolonisi Abdera" dizesi söylenir. Fakat bunlardan bazıları sonradan tekrar geri dönmüştür. Daha önce söylediğim gibi Apellikon da Teosluydu ve tarihçi Hekataios da aynı kenttendi. Kentin kuzeyde başka bir limanı daha vardır. Burası kentten otuz stadia uzaklıktadır ve Gerhaiidai adını taşır*."[36] Onlar da bölgedeki Thrak boyları ile sert çarpışmalar yaşamışlardır.[37] Pindaros ikinci Paianı'nda, Thrak yerleşimcileri Teos'dan gelenleri, Athos'a[38] dek uzaklaştırmayı başardıklarından, ancak onlar tekrar geri dönüp Melamphylo Savaşı'nda galip gelerek yerleşik düzene geçtiklerinden bahsetmektedir.[39] Çok açık ki, İonia Teoslu nüfuzun kayda değer bir bölümü Pers hükmünden uzak, Abdera'da buldukları kolonide yaşamayı tercih etmişlerdir. Böylelikle yaşamın daha kolay olduğu yerlere göçü tercih ettikleri anlaşılmaktadır.[40] Yeni yerleşim, tarım ve ticaret şehri olarak gelişmiştir. Zengin toprağı, tarım yapımına elverişli olup, coğrafi konumu ise ticaretin gelişmesini sağlamıştır. Mısır, Suriye ve Mezopotamya'ya ulaşmış olan gümüş sikkeler- sekiz drahme ve dört drahmeler- şehrin ekonomik olarak ne kadar geliştiğini belgelemektedir.[41] Dönem dönem gerilemiş olsa da, Teoslular'ın yerleşimi, Abdera'nın, kuzey Ege'nin en gelişmiş şehirlerinden biri olmasını

[34] Teos: Günümüz coğrafi konumu İzmir, Sığacıktır. İzmir ilinin 60 km güneybatısında Seferihisar İlçesi'ne 5 km uzaklıkta yer alan, antik liman kentidir. Antik dönem sınırları olan İonia sahil şeridinde yer alan, MÖ 1000 yıllarında bir İon kolonisi olarak kurulmuştur. Dionysos tapımı önemli yer tutmaktadır. Teos'un kurucusu, Dionysos oğlu Athames olarak bilinir. Kaynak: *Teos Arkeoloji Projesi*, http://www.teosarkeoloji.com/index.php/tr/teos/konum, (30/12/2013); *Teos Antik Kent*, http://www.teospension.com.tr/TEOS_antik_kent.html, (30/12/2013); *Teos*, http://en.wikipedia.org/wiki/Teos, (30/01/2014).

[35] Bakırtzis vd., 2001: 35.

[36] Strabon, (1987): *Coğrafya, Anadolu (Kitap:XII,XIII, XIV)*, çev. prof. dr. Adnan Pekman, İstanbul, s. 162.

[37] Bakırtzis vd., 2001: 35.

[38] Athos: Yunanistan Makedonia bölgesi, Khalkidiki şehrine yakın dağlık yarımada. Selanik'in en doğuda yer alan bacağının ucunda yer alan dağlık bölgeye verilen addır.

[39] Triandaphyllos, 1984: 27.

[40] Mikhalopoulos vd., 2002:140; Isaac, 1986: 80, 81.

[41] Triandaphyllos, 2000: 59.

sağlamış ve Persler'in Yunanistan'a karşı savaşında, önemli noktalardan birini oluşturmuştur.[42]

Dareios'un İskitler'e saldırısı sonrası MÖ 512'de Trakya'da sürekli bir Pers varlığı hüküm sürmeye başlamıştır. O dönemden itibaren savaş sırasında bölge, Persler'in temel noktalarından birini oluşturmuştur.[43] Persli General Megabazos, Abdera'dan geçerek Paionoslular'a[44] savaş açan ilk kişidir. Abdera'nın şehir-devlet olarak hızlı gelişimini ve MÖ 5. yüzyılda (MÖ 480) Kserkses'in ordusunun konaklaması sırasında yapılan dev harcamalara dayanabilmesi ekonomik gücünü göstermektedir. Herodotos (VII,120) şöyle söz eder: "*Böyle bir hadise dolayısı ile Abderalı Megakreon hemşerilerine şu nükteyi söylemiş ve onlara, erkek kadın hep birlikte mabede giderek yalvarıcı olarak durmalarını ve bundan böyle başlarına gelebilecek musibetin yarısından korunmak için dua etmelerini, Kserkses ordusunun günde bir defacık öğün ile iktifa ettiği için Allaha hararetle şükretmelerini tavsiye etmişti. Çünkü hükümdar, bir yerine iki öğün yemek verilmesini emretmiş olsaydı, bütün Abderalılar onun gelmesinden evvel kaçmağa mecbur olur yahut kaçamdıkları takdirde mutlak harabiye uğrarlardı...."* Pers kralı, ikinci ziyaretini MÖ 479'da gerçekleştirmiştir. Yunanistan'dan dönüşte şehre altın bir kılıç ve altın yaldızlı bir *tiara* bağışlamıştır. Abdera, Pers savaşlarından sonra uzun bir barış dönemine girmiş ve ekonomik gelişim göstermiştir. Bu savaşlardan sonra "Atina Antlaşmasının" bir üyesi olmuş ve MÖ 454'ten itibaren yıllık vergi kataloğunda 10-15 talant yıllık vergi ödediğinden bahsedilmektedir.[45] Kimon seferinden sonra Delos Birliğine katılmış ve Thassos hariç, Trakya'nın en zengin şehri olmuştur. MÖ 408'de Trakya'nın en güçlü şehirlerinden biri olduğu kaydedilmiştir.[46]

MÖ 4. yüzyılın ortasından sonra, Abdera için yeni bir dönem başlamıştır. II. Philippos bölgenin yeni politik başkanıdır. MÖ 346'da, Abdera, geçmişte Atina'nın önemli müttefiki olup, artık II. Philippos'un Makedonya ittifak üyesidir. Abdera'nın

[42] Mikhalopoulos vd., 2002: 140.
[43] Triandaphyllos, 1984: 28.
[44] Yunanistan -Akhaea bölgesinde Paionos'da yaşayan halktır.
[45] Triandaphyllos, 1984: 28; Triandaphyllos, 2000: 61; Bakırtzis vd., 2001: 36.
[46] Rutherford, 2001: 263.

II Philippos'un etkisi altına girmesi, iki durumla açıklanmaktadır: sahile yakın iki yeni limana sahip yeni bir şehrin inşaatı ve yeni para basımı başlamasıdır.[47]

MÖ 376'da Triballoslar[48] tarafından büyük bir yıkım gerçekleştirilmiştir. Atina'nın müdahalesi sonucu kurtulmuş ve İkinci Atina Antlaşmasına da üye olmuştur. Daha sonra MÖ 350'de tekrar bütün Trakya'yla birlikte Abdera da, Makedonya kralı II. Philippos'un hükmü altına girmiştir.[49] Hemen akabinde Makedonyalılar'dan sonra sırasıyla Seleukos ve Ptolemaios hükmünü yaşamıştır. Akabinde MÖ 200'de Makedonya Kralı V. Phillipos şehri fethetmiştir.[50] MÖ 170'de Romalı komutan Ortensio tarafından ele geçirilmesiyle ikinci büyük yıkım ile karşılaşmıştır. Birçok Abderalı öldürülmüş veya köle olarak satılmıştır. MÖ 166'da Abdera'lılar, başkentleri Teo'ya başvurarak, Roma'yla aralarında arabuluculuk yapmasını istemişlerdir. Roma'nın, Makedonya ve Trakya'da hükmünün başlamasıyla, diğer şehirler gibi Abdera da, senatonun kontrolü altında, özgür kalmıştır.[51] Bu bağımlılık, Roma imparatorlarının veya kraliyet aile üyelerinin resmedildiği küçük bronz sikkelerden anlaşılmaktadır.[52]

MÖ 370'de Triballoslar ve MÖ 170'de Romalılar tarafından iki büyük yıkım yaşamış olsa da, Abdera Trakya'nın en büyük ve kuvvetli şehirlerinden biri olmuştur. Akme döneminde 22.000 vatandaşa sahip bir kente dönüşmüş, tüccar, çiftçi, inşaat işçisi, zanaatkâr (çömlekçi), hayvan yetiştiricisi, balıkçı ve piyade erini barındırmıştır. Ekonomik gelişimi ve şehrin zenginliği kültür ve sanatın ilerlemesini de beraberinde getirmiştir. Şair Anakhreon yerleşimcilerle birlikte gelip, Abdera'da yaşamıştır. Filozof Leukippos ve Anaksarhos, şair Nikenetos ve büyük filozof Demokritos burada doğmuştur. Demokritos'un felsefesi çağdaş atom biliminin temelini oluşturmuş ve ülkesinin tüm dünyada tanınmasını sağlamıştır.[53]

---

[47] K. Khryssanthaki, "Reconsidering the History of Abdera", *Klazomenai, Teos and Abdera: Metropoleis and Colony*, Thessaloniki, 2004, s. 313.
[48] Triballoslar, modern kuzey Sırbistan ve Bulgaristan'ın batısında, düzlüklerde hüküm süren Thrak kabilesidir.
[49] Triandaphyllos, 2000: 61.
[50] Triandaphyllos, 1984: 29; Triandaphyllos, 2000: 61.
[51] Triandaphyllos, 2000: 61.
[52] Triandaphyllos, 1984: 30.
[53] Bakırtzis vd., 2001: 37.

b. Abdera'nın Genel Planı

Genisea[54], Pezoula[55] ve günümüz Abdera köyünden güneye doğru 22 km sonra, denize yakın antik Abdera'nın yer aldığı sahile varılmaktadır.[56] Abdera, arkeolojik alanı, yazlık belde ile limana doğru olan yolun arasında, köyün güneyinde yer almaktadır.[57] Arkeolojik alanın büyük bir kısmı çitle çevrilmiş durumdadır.[58] Antik Abdera şehri, tespit edilmiş kalıntılara göre surla çevrelenmiş iki alandan[59] kuzeyde yer alan A bölümü ve güney kısım olan B bölümünden oluşmaktadır (Res.1).

A bölümün kazı çalışmaları büyük çoğunlukla kuzey kesimde gerçekleştirilmiş (Res. 1:1). Burada MÖ 7. yüzyıldan başlayan yapı kalıntıları, Tanrıça Demeter'a atfedilen kutsal alan ve Hellenistik döneme dek tarihli nekropol[60] (Res. 1:8) yer almaktadır. Alanın güneyinde B bölümüne ait duvarın hemen sınırına tiyatro (Res. 1:7) yerleştirilmiştir. B bölüme geçtiğimizde ise batıda sur kapısı (Res. 1:2), MÖ 4. yüzyıl, hellenistik dönem ve Roma dönemine tarihli yapılar (Res. 1:3,4,5). Güney batıda ise akropolis ve Bizans dönemine ait kale, yapılar ve mabet (Res. 1:6) bulunmaktadır.[61]

Abdera-sahil yolunun 3.5 km.'sinde, doğuya doğru 800 m. mesafede toprak yol bizi A bölümün Valta-Zambaki[62] diye isimlendirilen bölgesine götürmektedir. Burada, iki evreden oluşan duvar kalıntısı olduğu anlaşılmıştır. Kuzey batıdan giriş bölümünde 4-4.5 m. eninde Klazomenai halkına ait duvar kalıntısı ile MÖ 7. yüzyıla

[54] Nestos Nehri ve Bistonis/Bistonida Gölünün yakınında yer alan Kasnthi bölgesine ait bir kasabadır.
[55] Ksanthi vilayetine bağlı bir köydür. Ksanthi şehrinin güneydoğusunda, Genisea'dan ise az mesafe güneyde yer almaktadır.
[56] Bakırtzis vd., 2001:35.
[57] Mikhalopoulos vd., 2002: 141.
[58] Bakırtzis vd., 2001:35.
[59] Mikhalopoulos vd., 2002: 141.
[60] Triandaphyllos, 1984: 33.
[61] Mikhalopoulos vd., 2002:141.
[62] A bölümün kazı çalışmaları yapılmış olan kuzey batı kısmı.

tarihlenen sur kapısı görülmektedir.[63] Daha geç döneme ait MÖ 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen 2.30 m. kalınlığında bir diğer duvar kalıntısı ise birinci evrenin

Res. 1. Abdera Arkeolojik Alanı.

1. Demeter Kutsal Alanı
2. Sur kapısı ve batı duvarı
3. Roma Hamamı
4. Yapılar
5. Atölyeler
6. Antik akropol, Bizans Dönemi Kenti - Polystilo.
7. Tiyatro
8. Nekropol

[63] Bakırtzis vd., 2001: 37.

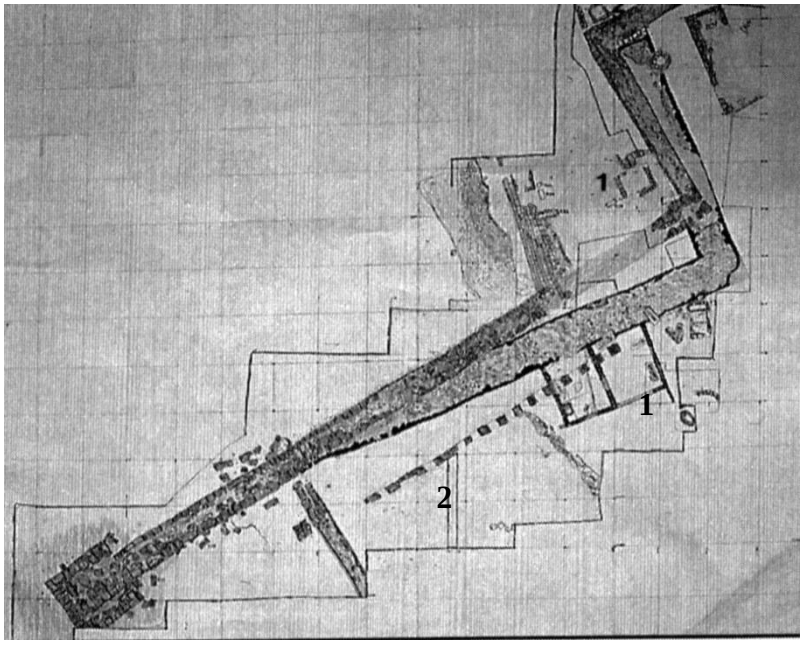
üzerine inşa edilmiştir.[64] Kuzey batıdan başlayan duvar doğuya devam ettikten sonra 90 derece açı ile batıya dönerek güneye doğru ilerlemektedir. A evresine ait duvar nerede bittiği tespit edilememiş olsa da B evresi birkaç metre daha devam ettikten sonra batıda son bulmaktadır. A evresine ait daha kesin tarihleme çalışmaları, batı iç kısımda incelemeler devam ettirildiğinde daha iyi anlaşılabilmiştir.[65] A evrenin güneye ilerleyen kazılmış olan uzun kenarın batı kısmında, kare planlı çift odadan oluşan arkaik döneme tarihli yapı ortaya (Res. 2:1) çıkartılmıştır. Doğuya doğru devam eden bu alan yerleşimin iç kısmını oluşturmaktadır. [66] Bu kısım ise Papargyri olarak isimlendirilmektedir. Burada duvar kalıntıları dışında keramikler ve bir atölyenin varlığını gösteren buluntulara rastlanmıştır.[67] Kare planlı yapının içerisinde yüksek yassı taşlardan oluşan ve tabanda kiremit ve kanallara sahip bölümleri olan bir yapılanma keşfedilmiştir. Bu yapı Ege'nin subgeometrik dönem evlerinden tanınan, sanduka biçimli depolama alanı olarak tanımlanmaktadır.[68] Klazomenai kolonisine ait bu yapının, geç 7. - erken 6. yüzyıldaki tahribatı, bize şehir duvarlarının (terminus ante quem) tarihi ile ilgili de bilgi vermektedir. A evresinin duvarları muhtemelen MÖ 7. yüzyılın sonlarından önce inşa edilmiştir. Bulunmuş olan daedalik figürininden[69] de anlaşılacağı üzere MÖ 7. yüzyılın üçüncü çeyreğini işaret etmektedir.[70]

Bu noktada, sahilden 2 km. mesafede körfez ve şehrin ilk limanı bulunmakta idi. Sahilden bu kadar uzak mesafede kum tabakasının bulunması, burada yer alan duvarın limanın girişine dair koruma duvarı oluşturduğu tespitini desteklemektedir. B evresine ait duvardan 6 m. mesafede kayıkhane (Res. 2:2), çift odalı yapının üzerinden geçerek güneye doğru devam eder şekilde inşa edilmiştir. MÖ 6. yüzyıl sonu–MÖ 5. yüzyıl başına tarihli teknelerin korunması için inşa

[64] Isaac, 1986: 75.
[65] Koukouli Khrysanthaki, (2004): "The Archaic City of Abdera", *Klazomenai, Teos and Abdera: Metropoleis and Colony*, s. 238.
[66] Koukouli Khrysanthaki, 2004: 238.
[67] Koukouli Khrysanthaki, (1991b): "16. Ἀνασκαφὴ Ἀρχαίων Ἀβδήρων", *ΠΑΕ 1988*, s. 147-148.
[68] Koukouli Khrysanthaki, 2004: 238.
[69] Koukouli Khrysanthaki, 2004: 241, fig.18.
[70] Bakırtzis vd., 2001: 37; Koukouli Khrysanthaki, 2004: 240.

edilmiş bu bölüm, bireysel dikdörtgen kaidelerin üzerinde yerel taş kullanılarak yivsiz sütunlardan oluştuğu anlaşılmıştır.[71]

Kayıkhane şiddetli sel sonucu tahrip olmuş ve yoğun kum tabakası batı tarafa da geçerek Klazomenai duvarı kalıntılarını dahi kaplamıştır. Bu sel baskını MÖ erken 5. yüzyıla tarihlenmektedir. [72]

Res. 2. A Bölümün - kuzey batı köşesi.
1. Arkaik dönem çift odalı yapı. 2. Kayıkhane

B evresi duvarının batı kısmında ise buluntular sayesinde tanrıça Demeter'e adandığı şeklinde yorumlanan kutsal alan tespit edilmiştir. Kutsal alanın yer aldığı kuzey batı bölümden az bir mesafede MÖ 7. yüzyıla tarihli Klazomenaililer'e ait mezarlık uzanmaktadır. Mezarlardan çıkan buluntular neticesinde, Klazomenai kolonisinin kesintisiz MÖ 7. yüzyıldan MÖ 6. yüzyıl başlarına dek hatta muhtemelen Teoslu yerleşimcilerin gelişine dek yaşamlarını burada sürdürdüklerini anlaşılmıştır.[73] Mezarlara bakıldığında yetişkinlerde basit gömü olmasına karşın,

[71] Bakırtzis vd., 2001: 38; Koukouli Khrysanthaki, 2004: 244-245.
[72] Koukouli Khrysanthaki, 2004: 246.
[73] Triandaphyllos, 1984: 34; Isaac, 1986: 76; Koukouli Khrysanthaki, 2004: 241.

çocuklarda büyük küplerle gömü yapılmıştır. Gömü sunuları Ion kyliksleri, amphoralar, Küçük Asya ile yakın ilişkileri göstermektedir. Ayrıca Yunanistan ile ilişkisini gösteren Protokorinth aryballosları da çokça bulunmuştur.[74]

Tiyatro, şehrin B bölümünün kuzey kısmında yer almaktadır (Res. 1:7). MÖ 2. yüzyıla ait kayıtlardan bilinmesine rağmen muhtemelen MÖ 5. yüzyılda itibaren burada yer almaktaydı. İlk yapım aşamasında duvarların dışında konumlandırılmış ancak daha sonra alanın genişlemesiyle içinde yer almıştır. Yapılan küçük arkeolojik araştırmalar sonucunda oturma bölümünün sadece alt kısmı ortaya çıkarılabilmiş, geri kalanı büyük zarar görmüştür.[75]

Arkeoloji alanın B bölümüne geçtiğimizde batı duvarının büyük bir bölümü ve iki büyük 7.30x6.10 m. ebatlarında dört köşe kule arasında (MÖ 4.yüzyıl) 2.50 m. eninde sur kapısı görülebilir (Res. 1:2).[76] Diğer bilinen iki kule ise biri yuvarlak planlı doğudaki limanda, diğeri ise kare planlı doğu duvarında yer almaktadır.[77] İkinci bir sur kapısı ise B bölümün kuzey duvarında tiyatro yakınında, Hipokrates'in "*Θρηϊκίαι πύλαι*" diye söz ettiği hatta günümüzde Türkçe olarak demir kapı diye bahsedilen bölgededir.[78] Arkaik dönemde inşa edilmiş olan sur Roma dönemine dek yapılan onarımlarla korunabilmiştir.[79] Roma döneminde duvarlar artık kullanılmamaya başlandığından onarım görmeyerek yıkılmaya yüz tutmuştur. O dönemde batı duvarında ve sur kapısının güneyinde büyük bir hamam (Res. 1:3) inşa edilmiştir.[80] Bugüne dek yapılan kazılar batı duvarın büyük bir bölümünü, iki de kuzey ve doğudaki küçük bölümleri kurtarabilmiştir. Bizans surlarıyla birlikte, tepenin kuzeybatısında, şehrin duvarlarıyla aynı tarihli, dörtköşe planlı kule (MÖ 4.yüzyıl), Klasik ve Roma Dönemlerine tarihli akropol surlarından bölümler günümüze ulaşabilmiştir.[81]

---

[74] Triandaphyllos, 1984: 34.
[75] Bakırtzis vd., 2001: 38.
[76] Triandaphyllos, 1984: 31; Bakırtzis vd., 2001: 38.
[77] Triandaphyllos, 1984: 31.
[78] Gös yer.
[79] Gös. yer.
[80] Triandaphyllos, 1984: 32.
[81] Bakırtzis vd., 2001: 38; Triandaphyllos, 1984: 31.

B bölümün batı duvarı güneyde tepeye doğru ilerleyip, limana yakın bir yerde, Abdera'nın akropolüne doğru devam etmektedir.[82] Biri, akropolün batısında diğeri doğuda olmak üzere iki limana sahiptir.[83] Alanı çevreleyen duvarlar çoğu kısımda net olarak görülebilmektedir. Duvar yaklaşık olarak 5000 m. civarında uzunluğa sahip ve 1.305 m. uzunluk ve 895 m. genişliğe sahip bir alanı çevrelemektedir. Tüm bu geniş alan yapılarla kaplı olmayıp, acil bir durum anında civar köy ve yerleşimlerden halkın kaçıp sığınabileceği yer olarak düşünülüp, boş bırakılmıştır.[84] Kuzey duvarından sonra kuzeye devam eden ikinci bir sur duvarın izleri fark edilmiş[85] ve bu sur duvarı şimdiye kadar yapılan çalışmalar sonucunda kuzey batıda yer alan Demeter kutsal alanında son bulduğu tespit edilmiştir. Şehir, 7 km. mesafede civar köy olan Mandra'nın taş ocağından getirilen kalker taşından inşa edilmiştir. Duvarlar, iç ve dış duvardan oluşup arası kum ve taş ile doldurulmuştur, 1.80-2.35 m. kalınlığında, pseoudoisodom duvar örgüsü ile örülmüştür. [86]

Şehrin en önemli bölümü agoranın da yer aldığı batı bölümdür. Sıkıştırılmış topraktan 6 m. eninde, 74 m. uzunluğunda yol bizi batıdaki sur kapısından şehrin iç kısmına götürmektedir.[87] Burada şehri doğu batı diye ikiye ayıran tepeye kadar uzanan, MÖ 4. yüzyıl Hellenistik ve Roma dönemine ait yapılar yer almaktadır (Res. 1:4).[88] Paralel olarak sıralanmış dikdörtgen planlı, kuzey güney doğrultusunda ve cepheleri doğu veya batıya bakacak şekilde düzenlenmiş yapılardır. Hellenistik dönemden itibaren hipodom sisteme göre inşa edilmişlerdir. Yağmur sularının depolanması için çepeçevre kanalların yer aldığı, tabanları plaka döşeli ve ferah iç *peristyl* avluya sahiptirler.[89] Hellenistik dönemde 195 m² alana sahip olmalarına karşın, Roma döneminde daha büyük ve 596 m²'ye kadar ulaşmışlardır. Duvarların iç kısmındaki yüzeylerinde, canlı renklerde freskler kullanılmıştır.[90] Yapılardan ikisinin tabanında, yunuslar, palmetler ve rozetlerden oluşan, müzede sergilenmekte olan,

[82] Bakırtzis vd., 2001: 38.
[83] Triandaphyllos, 1984: 31.
[84] Gös. yer.
[85] Gös. yer.
[86] Gös. yer.
[87] Triandaphyllos, 1984: 31; Bakırtzis vd., 2001: 37,38.
[88] Triandaphyllos, 1984: 31; Bakırtzis vd., 2001: 38.
[89] Triandaphyllos, 1984: 32; Isaac, 1986: 75; Bakırtzis vd., 2001: 38
[90] Bakırtzis vd., 2001: 38.

mozaik taban yer almaktadır. Bazı yapılarda ocak tespit edilmiştir.[91] Yapılarda kuyuların yer alması, sulama sisteminin olmadığını göstermektedir.[92]

Roma döneminde batı sur kapısından geçen yol yükseltilerek kanalizasyon sistemi kurulmuştur ve 1.10 m.lik kanal, batı duvarının kapısından geçirilmiştir. 5.60 m. eninde iki yapı arasında bir başka yol fark edilmiştir. 9.50 m. uzunluğunda taş döşeli ve kenarlarında oluk sistemiyle bir üçüncü yol ise şehrin kuzeybatı bölümünde ortaya çıkartılmıştır.[93]

MS 3. ve 4. yüzyılda batı sur kapısının olduğu alanda, duvar kalıntısının yan veya üst tabakasına kalan yıkıntılara ait yapı malzemeleri kullanılarak, basit yapılar inşa edilmiştir. MS 9. yüzyıldan itibaren ise nekropol olarak kullanılmıştır.[94]

[91] Triandaphyllos, 1984: 32; Bakırtzis vd., 2001: 38.
[92] Bakırtzis vd., 2001: 37.
[93] Triandaphyllos, 1984: 31; Bakırtzis vd., 2001: 38.
[94] Triandaphyllos, 1984: 32.

c. Tanrılar ve Kült Merkezleri

Şehrin en önemli inançları Dionysos ve Apollon kültleridir.[95] Antik ve epigrafik kaynaklardan bilinen, ayrıca çıkan arkeolojik buluntulardan da anlaşılacağı üzere Demeter, Aphrodite, Kybele, Artemis, Athena, Zeus Hypsistos, Zeus Eleutherios, Tanrıça Roma, Hermes, Nike, Hekate, Hestia, Mısır Tanrıları, Kahramanlar ve Abdera'nın mitolojik kurucuları; Herakles, Abderos, İason ve Klazomenaililer'in lideri Timesios bilinen diğer önemli kültlerdir (**Tablo I**). Abdera'da tespit edilmiş tek kutsal alan olarak nitelendirilmiş bölge tanrıça Demeter adına olan kutsal alandır. Apollon "Derenos/Derainos", Aphrodite, Athena "Epipyrgitidos" ve Dionysos tapınaklarının varlıkları antik kaynaklardan bilinmesine rağmen tapınak olarak yerleri tespit edilememiştir.[96] Kısaca bu tapımlara dair törenleri sıralayacak olursak en önemlileri Dionysos anısına yapılan *Dionysia*[97] ve *Anthestiria* ve kadınların yer aldığı Demeter adına düzenlenen *Thesmophoria*'dır. Şehre adını veren Abderos anısına ise güreş müsabakaları yapılmaktaydı.[98]

(1). Dionysos (Kat. No. 1-4)

Dionysos kültü, MÖ 6. yüzyıldan çok önce Yunanistan'a, Lydia ve Phrygia'dan da gelmiş olsa veya Trakya'da da gelişmiş olsa, kesinlikle bir Thrak tanrısıdır.[99] MÖ 375'e dek Dionysos en önemli tanrı idi. Raven'în[100] bahsettiğine göre; Dionysos kültü ana şehir Teos'da doğmuştur ancak geniş ölçüde Trakya'da tapım görmüştür.[101] Fr. Bilabel[102] ise Dionysos'u Abdera'nın baş tanrısı olduğunu kabul etmektedir.[103] Dionysos'un önemi; sembollerinin MÖ 5. yüzyılda şehre ait ilk

[95] Parisaki-Loukopoulou, "Ἄβδηρα-Αρχαίες Θρησκείες", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0050,* (13/05/2013).
[96] Lazaridis, 1971: 27, no. 139, 139; Isaac, 1986: 108; Triandaphyllos, 1984: 29-30;Triandaphyllos, 2004: 266; Bakırtzis vd., 2001: 37.
[97] Hauvette Besnault- Pottier, (1880): "Décret des Abdéritains trouvé à Téos", *BCH*, Cilt. 4, s. 57,59.
[98] Triandaphyllos, 2000: 62.
[99] Isaac, 1986: 83.
[100] E.J.P., Raven, (1967): *NC seventh series*, vol. 7, s. 294.
[101] Isaac, 1986: 84.
[102] Fr. Bilabel, (1920): *Die Ionische Kolonisation,* Philologus, Suppl. XIV, s. 200.
[103] Isaac, 1986: 84.

sikkelerde basılmış olmasından açıkça fark edilmektedir. Sikkeler üzerinde tanrı ve simgeleri (kantharos, sarmaşık yaprağı, satyr, griffon) tasvir edilmiştir. Tapınağında, kabul oylamaları muhafaza edilmekte ve tanrı adına *Dionysia* ve *Anthestiria* kutlamaları yapılmaktaydı. Bu kutlamalar ana şehri Teos'da olduğu gibi Abdera'da da devam ettirilmiştir.[104] Resmi törenlerden, Teos'da olduğu gibi, en önemlisi tabii ki *Dionysia*'dır.[105]

Abderalılar'ın MÖ 2. yüzyıla ait meşhur kararlarında; Dionysos müsabakalarından, yabancı resmi kişilerin davetine, şehre büyük katkılarda bulunanların altın çelenkle taçlandırılıp, tiyatroya başkanlık etmelerine kadar birçok konudan söz edilmektedir[106] (**Kat. No. 3**). Abdera'da bulunmuş, hatta tapınağın varlığına dair kanıt oluşturan diğer önemli buluntular, üzerinde yazıtın olduğu alınlık (**Kat. No. 1**) ve adak yazıtıdır (**Kat. No. 2**). Bir de, tanrı Dionysos'u tasvir ettiği düşünülen kil kalıp yer almaktadır (**Kat. No. 4**).

(2). Apollon

Tanrının adı, şehrin tarihinde en başlarda geçmekte ve antik kaynak olarak Pindaros'un ikinci Paianı'nda bahsedilmektedir. Abdera'nın koruyucu tanrısı, Apollon olduğuna inanılırdı. Apollon başrahibi, en yüksek rütbeli önemli kişi konumunda idi.[107] Raven, Apollon'un, MÖ 375'ten sonra nümizmatikte belirgin bir şekilde görülmeye başladığından bahsetmektedir.[108] Önemi sikkeler üzerinde muhtemelen Apollon Derenos olan kült heykelinin kullanmasıyla da kanıtlanmıştır.[109]

Apollon adına yapılan tören, J. Berard'ın bahsettiği üzere, İonialılar'ın büyük töreni olan *Thargelion*'dur. *Thargelion*, ikiz tanrılar Artemis ve Apollon adına

---

[104] Rutherford, 2001: 266; Lazaridis, 1971: 27, no. 137.
[105] Ch. Avezou- Ch. Picard, (1913): "Inscriptions de Macédoine et de Thrace", *BCH*, Cilt. 37, s. 123; Lazaridis, 1971: 28, no. 143.
[106] Avezou- Picard, 1913: 123; Lazaridis, 1971: 28, no. 143; Triandaphyllos, 1984: 29-30.
[107] Parisaki-Loukopoulou "Άβδηρα-Αρχαίες Θρησκείες", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0050*, (13/05/2013).
[108] Isaac, 1986: 84, 106, 107.
[109] Rutherford, 2001: 265,266.

düzenlenen, Mayız-Haziran aylarının altıncı ve yedinci günlerinde kutlanmaktadır. Ayın bu günlerinin seçilmiş olması bu ikiz tanrıların o günlerde doğduklarına inanılmasından dolayıdır. [110]

Apollon için kullanılan Derenos/Derainos sıfatı sadece Abdera'da bilinmektedir. Lykophron, Alexandra şiirinde (MÖ 440) yaptığı yoruma göre 'Derainos' - *Δήραινος* isimli bir yerden kaynaklandığından ve bu yerin (*εν Αβδήροις)* Abdera'da olduğu düşünmektedir.[111] Derenou (*Δηρηνού)* veya Derainou (*Δηραινού)* sıfatı Danov tarafından da Apollon ile bağdaştırılan bir antik Thrak tanrısından bahsederken kullanılmıştır.[112]

Raven (1967), şehrin dışında, daha çok Klaros ve Didyma'daki Apollon tapınaklarına benzer (de Polignac'ın 'bipolar' şehir düşüncesi; biri şehrin içinde diğeri dışında yer alan iki kült merkezi anlamına gelen) tapınak olduğu düşüncesini ileri sürmektedir.[113] François de Polignac, Yunan koloni şehirlerinin topoğrafik olarak iki kutup arasında konumlandırıldığından bahsetmektedir. Şehre ait tapınakların koloni ve ana şehir arasında bağlantı kurması, diğer taraftan şehrin sınırında yer alan fazladan kentsel tapınakların varlığından bahsetmektedir. Bu ek tapınaklar ideolojik olarak çifte rol oynamaktadırlar. Hem toprakların Yunan idaresinde olduğunu, hem de Yunanlar ve yabancılar arasında ortak nokta vazifesi gördüğünü anlatmaktadır. Apollon Derenos tapınağının, Abdera duvarları dışında yer aldığının farz edildiğinden bahsedilmektedir. Ayrıca varlığı, bölgenin Yunan eğitimi dışında, kutsal önemi bakımından Yunanlar ve yerliler arasında kültürel iletişimi de sağladığı anlaşılmıştır.[114]

Pindaros'un Paian'da anlattıklarından yola çıkarak Derainos denilen bölgede Abderos'un *heroonu*'nun yer aldığı noktada Apollon tapınağının bulunduğu

---

[110] Lazaridis, 1971: 28, no. 143; *Thargelia*, http://www.theogonia.gr/latreia/pinakes/thita/thargilia.htm, (13/05/2013).
[111] Rutherford, 2001: 265.
[112] Parisaki-Loukopoulou, "Άβδηρα-Αρχαίες Θρησκείες", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0050*, (13/05/2013); HauvetteBesnault - Pottier, 1880: 47-59; C. M. Danov, (1976): *Altthrakien*, New York, s. 162-163.
[113] Rutherford, 2001: 265.
[114] Dougherty 1994: 216.

zannedilmektedir. Aphrodite tapınağı da muhtemelen onun civarındadır (D2 PaII).[115] Fakat, literatür ve epigrafik kaynaklardan bilinen tapınaklar henüz gün yüzüne çıkartılamamıştır.[116]

(3). Demeter (Kat. No. 5-13)

Tanrıça Demeter, şimdiye kadarki çalışmalar sonucunda Abdera bölgesinde tapınağı tespit edilmiş tek kült konumundadır. Demeter tapınağının varlığı ile Abdera yerleşimi, konumuz olan kült merkezleri başlığı altında, en önemli kentlerden biridir. Demeter kutsal alanı sunakların yer aldığı bir alandan oluşmaktadır. Sunakların çevresinde, tanrıça Demeter'i simgeleyen çok sayıda figürinin bulunması, buradaki inanca dair önemli bilgiler vermektedir. Buluntular dışında antik kaynaklar yardımı ile de Abdera'da Demeter inancına dair bilgi edinebilmekteyiz.

Demeter adına düzenlenen önemli bir tören kadınların katıldığı ve üç gün süren *Thesmophoria*'dır.[117] Diogenes Laertios şöyle bahsetmektedir (IX. 7. Demokritos 43):

"*Τελευτῆσαι δὲ τὸν Δημόκριτόν φησιν Ἕρμιππος τοῦτον τὸν τρόπον. ἤδη ὑπέργηρων ὄν τα πρὸς τῷκαταστρέφειν εἶναι. τὴν οὖν ἀδελφὴν λυπεῖσθαι ὅτι ἐντῇ τῶν* ***θεσμοφόρων*** *ἑ ορτῇ μέλλοι τεθνήξεσθαι καὶ τῇθεῷ τὸ καθῆκον αὐτὴ οὐ ποιήσειν τὸν δὲ θαρρεῖν εἰπεῖν καὶ κελεῦσαι αὐτῷ προσφέρειν ἄρτους θερμοὺς ὁσημέραι.τούτους δὴ ταῖς ῥισὶ προσφέρ ων διεκράτησεν αὐτὸν τὴνέορτήν: ἐπειδὴ δὲ παρῆλθον αἱ ἡμέραι, τρεῖς δ' ἦσαν,ἀλυπότ ατα τὸν βίον προήκατο, ὥς φησιν ὁ Ἵππαρχος, ἐννέα πρὸς τοῖς ἑκατὸν ἔτη βιούς.*"

[115] Rutherford, 2001: 267.
[116] Triandaphyllos, 2004: 266.
[117] Lazaridis, 1971: 28, no. 143; Laertios, *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/afm.asp?afm=RK0382*, (19/05/2013).

(a). Demeter Kutsal Alanı

1982'de Kh. Koukouli-Chrysanthaki tarafından kazı çalışmasının bir parçası olarak başlatılan araştırmada, antik şehrin sur duvarının dışında kalan 'Valta Zambaki' olarak bilinen kuzey kısımda yoğunlaşılmıştır. Burada ikinci bir istihkâm duvarı tespit edilmiştir. Çalışma, duvarın kuzey-batı köşesinde ilerlemiştir.[118] Duvarın dış kısmında MÖ 6. yüzyılın sonundan-MÖ 3. yüzyılın başına tarihlenen, Demeter ve Kore'ye ait olduğu düşünülen kutsal alan ortaya çıkartılmıştır.[119] Doğal kaya üzerinde, duvarların dışında konumlandırılmış olan kutsal alan üç adet sunaktan oluşmaktadır.[120] Abdera bölgesinde bulunan ilk arkaik dönem kutsal alanıdır.[121] Terkedilip yağmalandığında ve diğer bölgelerin işlevi sona erdiğinde bölge mezarlık olarak kullanılmaya devam etmiş, diğer bölgelerdeki faaliyetler ise tamamen durmuştur.[122]

A bölüm veya II bölüm olarak adlandırılan surla çevrelenmiş olan alanın, kuzey batısında yer almaktadır.[123] Burada A ve B evreleri olarak ayrılan iki farklı seviyede duvar kalıntısı tespit edilmiştir. Bu duvar kalıntısı 12.60 m. uzunluğunda kuzey güney doğrultusundadır. A evresi daha eski dönemi temsil etmekte üzerinde ise aynı güzergahta MÖ 6. yüzyıl arkaik döneme tarihlenen B evresi yer almaktadır. A evresine ait duvar kalıntısının üzerini kaplayan daha geç döneme ait B evresi hiç şüphe yoktur ki Teos kolonisine aittir. B evresinin duvarını takip ettiğimizde doğuya doğru devam ettiğini ve A evresine ait duvarın üzerinden geçerek girişini kapattığını görmekteyiz. A evresine ait duvar B evresine göre daha geniş fakat küçük taşlardan oluşmaktadır. B evresi duvarı ise 2.70- 3 m. kalınlığında 4 m. genişliğinde A evresine ait duvara göre daha dar ve farklı duvar örgü sistemine sahiptir. Duvar örgüsünde dışta geniş kayalar, iç dolguda ise daha küçük taşlar kullanıldığı

[118] Kh. Samiou, (2004): "Hellenic Graves in Abdera", *Klazomenai, Teos and Abdera: Metropoleis and Colony*, s. 291.
[119] Samiou, 2004: 292; Koukouli Khrysanthaki, 1991b: 142.
[120] Koukouli Khrysanthaki, 2004: 242-243.
[121] Triandaphyllos, 1984: 34.
[122] Samiou, 2004: 291, 292.
[123] Koukouli Khrysanthaki, 1984: 3; Koukouli Khrysanthaki, (1991a): "18. Ἀνασκαφή στὰ Ἀρχαῖα Ἄβδηρα", *ΠΑΕ 1987*, s. 177-179.

görülmektedir.[124] Kutsal sunaklara sahip kutsal alan doğal kaya üzerinde bu duvarların dış kısmı sayılan batıya bakan yönde yer almaktadır.[125]

Açıklamamıza en kuzey noktadan başlayacak olursak arkaik duvarın batısında sur kapısı (Res. 3) yer almaktadır. Sur kapısının doğusunda 11.25 x 4 m. ebatlarında kuzey güney doğrultuda bir yapının varlığı tespit edilmiştir. Bölgeye ait taşlardan oluşan dikdörtgen tuğlalarla inşa edilmiş ancak çok alçak bir seviyede korunagelmiştir. Bu yapının yalnız kuzey kısmında üst kademesine ait bir adet taş blok günümüze ulaşmıştır. Araştırmalar tamamlanmadığından, bu yapının kesin olarak tanımı yapılamamıştır. Sur kapısının yanında yer alan bir ek yapı (Res. 4) (sur içerisinde yer alan güvenlik odası veya kule) olabileceği düşünülmüştür.[126]

Kazılmış olan yapı alanının kuzeyinde, duvar kalıntılarının dış kısmında ve batıya bakan yönde sunaklar tespit edilmiştir. A ve B evrelerine ait duvarların kuzey ve batısında yer almaktadırlar.[127]

Res. 3. Abdera, A evresi Giriş Bölümü - Sur kapısı.

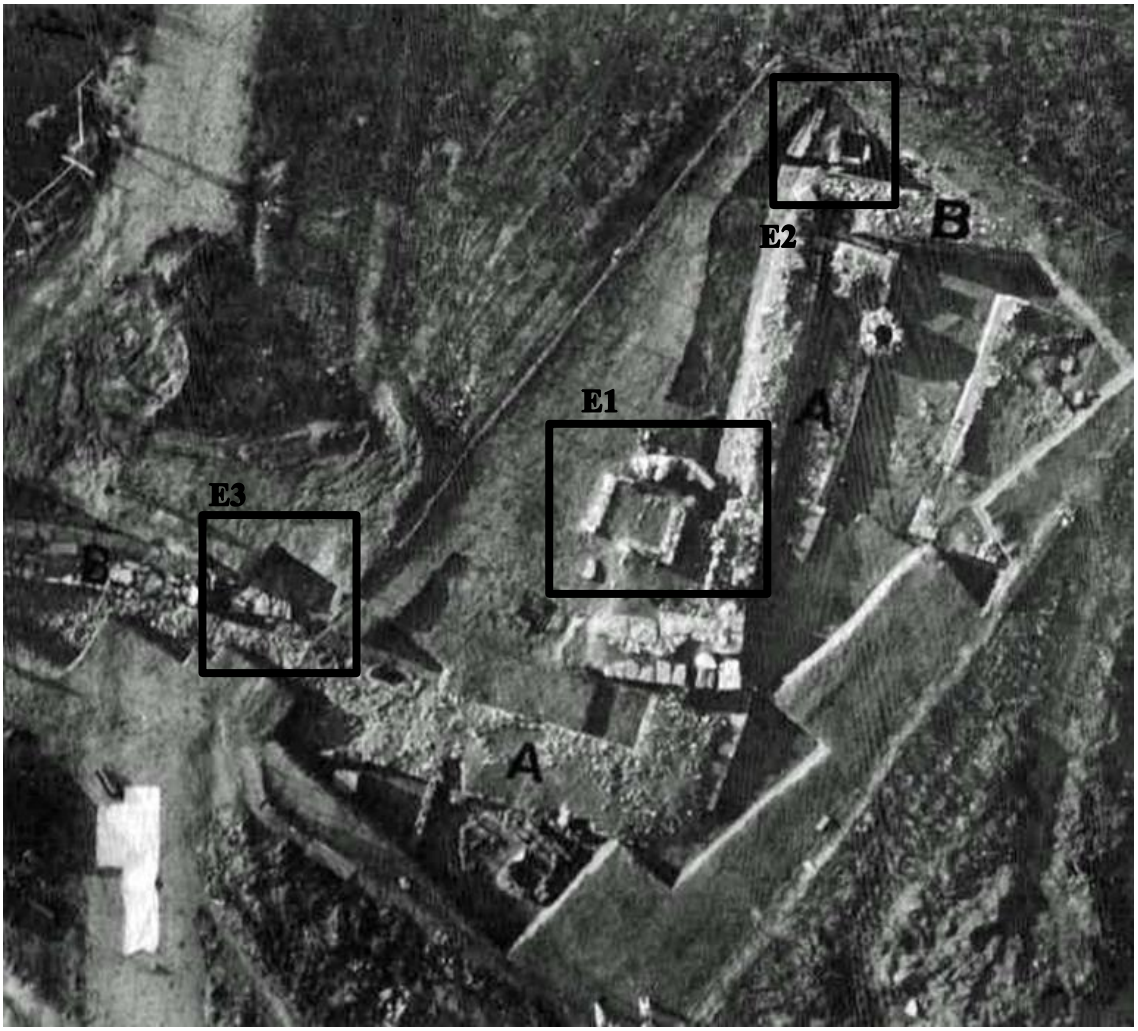
[124] Koukouli Khrysanthaki, (1991a: 179-180; 2004: 242).
[125] Koukouli Khrysanthaki, 2004: 242-243.
[126] Koukouli Khrysanthaki, (1984): "1.᾽Ανασκαφικές Έρευνες στά Ἀρχαία Ἄβδηρα", *ΠΑΕ 1982*, s. 3; Koukouli Khrysanthaki, 1991a: 177, 179.
[127] Koukouli Khrysanthaki, 1984: 3

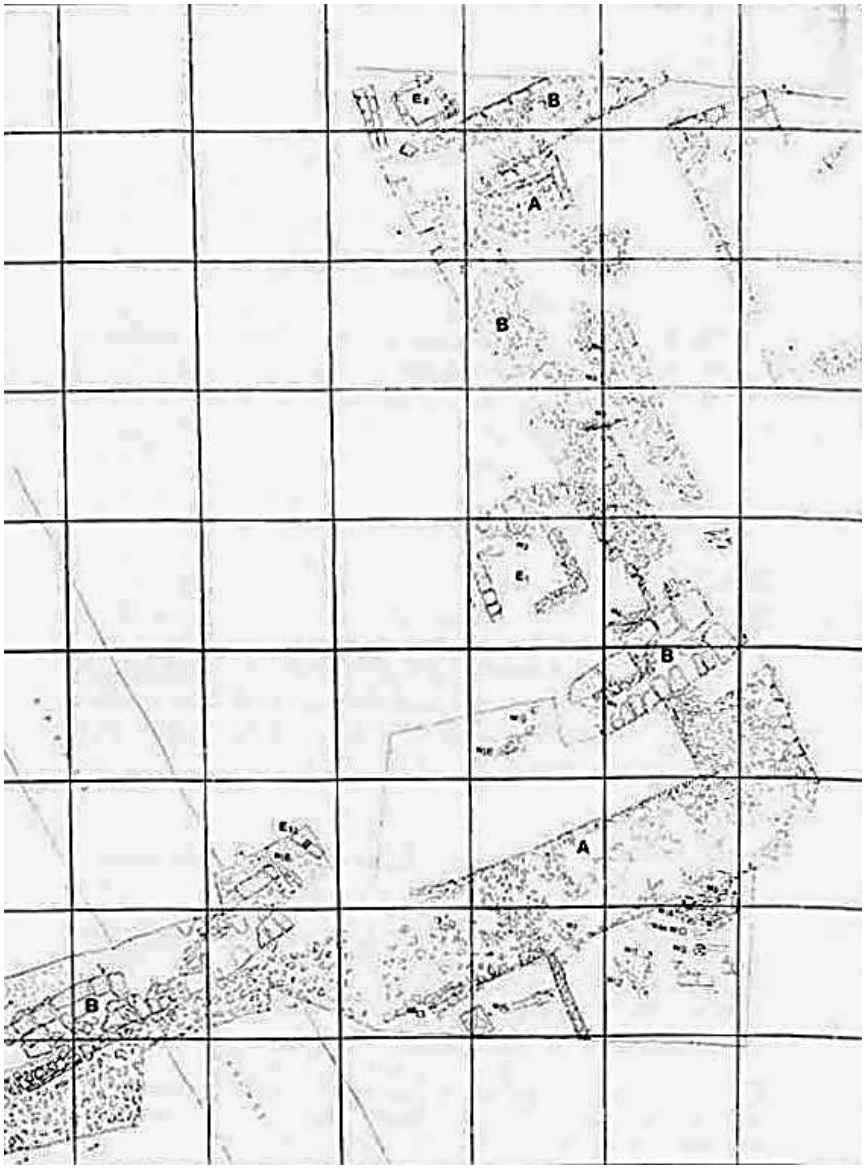
Res. 4. Sur kapısının doğusunda yer alan ek yapı.

E1 sunağı (Sunak 1): Kazılmış olan alanın kuzeydoğu kısmında, duvar kalıntısının orta bölümü diyebileceğimiz noktadadır. (Res. 5) B evresine ait duvarın dış kısmı sayılan batıya bakan yönde yer alan sunak, dikdörtgen planlı (Res. 7) ve 2.5 x 3.5 m. ebatlarındadır. Çok tahrip olmuş halde günümüze ulaşmıştır (Res. 8). Sunağın bulunduğu yerde tespit edilen kül tabakası içerisinde figürinler, minik keramikler, yanmış kemik ve kabuklar bulunmuştur. MÖ 6. yüzyıla tarihli kült varlığına dair bölgede bulunmuş ilk kanıttır.[128] Bulunan figürinler arasında en bilinen betimleme tahtta oturan tanrıçadır (**Kat. No. 7**). Bazı figürin parçalarında ise Athena'nın (**Kat. No. 41**) betimlendiği anlaşılmıştır.[129] Sunak 1'de bulunan en erken döneme tarihli figürinler (**Kat. No. 5, 6**) MÖ 6. yüzyılın üçüncü ve dördüncü çeyreğine tarihlenir iken daha geç döneme ait olanlar için tarihlendirme MÖ 4. yüzyılın (**Kat. No. 7**) sonuna dek varmaktadır.[130] Buluntular sayesinde bu yakma sunağı (E1) kullanımı arkaik ve klasik dönemlere tarihlenmiştir. [131]

[128] Koukouli Khrysanthaki, (1984: 3; 2004: 243).
[129] Koukouli Khrysanthaki, 1984: 3.
[130] Koukouli Khrysanthaki, (1984: 3; 1986: 7; 2004: 243).
[131] Koukouli Khrysanthaki, 1984: 3.

Res. 5. Abdera, A Bölüm (Bölüm II), Kuzey batı kısmın genel görünümü.

Res. 6. Abdera, Demeter Kutsal Alanı Çizimi.

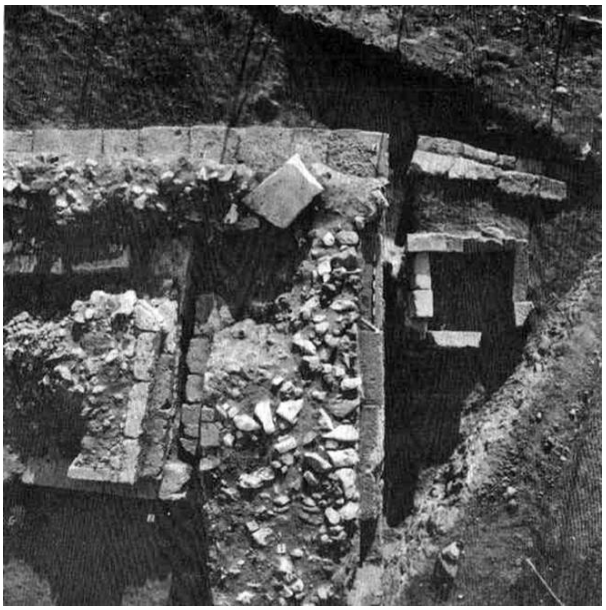
Res. 7. Sunak 1, kuzey batı bölümü.

Res. 8. Sunak1. Doğudan görünüm.

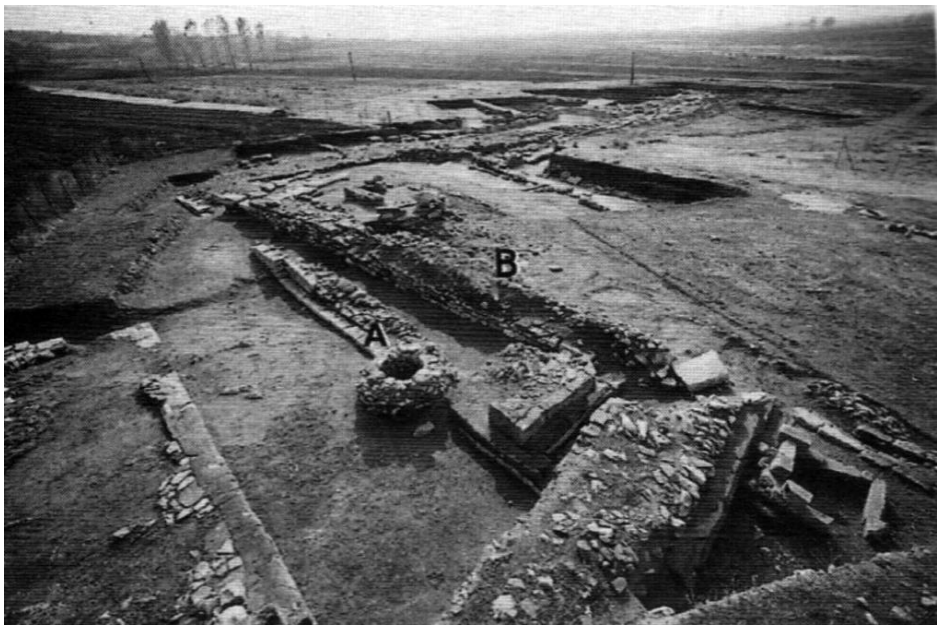
E2 Sunağı (Sunak 2) (Res. 9): Aynı bölgede bulunan ikinci sunak tahrip olduğundan dolayı az sayıda buluntu vermiştir. Sunak 1 ile aynı döneme, MÖ 6. yüzyıla tarihlendiği düşünülmektedir.[132] Sunak 2'de, kurban etme bölümüne ulaşan *prothesisin* merdivenleri günümüze ulaşmayı başarmıştır. Bizi sunakların olduğu yere ulaştıran anıtsal merdivenler ikinci evrenin duvarlarıyla yani B evresi ile çağdaştır. [133]

Sunak 1 ve Sunak 2'nin bulunmuş olması ve diğer buluntular, burada MÖ 6. yüzyıl sonundan 4. yüzyıl sonu ve MÖ 3.yüzyıl başına dek tarihlenen bir kadın tanrıça tapımının varlığını anlatmaktadır.[134]

Res. 9. Sunak 2. Kuzey alanın kuzeybatı köşesi.

[132] Parisaki-Loukopoulou, "Αβδηρα - Ναοί και ιερά", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0050*, (17/03/2013).
[133] Koukouli Khrysanthaki, 2004:243.
[134] Kh. Koukouli Khrysanthaki, (1988b): "Ανασκαφές Στα Αρχαία Άβδηρα", *ΑΕΜΘ 1987*, s. 410; Koukouli Khrysanthaki, (1991a: 180; 1991b: 143).

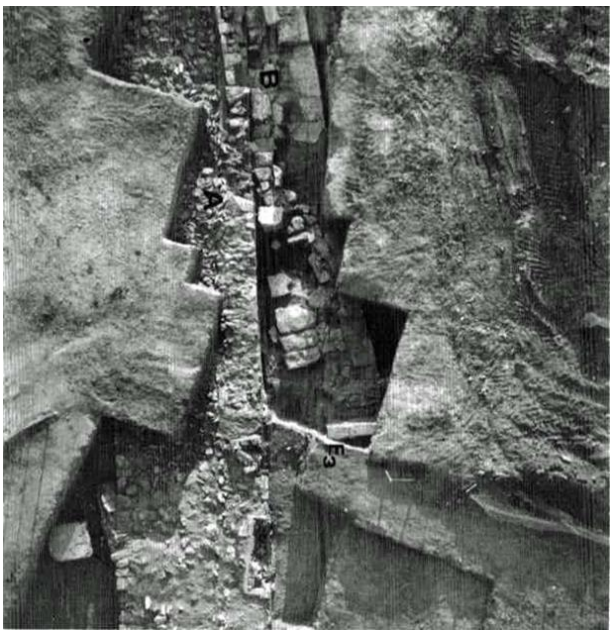

Res. 10. Abdera, iki sunak.

Res. 11. Abdera, Demeter Kutsal Alanı. Kuzeyden görünüm.

Sunak 3 (?) (Res. 12): B evresine ait duvarın yıkılmasından sonra üst bölümünde, 3. bir sunağın olduğuna dair izlerin bulunmasıyla, dış kısımda yer alan bu küçük kutsal alanın daha geç dönemlerde de kullanımının devam ettiğini göstermektedir. Sunak 1'in biraz güneyinde yer alan[135] bu üçüncü sunağın, geç döneme ait duvarın yıkılmış bölümü üzerine inşa edilmiş olması, kutsal alanın kuzey bölümünün terk edilişinden sonra da kullanılmaya devam edildiğini anlatmaktadır.[136]

Res. 12. Kuzey bölüm yapı evreleri, (A, B) ve E3 sunağı.

B evresine ait duvarın güneye doğru devamında basamaklı bölüm (Res. 16, 17) inşa edilmiştir. Yapılan çalışmalarla şimdiye kadar ortaya çıkartılan yedi basamaktan oluşmaktadır. Ölçümlere göre en fazla 12.60 m. uzunluğa sahiptir. B evresi ile aynı döneme tarihlenmektedir.[137] Basamakların en alt kademesinde güneye doğru olan bölümde, B evresinin doğu kısmında depo alanı (Res. 14, 17) olarak nitelendirilen alan tespit edilmiştir.[138] Bu depo alanı incelendiğinde MÖ 4. yüzyıl

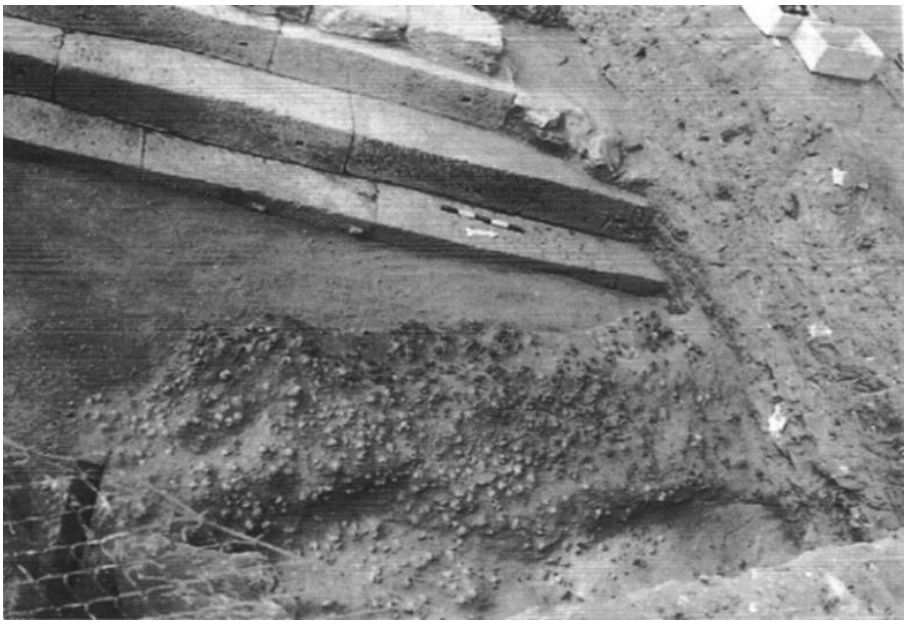
[135] Koukouli Khrysanthaki, (1988b: 412; 1991a: 181; 1991b: 144).
[136] Koukouli Khrysanthaki, 1991b:144.
[137] Gös. yer.
[138] Kh. Koukouli Khrysanthaki, (1995): "10. Ἀνασκαφή Ἀρχαίων Ἀβδήρων", *ΠΑΕ 1992*, s. 165.

sonu ve 3. yüzyıl başına tarihli çok sayıda minyatür *hydria* bulunmuştur (10.000den fazla oldukları tahmin edilmektedir) (Res. 15). Bu tarih, erken dönem duvarının taşkın veya sel sonucu tahribiyle ilgili (terminus ante quem) terminolojik bir sınır çizmektedir. Siyah toprak içerisinde çokça kül ve çok sayıda yanmış hayvan kemiği dışında keramik ve figürin parçaları ile birlikte boyasız minyatür *hydrialar* bulunmuştur.[139] Yoğun şekilde minyatür *hydriaların* bulunması, kutsal alanın duvarların dış kısmında kalması ve figürinlerin kadın tasvirlerinden oluşması kutsal alanın Demeter ve Kore veya su ile ilgili başka bir tanrıçanın tapımıyla, özellikle bölgenin denize yakın olması dolayısıyla Nypheler ile bağdaştırılmasına yol açmıştır. Bu depo kısmı geç döneme ait duvarın taş döşeli kısmından, *euthyndiriaya* kadar ve onun dışına devam ederek, kademeli alanın da bir bölümünü kaplamaktaydı.[140]

Res. 13. Depo bölümüne devam eden kademeli alanın doğu kısmı. E3'ün güneyi.

[139] Koukouli Khrysanthaki, (1991a: 180-181; 1991b: 144-145); Koukouli Khrysanthaki, 1988b: 411; Koukouli Khrysanthaki, (1992: 222; 1995: 165; 2004:243-244); Bakırtzis vd., 2001: 38.
[140] Koukouli Khrysanthaki, (1991a: 180-181; 1991b: 144-145; 2004: 244).

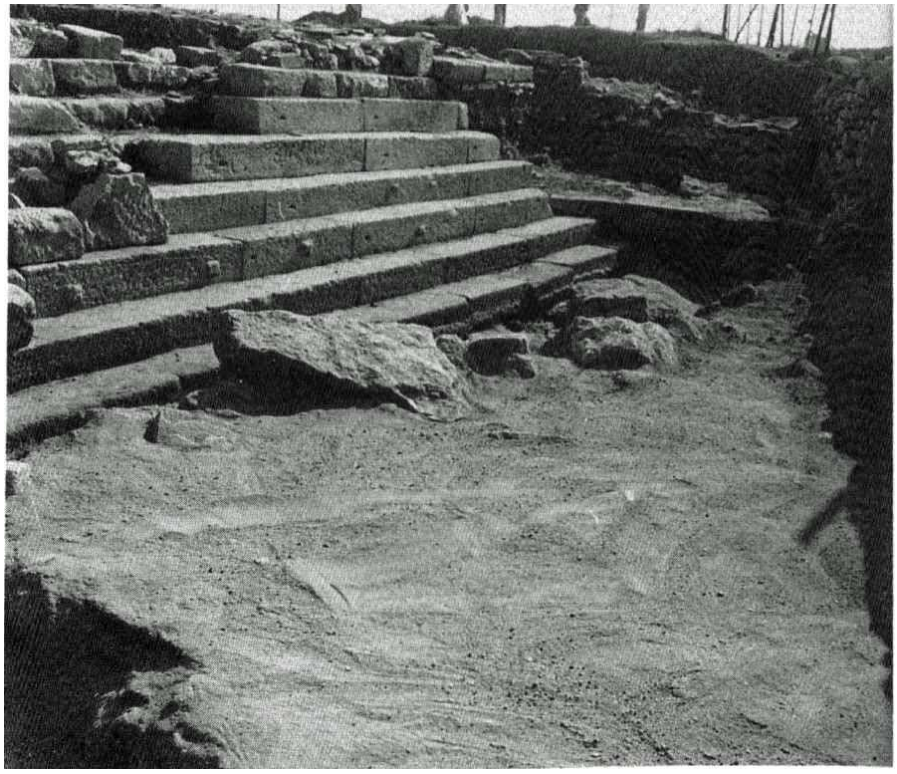
Res. 14. Depo Bölümü.
Hydriaların adak olarak bırakıldığı basamaklı alanın önü.

Res. 15. Adak Hydrialardan detay.

Res. 16. Kuzey Alan (II), Kutsal Alan Dış Kısmı, Kuzeybatı bölümden bakış.

Res. 17. Kademeli bölüm tabanındaki kum tabakası.

Bundan altmış yıl önce başlayan kazılar çok uzun kopukluklarla da olsa belirli bir süre devam etmiştir. Az ama değerli buluntular ortaya çıkmış ve antik şehrin tarihine ışık tutmuştur.[141]

Kazı buluntuları, Kavala ve Komotini (Gümülcine) Arkeoloji Müzelerinden, 1995-1998 yıllarında seçilip sergilenmek üzere Yeni Abdera Müzesine taşınmışlar ve 2000 yılından itibaren sergilenmeye başlanmışlardır. Burada kültle ilgili bahsedebileceklerimiz; tapınak biçiminde Kybele kabartması (**Kat. No. 17**), figürinler, ve sikke koleksiyonu yer almaktadır.[142]

(4). Zeus (Kat. No. 14-16)

(a). Zeus Eleutherios ve Tanrıça Roma (Kat. No. 14-15)

İlk olarak Zeus inancı gelişmiştir. Roma döneminde ise Zeus Eleutherios ve Tanrıça Roma inançları da eklenmiştir.[143] Avezou ve Picard'ın dediğine göre, Zeus Eleutherios sıfatı muhtemelen imparator Hadrianus'u simgelemektedir.[144] Katalogda yer alan iki adet yazıtta bu iki inancın birlikte bahsedildiği örneklerdir.

(b). Zeus Hypsistos (Kat. No. 16)

Zeus Eleutherios ve Tanrıça Roma inançlarına daha sonra Zeus Hypsistos inancı eklenmiştir. Bu inanca dair kanıt, MS 4. yüzyıla tarihli, üzerinde Zeus Hypsitos isminin kazınmış olduğu *thymiaterion* olarak kullanıldığı düşünülen, mermer stelin bulunmasıdır.

---

[141] Traindaphyllos, 1984: 31.
[142] Bakırtzis vd., 2001:38; Kallintsi, "Αρχαιολογικό Μουσείο Αβδήρων-Ιστορικό", *http://odysseus.culture.gr/h/1/gh152.jsp?obj_id=3391*, (15/02/2014).
[143] Parisaki-Loukopoulou , "Άβδηρα-Αρχαίες Θρησκείες", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0050*, (16/03/2013).
[144] Avezou - Picard, 1913: 138-139.

(5). Kybele (Kat. No. 17-30)

Bölgede Tanrıça Kybele olarak tanımlanmış birçok figürin bulunmuştur. Kybele'ye ait kireçtaşı kabartmanın yanında (**Kat. No. 17**), onla benzerlikler taşıyan tanrıça Kybele'yi tasvir eden iki adet figürin bir de yüksek ayakkabı ve *khlamyda* giyimli başsın çıplak genç bulunmuştur. Kh. Picard'ın incelemesine göre bu figürin Attis'i tasvir etmektedir. Ayrıca tanrıçanın bir de terrakotta büstü bulunmuştur. Sol omzunda Eros duran tanrıça, göğüslerini açıkta bırakan bir giysi ile tasvir edilmiş.[145] Aynı yerde bulunmuş olan diğer Kybele'ye ait figürinleri (**Kat. No. 18-20**) dir. Tüm bu figürinlerin bir arada bulunması sonucunda, Lazaridis ilk bırakıldıkları yerde bulunduklarını var sayarak bu bölgede -şehrin batı bölümünde- tanrıçaya ait küçük bir kutsal alanın var olabileceği düşüncesini ileri sürmüştür. Aynı alanda yapı kalıntıları da ortaya çıkartılmış ve buluntuların hellenistik döneme tarihli küçük bir kutsal alan olabileceği tahmini yürütülmesine sebep olmuştur. Lazaridis şehrin batı kesiminde, Kybele'ye ait bir tapınağın var olabileceğini ve araştırılması gerektiğini belirtmektedir.[146]

(6). Aphrodite (Kat. No. 31-40)

Pindaros'un ikinci Paian'ında Aphrodite inancının bahsi geçmektedir (Pindaros, *Paean*, Leipzig, Maehler H., 1975, 52b).[147] Wilamowitz'in bahsettiği üzere, Aphrodite sadece Eroslar'ın *doloplokos* (*δολοπλόκος*) olarak bilinen anneleri değil, aksine insanların düzen ve iyiliğini gözetmekten sorumlu *Pandemos* olarak bilinmektedir. Lazaridis, Abdera'dan pişmiş toprak figürinleri derlediği kitabında, MÖ 3.- 2. yüzyıla tarihli Aphrodite figürinlerini ve Aphrodite'nin sahnelendiği eserleri sıralamaktadır. Ayrıca Aphrodite başı, iki adet sikke üzerinde resmedilmiştir.[148]

---

[145] D. Lazaridis, (1960b): "Ανασκαφαί και Έρευνα εν Αβδήροις", *ΠΑΕ 1955*, s. 162, fig. 54a.
[146] Lazaridis, 1960b: 163; Parisaki - Loukopoulou, "Άβδηρα-Αρχαίες Θρησκείες", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0050*, (16/03/2013).
[147] Parisaki - Loukopoulou, "Άβδηρα - Αρχαίες Θρησκείες", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/afm.asp?afm=RK0381*, (15/11/2013).
[148] D. Lazaridis, (1960a): *Πήλινα Ειδώλεια Αβδήρων*, Πρακτικά της Εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας του Έτους 1955, s. 29-35; Isaac, 1986:107.

(7). Athena Epipyrgitida (Kat. No. 41-46)

Abdera'da tanrıça Athena, Epipyrgitida (Επιπυργίτιδα) epitheti ile tapım görmektedir. Hesykhios şöyle demektedir: "*Ἐπιπυργίτις ἡ Ἀθηνᾶ οὕτος ἐν Ἀβδήροις ἐκαλεῖτο*" [149] Lazaridis bu tanımın, Teos'da halkın kuleler ile çevrelenmiş kent yapısının muhtemelen Abdera'da da uygulanıyor olmasından dolayı devam ettirildiğini düşünmektedir.[150] Bulunmuş olan figürinler miğfer veya başlık giyimli MÖ 4. yüzyıldan – MÖ 2. yüzyıla tarihli Tanrıça Athena'yı tasvir ettikleri düşünülen figürinler baş kısımlarından oluşmaktadır.

(8). Tanrıça (?) (Kat. No. 47-55)

Sepet biçimli polos giyimli veya kule biçimli başlığa sahip tanrıça figürinlerine ait baş kısımları. Lazaridis'e göre bu tür başlığın çoğunlukla tanrıça Kybele'nin figürlerinde kullanıldığından dolayı onunla bağdaştırılabileceğini ileri sürmektedir. Bu başlığı kullanan diğer tanrıçalar yerel tanrıça Neapolis (Kavala), Parthenos, Pytho, Aphrodite, Hera ve Andiokhias'ın Tykhe'dir.[151]

(9). Artemis (Kat. No. 56)

Bu başsın figürin, Lazaridis'in iddiasına göre Artemis'dir. Figürinin arka kısmının kabaca işlenmiş olması ve figürinin sütuna benzer formu ve tamamının koyu renk sır ile kaplanmış olması, hellenistik dönemde çokça rastlanan kandil olarak kullanımının akla gelmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Ayrıca bu figürinin dışarıdan başka bir kentten gelmiş olabileceği düşüncesinden de söz etmektedir.[152]

---

[149] Hesykhios, "Λεξικόν", Copenhagen, Baskı.2, 1966, *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/afm.asp?afm=RK0366*, (14/05/2013).
[150] Lazaridis, 1971: 27, no. 138.
[151] Lazaridis, 1960a: 37-38.
[152] Lazaridis, 1960a: 36-37.

(10). Hermes (Kat. No. 57-58)

(a). Kerdoos[153] Hermes (Kat. No. 57)

Hermes, yapılan kazılarda çıkan figürinlerde betimlenmiştir.[154] 1955'de Abdera'da yapılan kazıda ortaya çıkartılan, hellenistik döneme ait, tabanındaki yunuslar mozaiğinden dolayı "yunusların evi" adlı yapıda[155] birçok buluntular ortaya çıkartılmıştır. En üst tabakada minik bronz Kerdoos Hermes heykeli bulunmuştur. [156] Hermes'in burada Kerdoos epitheti şaşırtıcıdır çünkü bu epithet Thessalia'da Apollon'la bütünleşmiştir. Mili, Kerdoos Apollon'un Thessalia halkının karakteri ile bağdaştırıldığından söz etmektedir.[157]

(b). Hermes Agoraios (Kat. No. 58)

MÖ 5. yüzyıla tarihli, tanrı Hermes adına Agoraios epitheti kullanılarak hazırlanmış yazıt yer almaktadır.

(11). Hestia ve Pythia (Kat. No. 59)

Hestia ve Pythia adına hazırlanmış yazıtlı adak steli.

(12). Nike (Kat. No. 60)

Nike olarak tanımlanan figürin.

---

[153] Sadece Thessalia'da Apollon'la bütünleşmiş bir epithet olarak bahsedilmektedir. Mili, "The Conniving Apollo: Exploring A Regional Diety", *http://www.bsa.ac.uk/doc_store/FrontOffice/FRO2008_16.pdf*, (14/03/2014), s. 3.
[154] Lazaridis, 1971: 27, no. 139.
[155] D. Lazaridis, (1973): "7. Ανασκαφαί Αβδήρων", *ΠΑΕ* 1971, s. 65.
[156] Lazaridis, 1973: 67.
[157] M. Haysom- J. Wallensten, "Current Approaches to Religion in ancient Greece" Papers Presented at a Symposium at the Swedish Insitute at Athens, 17-19 April 2008, *http://www.ajaonline.org/sites/default/files/1164_Bultrighini.pdf*, (14/03/2014).

(13). Pan (Kat. No. 61)

Pan veya satyr figürininin baş kısmı.

(14). Hekate/Bendis

Hekate kültü, Abdera'ya Teos'dan gelmiş ve Atina'dan bilinen Bendis kültü ile özdeşleştirilmiştir.[158] Kuruluşundan itibaren Abdera ile ilişkilendirilen Hekate'den Paian II'de bahsedilmekte ve Abdera'da sikkeler üzerinde görülmektedir. MÖ 4. yüzyıl tarihçisi antik yazar Hekataios'a göre Hekate kültünü, Abdera'lılar, Teos'dan getirmişlerdir. Wilamowitz; Hekate kültünün aynı dönemde Atina'da zaten bilinen Bendis kültüyle bağdaştırmaktadır.[159] Bendis çoğunlukla Artemis ile bir tutulmasına karşın, özellikleri itibari ile Hekate'ye daha yakındır. Wilamowitz, Hekate'nin Neapolis'deki 'Parthenos' olarak anılan Bendis'le aynı olduğunu savunmakta ve Pindaros'un cümlesini vurgulamaktadır: «*φοινικόπεζα παρθένος εὐμενής Ἑκάτα*».[160]

Pindaros Paian II'de Hekate tapınağının olabileceğinden bahsetmektedir. Bu durum şiirin kafa karıştıran bir bölümünün açıklanmasını da kolaylaştırmaktadır. Üçüncü üçlüğün başlangıcında Hekate'nin, Thraklar'ın zaferi ile ilgili kehaneti, ani ve düz bir konuşmayla verilmiştir:[161] Pindaros (Paian. 2.73-79):

"'*ἀ]λλά μιν ποταμῷ σχεδόν μολόντα φύρσει βαιοῖς συν ἔντεσιν*
ποτὶ πολὺν στρατόν' ἐν δὲ μηνὸς πρῶτον τύχεν ἅμαρ
ἄγγελλε δὲ φοινικόπεζα λόγον ***παρθένος*** *εὐμενὴς* ***'Εκάτα*** *τὸν ἐθέλοντα γενέσθαι*".

Geleceğe dair "*φύρσει*" fiilinin kullanılması kehanet olduğunu göstermektedir. Koro bu dörtlüğü Hekate tapınağının önünde söylenmiştir. Bu şarkıyla Melamphyllo savaşının zaferine dair kehanet tekrar hatırlatılmıştır. Bu

[158] Isaac, 1986: 106,107.
[159] Isaac, 1986: 107.
[160] Isaac, 1986: 108.
[161] Dougherty, 1994: 216.

nedenle Hekate'nin törende sesiyle yer alması şehrin ortak şarkıda birleşmesini sağlamıştır.[162]

(15). Nympeler

Antik yazar Hipokrates'ın Damagios'a 17. Mektubunda şehrin içerisinde veya duvarlarının yanında Nymphelere ait bir korudan bahsetmektedir.[163] *"(.....)'Εγὼ δὲ, ὦ ἄνδρες ἔφην, '**Αβδηρῖται**, οὐδὲν ἔστι μοι προὔργου ἢ Δημόκριτον θεήσασθαι.(.....)Παρ' αὰτὸν δ' ἐπὶ, δεξιῆς λεπτόρρυτον ὕδωρ κατὰ πρηνέος τοῦ λόφου θέον ἠρεμαίως ἐκελάρυζεν ἦν δέ τι τέμενος ὑπὲρ ἐκεῖνον τὸν λόφον, ὡς ἐν ὑπονοίῃ κατεικάζοντι, **νυμφέων** ἱδρυμένον, αὐτοφύτοισιν ἐπηρεφὲς ἀμπέλοισιν.(.....)"*[164] Lazaridis ise bu bilginin uydurma olduğundan ve bölge için hiçbir konuda kesin olarak bahsedilemeyeceğinden söz etmektedir. Ancak Nympheler'e ait başka bir korudan söz edildiğinin muhtemel olduğunu belirtmektedir.[165]

(16). İsis ve Serapis (Kat. No. 62)

Serapis ve İsis inancı diğer kültlerden daha sonra Trakya bölgesinin inanç sistemine girmiştir. Buna örnek de yazıtlı mermer sunaktır.[166]

(17). Kahramanlar

(a). Mesopolitis/ Abderos (Kat. No. 63)

Grek kolonistlere göre Abdera'nın kökeni kahramanlar devrine dayanmaktadır. Bu kahraman, Poseidon'un ve Nymphe Thronia'nın oğlu,

---

[162] Dougherty 1994: 216-217.
[163] Parsiaki-Loukopulou, "Άβδηρα - Αρχάιες Θρησκείες", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0050*, (16/03/2013).
[164] Hipokrates, "Επιστολαί 17", Satır. 26-29, *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/afm.asp?afm=RK0383*, (20/05/2013).
[165] Lazaridis, 1971: 41, no. 206.
[166] Koukouli Khrysanthaki, (1970): "Αρχαιότητες και μνημεία Ανατολικής Μακεδονίας", *ΑΔ* 1969, Χρονοκά Β2, s. 356.

Abderos'dur.[167] Pindaros'un ikinci Paianı'nda (Paian II 1-2, 65-7), Poseidon ile Thronia'nın oğlu, zırh kuşanan ve halkını savaş zamanında savunan kahraman olarak anlatılmaktadır.[168] Şiir, şehrin kurucusu Abderos'a ve onun tanrıları Apollon Derenos ve Aphrodite'ye yapılan atıf ile başlamaktadır: (Pa. II.1-5): "*Ναΐδ]ος Θρονιας ’Άβδηρε χαλκοθώραξ* ***Ποσ]ειδᾶνός*** *τε παῖ,σέθ]εν ’Ιάονι τόνδε λαῷ παι]ᾶνα [δι]ώξω* ***Δηρηνον ’Απόλλωνα*** *πάρ τ’* ***’Αφρο[δίταν***"[169]

Pindaros'un Paian'da (D2 PaII) anlattıklarından yola çıkarak Derainos denilen bölgede Abderos'un *heroonu'*nun olduğu bilinmektedir.[170]

Hellanikos MÖ 5. yüzyılda, Abderos'u, Herakles'e eşlik eden ve Diomedes'in kısrakları tarafından öldürülen Hermes'in oğlu olarak tanıtmaktadır.[171] Apollodorus (II 5,8) ise Opuntia Lokris'den Hermes'in oğlu ve atlar tarafından öldürülen Herakles'in sevgilisi olarak bahsetmektedir. Herakles, Abdera şehrini Abderos'un mezarı yakınında kurmuştur.[172] Böylelikle Herakles şehrin kurucusu olarak kabul edilmiştir.

Abdera'da Abderos anısına iki tekerlekli araba yarışları dışında tüm müsabakalar düzenlenmekteydi.[173] Bu müsabakalar, güreş, dövüş ve pankration müsabakası şeklinde yapılmaktaydı. Hipodrom yarışlarının yapılmamasının sebebi olarak atların, Abderos'un acı ölümünü hatırlattığı düşünülmesidir.[174]

(b). Herakles (Kat. No. 64)

Abdera'da Herakles inancı da muhtemelen önemli bir yer tutmaktaydı ki

---

[167] Isaac, 1986: 77; A. Paulopoulou, (2000): "Μύθος και Λατρεία Ηρώων Οικιστών στις Ελληνικές Αποικίες της Θράκης", *Θράκη*, Baskı: 2, s. 128.
[168] Isaac, 1986: 77.
[169] Dougherty, 1994: 208.
[170] Rutherford, 2001: 267.
[171] Dougherty, 1994: 208; Isaac, 1986: 77.
[172] Apollodorus, *http://www.theoi.com/Text/Apollodorus2.html*, (3/11/2013).
[173] Isaac, 1986: 78.
[174] Triandaphyllos, 1984: 29-30.

şehrin kuruluşu ile ilgili mitte baş kahramandır. Herakles, arkadaşı Abderos'u onurlandırmak için bu şehri kurduğu ve ismini verdiğinden bahsedilmektedir.[175]

Abdera'nın kurucusu mitolojiye göre Herakles'dir. Herakles, şehri, Thrak Kralı Diomedes'in insan yiyen atları tarafından parçalanarak öldürülen arkadaşı Abderos'un anısına kurmuştur.[176] Strabon'a göre (VII, 43) Diomedes, Bistonlar'ın kralıdır ve Vistonis gölünün batısında olan Abdera'yı Thraklar bulmuştur.[177] Philostratos da, aynı şekilde Herakles'in Abdera şehrini, arkadaşı Abderos'un ölümünün anısına kurduğundan ve onuruna düzenlenecek müsabakalar tertip ettiğinden bahsetmektedir.[178]

(c). Timesios

Klazomai şehrinin tarihi kurucusu Timesios da, Abdera'da tapınılıp daha sonra Herodotos'a göre (I. 168) Teos'dan gelen yerleşimciler tarafından benimsenmiştir.[179] «*…Vaktaki Harpagos toprak teraslar sayesinde surlarını ele geçirdi, hepsi de gemilerine atlayıp Trakya'ya gittiler, orada Abdera kentini kurdular; bu kentin temellerini onlardan önce Klazomenai'li Timesios atmıştı; ama Trakya'lılar onu kovdukları için yararlanamamıştı; Abdera'da yerleşen Teos'lular onu Yarı-Tanrı katında tutarlar.*»

(d). İason

Strabon, (II, 14. 12) MÖ 4. yüzyılda Parmenion'un, İason adına tapınak kurduğundan bahsetmektedir.[180]

---

[175] Parisaki - Loukopoulou, "Άβδηρα- Αρχαίες Θρησκείες" *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0050*, (16/03/2013).
[176] Bakırtzis vd. 2001: 35; Dougherty, 1994: 208.
[177] Isaac, 1986: 77.
[178] Isaac, 1986: 78.
[179] Parisaki - Loukopoulou, "Άβδηρα - Αρχαίες Θρησκείες", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0050*, (16/03/2013).
[180] Parisaki - Loukopoulou, "Άβδηρα - Αρχαίες Θρησκείες", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0050*, (16/03/2013); *The Geography of Strabo*, 1928, http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Strabo/11N*.html, (01/11/2013).

2. Thermes

Ksanthi bölgesinde yer alan Thermes köyü, Ksanthi şehrinden 40.5 km. küzeyde Bulgaristan sınırının yakınında yer alan bir köydür. Antik ismi Ilıca'dır.[181]

(1). Mithra (Kat. No. 65)

Mithra doğu kökenli olup güneş tanrısı olarak tapılmaktadır. Yalan ve gerçeğin bilicisi, hakkın koruyucusu, yağmurların düzenleyicisidir. Bunların yanı sıra savaş ve savaşçıların koruyucu tanrısıdır. Kültü, Roma lejyonlarında önem kazanmış ve tüm Avrupa'da yayılmıştır. Milat sonrası dönemde Hristiyanlığın ilk yayılım döneminde engel teşkil eden kuvvetli inançlardandır.[182]

Roma döneminde geniş bir yayılım göstermiş olan inançlardan bir tanesi olan Pers kökenli kült Mithra'ya ait Trakya Bölgesinde anıt veya tapınak yoktur. Tek kanıtın, Ksanthi -Thermes köyünde kaya üzerinde yer alan kabartmanın olduğu düşünülmektedir (**Kat. No.65**). Bunun sebebi de burada yer alan madenlerin ve bölgenin kaplıcalarının korunmasıyla görevli askeri birliğin yer almasından dolayıdır. Mithra inancının, Trakya'nın büyük şehirlerinde gelişmemiş olmasının sebebi, Mısır Tanrıları ve Anadolu tanrılarının inancının geniş yayılımı ve Samothrake Büyük Tanrıları inancının varlığıdır.[183]

Mithra kültü sadece belirli bir kesime, erkeklere, özellikle asker ve işçilere açık olan bir inançtır. Tanrı Mithra, katı kurallar çerçevesinde boğa kurban eder vaziyette sahnelenmektedir. Yedi katmanı anlatan sahneler de MS 1. yüzyılda Tuna'dan İngiltere'ye dek yayılmış olduğu çeşitli bölgelerde gözlenmektedir.[184] Kademelerin anlamı ruhu temizlemek ve ölüm sonrası yolculuğa hazırlanmaktır.[185]

---

[181] *Thermes Ksanthis*, http://el.wikipedia.org/wiki/Θέρμες_Ξάνθη, (02/01/2014).
[182] Bakırtzis vd., 34.
[183] Triandaphyllos, 2000: 51.
[184] Y. Ustinova, (2009): *Caves and The Ancient Greek Mind: Descending Underground in the Search for Ultimate Truth*, s. 251.
[185] Ustinova, 2009: 252.

Tanrı Mithra'nın tapınağı, mağaradır. Doğal veya yapay bir mağara olsun, Mithra kültü mağara olgusunu devam ettirmektedir. Bu mağaralara *Mithraea* denilmektedir. Mağara sembolizmi evren veya dünyayı simgelemektedir.[186] Kutsal seremonilerin gerçekleştirildiği mekan da yine mağaralardır. Bu törenlere meşaleler ve gaz lambaları eşlik etmekteydi. *Mithraea* oldukça küçük, yirmi en fazla kırk kişi sığabilecek mekanlardır. Dini törenler için mağaraların seçimi önemlidir. Karanlık mekanlar oluşu, ölümü hatırlatan, korku hissi uyandırdığından, Mithra seremonilerine uygundur. R. Beck'e göre mağaralar kendi içinde evrenin sonsuzluğunu temsil etmekte ve fiziksel olarak bir evren oluşturmaktadır.[187]

3. Kosmiti -Topeiros Bölgesi

Ksanthi bölgesine bağlı olan Topeiros bölgesi, Yunanistan Trakyası'nın güney batı sınır bölgesidir. İsmini, yine bölgede yer alan, Topeiros isimli antik yerleşimden almaktadır. Kosmiti yerleşimi de bu bölge içerisinde yer almaktadır.[188]

Kosmiti Ksanthi ilinin batısında yer alan bir şehirdir. Bulunan yazıtlar çoğunlukla antik çağın sonu ve ilk Hristiyanlık dönemlerine tarihlenmektedirler. Bölgede yer alan Müslüman mezarlığında, mimari öğeler, heykel bölümleri ve yazıt parçalarına rastlanmıştır. Taş bloklarının ise Topeiros'un kuzeyinde yer alan Roma kentinden getirildiği tahmin edilmektedir.[189]

(1). Dionysos (Kat. No. 66)

Bölgede tanrı Dionysos'a atfedilen stel, bu kültün varlığına dair tek kanıttır.

[186] Ustinova, 2009: 252.
[187] Ustinova, 2009: 252-254.
[188] *Δήμος Τοπείρου*, http://el.wikipedia.org/wiki/Δήμος_Τοπείρου, (02/02/2014).
[189] Loukopoulou v.d., 2005: 277.

B. Rhodope Bölgesi

1. Maroneia (Μαρώνεια)

a. Coğrafi Konum ve Tarihi

Batı Trakya Rhodope bölgesinin başkenti olan Komotini (Gümülcine) şehrinden güneye doğru gidildiğinde, Ksylagani, Proskynites ve sonrasında Maroneia köyüne ulaşılmaktadır. Köyün girişinde, yoldan sağa doğru devam edildiğinde Maroneia arkeolojik alanına varılmaktadır.[190] Denize çok yakın bir noktada Agios Kharalambos denen bölgede, günümüz Maroneia köyünden 4 km. güneyde, Maroneia antik kenti yer almaktadır.[191]

Rhodope bölgesinde, Thrak boylarının ilk yerleşiminden itibaren günümüze dek yaşam süreci gözlenmektedir.[192] Maroneia sahilleri MÖ 3. bin yıldan itibaren yerleşilmiştir. I. Grek akımı ile MÖ 13.-12. yüzyıllarda, Thrak boyları bölgede yerleşik düzene geçmişlerdir.[193] Ülkeye akın eden Thrak boyları, Trakya'yı yarıp Troia'ya dek ulaşmışlardır. Birçok Thrak yerleşimi tespit edilmiş, hatta bazısı ilk Greklerin, MÖ 7. yüzyılda görülmeye başladığı döneme dek varlıklarını sürdürmüşlerdir.[194]

MÖ 7. yüzyılda II. Grek yerleşim akımı başlamıştır. Yunan şehirlerinde burjuvazinin artması, aristokrasiye karşı mücadele, ticaretin yayılım ihtiyacı ve yeni kaynak arayışı buna sebep olmuştur. Trakya'nın, son derece ayrıcalıklı coğrafi konumu, ılıman Akdeniz iklimi Khioslular'ın ilgisini çekmiştir. Böylelikle MÖ 7. yüzyılın ilk yarısından itibaren yeni bir vatan aramak için buraya ulaşmışlardır.[195] Khioslular'ın ilk yerleşim yeri tam olarak bilinmemektedir ancak G. Bakalakis'e göre Maroneia'nın doğusunda, İsmaros tepesinde bir akropol olan Agios Georgios

[190] Bakırtzis vd., 2001: 62.
[191] Isaac, 1986: 111.
[192] Bakırtzis vd., 2001: 7.
[193] Mikhalopoulos vd., 2002: 168.
[194] Pendazos -Pendazos, 1984: 44.
[195] Pendazos -Pendazos, 1984: 45.

bölgesinde veya İsmaros'un güney batı kıyılarında olduğunu düşünmektedir. Klasik dönemde Maroneia kenti kurulunca da, akropol, doğu cephede koruma oluşturduğundan, kullanımına devam edilmiştir.[196]

Şehir, klasik ve hellenistik dönemde tarihi açıdan Abdera şehri ile neredeyse benzer bir yol izlemiştir.[197] Med savaşları[198] sırasında şehir Perslere katılmış ancak daha sonra Atina birliğinin bir üyesi olmuştur.[199] MÖ 4. yüzyıl ortalarında çok güçlü bir düşman, Makedonyalılar ortaya çıkmış ve MÖ 353'de Maroneia'ya saldırı düzenlemişlerdir.[200] Fakat şehrin müttefiki, Hebros ile Nestos arası bölgenin Thrak hükümdarı Amadokos'un karşı koymasıyla karşılaşmışlardır. Fakat, MÖ 350'de kral Philippos, şehrin bağımsızlığına son verip krallığına dahil etmesiyle şehre ait altın sikkeler (MÖ 4. yüzyılın ilk yarısından itibaren var olan) ve gümüş sikkelerin basımı durdurulmuştur.[201] MÖ 4. yüzyılın ilk yarısında görülen altın sikkelerin yanında MÖ 520'den II. Philippos'un dönemine dek kullanılan şehrin gümüş sikkeleri, burada gümüş madeninin varlığını ve arkaik dönemden itibaren ekonomik gücü işaret etmektedir. Bunun yanında ekonomik gücü yönünden baktığımızda, şehrin konumu, ticaret ve denizciliği desteklemiştir.[202] Şehrin gelişimi ayrıca tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Üzüm, zeytin ve sebze yetiştiriciliği bilinmektedir.[203]

Şehrin arka arkaya Makedonyalılar, Ptolemeoslar ve Seleukoslar'ın eline geçmesi sonrasında, MÖ 189/8 Maroneia, Romalılar'ın müdahalesiyle Andiokhos'un hükmünden kurtulmuştur.[204] Ancak MÖ 187-183 döneminde Maroneia halkı, IV. Philippos'un akropolde çok sayıda muhafız ve asker barındırmasından şikayetçi olmuş ve böylece Romalılar, Philippos'un şehri terk etmesini sağlamışlardır. Ancak

---

[196] Pendazos -Pendazos, 1984: 45; Triandaphyllos, 2000: 72; Bakırtzis vd., 2001: 62.
[197] Pendazos -Pendazos, 1984: 45; Triandaphyllos, 2000: 72; Bakırtzis vd., 2001: 62.
[198] Med Savaşları: Yunan-Pers savaşları. Pers İmparatorluğu ile Yunan kent devletleri arasında MÖ 499 ile MÖ 449 arasında gerçekleşen muharebelerdir. Grekler bu savaşları Med savaşları olarak adlandırmıştır. Kaynak: *Yunan-Pers Savaşları*, http://tr.wikipedia.org/wiki/Yunan-Pers_Savaşları, (04/02/2014).
[199] Mikhalopoulos vd., 2002 : 168.
[200] Pendazos -Pendazos, 1984: 47.
[201] Pendazos -Pendazos, 1984: 47-48.
[202] Triandaphyllos, 2000: 72; Bakırtzis vd., 2001: 62.
[203] Pendazos -Pendazos, 1984: 45; Triandaphyllos, 2000: 72; Bakırtzis vd., 2001: 62.
[204] Triandaphyllos, 2000: 72,73.

kral Philippos şehri terk etmeden önce Maroneialılar'a karşı büyük bir katliam gerçekleştirmiştir.[205] Gerçekleşen Pidna savaşından[206] (MÖ 168) sonra Makedonya'nın dört bölüme ayrılmasıyla, Ainos, Maroneia ve Abdera serbest kalmıştır. MÖ 167'de Maroneialılar ile Romalılar arasında ittifak kararı alınmıştır.[207]

Maroneia hakkında bilgi edinebileceğimiz antik kaynak yazarları; Homeros ve Strabon'dur. Odysseia'da (IX. 39, 165) Troia savaşı zamanında nüfuslu Thrak ırkı, Kikonlar'ın burada yaşadığından bahsetmektedir.[208] Homeros'un bahsettiği üzere Odysseus, İlion'u terk ettikten sonra Thrak- Kikonlar'ın şehri, İsmaros'u yağmalamıştır.[209] Homeros bir diğer eseri İliada'da (X. 469-475) ise cesur savaşçılar, yaya veya at üzerinde Troilalar'ın yanında Grekler'e karşı savaştıklarından bahsetmektedir. Strabon'a göre ise Kikonlar burada üç şehir; Ksanthi, Maroneia ve İsmaros'u kurmuşlardır.[210]

Efsaneye göre Maroneia'nın kurucusu olarak, Kikonlar'ın yakınındaki şehir İsmaros/ İsmara'da tanrı Apollon'un kutsal korusunda yaşayan, Euanthi ile Apollon rahibinin oğlu olan, Maron'un olduğundan bahsedilmektedir.[211] Odysseia'da Maroneia; Odysseus'un, tek gözlü dev Kyklops Poliphymos'la karşılaştığı bölge olarak adı geçmektedir. Hikayeye göre; Troia savaşındaki yenilgiden sonra, Ithaki kralı Odysseus'un eve dönüşteki ilk durağı, Kikonlar'ın kenti, Trakya olmuştur. Bölgeye hakim olmak için Odysseus ve arkadaşları Kikonlar'la savaşmışlar ve İsmaros bölgesini ele geçirmişlerdir. (Hom. Od. IX. 38-61) Sadece Antik Maroneia kentinin kurucusu olan Apollon rahibi Maron ve ailesinin canını bağışlamışlardır. Bunun karşılığında da Maron, Odysseus'a birçok hediyenin yanında, İsmaros şarabıyla dolu on iki amphora hediye etmiştir.

---

[205] Triandaphyllos, 2000: 72,73.
[206] Pidna Savaşı: Üçüncü Makedonya Savaşı (MÖ 168); Roma ile Mekedonya Kralı Perseus arasında geçen ve Makedonya'nın kaybetmesiyle sonuçlanan savaştır.
[207] Triandaphyllos, 2000: 72,73; Bakırtzis vd., 2001: 66.
[208] Pendazos -Pendazos, 1984: 44.
[209] Issac, 1986: 113.
[210] Pendazos -Pendazos, 1984: 44.
[211] Triandaphyllos, 2000: 72; Bakırtzis vd,, 2001: 62.

Homeros şöyle bahseder (Odys, IX, 197-198):

"Μαύρο γλυκόπιοτο κρασὶ ποὺ μοῦ 'χε δώσει δῶρο
ὁ Μάρωνας τοῦ Εὐάνθη ὁ γιός, ὁ λειτουργὸς τοῦ Φοίβου"
Çeviri:"Maron vermişti bana o tatlı, kara şarabı,
İsmaros'u koruyan, Apollon'un duacısı, Euanthes'in oğlu."

Odysseus ve arkadaşları buradan ayrıldıktan sonra dinlenmek için tek gözlü dev Kyklops Polyphemos'un yaşadığı mağaraya varırlar. Maronei'da yer alan bu mağara Kyklops veya Polyphemos mağarası olarak bilinmektedir. Mağara, Maroneia köyünün 2,5 km kuzeybatısında ve Proskynites köyünün 1 km. doğusunda yer almaktadır. Hikâyeye göre Odysseus ve arkadaşları dinlenmek için Polyphemos'dan habersiz, yaşadığı mağaraya girerler. Kyklops Polyphemos koyunlarını gütmekten döndüğünde, Odysseus ve arkadaşlarını mağaranın içerisinde görünce onu rahatsız eden bu yabancılara çok kızar ve onları rehin alır. Tek gözlü dev evine giren bu yabancıları sırayla yemeye başlar. Odysseus ve geriye sağ kalan birkaç arkadaşı, bir süre burada hapis kaldıktan sonra kaçış yolları düşünmeye başlarlar. Bir plan yaparlar ve bu plana göre, Polyphemos'a rahip Maron'un hediyesi olan şaraplardan ikram ederek onu sarhoş edeceklerdir. Kyklops şarabı içer içmez sarhoş olup uykuya dalması ile Odysseus harekete geçer ve kızgın korda ucunu kızdırdığı bir kazığı arkadaşlarının da yardımıyla devin gözüne sokarak devi kör bırakır. Acıyla uyanan dev, mağarayı kapatan dev kayayı yerinden oynatarak dışarı fırlar. Mağaranın açılmasını fırsat bilen Odysseus, dışarı çıkmaya başlayan Kyklops'un koyunlarının altına saklanarak mağaradan çıkmayı başarır. Dev, el yordamıyla onları arasa da sadece koyunlarının geçmesini sağlar ancak Odysseus ve arkadaşlarını elinden kaçırır.

Homeros şöyle dediğini yazar (Od. IX. 454-456) :

"*Çıkardı benim gözümü alçak bir adam,*
belâlı arkadaşları da bir oldular onunla,
Başımı şarapla sersemletip gözümü kör ettiler."

Bu olay antik çağdan günümüze dek, sanatçılara esin kaynağı olmuştur. Ancak Homeros'un mısralarının tam olarak ne zaman gerçeklik bulduğunu, MÖ 8. yüzyıl mı yoksa daha erken bir dönem mi kesin olarak bilemiyoruz.[212]

Homeros'un bahsettiği dönemde, Maroneia ismi yoktur fakat Tzetzes ve Harprokration, bu şehri İsmaros ile bir tutmuşlardır.[213] Fakat sonuç olarak, Maron'un varlığı ve şehrin ismi, Güneş-Apollon inancı ve şehrin simgesi olan "at"ın korunuyor olmasına baktığımızda yeni yerleşimcilerin barış ilişkileri içerisinde yerleşip, Kikonlar'la dost olduklarını göstermektedir.[214] Ayrıca Maroneia'da tarihten önemli kişiler de yetişmiştir. Şair Sotades ve Atina'nın büyük ressamı ve yazar Igesias burada doğmuştur.[215]

b. Maroneia'nın Genel Planı

Maroneia'ya gitmek için izlenebilecek ilk güzergah olarak Maroneia köyünün-Agia Kharalambos'un (Res. 18) 4.k.m.'sinde yolun solunda ve Agia Barbara kilisesinin karşısında, şehrin batı duvarının bir bölümü ve iki dikdörtgen kule (MÖ 4.yüzyıl) (Res. 19: 1) görülebilmektedir. İkinci güzergâh olarak ise Marmaritsa-Synaksi'e doğru toprak yol bizi ilk olarak kutsal alana götürmektedir [216] (Res. 19: 3).

[212] Issac, 1986: 113-114.
[213] Isaac, 1986: 113.
[214] Triandaphyllos, 2000: 72; Bakırtzis vd., 2001: 62.
[215] Bakırtzis vd., 2001: 66.
[216] Bakırtzis vd., 2001: 63-64.

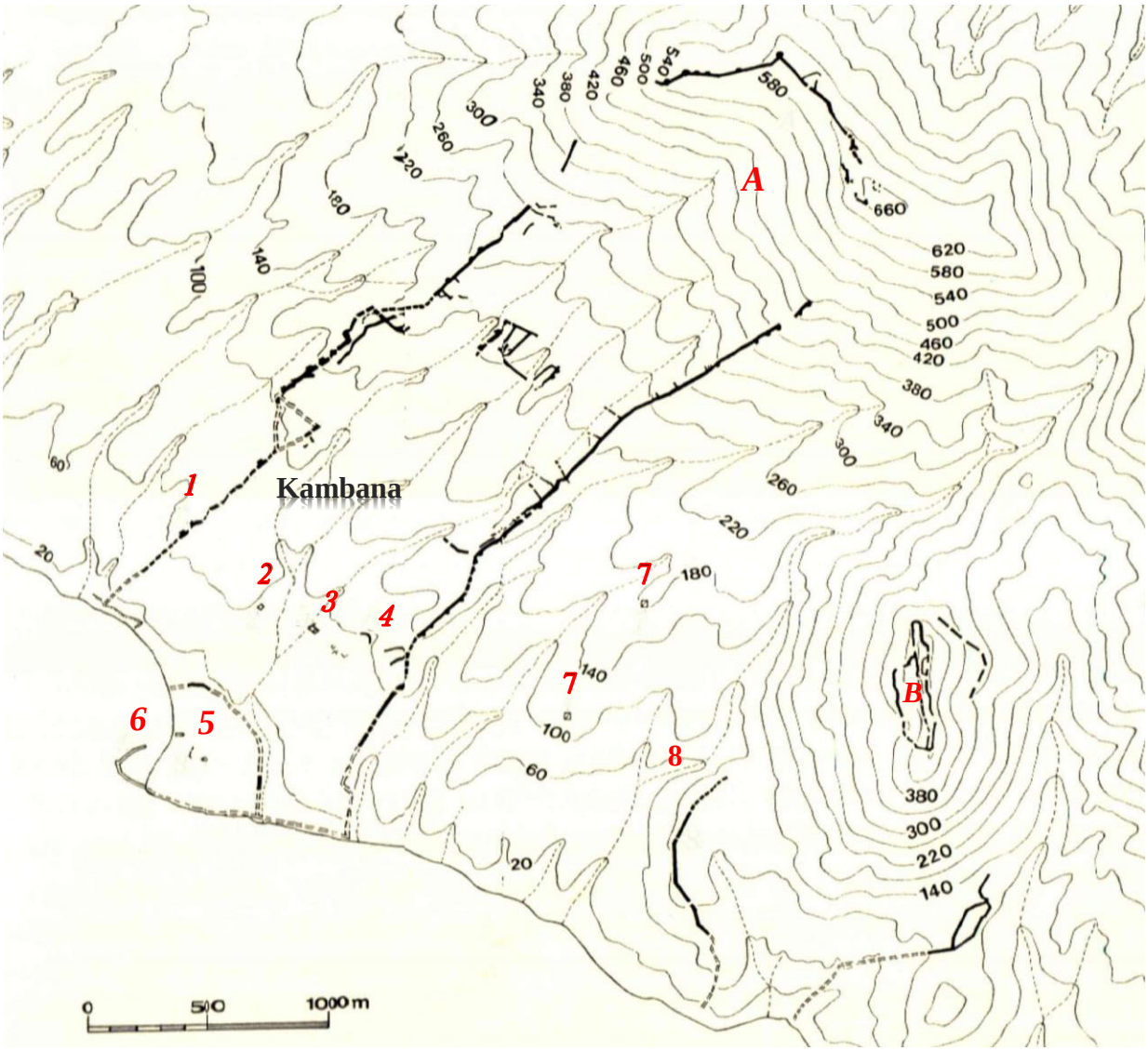

Res. 18. Harita 1

İsmaros - Agios Athanasios tepesinde (yük. 678 m.) zamanla kulelerle desteklenmiş akropol yer almaktadır (Res. 19: A). Genel olarak antik Maroneia şehri, kuzeyde akropol, denize doğru inildiğinde surla çevrili alanın içerisinde üç önemli yapının yer aldığı bir plana sahiptir. Bunlar sırasıyla doğudan başlayacak olursak mozaikli bir yapı, onun yanında tapınak, batı tarafta ise tiyatro yer almaktadır (Res. 19: 2,3,4).[217]

Antik Maroneia ve Agios Athanasios tepesinde yer alan akropolden (Res. 19: A) denize kadar, iki uzun duvar, 4240 dönümlük araziyi kaplamaktadır. Duvarın toplam uzunluğu 10.4 km.'dir. Kalınlığı ise 2.30-3 m.'dir. Korunagelmiş en yüksek bölümler 2 m.' dir. 23 adet yarım daire ve dikdörtgen plana sahip kule tespit edilmiştir.[218] Yapı malzemesi olarak yerel taş ocağından granit taş kullanılmıştır. Duvar örgüsü genel olarak isodom sisteme göredir fakat bazı yerlerde taş blokları çokgen formda olup boş kalan bölümler küçük taşlar kullanılarak tamamlanmıştır. Duvar örgüsü iç ve dış duvardan oluşup ara bölüm taşlar ve kum ile doldurulmuştur.[219]

[217] Bakırtzis vd., 2001: 63.
[218] Bakırtzis vd., 2001: 63.
[219] Pendazos -Pendazos, 1984: 47; Bakırtzis vd., 2001: 63.

Res. 19. Maroneia Topoğrafik Diagramı.

A. Agios Athanasios Akropolü

B. Agios Georgios Akropolü

1. Batı duvarın bir bölümü. 2. Mozaikli Yapı 3. Tapınak 4. Tiyatro 5. Roma dönemi propylaion. 6. Liman 7. Antik taş ocağı 8. Agios Georgios surunun batı duvarı.

Arkeolojik alan içerisinde Kambana diye isimlendirilen bölgede yer alan yapıları sırası ile kısaca bahsedecek olursak, en doğuda yer alan yapı, MÖ 4. yüzyıl sonu-3. yüzyıl başına tarihlenen mozaik döşemeli yapıdır (Res. 19: 2). 450 m² alana sahip büyük bir yapıdır. Biri taş döşeli üzeri açık büyük peristyl diğeri ise plaka döşeli iki bahçeye sahiptir. Yapının diğer alanları iki küçük oda, bir banyo, içerisinde ocağın bulunduğu büyük bir oda, mozaik tabana sahip *andron,* tezgahların yer aldığı ve ev işleri için ayrılan büyük odadan oluşmaktadır. Yapıda yer alan mozaik; desen ve renkleriyle büyük önem taşımaktadır. [220]

Kazı çalışmaları birçok önemli yapıyı daha gün yüzüne çıkarmıştır. Bunlardan bir diğeri de antik tiyatrodur (Res. 19: 4). Hellenistik dönemde yapılmış, daha sonra Roma döneminde ise değişiklik yaşamış olan tiyatro, Maroneia köyünden 4,8 km.'de Kambana bölgesinde yer alan bir diğer yapıdır. Üç sıra oturma yeri koruna gelmiştir ve on sıraya ayrılmış dokuz *kerkidadan* oluştuğu anlaşılmıştır. 2500 seyirci kapasitesi olduğu tahmin edilmektedir. Eğer bir üst *daizomaya* sahip olsaydı iki katı kapasitede olacağı tahmin edilmektedir.[221] Oturma bölümleri, taş *koilon*a ait üç sıra, akarsu ve orkestraya toplanan suları dışarı atmayı sağlayan ve at nalı şeklinde orkestrayı çevreleyen oluk hattı hellenistik dönemde inşa edilmiştir. Roma döneminde yapılan hayvan dövüşleri sırasında izleyicilerin korunması için, *orkestranın* çevresine korkuluk ve parmaklıklar eklenmiştir. *Skene* ve mimari süslemeye ait birçok kalıntı yine bu döneme aittir. Oturma bölümlerinde vatandaş, efendi ve şehirlere ait isimler kazınmıştır. Bunların arasında *Topeiros* ve Γερουσία/Senatoya ait isimler dikkat çekmektedir.[222]

Mozaik tabanlı yapı ile tiyatro arasında ise Dionysos tapınağı ve çevresindeki ek yapılar yer almaktadır (Res. 19: 3).

[220] Pendazos -Pendazos, 1984: 48; Bakırtzis vd., 2001: 63.
[221] E. Pendazos, (1986): "9. Ἀνασκαφὴ Μαρωνείας", *ΠΑΕ* 1985, s. 77; Bakırtzis vd., 2001: 64; Mikhalopoulos vd., 2002: 169.
[222] Bakırtzis vd., 2001: 65.

Yolun sonunda Agios Kharalambos sahiline varıldığında bölgenin mermerinden inşa edilmiş anıtsal propylaion ile karşılaşılmaktadır (Res. 19: 5). Her bir yanında birer adet olmak üzere üç açıklık olduğu anlaşılmıştır. Bunlardan iki tanesi halen yerlerinde ele geçmiştir. Roma döneminde muhtemelen şehrin agorasına açılmaktaydı ve MS 124-125'de şehri ziyaret eden imparator Hadrianus tarafından inşa ettirilmiştir.[223]

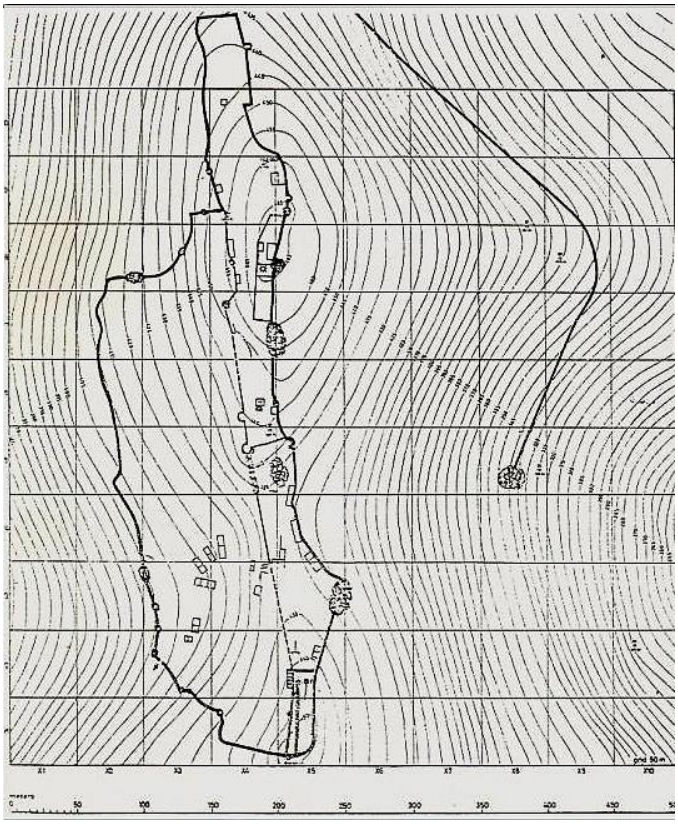
Antik çağda şehrin limanı (Res. 19: 6) ekonomik ve askeri alanda büyük rol oynamıştır. İnşa edildiği MÖ 4. yüzyıl'da, Maroneia'nın koruması gereken kayda değer savaş ve ticari filosu bulunmaktaydı.[224]

Maroneia'dan 5.5 km. doğu duvarının ilerisinde ise yolun iki tarafında eski taş ocakları yer almaktadır (Res. 19: 7). Bölgeye karakteristik olarak yunanca da mermer anlamına gelen "Marmaritsa" (Μαρμαρίτσα) denilmektedir.[225]

7.4 km.'de ve yolun 500 m. solunda Agios Georgios kalıntılarının bulunduğu batı sur duvarı ve halen yerinde duran yekpare pilastrolardan oluşan *megalit* sur kapısı yer almaktadır (Res. 19: 8). Sarp yamaçlı Agios Georgios tepesinde (yük. 461 m.) 1330 m² ve 53.30 dönüm alana sahip akropol (Res. 20) kuruludur. Akropolün güneydoğu kısmında açık avlu ve odalara sahip saraya benzer büyük bir yapının duvarları görülmektedir. Sur duvarının poligonal duvar örgüsü, Maroneia'nın duvarlarının tarihinden daha eskiye dayandığı anlaşılmıştır.[226] Apollon rahibi ve Euanthis'in oğlu Maron'un yaşadığı Apollon'un kutsal korusu da buradadır.[227] Burada bulunmuş olan MÖ 9. ve 8. yüzyıla ait kazıma ve baskı desenli keramikler, Trakyalı Kikonların şehri, muhtemelen Homeros'un bahsettiği, İsmaros/İsmara'nın varlığınının kanıtıdır. Tam bu bölgede Apollon tapınağının bulunuyor olması muhtemeldir.[228]

---

[223] Bakırtzis vd., 2001: 64; Mikhalopoulos vd., 2002: 169.
[224] Bakırtzis vd., 2001: 64.
[225] Bakırtzis vd.., 2001: 65.
[226] Gös. yer.
[227] Triandaphyllos, 2000: 71.
[228] Bakırtzis vd., 2001: 65.

Res. 20. Agios Georgios Akropolü.

c. Tanrılar ve Kült Merkezleri

Şehrin en eski ve önemli inançları Apollon ve Dionysos inancıydı.[229] Diğer önemli tanrılar Zeus ve Maron'dur.[230] Antik Maroneia'nın hemen yakınında yer alan Kikonlar'ın şehri İsmara'daki Maron tapımı, Dionysos tapımına sonradan eklenmiştir. Tapınılan diğer tanrılar Hermes, Kybele, Aphrodite Asklepios, Herakles, Poseidon, ve Roma Döneminde Mısır Tanrılarıdır (**Tablo III**).[231]

[229] Pendazos -Pendazos, 1984: 48.
[230] Bakırtzis vd., 2001: 63.
[231] Triandaphyllos, 2000: 73.

(1). Dionysos (Kat. No. 67-69)

Dionysos bölgeye ait en önemli inançlardan biridir. Önemi sikkeler üzerinde tanrının başı ve sembollerinin betimlenmesinden açıkça anlaşılmaktadır.[232] Dionysos başı ve asma dalı sikkeler üzerinde resmedilmiştir.[233] Bu inanç, Roma dönemine dek devam etmiştir. Bunu anlayabilmemize örnek Roma ile Maroneia arasında imzalanan antlaşmadır. Bu kararın yer aldığı yazıt (**Kat. No. 72**) günümüzde belgelenmiştir. Karar yazıtının yer aldığı stelin son satırlarında, metnin yer aldığı bir bronz nüshanın bir örneği Roma İtalya Kapitolio'da diğeri ise Maroneia Dionysos Tapınağında muhafaza edilmesi kararına dair sözün yer alması, burada Dionysos Tapınağının varlığına dair çok önemli bir kanıt oluşturmaktadır.[234] Maroneia'daki Dionysos kültü, üzüm yetiştiriciliği ve tarih öncesi dönemde bölgenin meşhur siyah şarabı üretimi ile sıkı sıkıya bağlı, en eski inançlardan biridir.[235]

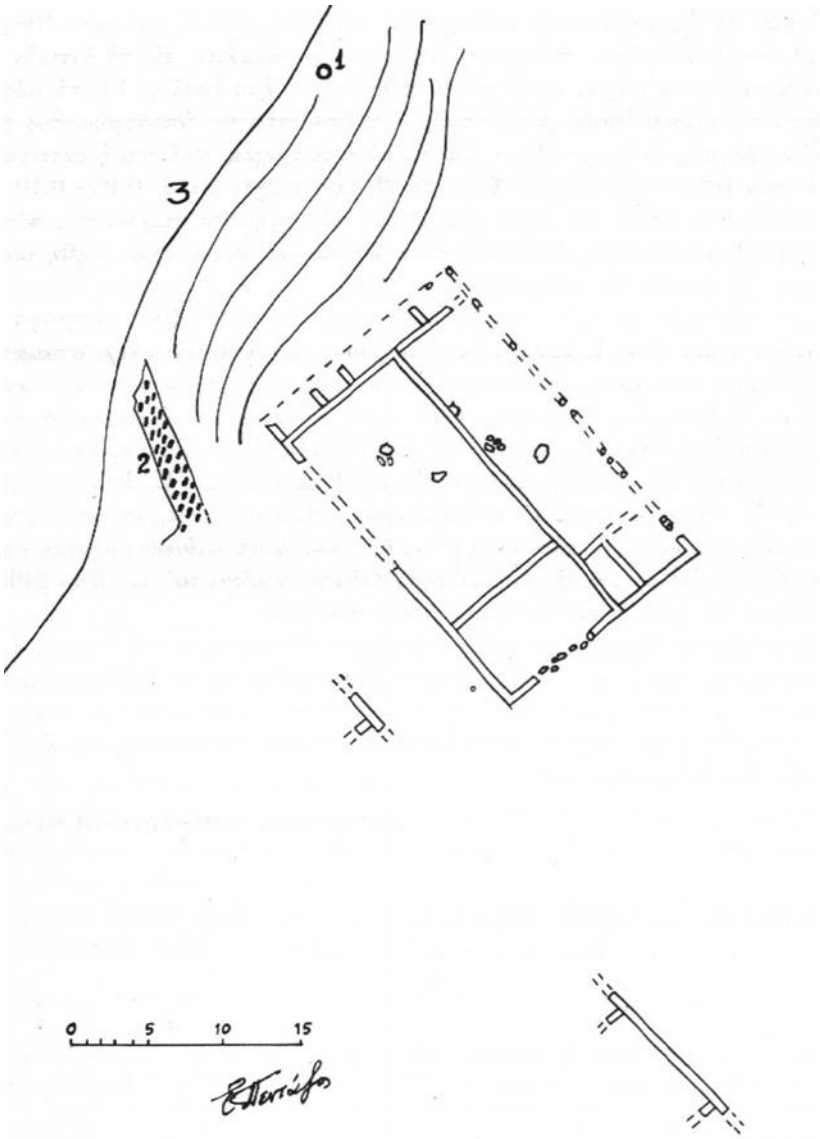
(a). Dionysos Tapınağı

Kambana bölgesinde, tiyatronun güney batısında, MÖ 4. yüzyıl- MÖ 2. yüzyıl ortasına tarihli tapınak kalıntıları tespit edilmiştir. İki bölümden oluşan tapınak ana bina, ikinci olarak da kuzey ve batısında ona bitişik ek küçük mekanlardan oluşmaktadır (Res. 21).[236] 2 m. genişliğinde istinat duvarı üzerinde (Res. 22) teras şeklinde yer alan, 20.80 m. uzunluğunda ve 8.60 m. genişliğe sahip bir tapınaktır (Res. 23, 24). 5.55 x 8.60 m. ebatlarında doğudan girilen geniş *pronaos*- girişe sahiptir. *Cellada* ocak veya heykelin kaidesi olduğu düşünülen bölüm görülmektedir. *Cellanın* ebatları 15.25 x 8.60 m. dir.[237] *Cellanın* yer aldığı *ge*niş antre, ocak veya

---

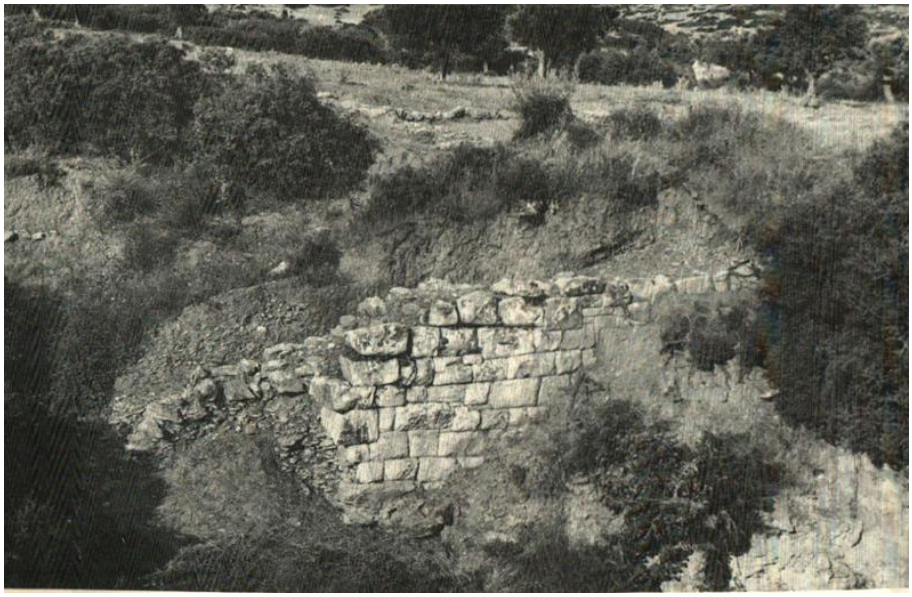
[232] Parisaki-Loukopoulou, "Μαρώνεια - Αρχαίες Θρησκείες", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0026*, (15/05/2013).
[233] Triandaphyllos, 2000: 73.
[234] L.D. Loukopoulou vd., (2005): *Ἐπιγραφὲς τῆς Θράκης τοῦ Αἰγαίου, Μεταξύ των ποταμών Νέστου και Έβρου (Νομοί Ξάνθης, Ροδόπης και Έβρου),* Ἀθῆναι, s. 343; Parisaki-Loukopoulou, "Μαρώνεια - Αρχαίες Θρησκείες",*http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0026*, (15/05/2013).
[235] Bakırtzis vd., 2001: 53.
[236] E. Pendazos, (1973): "9. Ἀρχαιολογικαὶ Ἔρευναι ἐν Θράκῃ", *ΠΑΕ* 1971, s. 104; E. Pendazos, (1984): "3. Ανασκαφή Μαρώνειας", *ΠΑΕ* 1982, s. 30; Kh. Anagnostopoulou, (1988): "Ανασκαφικές Έρευνες στη Μαρώνεια και στα Σύμβολα", *ΑΕΜΘ 1987*, s. 439.
[237] Pendazos, 1973: 104; Anagnostopoulou, 1988: 439; Bakırtzis vd., 2001: 64.

heykel kaidesi ve iki yanda tamamlayıcı mekanlar bize tipik MÖ 4. yüzyıl bölgesel tapınak örneğini vermektedir.[238] Konumu güney doğu kuzey batı yönündedir.

Res. 21. Dionysos Tapınağı çizim: 1. kuyu, 2. analemma, 3. nehir yatağı.

[238] Pendazos -Pendazos, 1984: 48.

Res. 22. İstinat duvarı, tapınağın batıdan görünümü.

Res. 23. Tapınağın batıdan görünümü.

Duvar kalıntıları 0.50 m. kalınlığında ve 0.10-0.40 m. yüksekliğe kadar günümüze ulaşmıştır. Orta ve iri taşlardan inşa edilmiş ve sadece ön yüzleri ince çalışılmıştır. Birleştirici materyal olarak kil kullanılmıştır.[239]

Yapının ek yardımcı bölümlerine (Res. 25) ait duvar kalıntıları da ortaya çıkarılmıştır. Tapınağa bitişik ek odalar kuzey batısında yer alan yapı dizisi ve doğu cephesinde odalardan oluşmaktadır. Doğu cephede iki odadan oluşmaktadır. Ortada yer alan geniş mekanda zemine ait küçük taşlardan oluşan kalıntılara rastlanmıştır.[240]

Tapınağın Dionysos ile bütünleşmesinin sebebi antrede kil Dionysos maskının (**Kat. No.67**) bulunmasıdır. Birçok araştırmacı bu şekilde kabul etmişse de kesinlik kazanmış değildir.[241] Tapınağın güney doğusunda figürinlerin bulunduğu bir çukur ortaya çıkarılmıştır. İçerisinde klasik ve hellenistik döneme ait figürin ve figürin yapım kalıpları bulunmuştur.[242] Yazıtlarda yer alan Dionysos'a ait olduğu düşünülen tapınağa ait buluntular maalesef azdır.[243]

[239] Pendazos, 1973: 104; 1984: 30.
[240] E. Pendazos, (1975): "9. Ανασκαφή Μαρφώνειας", *ΠΑΕ* 1973, s. 86.
[241] Pendazos, 1973: 104; Bakırtzis vd., 2001: 64.
[242] Pendazos, 1973: 104.
[243] Pendazos -Pendazos, 1984: 48.

Res. 24. Tapınağın güney doğudan görünümü.

Res. 25. Tapınağın kuzey doğu kısmında yer alan ek bölümler.

Tapınaktan ayrı, kuzey ve güneyinde olmak üzere yardımcı olarak kullanıldığı düşünülen birçok odadan oluşan yapıların varlığı tespit edilmiştir. Tapınağın çevresinde az bir mesafede yer alan ek yapılar biri 21 m. kuzeyinde ve tapınakla aynı yönde konumlandırılmıştır (Res. 26). Yaklaşık olarak 31 m. uzunluğundadır. Duvarlar 0.50 m. kalınlığında ve 0.40 m. yüksekliğe kadar günümüze ulaşmıştır. Birleştirici madde kil kullanılmıştır. Küçük ve orta boy kayalardan inşa edilmiştir. Üzerini kaplayan dolgu ve tarım yüzünden, büyük tahribat görmüştür. Yapının güney doğu bölümü 12.75 x 5.90 m. ebatlarında ve uzun kenarların iç kısmında dört adet payandanın yer aldığı, batıya doğru iki odaya daha bağlanan yapı şeklinden oluşmaktadır. Bu küçük odalar 4.95 x 2.55 ve 4.93 x 2.85 m. ebatlarındadır. Kuzey tarafta, batıdan ikinci odaya bitişik 2.50 x 0.65 m. ebatlarında küçük bir alan daha eklenmiştir.[244] Kuzey batıda ise tahrip daha fazla olmasına rağmen, 6.20 x 4.50 m. ebatlarında dikdörtgen oda ortaya çıkartılmış ve L şeklinde ek bir alan seçilebilmektedir. Batıya doğru olan kısımda üç odanın varlığı tahmin edilmektedir. Doğuda yer alan bir diğer oda (Res. 27) ise kuzeye doğru devam etmektedir. Kuzeyde toplam dört adet oda yer almaktadır. Yapımlarında bölgenin gri kalker taşı kullanılmıştır.[245]

Kuzeye doğru ilerlendiğinde duvar izlerinin devam ettiği görülmektedir. Az bir mesafede 6.75 m. derinliğe kadar kazılmış sunak veya kuyu ve 3.70 m. uzunluğunda ve 0.15 x 0.20 m. genişliğinde küçük plakalardan oluşan kuzeyden güney batıya doğru konumlandırılmış oluk sisteminin yer aldığı tespit edilmiştir.[246]

[244] Pendazos, 1984: 30; E. Pendazos, (1987): "15. Ανασκαφή Μαρώνειας", *ΠΑΕ* 1986, s. 147; Anagnostopoulou, 1988: 439; G.E. Mylonas, (1988): *Έργον κατά το 1987, Cilt. 34*, Αθήνα , s. 44.
[245] Pendazos, 1987: 147; Anagnostopoulou, 1988: 439-440; Mylonas, 1988: 44
[246] Pendazos, 1975: 86; 1987: 147; Anagnostopoulou, 1988: 440.

Res. 26. Tapınağın kuzeyinde yer alan yapı.

Res. 27. Tapınağın kuzeyinde yer alan yapının doğudan görünümü.

Tapınağın güneyinde, ona paralel ve 7 m. mesafede bir yapıya ait duvar kalıntılarına daha rastlanmıştır. Üç oda ve ek olarak güney ve batıya devam eden üç adet odanın daha bölümleri ortaya çıkartılmıştır.

1987'de güney yapının doğusunda ince uzun bir yapı (Res. 28) incelenmiştir. İçerisinde dikdörtgen bölümlere ayıran duvarlar yer almaktadır. Duvarların yüksekliği 0.50-0.60 m. dir. Yapının 28.50 m. lik bölümü gün yüzüne çıkartılmış, güneye ve doğuya doğru devam etmektedir.[247]

Batıya devam edildiğinde güney yapıdan 0.80 m. yüksekte dört adet oda yer almaktadır (Res. 29, 30). Bu bölümde odanın birinin köşesinde yarım daire şeklinde bir yapı (Res. 29) bulunmaktadır. İki mermer eşik yerlerinde bulunmuştur. Duvar kalınlıkları 0.50 m., günümüze ulaşabilmiş yükseklik ise 0.50-0.60 m. dir. Gri kireçtaşından inşa edilmiş ve iç kısımları renkli harç ile kaplanmıştır.[248] Bu yapın alanını kaplayan yıkıntı tabakasında birçok buluntular ortaya çıkartılmıştır. Bütün bu yapılar, MÖ 2. yüzyıldan sonra tahrip olmuş ve terk edildiğine inanılmaktadır.[249]

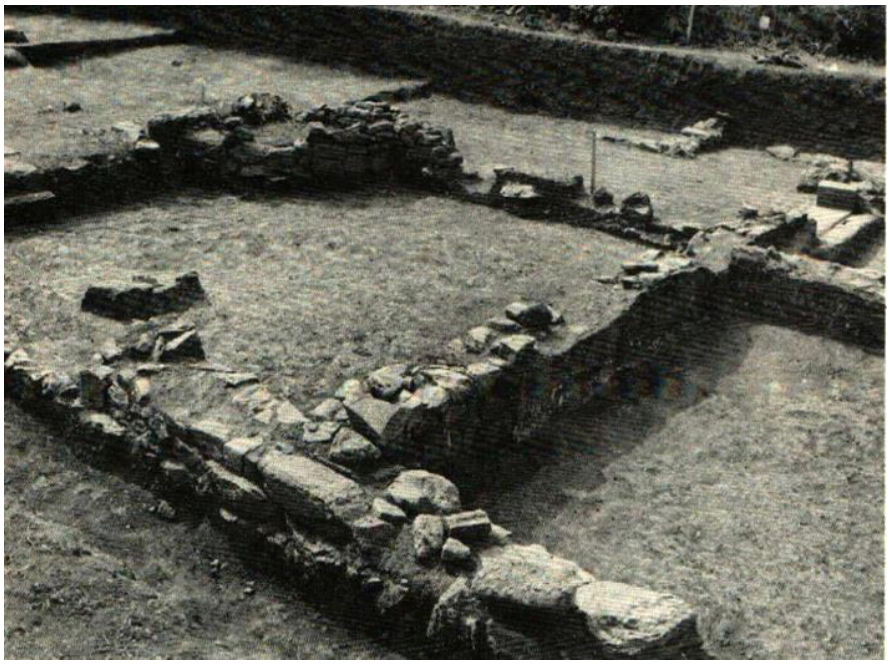
Bütün bu yapı bölümlerinin üzerini kaplamış olan tahrip olmuş tabaka örtüsü, buluntular açısından zengindir. Bunlar dört adet mermer plakadan oluşan dörtköşe sunak, mermer perirrhanterion (**Kat. No. 69**), mermer destek ve üzerinde yazıt yer alan V. Philippos'a adanmış adak stelidir (**Kat. No. 70**).[250]

[247] Anagnostopoulou, 1988: 440-441.
[248] Pendazos, 1987: 147-148; Mylonas, 1988: 44; Anagnostopoulou, 1988: 440.
[249] Anagnostopoulou, 1988: 440-441.
[250] Pendazos, 1987: 147-148; G. Touchais, (1987): "Chronique des fouilles et découvertes archéologiques en Gréce en 1986", *BCH*, Cilt. 111, s. 554.

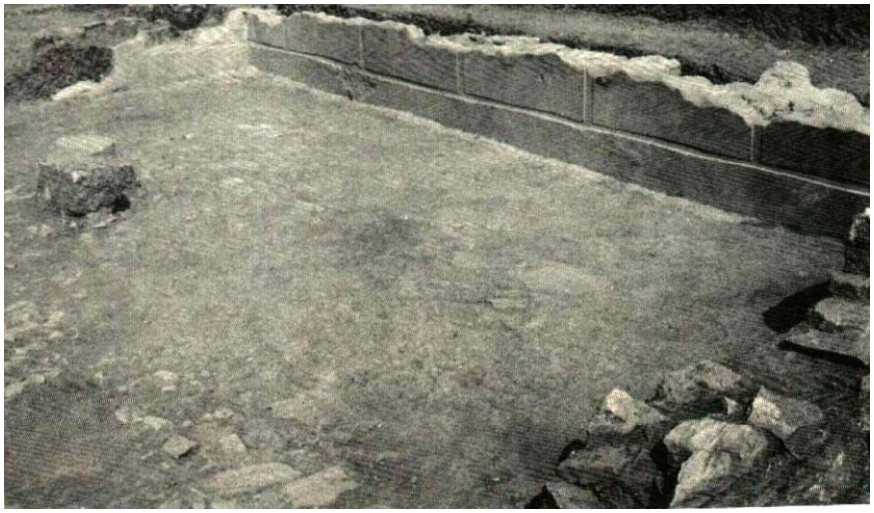
Res. 28. Tapınağın güneyinde yer alan yapı topluluğu. a) doğudan genel görünüm. b) Kuzeyden arka bölümünün görünümü.

Res. 29. Tapınağın güneyinde yer alan yapının batıdaki bölümü.

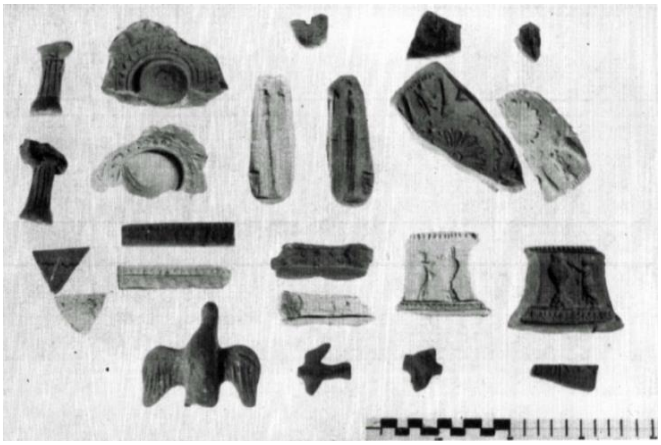

Res. 30. Tapınağın güneyinde yer alan yapının batıdaki bölümü.

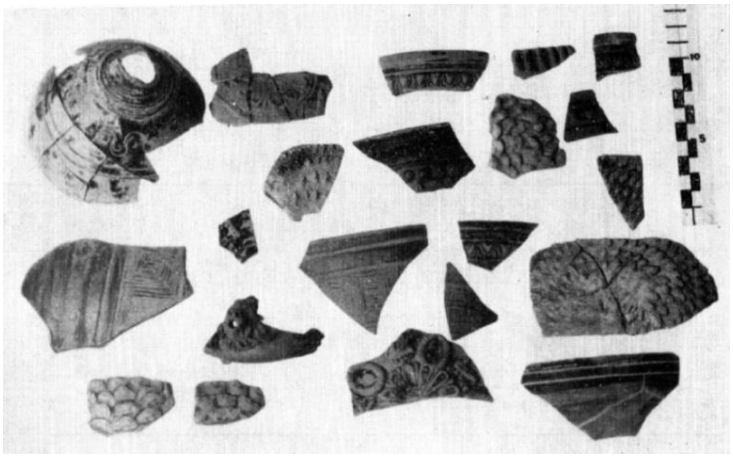
Res. 31. Güneyde yer alan yapının batı bölümü.

Buluntular çok sayıda siyah firnişli veya firnişsiz keramikler[251] MÖ 4. yüzyılın ikinci yarısı ve sonrasına tarihlenmektedir. Günlük yaşamda kullanılan kaba işlenmiş boyasız keramik parçaları, boynuz kulplu amphora ve mühürlü kulplar (bazısında ΘΑΣΙΩΝ- Thassoslular yazısı seçilebilmekte). Birçok siyah firnişli kantharos ve figürin parçaları da buluntular arasındadır.[252]

Res. 32. Kalıp dökme tekniğiyle yapılmış keramikler ve kalıplar.
Buluntu Yeri: Keramik Atölyesi Çukuru

[251] Pendazos, 1975: 84.
[252] Pendazos, 1984: 30.

Res. 33. Büyük boy *Skyphos*lara ait keramik parçaları.
Buluntu Yeri: Keramik atölyesi çukurunda bulunmuşlardır.

Tahrip olan tabaka içerisinde klasik ve hellenistik döneme ait keramik parçaları (Res. 32, 33), figürin parçaları, farklı bronz, demir ve kuruşundan küçük objeler bulunmuştur.[253] Duvaların içinde ve dış kısmında çatıya ait siyah ve kırmızı sırlı kiremitler ve kabartma süslemeli *antefix* bulunmuştur. Diğer buluntular çok sayıda demir oksitlenmiş çiviler, kemikler ve 12 adet oksitlenmiş bronz sikke, bunlardan dört tanesi Maroneia'ya bir tanesi ise Abdera'ya ait MÖ 4. yüzyıla ait sikkelerdir.[254]

(2). Apollon

Apollon inancı Maroneia'da tapım görmüş en önemli kültlerden biridir. Odysseia'da bahsedildiği üzere Apollon rahibi, tanrının İsmaros'da (Agios Georgios Tepesi) bulunan kutsal korusunda yaşadığından bahsedilmektedir.[255] Homeros (Od. IX. 195-201):"*…ἠδέος, ὅν μοι δῶκε Μάρων, Εὐάνθεος υἱός,*

198 ***ἱρεὺς Ἀπόλλωνος****, ὃς Ἴσμαρον ἀμφιβεβήκει,*
οὕνεκά μιν σὺν παιδὶ περισχόμεθ᾽ ἠδὲ γυναικὶ
200 ἁζόμενοι ᾧκει γὰρ ἐν ἄλσεῖ δενδρήεντι
Φοίβου Ἀπόλλωνος *ὁ δέ μοι πόρεν ἀγλαὰ δῶρα….*"

[253] Anagnostopoulou, 1988: 440.
[254] Pendazos, 1984: 30.
[255] Parisaki-Loukopoulou, "Μαρώνεια - Αρχαίες Θρησκείες", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0026*, (15/05/2013).

(3). Zeus, Tanrıça Roma, Dionysos ve Maron (Kat. No. 70-74).

Dionysos inancıyla Maron ve Zeus inancı arasında Odysseia'nın geç yorumlarında görüldüğü üzere genetik bir bağ vardır. Maron'dan, Euanthis'in oğlu/ Dionysos oğlu veya Zeus oğlu olarak bahsedilebilmektedir. Bu üç inanca Roma döneminde bir de "Tanrıça Roma" inancı eklenmiştir. Bu eklenen inançlar, MÖ 169'da Pidna savaşından sonra uyguladıkları politika uyarınca, Maroneialılar'ın Romalılarla yakın inançlara sahip olduklarını göstermek için kullandıkları bir yoldur.[256]

Hom. Od. IX. 196-198: (Dindorf, W. Scholia Graeca in Homeri Odysseam)

197 "*ἔδωκε Μάρων Μάρων Εὐάνθους υἱὸς, ὁ δὲ Εὐάνθης υἱὸς*
Διονύσου, γυνὴ Μάρωνος Οἰδέρκη, ὡς Πορφύριος
198 *ἱερεὺς Ἀπόλλωνος ταῦτα σημειοῦνταί τινες πρὸς τὸ μὴ*
παραδιδόναι Ὅμηρον Διόνυσον οἴνου εὑρετὴν, τὸν δὲ
Μάρωνα οὐ Διονύσου, αλλ'Ἀπόλλωνος ἱερέα, δι'ὅλης τῆς
ποιήσεως οἴνου μνημονεύων ἡ δ'ἀπότασις πρὸς Ἡσίοδον
λέγοντα τὸν Μάρωνα εἶναι Οἰνοπίωνος τοῦ Διονύσου."[257]

(4). Kybele (Kat. No. 75, 76)

Tanrıça Kybele'yi betimleyen Maronei'da bulunmuş bir mermer kabartma ve bir adet figürin katalogda yer almaktadır.

(5). Aphrodite (Kat. No. 77)

Dionysos tapınağının bulunduğu bölgede bir adet Aphrodite heykelciği bulunmuştur.

---

[256] Parisaki-Loukopoulou, "Μαρώνεια - Αρχαίες Θρησκείες", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0026*, (15/05/2013); ek.Triandaphyllos, 1983: 425.
[257] Dindorf, *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/afm.asp?afm=RK0165*, (01/10/2013).

(6). Tanrıça (?)/Hermes (Kat. No.78)

Yazıtlı mermer kaide ve üzerinde var olduğu bilinen tanrıça figürinin kime ait olduğu bilinmemektedir. Kaidede yer alan Hermes ismi daha sonradan eklenmiştir.

(7). Asklepios (Kat. No. 79)

Dışarıdan gelen bir tanrının kabulüne dair kararname yazıtları hazırlanmaktadır. Maroneia'da bulunmuş olan bu yazıtta Kos'dan gelen tanrı Asklepios'un dokunulmazlığına bir bakımdan da özgürlüğüne dair karardır.

(8). Mısır Tanrıları (Kat. No. 80-90)

Mısır Tanrılarının Maroneia'ya girişi Ptolemaios Egemenliği ile başlamıştır. Kuzey Ege sahil şeridindeki şehirlerden gelen epigrafik kaynakların sayısından da anlaşılacağı üzere Mısır Tanrıları önemli bir konuma sahip olmuşlardır. İsis Üçlüsü[258] ve daha sonra geç hellenistik ve imparatorluk döneminde Anubis Üçlüsü inancı yerini almıştır.[259] Hellenistik dönemde, Mısır tanrıları, Serapis, İsis, Anubis ve Arpokratis kültleri Trakya bölgesine nüfus etmiştir.[260] Tanrıça İsis, Yunanlar için Hera, Aprodite, Hestia, Rhea veya Demeter ile bağdaştırılmakta; Suriyeliler için Astarte veya Artemis; Lykia için Leto; Trakyalılar için ise Tanrıların Anası konumundadır.[261] Maroneia Kambana bölgesinde Dionysos Tapınağının bulunduğu

---

[258] Mısır Üçlüsü: Horus, Osiris ve İsis'dir. Mitolojiye göre tanrıça İsis tanrı Osiris'in eşi ve Horus'un annesidir. Farklı kaynaklara göre ise Anubis'in annesidir. Hikayeye göre İsis kardeşi Osiris ile evlidir. Fakat Osiris'in tahtında gözü olan kardeşi Set, Osiris'i öldürür. Bu durum karşısında İsis büyü ile Osiris'i tekrar canlandırır ve hamile kalarak Horus'u dünyaya getirir. Böylelikle sadece Mısır'da değil Yunan ve Roma dünyasında da büyük önem kazanmış İsis, Osiris, Horus üçlüsü doğmuştur. Daha sonra Hristiyanlıkta da bu üçlemenin Baba, Oğul(İsa) ve Kutsal Ruh olarak devam ettiğini görmekteyiz.
Osiris, http://en.wikipedia.org/wiki/Osiris, (05/02/2014); *Teslis*, http://tr.wikipedia.org/wiki/Teslis, (05/02/2014).

[259] Loukopoulou vd., 2005: 382.

[260] Parisaki-Loukopoulou, "Μαρώνεια -Αρχαίες Θρησκείες", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0026*, (14/05/2013).

[261] M. Tacheva Hitova, (1983): *Eastern Cults in Moesia Inferior and Thracia (5th Century BC-4th Century AD)*, Leiden, s. 39.

bölgeden Mısır tanrıları inancından bahseden yazıtlar gelmiştir. Tanrılara ait tapınağın bu bölgede var olduğu tahmin edilmektedir.[262]

(9). Kahramanlar (Kat. No. 91, 92)

(a) Herakles (Kat. No. 91)

Kahraman tanrılar olarak adlandırabileceğimiz Herakles adına heykel.

(b) Thrak Süvari (Kat. No. 92)

Roma döneminde bütün Trakya'ya yayılmış olan bir inanç vardır, o da Thrak Kahraman- Süvari inancıdır. Tanrının isimi hiçbir yazıtta geçmemesinden dolayı bu şekilde adlandırılmaktadır. Çoğunlukla ismi "Kahraman" veya "Efendi" olarak geçmekte ve Apollon, Zeus, Asklepios, Dionysos ve Ares ile bağdaştırılmaktadır. Tanrının isminin yanında tapınılan bölgeyi veya özellikleri ifade eden birçok *epithet* kullanılmaktadır. Bunlar; Aulonites, Zindrumenos, Karabasmos, Saldenos olabilir.[263]

Doğanın uyanışını simgeleyen bir tanrıdır ayrıca yer altı dünyasını da ifade etmektedir. Sunak, ağaç, yılan, yabandomuzu ve köpeğin, tanrının sahnelerinde yer alması, bu tanrının Thrak kral Risos olabileceği kanaatini de doğurmuştur. Risos Troia'da ölümünden sonra tanrılaştırılmış ve Rodop tepelerinde tapınılmıştır. Filostratos, yabani hayvanların, yabandomuzu ve geyiklerin hiçbir etki olmadan Risos'un mezarına giderek kendilerini kurban ettiklerinden bahsetmektedir.[264]

---

[262] Y. Grandjean, (1975): *Une Nouvelle Arétalogie d'Isis à Maronée*, Leiden, s. 121; Parisaki-Loukopoulou, "Μαρώνεια -Αρχαίες Θρησκείες", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0026*, (19/03/2013).
[263] Triandaphyllos, 2000: 51.
[264] Triandaphyllos, 2000: 51.

2. İasmos (Ίασμος)

İasmos, Trakya Rhodope vilayetinin, Amaksades köyünün güney doğusunda yer alan Anastasioupolis halkı tarafından kurulmuş bir yerleşimdir. Komotini şehrinin 20 km batısında yer almaktadır.[265]

(1) İason (Kat. No. 93)

İason, Aison ile Alkimede'nin oğludur. İolkos krallığının veliahdıdır. Taht kavgası sonucu üvey kardeşi Pelias tarafından İolkos sarayından uzaklaştırılmış ve ormanlarda at adam Kheiron tarafından yetiştirildiği anlatılmaktadır. İason, Argonautlar'ın önderi olarak bilinmektedir. "Altın postu" aradıkları hikaye mitolojide önemli bir yere tutmaktadır.[266] İasmos'da bulunmuş olan İason'a adanmış stel kült anlamının dışında önemli bir ayrıntıya sahiptir. Erken devirden itibaren "kahraman" anlamına gelen heros (ἥρως) sözcüğü Roma devrinden itibaren "ölü" anlamında kullanılmaya başlanması ve mezar yazıtlarında ölü adı ile birlikte yazıldığı gözlenmektedir.[267] Fakat burada aksine kahraman anlamında kullanılmıştır.

3. Agiasma (Αγίασμα)

Rhodope Bölgesinde Sostis (Susurköy) belediyesine bağlı Türkçe ismiyle Ayazma köyüdür. Komotini şehrinin kuzey batısında yer almaktadır.[268]

(1). Zeus Zbelthiourdos (Kat. No. 94)

Zeus Zbelthiourdos'a adanmış Stel. Tanrı Zeus Zbelthiourdos hava değişimlerinin tanrısı olarak bilinmektedir.[269]

---

[265] *Ίασμος Ροδόπης*, http://el.wikipedia.org/wiki/Ιασμος_Ροδόπης, (03/02/2014).
[266] *Ιάσονας*, http://el.wikipedia.org/wiki/Ιάσονας, (12/03/2014).
[267] H. Malay, 1987: *Epigrafi (Yazıtbilim)*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No.41, İzmir, s. 21-22.
[268] *Agiasma Rodopis*, http://www.hellenica.de/Griechenland/Geo/GR/AgiasmaRodopis.html, (12/03/2014).
[269] Loukopoulou vd., 2005: 483.

4. Pesoule-Maksimianoupolis (Παισουλαί-Μαξιμιανούπολις)

Ksanthi Komotini şehirleri arasında yer alan yerleşimdir. Pesoule, Maksimianoupolis'in MÖ 30 - MS. 300'de ilk kurulduğu dönemdeki ismidir. Latince ismi Pyrsoali/ Pyrsulis veya Prosulae'dir.[270] Bu isim sadece coğrafi eserlerde geçmektedir. Revennates'in Cosmographia'da (4.6.7) Corsulis[271] ve Guidonos Geographica'da (108. 8-21) Porsolis olarak bahsetmektedir.[272]

(1). Zeus Pesoulinos (Kat. No. 95)

Tanrı Zeus'a adak steli. Tanrı Zeus, şehrin ismiyle benzerlik gösteren Pesoulinos epithetini alarak kullanılmıştır.

5. Polyanthos (Πολύανθος)

Rhodope Bölgesi, Komotini şehrinin, 18 km. batısında yer alan Türkçe ismi Narlıköy olarak bilinen yerleşimdir. Günümüz Polyanthos köyü ile Linos arasında Bizans kalesi ve Bizans kilisesi ayrıca hellenistik döneme ait nekropol tespit edilmiştir.[273]

(1). Tanrılar (Kat. No. 96)

"Tüm tanrılara" adanmış bir yazıt bulunmuştur. Yerel bir hikayeye göre burada Hristiyanlara ait bir ibadet yeri yer almaktaydı.[274]

---

[270] Loukopoulou vd., 2005: 487.
[271] Loukopoulou vd., 2005: 83, T195.
[272] Loukopoulou vd., 2005: 51, T38.
[273] Parisaki-Loukopoulou, "Πολύανθος-Ακριβής Θέση", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0033*, (12/03/2014).
[274] Loukopoulou vd., 2005: 491; Parisaki-Loukopoulou, "Πολύανθος- Ακριβής Θέση", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0033*, (30/12/2013).

6. Molybotis (Μολυβωτής)

Maroneia'nın 22 km batısında, Fener yerleşiminin doğusunda, "yarımada Σ" (Trakya sahilinde Σ şeklinde yarımada) Molybotis burnunu Trakya kıyı şeridi ile birleştirmektedir. Burada, klasik döneme tarihli şehir kalıntılarında, G. Bakalakis tarafından 1957 -1959 yıllarında kazı çalışması yapılmıştır. Çalışma MÖ 4. yüzyıla tarihli, savunma duvarına ait kalıntıları ortaya çıkarmış ve az miktarda hipodomos plan sistemine göre uygulanmış yerleşime dair kalıntılar bulunmuştur. Yerleşimin, geç arkaik dönemden - MÖ 4. yüzyılın ortalarına kadar devam edip sonrasında terk edildiği anlaşılmıştır.[275]

(1). Athena ve Zeus Orios (Kat. No. 97)

Buluntular, kentin ekonomik durumunu, Kuzey Ege'nin diğer komşu büyük şehirleri örneğin Thassos Adası ile ticaret ilişkilerini, hatta Atina'nın ekonomik ve politik etkilerini anlatmaktadır. Ancak bu şekilde, MÖ 5. yüzyıl sonundan önce Zeus Orios inancının şehre girmesi, ayrıca Asklepios ve Athena kültünün hakim oluşu açıklanabilir.[276]

(2). Şifacı Tanrılar ve Athena (Hygeia) (Kat. No. 98)

Hekim ve Şifacı Tanrı olarak bilinen Asklepios'un kızları Hygeia, İaso, Akheso, Aglaea, Panakhea ve Meditrina ve oğulları Makhaon, Podaleirios, Telesphoros ve Aratus bilinmektedir.[277] Molybotis'de bulunmuş olan yazıtta dört adet isim sıralanmaktadır. Bu isimler Asklepios'un çocuklarından Şifacı Tanrılar Podaleirios, Makhaon, Periestos ve Athena'dır. Burada Athena ismi ile Tanrıça Hygeia kastedilmektedir.[278]

[275] Loukopoulou vd., 2005: 287.
[276] Loukopoulou vd., 2005: 288.
[277] *Asclepius*, http://en.wikipedia.org/wiki/Asclepius, (03/02/2014).
[278] Loukopoulou vd., 2005: 290.

7. Fillira (Φιλλύρα)

Günümüz Türkçe ismiyle, Rhodope Bölgesinde Kozlukebir Belediyesine bağlı Sirkeli köyüdür. Belediyenin merkezi konumundadır.[279]

(1). Apollon Poinos (Kat. No. 99)

Roma dönemine tarihli, Tanrı Apollon'a adanmış sunak günümüz Fillira köyünde bulunmuştur. İki ayrı parça halinde bulunmuş sunak kalıntılarının üç ayrı bölümünde de yazıt gözlenmektedir. Sunağı destekleyen dikey hatta Apollon ismi ve bir alt kısmında Poinos epitheti okunmaktadır.[280]

[279] *Δήμος Αρριανών*, http://el.wikipedia.org/Δήμος_Αρριανών, (03/02/2014).
[280] Loukopoulou vd., 2005: 498.

C. Evros Bölgesi

1. Mesembria-Zone (Μεσημβρία- Ζώνη)

a. Coğrafi Konum ve Tarihi

Yunanistan Trakyası'nın, Evros bölgesinde yer alan Mesembria-Zone arkeolojik yerleşimi, Maroneia ile Makri yerleşmeleri arasında yer almaktadır.[281] Mesembria şehri, Aleksandroupoli (Dedeağaç) şehrinin 20 km. batısında, Rhodope ve Evros bölgelerinin sınırında denize açılan bir koyun doğu kısmındadır.[282] Evros bölgesinin başkenti olan Aleksandroupoli şehrine bağlı, Makri ve Dikela köylerinden geçerek 22 km. sonra Mesembria-Zone'ye ulaşılmaktadır.[283]

Antik Mesembria-Zone, bir Samothrake koloni kentidir.[284] Samothraki Peraia veya Samothrake Teiheia (Σαμοθρηίκια τείχει) adı altında kurulan bu kentler, Samothrake'den gelen yerleşimcilerin, Trakya sahil şeridinde, Hebros nehrinden İsmaros dağlarına kadar olan alanda, Trakya bölgesi ile ticari ilişkilerini idare etmek ve güçlendirmek için kurdukları küçük kentler anlamına gelmektedir.[285] Mesembria-Zone'den bahseden başlıca antik yazarlar Herodotos ve Hekataios'dur. Herodotos Zone'nin Doriskos sahilinin batısında, Samothrake koloni kenti Sale ile Serrheion burnu arasında yer aldığından söz etmektedir. (Herodotos VII, 59) "*Doriskos, Trakya'da bir yerdir, geniş ovadır, ortasından, büyük bir ırmak olan Hebros akar; burada Büyük Kral'ın bir kalesi vardır, -Doriskos kalesi denilen kale- Dareios burada bir garnizon bırakmıştı ve Skyth seferinden beri buradaydı… Donanma da tam takım Doriskos'a ulaşmıştı; gemilerin kaptanları, Kserkses'in buyruğu üzere, gemilerini Doriskos'a yakın kıyılara çektiler, Samothrake'lilere ait bir kent olan Sale ve Zone kenti buradadır ve bu kıyılar Serrheion burnuna kadar uzanır. Bu ülke eskiden Kikonlar'ındı*." Hekataios, ise Zone'nin, Kikon kenti olduğundan

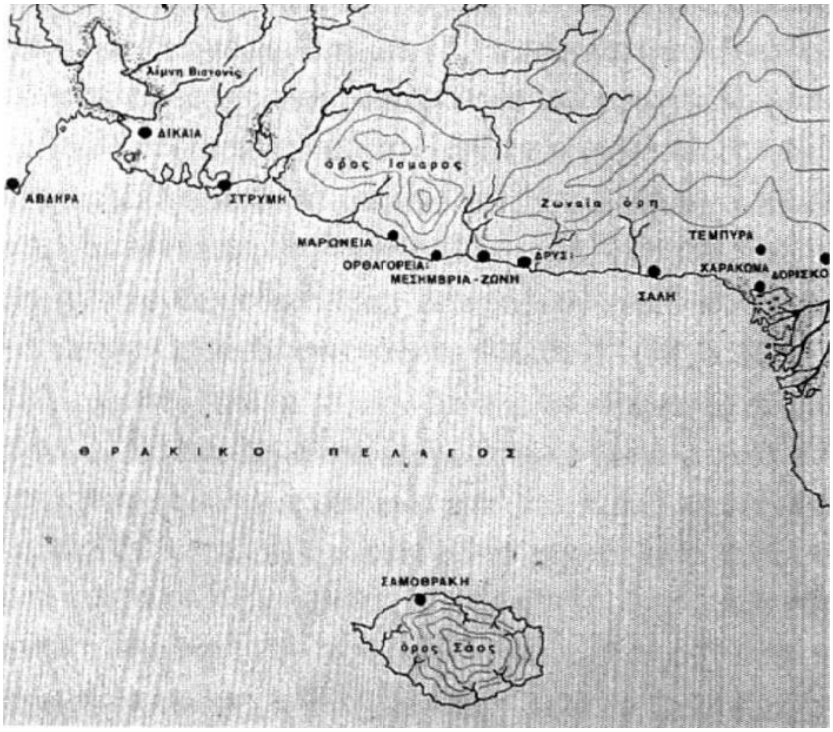
[281] Bakırtzis vd., 2001: 68.
[282] Tsatsopoulou, 1988: 469.
[283] Bakırtzis vd., 2001: 68.
[284] Mikhalopulos vd., 2002: 178.
[285] *Ιστορία της Αλεξανδρούπολης*, http://www.alexpolisonline.com/p/history.html?m=1, (01/01/2014).

bahsetmektedir. "*Μαρώνεια πόλις Κικονίας κατά τήν Θράικην χερρόνησον. Ἑκαταῖος Εὐρώπηι ἐν δὲ λίμνη Μάρις, ἐν δὲ Μαρώνεια πόλις*".[286] Hekataios'un bahsettiği üzere Zone, MÖ 6. yüzyıldan itibaren bir kent olarak var mıydı, yoksa sadece o çağlarda Kikonlar'ın hüküm sürdüğü toprakların bu bölgeler olduğundan mı bahsettiği, kesinlik kazanmamıştır. Fakat, Herodotos'un tarifi ve Skylakas'ın ticaret kenti olarak bahsettiği Zone, son arkaik dönemden itibaren kent olarak geliştiği ve önemli ticaret noktalarından birini oluşturduğu bilinmektedir.[287]

Samothrake koloni şehirleri incelendiğinde, İsmaros'dan Evros bölgesine dek, altı yerleşim yer almaktadır. Bunlar batıdan doğuya doğru sırasıyla, Mesembria, Dris, Zone, Sale, Tembyra ve Kharakoma'dır (Res. 34).[288] MÖ 4. yüzyıl başından itibaren, Peraia şehirleri, başkentleri Samothrake'den ayrılarak, özerklik ve bağımsızlık kazanmışlardır. İlk Bizans Çağlarına dek bu şehirlerde yerleşim devam etmiştir.[289]

Peraia şehirleri arasında en bilineni, Mesembria'dır. Samothrake kolonisi bir antik kent olan Zone'nin, son araştırmalarla Mesembria şehrinin eski ismi olabileceği düşüncesi ileri sürülmüştür ve son yıllarda yapılan kazı çalışmalarıyla Zone ile bütünleşmiştir.[290] Zone'ye ait sikkelerin bulunması ve şehrin koruyucu tanrısı Apollon tapınağının temellerinin keşfi bölgenin Mesembria antik yerleşimi olduğu düşüncesini kuvvetlendiren özelliklerdir. Mesembria'dan MÖ 480'de sadece Herodotos tarafından anılmakta, hâlbuki Zone'den MÖ 5. yüzyıl başından 3. yüzyıla dek bahsedilmektedir.[291]

[286] Loukopoulou vd., 2005: 57, T66.
[287] Loukopoulou vd., 2005: 505.
[288] Tsatsopoulou, 1997: 917.
[289] Tsatsopoulou Tz., 1988: 469.
[290] Triandaphyllos, 2000: 80; Mikhalopoulos vd., 2002: 178.
[291] Triandaphyllos, 2000: 80.

Res. 34. Maroneia ve Aleksandroupolis arası Samothrake adasının koloni yerleşimleri.

Mesembria'nın coğrafi konumu ile ilgili tek coğrafi bilgi Herodotos'dan gelmektedir. Kserkses'in MÖ 480'de yol güzergâhını tarif ederken, Hebros'dan ve Doriskos'dan sonra, Pers ordusu Samothrake "duvarlarını" aşmış ve bunların en batısındaki şehir Mesembria'dır diye bahsetmektedir.[292] (Herodotos VII,108) *"Kserkses, Doriskos'dan Yunanistan'a doğru yola çıktı; yolda rastladığı bütün ulusları orduya katılmaya zorluyordu… Doriskos'dan kalkan Kserkses önce Samothrake kaleleri boyunca yürüdü, ki bu kalelerin günbatısına doğru sonuncusu, Mesembria adında büyük bir kenttir. Buradan sonra yol Thasos'a ait olan Stryme'den geçer, Lisos ırmağı bu iki il arasında akar, bu su orduya yetmemiş, kurumuştur…."*

[292] Loukopoulou -Parisaki, "Μεσημβρία-Σχετική Θέση", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0009*, (01/11/2013).

Mesembria, MÖ 5. ve 4. yüzyılda en yüksek akme dönemine ulaşmıştır.[293] Makedonya egemenliği ve Roma döneminde şehir gerilemeye başlamış ancak yerleşim MS. 6. yüzyıla dek devam etmiştir.[294]

İlk olarak G. Kazarow, Mesembria'yı, Şaplıdere isimli[295] nehir ağzının olduğu bölgeye yerleştirmiştir. 1918'de burada antik nekropol ve yerleşim kalıntılarını ortaya çıkarmıştır. Ancak bu düşünce Jeanne ve Louis Robert tarafından reddedilmiştir. 1988'de sikkeler üzerinde resmedilmiş olan Apollon kutsal alanının/tapınağın gün yüzüne çıkartılmasıyla, araştırmacı Tzeni Tsatsopoulou da Robert'in fikrine katılıp, bölgeyi Zone olarak kabul etmiştir. Bu bilgilere göre Mesembria'nın, daha batıda, İsmaros tepesinin eteklerindeki şehirler arasında araştırılması gerektiği düşünülmüştür. Meyer ile Mottas ise Giala deresinin olduğu bölgeyi, Zone kazı alanının 3 km. batısını önermektedir. Casson'un, Mesembria'nın, Serreion burnunun olduğu bölgede, Makri'de aranması önerisi kabul edilmemiştir. Herodotos'un verdiği bilgilere göre daha batıdadır. Sonuç olarak en doğru olarak kabul edilen D. Triandaphyllos'un da kabul ettiği, Mesembria'nın, Zone'nin daha eski bir ismi olduğu yönündeki fikirdir.[296] Mesembria'nın, Samothrake şehirleri arasında en batıda yer alan yerleşim olarak kabul edilmesi fikri Kazarow, Kotzia ve Bakalakis'e aittir.[297]

Yerleşim sadece tarım özelliğine sahip değildir. Ticari nokta oluşu, iç kısımlarda oturan Trakyalılar ile diğer şehirler arasında iletişimi geliştirmiştir. Bölge üzüm ve zeytin yetiştiriciliği için uygundur. Zengin ormanlık alanı, inşaat ve tekne yapımı için bol miktarda kereste sağlamıştır.[298]

---

[293] Tsatsopoulou Tz., 1988: 469; Mikhalopoulos vd., 2002: 178.
[294] Mikhalopoulos vd., 2002: 178.
[295] Şaplıdere: Günümüz Mesembria yerleşiminin batısında yer alan dere.
[296] Loukopoulou - Parisaki, "Μεσημβρία Μεσημβρίη - Σχετική Θέση", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0009, (02/12/2013);* Loukopoulou vd., 2005: 506, 508.
[297] Tz. Tsatsopoulou, (1995): "Μεσημβρία Ζώνη -Ανασκαφική 1992", *ΑΕΜΘ 1992*, s. 672.
[298] Bakırtzis vd., 2001: 69.

b. Mesembria-Zone'nin Genel Planı

Antik Mesembria şehri, dönem dönem kulelerle geliştirilmiş, kuzey kısmında bir tepenin zirvesine dek uzanan duvarlarla çevrelenmiş bir plana sahiptir.[299]

Mesembria, yan yana A ve B bölümü olarak isimlendirilmiş iki bölümden oluşturmaktadır. Bu iki ayrı bölüm duvarlarla çevrelenmiştir ayrıca iki bölümü de birbirinden ayıran ortak bir duvar bulunmaktadır (Res. 35). Batıdaki uzun duvar, kuzeyde yer alan akropole dek uzanmaktadır. Akropol 108.50 m. yüksekliğe sahip bir tepe üzerinde kuruludur. Doğudaki duvar ise daha kısadır ve daha eski bir döneme aittir.

Batı cephede yer alan duvar, 1370 m. uzunluğa ve 2.35 - 3 m. kalınlığa sahiptir (Res. 35: A). Batı duvarında dört adet kare planlı kule ve 2.60 m. genişliğinde sur kapısı yer almaktadır. Doğu duvarı ise 960 m. uzunluğunda olup daha alçakta konumlanmıştır (Res. 35: B). Şehrin duvarları farklı çeşitlerde duvar örme teknikleriyle örülmüştür.[300]

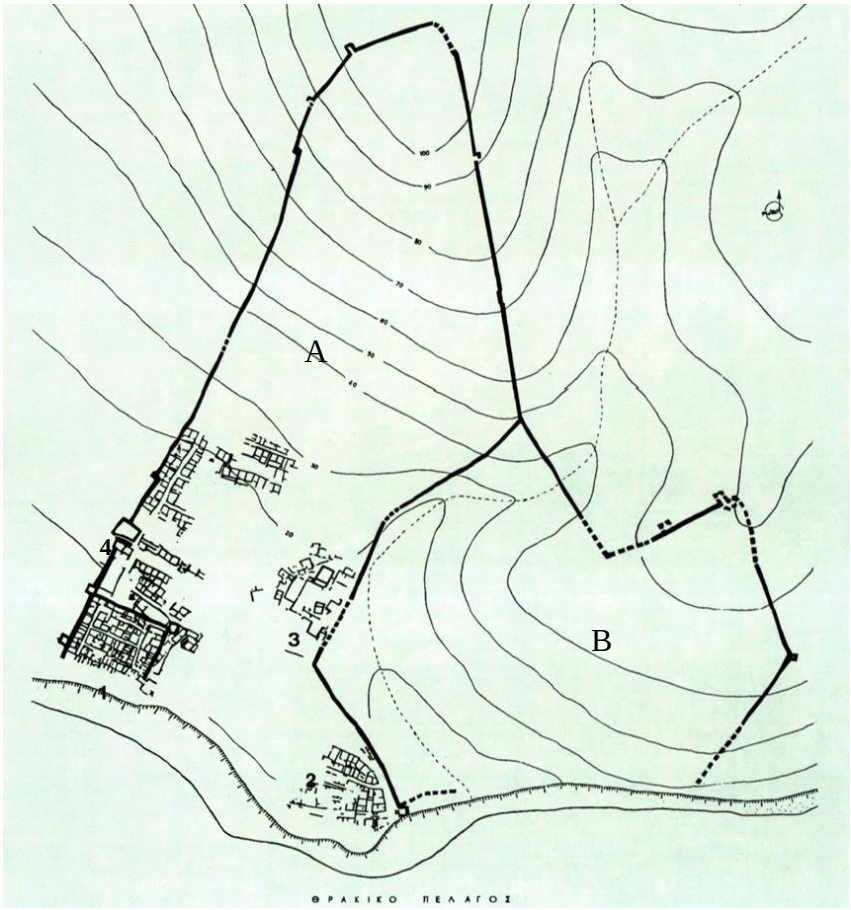
İlk olarak A bölümünün güney batı köşesi kazılmıştır (Res. 35: 1). Yerleşim alanını hipodamos plan sistemine göre dörtköşe parçalara bölen yollar ayırmaktadır. Dükkânlar, atölyeler ve üç adet ev tanımlanmıştır. MÖ 5. yüzyıldan 2. yüzyıla dek üç yerleşim aşaması saptanmıştır.[301] 50.50 x 46.50 m. duvarlarla çevrili ve özel istihkâma sahip büyük bir yerleşim alanıdır. Batı kısım, şehri çevreleyen duvarla korunmaktadır. Kuzey ve doğu kısımlarda 2 m. kalınlığında duvarlar ve köşelerinde kuleler yer almaktadır. Güney sahil kısmındaki duvar kurtarılamamıştır.[302]

Kuzeye bakıldığında, yine dar sokaklar tarafından plan karelere ayrılan MÖ 5. yüzyıla tarihlenen, yapı alanları (Res. 35: 4) görülmektedir. İki farklı odada, ters

[299] Tsatsopoulou Tz., 1988: 469.
[300] Triandaphyllos, 2000: 83; Bakırtzis vd., 2001: 69.
[301] Triandaphyllos, 2000: 83.
[302] Triandaphyllos, 2000: 83; Bakırtzis vd., 2001: 69; Mikhalopoulos vd., 2002: 178.

şekilde oturtulmuş *amphoralar* sıralanmıştır. Bunun, oda içerisinde nem oluşmasını engellemek için bir yöntem olduğu bilinmektedir.[303]

Surla çevrelenmiş A bölümünün doğusunda Apollon tapınağı (Res. 35: 3) yer almaktadır.[304] A ve B bölümlerini birbirinden ayıran duvar sahile doğru takip edildiğinde ise küçük bir yapı olan Demeter Tapınağına (Res. 35: 2) ulaşılmaktadır.

Res. 35. Mesembria-Zone. 1. Duvarla çevrelenmiş yerleşim alanı. 2. Demeter Kutsal Alanı 3. Apollon Kutsal Alanı. 4. Batı Sur Kapısı, Kuzeybatı yapı alanı.

[303] Bakırtzis vd., 2001: 69.
[304] Gös. yer.

c. Tanrılar ve Kült Merkezleri

Mesembria yerleşmesinde kazı çalışmaları, Apollon ve Demeter Tapınaklarını gün yüzüne çıkmasını sağlamıştır. Apollon Tapınağı, MÖ 6. yüzyıla, Demeter Tapınağı, MÖ 4. yüzyıla tarihlenmektedir. Tapınağın tarihlendirilmesinden de anlaşılacağı üzere Apollon tapımı Demeter tapımından daha eskiye dayanmaktadır. Şehrin koruyucu tanrısı Apollon kabul edilmiştir. En eski inançlar, şehre ait olduğu düşünülen sikkeler üzerinde resmedilmiş Apollon ve Artemis inançları olduğu düşünülmektedir (**Tablo V**, **VI**). Levhalar üzerinde resmedilen Demeter, Kore, Kybele kültlerinin ise Samothrake adasından geldikleri kabul edilmektedir.[305]

(1). Apollon (Kat. No.100-102)

Tanrı Zeus ve Leto'nun oğlu Tanrı Apollon, müziğin güzel sanatların, güneşin, ateşin ve şiirin tanrısı'dır.[306] İkiz kız kardeşi Artemis ile Mesembria-Zone'deki en seki inanç olduğu varsayılmaktadır.

(a). Apollon Tapınağı

1988'e kadar yapılan kazılar sonucunda kentin planı, şekli ve yaşamı hakkında genel bir bilgi edinilmiştir. Ancak eksik olan, bir arkaik dönem Grek kentinde olmazsa olmaz bazı kamu yapılarının eksikliğidir.[307] A Bölümün iç doğu kanadında, 1988'de yapılan kazıda MÖ 6. yüzyıl. ve daha geç dönemli yapılarla çevrelenmiş tapınak kompleksi gün yüzüne çıkartılmıştır.[308] En eski inanç Apollon'a olan tapımdır. Apollon tapımına verilen önem, tapınağın ve çevresindeki yapıların,

---

[305] Parisaki-Loukopoulou, "Αρχαιολογικός Χώρος Μεσημβρίας Ζώνης-Αρχαίες Θρησκείες", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0010*, (28/03/2013).
[306] *Apollon*, http://tr.wikipedia.org/wiki/Apollon, (17/02/2014).
[307] Tz., Tsatsopoulou, (1991): "Η Ανασκαφική Έρευνα στην Αρχαία Μεσημβρία κατα το έτος 1988", *ΑΕΜΘ 1988*, s. 491.
[308] Mikhalopoulos vd., 2002:178; Parisaki-Loukopoulou, "Αρχαιολογικός Χώρος της Μεσημβρίας Ζώνης - Ναοί και ιερά", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0010*, (15/05/2013);

kentin surla çevrili alanının en yüksek ve merkezi noktasına konumlandırılmasından anlaşılmaktadır.[309]

Res. 36. Apollon Tapınağı ve çevresindeki yapıların hava fotoğrafı. 1. Apollon Tapınağı. 2. Stoa. 3. Ek yapı. 4. İki odalı yapı. 5. Bahçeyi çevreleyen duvarın yanında ek bölüm. 6. 8x8 ebatlarında ek bölüm. 7. Oluk 8. Plaka döşeli yapı.

[309] Tsatsopoulou Tz., 1992: 579.

Surla çevrili A bölümünün doğu kısmında[310] dikdörtgen planlı *prostylos* veya *in antis* plan özelliklerine sahip tapınak (Res. 37, 38) ortaya çıkartılmıştır.[311] Temelin bazı bölümlerini tespit edilebilmesine rağmen, üst yapısına ait çok az kalıntı bulunmasından dolayı, hangi gruba ait olduğu belirlenememiştir.[312] *Pronaos, cella* ve *krepidoma'dan* oluşmaktadır. Duvarın hemen yanında üzeri açık bahçe ve farklı yapılarla çevrelenmiştir (Res. 36: 1).[313]

Apollon tapınağı, şehrin en önemli kamu binasıdır. 9x15 m. ebatlarında ve kuzey-güney doğrultusundadır.[314] Doğal kaya üzerinde kuzey-doğudan güney-batıya doğru bakmaktadır.[315] Güneyden girişe ve 7x8 m. ebatlarında *cellaya* sahiptir.[316] Şehrin doğu duvarından 20 m. mesafede ve duvara paralel olarak yerleştirilmiştir.[317] Toprağın eğiminden dolayı temel, iyi işlenmiş kalker taşlardan oluşturulmuştur. *Euthynteria* büyük boyutlu yassı taşlardan oluşturulmuştur ve genişlikleri 1-1.30 m. arasında değişmektedir. Yapının uzun kenarları, güney duvarın dışına uzanmakta ve güneyin tamamını kaplayan üç kademeli *krepidomayla* son bulmaktadır. Sadece bazı bölümler ve yapının iç kısımlarında üst yapıya ait kalıntılara rastlanmıştır.[318]

Tapınağın çevresinde, düzgün dikdörtgen kesilmiş plakalardan beyazımsı harçla döşeli zemin ve birden fazla yerleşim katına ait yapılara ait temel kalıntıları ortaya çıkartılmıştır.[319] Farklı boyutlarda yapılara ait duvar kalıntıları görülmektedir. Bu odalar/yapılar muhtemelen gelen ziyaretçi ve tapınanlara veya rahibin kullanımına ayrılmıştır.[320] 35x45 m. ebatlarında bir alana yayılmış tapınak kompleksi, L şeklinde stoa (Res. 36: 2) ile çevrelenmiş merkezinde plaka döşeli

---

[310] Bakırtzis vd., 2001: 69.
[311] Triandaphyllos, 2000: 83; Bakırtzis, vd., 2001: 69; Mikhalopoulos vd., 2002: 178.
[312] Tsatsopoulou Tz., 1991: 491; P. Tsatsopoulou, (2001): *Μεσημβρία –Ζώνη*, Αθήνα, s. 20.
[313] Triandaphyllos, 2000: 83; Bakırtzis vd., 2001: 69; Mikhalopoulos vd., 2002: 178;
[314] Tsatsopoulou P., 2001: 20.
[315] Tsatsopoulou P., 2001: 20.
[316] Parisaki-Loukopoulou, "Αρχαιολογικός Χώρος Μεσημβρίας Ζώνης - Ναοί και ιερά", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0010*, (28/08/2013).
[317] Tsatsopoulou Tz., 1991: 491. Tsatsopoulou, P., 2001: 20.
[318] Tsatsopoulou Tz., 1991: 491. Tsatsopoulou, P., 2001: 20.
[319] Tsatsopoulou P., 2001: 21.
[320] A.K.. Babritsas, (1988): "3. Ἀνασκαφή Μεσημβρίας", *ΠΑΕ* 1984, cilt Α′, s. 27.

avluya sahiptir.[321] Güney batıdan tapınağı çevreleyen L şeklindeki yapının bulunması, kompleksin güneye doğru devam ettiğini göstermektedir.

Avlunun doğusunda ve A bölüme ait duvara temas halinde olan dikdörtgen bir yapı (Res. 36: 3, 39) keşfedilmiştir. Tamamı korunagelmiş duvar kısmı 6 m. uzunluğundadır fakat diğer yönlerden duvara ait temelin tamamı günümüze ulaşmamıştır.[322] Bu yapının hemen batısında, bahçenin merkezindeki plaka döşeli tabanın üzerine inşa edilmiş, iki odalı bir yapı daha görülmektedir (Res. 36: 4, 40). Bu yapı, tapınağın batı ve kuzeyinde yer alan diğer geç dönem yapıları ile bağlantılıdır.[323]

Tapınak kompleksinin güneyi, yani yapıya girişin olduğu bölüme bakan güney kısım, paralel duvar örgüsüyle ayrılmaktadır.[324] 22x28 m. ebatlarında, büyük dikdörtgen bir bahçe oluşturmuştur. Batıda, L şeklinde duvar örgüsüne bitişik şekilde iki paralel duvar örgüsüyle 8x17 m. ebatlarında alan meydana getirilmiştir (Res. 36: 5).[325] Bahçeyi çevreleyen güney duvar doğuda 8x8 m. ebatlarında bir alan ile son bulmaktadır (Res. 36: 6). Doğu taraftaki şehrin doğu duvarı, sınırı oluşturmakta ve kuzey kısmında küçük bir bölümün günümüze ulaşması ile yönü daha iyi anlaşılabilmiştir.[326] Tüm bu devasa alan, çoğunlukla doğuya doğru olan bölümlerde daha iyi izlenebilen, büyük boyutlarda dikdörtgen plakalar ile döşenmiş olduğu anlaşılmıştır.[327]

Doğu batı yönünde uzanan güney duvarının 4m. kuzeyinde ona paralel ve özenle yerleştirilmiş büyük dikdörtgen mermer plakalardan oluşan, yağmur suyunun atılması için atık sistemi oluşturulmuştur (Res. 36: 7, 42). 14 m. uzunluğunda korunagelmiş ve zeminin eğimi sayesinde yağmur suları burada toplanmaktadır.[328]

---

[321] Tsatsopoulou P., 1997: 919.
[322] Tsatsopoulou Tz., 1992: 578.
[323] Tsatsopoulou Tz., 1992: 577.
[323] Tsatsopoulou Tz., 1992: 578.
[324] Tsatsopoulou Tz., 1992: 577.
[325] Tsatsopoulou Tz., 1992: 577-78; Tsatsopoulou P., 2001: 20.
[326] Tsatsopoulou Tz., 1992: 577.
[327] Gös. yer.
[328] Tsatsopoulou Tz., 1992: 577-78; Tsatsopoulou P., 2001: 20.

Bahçe, güney ve batıda muhtemelen tapınağın işleyişiyle ilgili olan yapılarla çevrelenmiştir. Bu yapıların sadece temeller ve üstyapıya ait bazı bölümlerde parçalar günümüze ulaşabilse de, amaçları ile ilgili daha fazla bilgi edinilememektedir.[329]

Tapınağın kuzeyinde dağınık bir halde tespit edilmiş duvar kalıntıları, tapınaktan bağımsız şekilde konumlanmışlardır. Kentin çok daha geç bir dönemine tarihlendikleri, bulunmuş olan MS 5. yüzyıl sikkelerden tahmin edilmektedir.[330]

Son olarak güney doğuda duvara bitişik şekilde çok iyi durumda günümüze kadar ulaşmış, tabanı plaka döşeli 3,5 x 10 m. ebatlarında yapı yer almaktadır. Kuzeyinde harç kaplı taban devam etmektedir (Res. 36: 8, 41). [331]

Tapınağın güneye dönük şehrin en yüksek noktasında denize bakar vaziyette yer alması, ayrıcalıklı bir konuma sahip olduğunu göstermektedir. İnşa edildiği o dönemde, uzaktan görülebilir hatta şehre yaklaşan denizciler tarafından da seçilebilmekteydi.[332] Kompleksin merkez noktası olan Apollon tapınağının genel yapısını incelediğimizde, kuzey güney doğrultusunda konumu ve güneyden girişe sahip özelliği ile doğu batı doğrultusunda olan arkaik tapınakların tipik konumuna ters düşmektedir. Ancak bu durum Apollon tapınaklarında sıklıkla rastlanan bir durumdur. Mitolojiye göre; tanrının baharda dönmek üzere, kış aylarını geçirmek için kuzey aşırı ülkelere gitmesi ile ilişkilendirilmiştir.[333] Ayrıca Apollon tapımı "yunus Apollon" olarak denizcilerin koruyucusu olarak kabul edildiğinden, sahil kesiminde yer alan şehirler ve yerleşimlerde çok yaygın külte sahiptir. Böylelikle Mesembria'da da baş tanrı konumunda olması şaşırtıcı değildir.[334]

[329] Tsatsopoulou Tz., 1992: 578; Tsatsopoulou P., 2001: 20.
[330] Tsatsopoulou Tz., 1992: 577.
[331] Tsatsopoulou Tz., 1992: 578.
[332] Tsatsopoulou Tz., 1992: 579.
[333] Gös. yer.
[334] Gös. yer.

Resim 37. Apollon Tapınağı. Güneydoğudan bakış.

Res. 38. Apollon Tapınağı

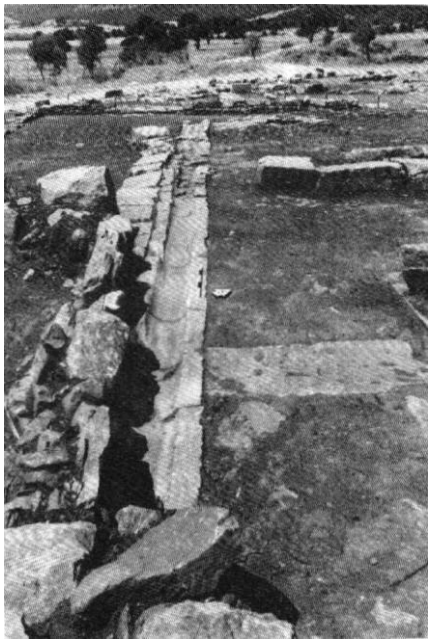
Res. 39. Tapınağın güney doğusunda dikdörtgen yapı.

Res. 40. Güney batıda çift odalı yapı.

Res. 41. Kompleksin güney doğusunda duvarla bitişik tabanı döşeli yapı.

Res. 42 Tapınağın güneyinde yer alan atık su yolu.

Buluntular sayesinde tapınak arkaik döneme tarihlenmiştir. Tsatsopoulou bu durumda tapınak özelliğinin dışında, bütün Trakya bölgesi içerisinde bilindiği kadarıyla arkaik döneme ait Apollon'la özdeşleştirilmiş tek tapınak olduğunu söylüyor[335] ve böylece Mesembria-Zone'nin MÖ 6. yüzyıldan itibaren düzenli bir şehir olarak var olduğunu vurguluyor.[336] Bu gerçek, MÖ 6. yüzyıla ait mermer kouros vücudunun bulunmasıyla güçlenmiş ve kuzey Yunanistan'da bulunmuş olan nadir kouros heykellerinden bir tanesini oluşturmaktadır (**Kat. No. 101**).[337]

Tapınak çevresinde veya içerisinde bulunmuş olan MÖ 6. ve 5. yüzyıla tarihli tanrının ismi yazıtlı önemli sayıda keramik parçaları tapınağın Apollon'la bağdaştırılmasını sağlamıştır (**Kat. No. 100**).[338] Çoğunlukla bulunmuş olan sırsız büyük keramiklerin dışında, tapınağın tanımlanmasını sağlayan bu yazılı keramiklerin sayısı da oldukça fazladır.[339] *Cella* içerisinde bulunmuş olan bu keramikler tapınağa sunu yapmak üzere hazırlanmış *kylikslerden* oluşmaktadır. [340]

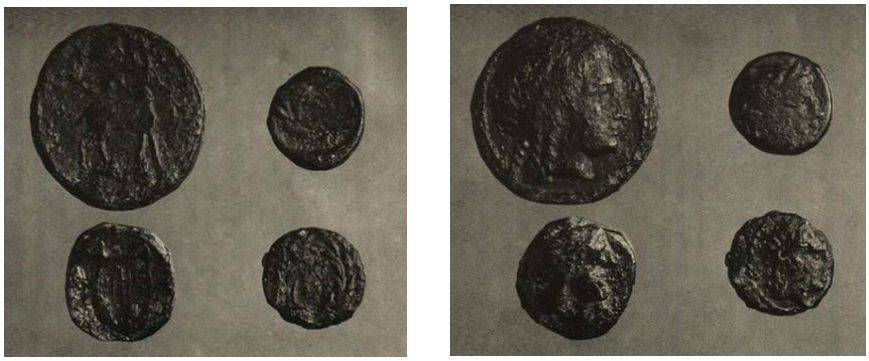
Keramikler üzerindeki bazısında yazıt yer almaktadır, geri kalanı kazıma bezemelidir. %50 sinde bazen sadece baş harfiyle veya tamamı yazılmış şekilde Apollon ismine rastlanmaktadır. Bazı yazıtlarda tanrının ismiyle birlikte ΕΣΟ kelimesi geçmektedir. Ayrıca iki kelime ΧΑΙΡΕ bilinen selam anlamında ve ΚΑΙΕ/ΚΑΕ kelimesi güneş tanrısı Apollon'a dua, dilek veya talep olarak kullanılmıştır.[341] Keramiklerin çoğunda Thrak dilinde yazılmıştır sadece bir taş yazıtta kamu oylaması çift dilde yazılmıştır.[342]

---

[335] Tsatsopoulou P., (1997: 919; 2001: 20).
[336] Tsatsopoulou P., 2001: 20.
[337] Tsatsopoulou P., (1997: 919; 2001: 20).
[338] Mikhalopoulos vd., 2002:178; Parisaki-Loukopoulou, "Αρχαιολογικός Χώρος της Μεσημβρίας Ζώνης - Ναοί και ιερά", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0010*, (15/05/2013).
[339] Tsatsopoulou Tz., 1992: 579.
[340] Tsatsopoulou Tz., 1991: 492; Tsatsopoulou P., 1997: 919; Triandaphyllos, 2000:83; Tsatsopoulou P., 2001: 20; Bakırtzis vd., 2001: 69.
[341] Tsatsopoulou Tz., 1992: 580.
[342] Tsatsopoulou P., Ο Αρχαιολογικός χώρος της Ζώνης και η αρχαία Θρακική γλώσσα, ΙΘ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασσικών Αρχαιοτήτων.

Çok sayıda buluntu, yapının hem dönemi hem araştırma olarak önemini göstermiştir.[343] *Cella* içerisinde MÖ 6. yüzyıla tarihli mimari öğeler, *kil figürinler,* heykel parçaları ve çok sayıda atiika keramiği parçalarının bulunması, tapınağın MÖ 6. yüzyıldan itibaren faal bir şekilde kullanıldığını anlatmaktadır.[344]

Apollon inancı ve sikkeler (Res. 43) üzerinde tanrının başının resmedilmesi, Zone arkeolojik alanı ile de bağdaştırılmasını sağlamıştır.[345] Birçok bronz sikke üzerinde ΖΩΝΑΙ(ΩΝ), ΖΩΝ, ΖΩ lejantı göze çarpmaktadır.[346] MS 5. yüzyıla tarihli kırk adetten fazla sikkenin bulunması bu döneme tarihli yerleşimden bahsedebilmemizi sağlamaktadır. Böylelikle, bölgede 11 asırlık Helen yerleşiminden söz edilebilmektedir.[347] Bulunan sikkeler, kaynaklara göre Samothrake'nin en önemli şehri olan Zone'e aittirler.[348] Görülüyor ki Mesembria-Zone, Samothrake şehirleri arsasında kendi sikkeleri olan tek yerleşimdir.[349]

Res. 43. Zone'ye ait sikke çeşitleri.

Apollon tapınağı kompleksinden ele geçen diğer buluntular, İon kymationu bezemeli, astragal ve yoğun boya izlerine sahip kil mimari parçalar, yivsiz taş sütun parçaları, üst yapı süslemelerinden mermer parçalar, mermer yazıtlardan parçalar,

[343] Tsatsopoulou Tz., (1991: 491; 1992: 577); Tsatsopoulou P., 2001: 20.
[344] Tsatsopoulou Tz., (1991: 492; 1997: 919); Tsatsopoulou P., 2001: 20; Triandaphyllos, 2000: 83; Bakırtzis vd., 2001: 69.
[345] Parisaki-Loukopoulou, "Αρχαιολογικός Χώρος Μεσημβρίας Ζώνης - Αρχαίες Θρησκείες", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0010*, (28/03/2013).
[346] Parisaki-Loukopoulou, "Ζώνη - Χρηματική Οικονομία-Νόμισμα", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0008*, (23/12/2013).
[347] Tsatsopoulou, P. 2001: 21.
[348] Tsatsopoulou Tz., 1995: 671.
[349] Tsatsopoulou Tz., 1995: 672.

mermer heykellerden öğelerdir.[350] Son bulunanlar, gerçek boyutlardan biraz küçük, sakallı erkek başı, arkaik kurosun bir bölümü ve arkaik kouros bacağıdır. Hepsinin malzemesi mermerdir.[351]

(2). Dionysos (Kat. No. 103)

Batıdaki yapı topluluğunda Dionysos başının resmedildiği kil mask ele geçmiştir.

(3). Demeter ve Kore (Kat. No. 104-116)

Kronos ile Rhea'nın kızları, Demeter (Ceres) bereket ve başak tanrıçası olarak tapılmaktadır. Tarlalarda çalışanlar çoğunlukla kadınlar olduğunda bolluk ve bereket saçan bu ölümsüzün, tanrı değil tanrıça olması da tabii ki şaşırtıcı değildir. Demeter inancı Dionysos inancından daha eskiye dayanmaktadır çünkü insanoğlu buğday yetiştirmeyi üzüm yetiştiriciliğinden çok daha önce başlamıştır.[352]

Mesembria-Zone'ye ve diğer Peraia yerleşimlerine, Kybele-Demeter inancı, Samothrake'den gelen kolonistler ile aktarılmıştır. Demeter inancı, Büyük-Tanrılar inancının merkezi olan başkent Samothrake'den yerleşimcilerle gelen, en eski ve önemli inançtır.[353] Demeter ile Kore dendiğinde, burada Demeter'in kızı Persephone'ye de tapımın var olabileceği düşünülmelidir.

[350] Tsatsopoulou Tz., 1992:579.
[351] Gös. yer.
[352] E. Hamilton, (1964): *Mitologya*, Çev. Ülkü Tamer, İstanbul, s. 28.
[353] Bakırtzis vd., 2001: 53,70; Paulopoulou, 2000: 129.

(a). Demeter Tapınağı

A bölümün güney doğu duvarında yer alan kulenin kuzeyine doğru, Filakes (Φυλακές) isimli bölgede ve yerleşim alanının doğu kanadı (Res. 35: 2) ile iç kısım arasında dikdörtgen bir yapının kalıntıları tespit edilmiştir. Bulunan epigrafik buluntulardan yola çıkılarak tanrıça Demeter ile bağdaştırılan MÖ 4. yüzyıla tarihli küçük bir tapınak yapısı olduğu belirlenmiştir.[354]

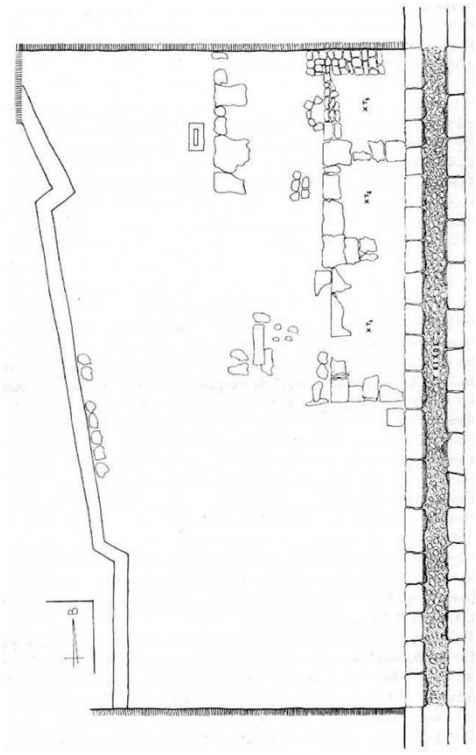
Res. 44. Mesembria, A bölümün doğu kanadı.
Demeter Kutsal Alanı ve Tapınak.

Batı bölümün (A bölüm) güney-doğu kısmında duvara bitişik şekilde üç odadan oluşmaktadır.[355] Sahile yakın alanda yer alan yapılar arasında, surla çevrili A ve B bölümlerinin ortak duvarına bitişik (Res.44) küçük ama iyi işlenmiş mermerden inşa edilmiştir.[356] Demeter tapınağı 1.50x7.50 m. ebatlarındadır.[357] Dikdörtgen

[354] Parisaki-Loukopoulou, *Αρχαιολογικός Χώρος Μεσημβρίας Ζώνης - Ναοί και ιερά*, http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0010,(28/08/2013).
[355] Triandaphyllos, 2000: 83.
[356] Tsatsopoulou P., 2001: 19; Mikhalopoulos vd., 2002: 178.
[357] Tsatsopoulou P., 2001: 19.

şekilde işlenmiş, beyaz kireçtaşı kullanılmıştır (Res. 46, 47). Güney ve batı kısımda daha özenli dikdörtgen taş bloklardan oluşan üst yapıya ait izlere rastlanmıştır.[358]

Üç bölümden oluşmaktadır.[359] Güneyden kuzeye doğru ilk iki oda büyük yontma taşlarla inşa edilmiştir, kuzeyde yer alan üçüncü bölümde ise daha küçük taşlar kullanılmıştır (Res. 45). Bu mekânların batısında plaka şeklinde kayalar, daha batısında ise tapınağı çevreleyen duvar olduğu düşünülen kuzey güney doğrultusunda yaklaşık 20 m. uzunluğunda duvar (Res. 50) kalıntısı yer almaktadır. [360]

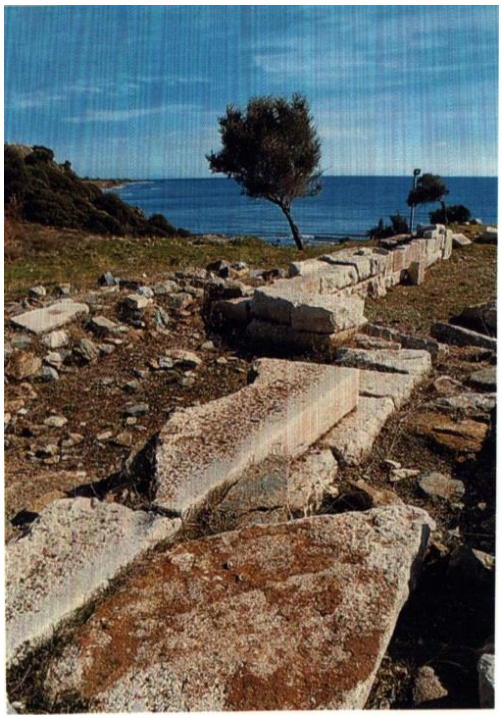

Res. 45. A bölümün doğu kanadının iç kısmında yer alan Demeter Tapınağı Çizimi.

[358] Tsatsopoulou P., 2001: 19.
[359] Bakırtzis vd., 2001: 70.
[360] A.K. Babritsas, (1975): "8. Ανασκαφή Μεσημβρίας Θράκης", *ΠΑΕ* 1973, s. 77. Parisaki-Loukopoulou, "Αρχαιολογικός Χώρος Μεσημβρίας Ζώνης - Ναοί και ιερά", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0010*, (28/08/2013).

Res. 46. Demeter Tapınağı,

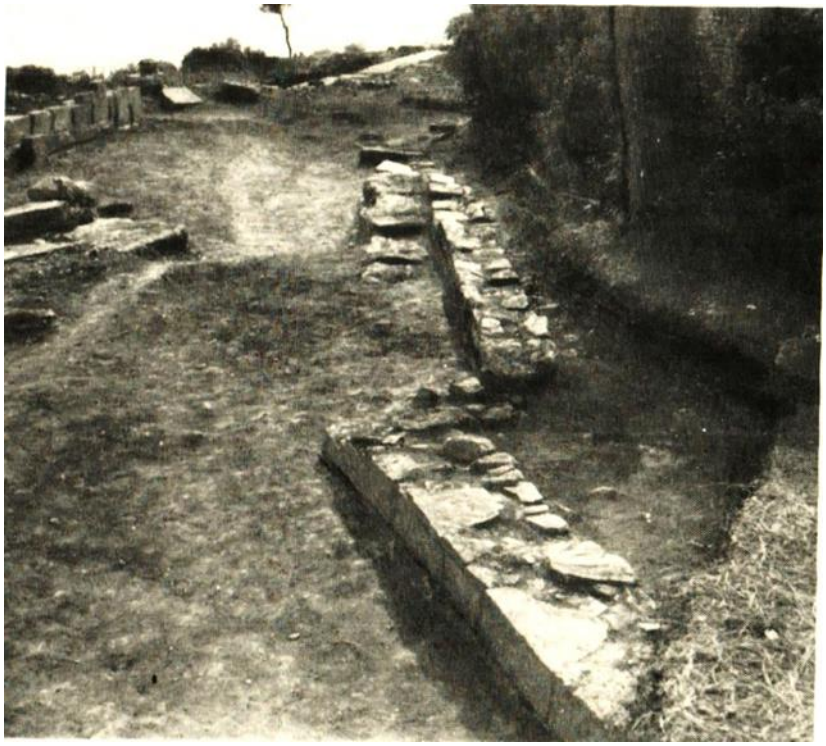
Res. 47. Demeter Tapınağı.

Res. 48. Demeter Tapınağı'nın kuzeyden görünümü.

Res. 49. Demeter Tapınağı'nın güneyden görünümü.

Res. 50. Tapınağı çevreleyen duvarın kuzeyden görünümü.

İç kısmında tezgah biçiminde düzenlenmiş sıralı büyük taşlar, bunlarla duvar arasında ise tapınağın güneyinde, duvar kalıntıları ve tabanında döşeme yer almaktadır. Geri kalan duvar kalıntıları bulunamamıştır ancak batıya doğru tapınağı çevreleyen alanı oluşturduğu bilinmektedir.[361] Yerleşimin birinci ve ikinci evrelerine ait tapınağın etrafındaki yapılar, tapınağa ziyarete gelenlere ve inanlara hatta rahiplere hizmet ettiği düşünülmektedir.[362] İyi işlenmiş duvarlar, ocak kalıntıları, kırmızı boyalı döşemeler, renkli harçlar, yapıların içerisinde masa biçimli veya yarım daire şeklinde yapılar, Lakonia veya Korint tipi yapı malzemeleri, bölümlerin bazısının büyük bazısının daha küçük yapılmış olması Demeter tapınağının çevresinde yer alan yapıların diğer özellikleridir.[363]

[361] Babritsas, 1975: 77.
[362] Babritsas, 1988: 27; G.E. Mylonas, (1985): *Έργον κατά το 1984*, Cilt. 31, s. 19.
[363] Babritsas, 1988: 27; Parisaki-Loukopoulou, "Ναοί και Ιερά", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0010*, (05/10/2013).

Demeter Tapınağının bulunduğu yapı bölümü yaklaşık olarak 2.5 dönümlük alanı kaplamaktadır. Yerleşimin bu bölümü kazılmış olan batı kısmıyla benzerliklerin dışında farklılıklar da göstermektedir. En belirgin değişiklik, yapıların duvardan destek almaması ve yaklaşık olarak 5 m. genişliğinde yol mesafesi bırakılmış olmasıdır (Res. 48). Bu durum, tapınağın daha fazla ortaya çıkmasını sağlamak için mi, yoksa plana özgü mü olduğu anlaşılamamıştır.[364] Hipodomik plan sitemi kullanılmamıştır, zaten bu tip planın ortaya çıkışından 2 yüzyıl önce inşa edilmiştir.[365]

Önemli bir diğer özellik ise yuvarlak biçimli muhtemelen su deposu olan bir çukurun bulunmuş olmasıdır. Şimdiye kadar 2 m. derinliğe kadar inilmiştir. Doğuya doğru uzanan iyi işlenmiş duvar örgüsüne sahiptir. Ağız kısmı da muhtemelen batı tarafında duvarda yer almaktadır.[366]

Demeter inancına ait buluntular klasik döneme tarihlenmektedirler.[367] MÖ 4. yüzyıla ait olan bu yapının batı tarafında keşfedilmiş Demeter tapınağına dair yazıtlı kaide en önemli buluntulardan biridir.[368] İki adet yazıtlı mermer kaide bulunmuştur. Bir tanesi "ΑΡΧΗΝΑΣΣΑ ΚΕΦΑΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙ" yazıtlı kaidedir (**Kat. No. 104**). Bu yazıt bölgenin Demeter kutsal alanı olarak benimsenmesinde büyük rol oynamıştır.[369] Bir diğer kaide genç erkek mermer heykelini desteklemek için yapılmıştır. Heykelin başı, sağ kolu, sağ bacağının alt kısmı, sol eli ve sol ayağı eksiktir. Sağ eli göğsünün üzerinde olduğu görülmektedir.[370]

Tapınağın yakınında birçok figürin bulunmuştur. Ancak bunlardan tanrıçayla ilişkilendirilen bazıları şunlardır: kalkan taşıyan başında alopeki-başlıklı

[364] Tsatsopoulou Tz., 1988: 469.
[365] Tsatsopoulou Tz., 1988: 470.
[366] Babritsas, 1988: 28.
[367] Parisaki-Loukopoulou, "Αρχαιολογικός Χώρος Μεσημβρίας Ζώνης - Αρχαίες Θρησκείες", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0010*, (28/03/2013).
[368] Tsatsopoulou P., 2001: 19.
[369] Babritsas, 1975: 80; Triandaphyllos, 2000: 83; Bakırtzis vd., 2001: 70.
[370] Babritsas, 1975: 79-80.

Thrak tanrıçası (**Kat. No. 122**), Demeter figürinleri (**Kat. No. 109, 110**), muhtemelen Demeter'e ait kil mask (**Kat. No. 111**) ve mermer başdır (**Kat. No. 112**).[371]

Alanın kutsal özelliği, dövülerek şekillendirilmiş tapım sahnelerinin yer aldığı altın kaplama, gümüş ve bronz tabletlerden oluşan hazinenin bulunmasıyla kesinlik kazanmıştır. (**Kat. No. 105-108, 113-116, 117, 120-121**).[372] Tapınağın orta odasında (XT2) kırmızı figürlü pelikenin içerisinde bulunmuşlardır. Hazine bronzlardan, gümüş kaplama ve altın yaldızlı, üzerindeki sahnelerinin dövülerek şekillendirildiği levhalardan oluşmaktadır. Ayrıca karın kısmı kadın başı şeklinde süslenmiş (Res. 51) gümüş keramik bulunmuştur.[373] Ayrıca gözlerin el ve kolların resmedildiği birçok levhanın bulunması, geleneğe göre, kadın-erkek, sağlıklı veya hasta, tanrıçanın yardımını istemek veya hayırlı bir müdahalesine şükretmek amaçlı, değerli adak eşyalarını tanrıçaya sunmaları ile ilgilidir.[374] Bu levhalar günümüz Hristiyan tapınaklarındaki adak tabletlerini akla getirmektedir.[375]

Res. 51. Gümüş madalyon veya keramiğe ait bölüm.

[371] Babritsas, 1975: 80.
[372] Tsatsopoulou P., 2001: 19.
[373] Babritsas, 1975: 77; Triandaphyllos, 2000: 83; Bakırtzis, 2001: 70.
[374] Bakırtzis vd. 2001: 53, 70; Paulopoulou, 2000: 129; Babritsas, 1975: 79.
[375] Bakırtzis vd., 2001: 70.

(4). Kybele (Kat. No. 117-119)

Tanrıça Kybele kültüne dair üç adet buluntu katalogda sıralanmaktadır. Tanrıça Demeter'e dair levhalarla birlikte tanrıça Kybele diye nitelendirilen gümüş levha (**Kat. No. 117**) yer almaktadır. Diğer iki buluntu ise figürinlerden oluşmaktadır. Şehrin güney batı kısmında bulunmuş, tahtta oturan tanrıça betimlerinden oluşan iki adet figürin önemli buluntulardandır. (**Kat. No. 118-119**).

(5). Samothrake Büyük Tanrıçası (Kat. No. 120-121)

Pelikeden çıkan bir diğer buluntu, gümüş plaka üzerine kabartma olarak işlenmiş Samothrake tanrıçasıdır. Tahtında oturur vaziyette, Kat. No. 115'deki tanrıça Kybele örneğindeki gibi *naiskos* içerisinde sahnelenmiştir (**Kat. No. 120**). [376]

Tanrıçanın sahnelendiği ikinci örnek ise üçgen gümüş levha üzerinde ayakta duran ve iki elini aslanların üzerine uzatmış olarak tasvir edilmiş, Samothrake Tanrıçası örneğidir (**Kat. No. 121**). Samothrake Tanrıçsı olarak yorum getirilmiş olsa da tipik Kybele betimlemelerine benzemektedir.[377]

(6). Thrak Tanrıçası (Kat. No. 122)

Demeter tapınağı yakınında bulunmuş Thrak Tanrıçası olarak nitelendirilmiş kil figürin.[378]

(7). Aphrodite (Kat. No. 123)

Yerleşimin batısında yapılan çalışmalarda 0.70 m. çapında kuyu ortaya çıkarılmıştır. Kuyunun ağzı iç kısmı gibi taş örgüdür. İçerisinde az sayıda sırsız ve siyah firnişli keramik ve çatıya ait kiremit parçaları bulunmuştur. Ancak en önemlisi,

[376] Babritsas, 1975: 79.
[377] Babritsas, 1975: 79.
[378] Babritsas, 1975: 80.

MÖ 4. yüzyıla tarihli küçük mermer yazıtlı kaidedir. ΝΟΚΛΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΤΕΛΩΝΑΙ ΑΦΡΟΔΙΤΗΙ yazıtı rahatlıkla okunabilmektedir. Aphrodite ticaretin tanrıçası ve denizcilerin koruyucusu olarak yaygınlaştığından yazıt da buna bağlı olarak şehir görevlilerinin Aphrodite'ye adağı şeklindedir. Bahsi geçen görevliler ticaret işleri ve vergiler ile ilgilenen görevlilerdir. [379] Liman kenti oluşu ve gelişen ticaret kentlerinden biri olması nedeni ile Zone'de önemli bir yere sahiptir. Kaidenin sol kısmı eksik olduğundan, adağı yapanın isminin tamamını ve yazıtta bahsedilen şehir görevlilerinin nereden geldiklerini öğrenemiyoruz. Tek okunabilen "TELONAI" yazısındna önce "N" harfidir.[380]

(8). Hermaphrodite (Kat. No. 124)

Pişmiş toprak figürin Hermaphrodite.

(9). Athena (Kat. No. 125-128)

Athena'ya ait bir heykel, iki adet de figürin buluntu yer almaktadır (**Kat. No. 125-127**). Bu figürinler ile birlikte bir de perirrhanterion parçası bulunmuştur (**Kat. No. 128**).

(10). Tanrıça (?) (Kat. No. 129-131)

Hangi tanrıçaya ait olduğu kesinlik kazanmamış üç adet figürin bulunmuştur. Buluntu yerleri, *pelike*nin bulunduğu tabakanın bir üst seviyesidir.[381]

(11). Tanrı (?) (Kat. No. 132)

Demeter tapınağı yakınında bulununmuş ağaç gövdesine dayanmış şekilde gösterilmiş figürin. Tanrının kim olduğu kesinlik kazanmamıştır.

---

[379] Loukopoulou vd., 2005: 512.
[380] P. Tsatsopoulou, (1998): "Μεσημβρία Ζώνη 1995", *ΑΕΜΘ 1995*, s. 442-443.
[381] Babritsas, 1975: 79.

(12). Kahramanlar

(a). Herakles (Kat. No. 133-134)

Batı bölüm, "Ev 4" olarak isimlendiriliş yapıda bulunmuş olan iki adet Herakles figürini.

2. Traianopolis (Τραϊανούπολις)

MS 2. yüzyılda imparator Traianos tarafından kurulmuş bir yerleşimdir. Hebros nehrinin yakınında Aleksandroupoli şehrinden 12 km mesafede kuzeydoğusunda yer almaktadır.[382] Önemli epigrafik buluntular, Asklepios, Samothrake Tanrıları, Hygeia ve Apollon inancının yerleşmede var olduğuna dair kanıt oluşturmaktadır.

(1). Asklepios ve Hygeia (Kat. No. 135-136)

Şifacı tanrılar inancının, iyileştirici özelliği olan termal kaynaklara sahip Traianopolis'de, gelişmiş olması şaşırtıcı değildir. Asklepios ve Hygeia'ya ait tapınak, sunağın yer aldığı akropolde aranması gerektiği düşünülmektedir.[383] Roma dönemine tarihli Asklepios adına yazıt (**Kat. No. 135**) ve bir diğer buluntu ise Asklepios ile Hygeia'dan bahseden sunadır (**Kat. No. 136**).

(2). Samothrake Tanrıları (Kat. No. 137)

Samothrake Tanrıları Kutsal Alanına adanmış yazıt (**Kat. No. 137**). Böyle bir yazıt bulunduğuna göre Samothrake Tanrılarına ait bir tapınak veya kutsal alanın varlığı kanıtlanmakta fakat henüz nerede yer aldığına dair araştırmalar dahilinde kesinlik kazanmış bir bulgu yoktur.

---

[382] *Traianoupoli*, el.wikipedia.org/wiki/Τραϊανούπολη, (26/01/2014).
[383] Loukopoulou vd., 2005: 539.

3. Kirke (Κίρκη)

Kirke, Evros Bölgesinde Aleksandroupolis şehrinin kuzey batısında yer alan bir yerleşimdir. Hemen yakınından demir yolu geçen bu bölge arkeolojik bulgular bakımından fakirdir. Sadece bir adet yazıt ele geçmiştir.[384]

(1). Apollon(?) Sirenos (Kat. No. 138)

Sirenos epitheti bölgesel bir inanca dair işarettir. Sirenos epithetinin önünde tanrı Apollon'un isminin geçtiği varsayılmaktadır.[385]

4. Plotinopolis (Πλωτινόπολις)

Plotinopolis de, Traianopolis gibi imparator Traianos tarafında kurulmuş (MS 97-117) ve eşinin ismi olan Pombias Plotinis'den ismini almıştır. Antik kaynaklarda yerleşime dair bilgi yer almamaktadır. Ancak, bulunan yazıt ve sikkelerden şehre dair bilgi edinebilmekteyiz.[386]

(1). Apollon Kersinos (Kat. No. 139)

Apollonos Kersinos adına adak steli.

(2). Herakles (Kat. No. 140)

Kahraman inancı olarak Herakles adına adak steli.

5. Doriskos (Δορίσκος)

Evros İlinin Aleksandroupolis şehrinin doğusunda bulunan antik kenttir. Kıyı şeridinde yer alan düzlük veya Trakya'da Hebros nehrinin aktığı sahil yerleşimi

[384] Κίρκη, *http://buk.gr/el/poli-perioxi/kirk*i, (09/03/2014).
[385] Loukopoulou vd., 2005: 568.
[386] Loukopoulou vd., 2005: 570.

olarak geçmektedir.[387] Herodotos (VII, 58,59) MÖ 480'deki Kserkses ordusunun güzergahından bahsederken Doriskos'dan söz etmektedir.[388] *"Ordu, bu noktadan garba doğru yürüdü ve bir Aeolis şehri olan Aenos'a (Ainos) ve Stentoris gölünü*[389] *geçtikten sonra Doriscus'a vardı. 59. Doriscus ismi, Trakya sahili üzerinde bir kumsala ve bir geniş ovaya verilir. Bunun ortasında kuvvetli bir ırmak olan Hebrus akar. Dara'nın, İskitlere karşı taaruzundan beri İranlı bir kıt'a bulundurduğu Doriscus Namındaki şahane kale burada idi."* Strabon (7a.1. 47. 48) ise Samothrake Peraia'nın doğusuna ve Hebros'dan daha ileriye yerleştirmektedir. İlk olarak Euthimios, Doriskos'u, Saragia bölgesinde olduğunu kabul etmiştir ve günümüz Doriskos köyünün 1-2 km kuzey doğusuna yüksek tepeye yerleştirmiştir. Kazılar sonucu, yapı kalıntıları ortaya çıkartılmıştır.[390] Antik çağda denizin buradan başladığı düşünülmektedir. Bakalakis de, Doriskos'un Saragia bölgesinde olduğu konusunda hemfikirdir.[391]

(1). Asklepios (Kat. No.141)

Doriskos'da bulunmuş olan yazıtta Asklepios ve bir diğer nehir tanrısı Roitis adına düzenlenen yıllık bayramdan behsedilmektedir. Bakalakis'e göre Roitis ismi Thrak tanrı Risos'un daha erken dönemde bilinen ismi olduğunu ileri sürmektedir.[392]

(2). Apollon (Kat. No.142)

Bölgede bir de tanrı Apollon inancına dair bir kanıt olabilecek, keramik parçası bulunmuştur. Keramiğin kaide kısmında kazıma olarak "ΑΠΟΛ" yazısı yer almaktadır.[393]

---

[387] Loukopoulou vd., 2005: 554
[388] Parisaki-Loukopoulou, "Δορίσκος - Σχετική Θέση", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0006*, (30/10/2013).
[389] Hebros yani Meriç ağzında büyük bataklıkları kastediyor.
[390] Triandaphyllos, 1971: 439.
[391] G. Bakalakis, (1961): *Αρχαιολογικές Έρευνες στη Θράκη 1959-1960*, Θεσσαλονίκη, s.18; D. Triandaphyllos, (1975): "Αρχαιότητες και Μνημεία Θράκης", *ΑΔ 26*, Χρονικά Β2 1971, s. 439.
[392] Bakalakis, 1961: 18.
[393] Triandaphyllos, 1971: 440.

Ayrıca Doriskos'da bulunmuş mermer mimari parça için Bakalakis bir tapınak veya kutsal özelliğe sahip bir yapının alınlığına ait olduğunu ileri sürmektedir.[394] Bu bilgiler doğrultusunda burada bir tapınağın varlığı araştırılmalıdır.

[394] Parisaki-Loukopoulou , "Δορίσκος - Ναοί και Ιερά", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0006*, (31/10/2013).

II. K A T A L O G

A. KSANTHİ BÖLGESİ

1. ABDERA

(1). DIONYSOS

Kat No. 1

Kireçtaşı Alınlık

Tarih: MS. 3. yüzyıl.

Ἀγαθῇ τύ

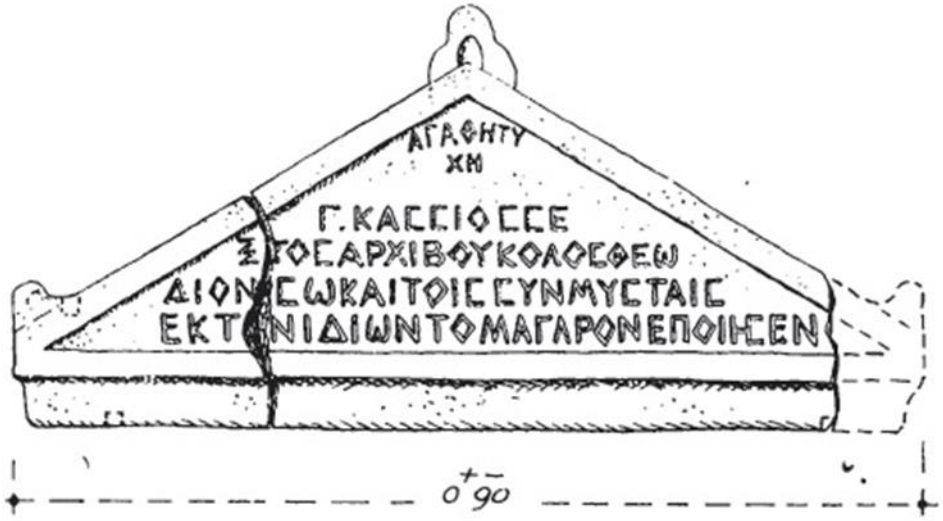
χῃ

Γ. Κάσσιος Σε-

ξτος ἀρχιβούκολος θεῷ

Διον[ύ]σῳ και τοῖς συνμύσταις

ἐκ τ[ῶ]ν ἰδίων τὸ μάγαρον ἐποίησεν

Açıklama: Üçgen biçimli kireçtaşı alınlık, muhtemelen Dionysos'a adanmış megaronun kapı girişi üzerine yerleştirilmiştir. Tabana saplanmış ve sol kısmında yerinde tutmak için eklem yeri bulunmakta idi. Yazıtın Çevirisi: İyi şans için. Gaius Cassius Sextus, baş üye (*archiboukolos*), Dionysos ve onu takip edenler (*mystai*) için bu megaronu inşa ettirmiştir.[395] *Archiboukolos* (*Αρχιβούκολος)* kelimesi Gaius Cassius Sextus'un, dernekte önemli rol oynadığını belirtmektedir. Ancak bu durumda, *synmistai* (*συνμύσται)* terimi muhtemelen *archiboukolosun* üst kategori üyesi olduğunu göstermektedir. *Boukolos* (*Βουκόλος)* terimi gerçek baş çoban anlamına gelmeyip, Dionysos inananlarının üyesi için kullanılmıştır. Böylelikle, *boukoloiden* çok *mystai* olarak belirlenmiş üyeler, dansçı topluluğundan çok, kült üyeleri olarak düşünülmelidir.[396]

Megaron (Μάγαρον)'un kesin anlamı bilinmemektedir. Büyük bir oda veya tapınağı işaret etmekte ancak Demeter veya Persephone'a ait kutsal oyuk için de kullanılmaktadır. Bosquet, Cumont'u takip etmiş (1933, 259) ve *naiskos* içerisinde, girişe sahip imitasyon Dionysos tapınağı olduğunu ileri sürmüştür. Burada *"Τό μάγαρον ἐποίησεν"* cümlesinde, doğal kaya oyuğundan da bahsediliyor olabilir. Jacottet (2003, 2:73) bu terimin tekrarlanıyor olmasından dolayı bize mimari yapıyla ilgili bilgi verebileceğini düşünmekte ve bölgenin dini törenler için kullanıldığını kabul etmektdir (2003, 24). Nigdelis (2010, 26) Selanik'te, Dionysos topluluğu teriminin, kült veya kurban yeri anlamında kullanıldığından bahsetmektedir. Makedonia ve Trakya'da, Dionysos topluluğunun toplantı yeri olarak kullanılan diğer terimler *oikos, bakheion ve spillaion* (*οἶκος, βακχεῖον ve σπήλλαιον)* dur.

Ebatlar: 0.43x0.90x0.08 m. Harf Boyutu: 0.03 m. Satır Aralığı: 0.01 m.

Buluntu Yeri: 1937'de J. Bosquet ve M. Feyel tarafından Stelios Anadiotis'in evinin bodrumunda, Abdera'ya 5 km. uzaklıkta olan, Buloustra (günümüzün Abdera) köyünde bulunmuştur. Taş blok, köye Polystilo Tepesinden getirilmiştir.

Fotoğraf: Bosquet, 1938: 51; Loukopoulou vd., 2005: fig 8, E18.

Kaynak: Kloppenborg 2011: 381-382; Bosquet, 1938: 51-54; Loukopoulou vd., 2005: 218-219.

---

[395] Kloppenborg-Ascough, 2011: 381.

[396] Kloppenborg vd., 2011: 382.

Kat. No. 2

Adak Yazıtı

Tarih: MÖ 2. yüzyıl.

Tanım: Mermer stele ait bir bölüm. Alt bölüm dışında bütün yönlerinden kırıktır. Ele geçen parça stelin gerçek boyutlarını anlayabilmemiz için yetersizdir. Eğer bu parça *insitu* olarak bulunduğunu var sayarsak, Dionysos tapınağının yer alma ihtimalinin olduğu noktayı gösteren tek kanıttır.

Ebatlar: 0.13x0.21x0.05 m. Harf Boyutu: 0.020-0.025 m.

Buluntu Yeri: 1959'da Abdera güney bölümün (B Bölümü) batı bölümünde, ovalık alanda, 1.20m. derinlikte bulunmuştur.

Müze: Abdera Müzesi MA 5575

Fotoğraf: Loukopoulou vd. 2005: fig 8, E17.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 218. ek: D. Lazaridis, ΠΑΕ 1954 (1957), 167-68 (SEG 16 [1959] 413); J. ve L. Robert, *Bull Epigr*, 1959, 248.

[- - - - - - - - - - -]
[- -]ς ἐπιμελητής
[- -]ο̣ς ἐκ τῶν [ἰδίων]
Διονύσῳ ε[ὐχήν]

Kat. No. 3

1. Yazıt

Tarih: MÖ 2. yüzyıl.

Açıklama: Akanthio Filonos Adına Kararnamedir. Tek bir stelin üzerinde, ön ve sol yüzünde olmak üzere dört ayrı şahsa ait dört ayrı kararname yazıtı yer almaktadır. Bu yazıtın, stelin sol yüzünde yer aldığı ve eskisi olduğu belirtilmiştir. Akanthios Filonos tanınmış bir kişi değildir ancak bu yazıtta bizim için önemli olan 29-30. satırlarda geçen, kararnamenin Dionysos kutsal alanında bir yapıda yer aldığı ve burada yazıldığıyla ilgili detaydır.

Ebatlar: 1.47x0.28x0.445 m. Harf Boyutu: 0.012-0.014 m.

…….....
23 τωι θεάτρωι ες αει **Διονησιων** τωι αγωνι χρυ-
σωι στεφάνωι, την αναγγελίαν ποιουμένου
του ιεροκηρυκος τηνδε ο δημος στεφα-
νοι ……
28 …… Τὸ δὲ ψήφισμα τόδε ἀνα-
γραψάτωσαν οἱ νομοφύλακες εἰς τὸ δὲ **ἱερὸν**
τοῦ Διονύσου οὗ αἱ καὶ τῶν ἄλλων προξέ
[ν]ων ……

Buluntu Yeri: 1911-1912 yıllarında Avezou ve Picard tarafından Bouloustra köyünün (günümüz Abdera) kilisesinin bahçesinde bulunmuştur. 1917'de Kazarow tarafından Sofya'ya götürülmüştür.

Müze: Sofya Müzesi 5781.

Fotoğraf : Loukopoulou vd., 2005: fig. 3, E7; Avezou - Picard, 1913: fig. 9, 10.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 200-202; Avezou - Picard, 1913: 122-24, 39; *IThrAeg E007*, http://pandektis.ekt.gr/pandektis/handle/10442/71406, (05/03/2014).

2. Yazıt

Tarih: MÖ 2. yüzyıl.

Açıklama: Romalı Marko Aurelio Adına Kararname. Birinci yazıtın altında yer almaktadır. Yazıttan anlaşıldığı üzere, şehrin en önemli şahsı Dionysos rahibidir ve özellikle yönetim görevi o sene tanrı Dionysos'a verilmiştir. Böyle bir durum nadir de olsa, ekonomik durgunluk ve vatandaşların önemli ekonomik yükümlülük gerektiren kamu görevlerini yüklenmekte zorluk yaşadıklarında yönetim görevi tanrılara sevk edilmekteydi. Muhtemelen, Abdera'da da bu dönemde böyle bir süreçten geçmekteydi.

.....

21 ἂν ζῇ Διονυσίων τῶι ἀγῶνι κατ᾽ἐνιαυτὸν καὶ

.....

27 τῶι καὶ ἀτέλειαν μετὰ **ἱερέα Διόνυσον** ὧν ἂν ἐξ[ά]-
γῃ ἢ εἰσάγῃ εἰς τὴν ἰδίαν χρείαν καὶ μὴ κατ᾽ἐμπορί-
αν, δεδόσθαι δὲ αὐτῶι καὶ ἐξαγωγὴν σίτου εἰς

.....

Buluntu Yeri: 1911-1912 yıllarında Avezou ve Picard tarafından Bouloustra köyünün kilisesinin bahçesinde bulunmuştur (Abdera). 1917'de Kazarow tarafından Sofya'ya getirilmiştir.

Müze: Soyia Müzesi 5781.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: E8; Avezou - Picard, 1913: fig.9, 11.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 202-204; Avezou - Picard, 1913:124-25, no. 39.

Kat No. 4

Kil Kalıp

Tarih: Klasik Dönem

Açıklama: Dionysos'a ait kil kalıp. Sahnenin yer aldığı başlık, tesadüfi buluntudur. Oturmuş vaziyette muhtemelen Dionysos Geniophoros'a ait olduğu düşünülen kil kalıp parçasının baş kısmı ve gövde bölümünün üst kısmı ele geçirilebilmiştir. Başın cepheden gösterilişinde eksiklik ve sol elin kenarının dikkat çekici şekilde yapılmış olması, bilinen Trakya bölgesine özgü Dionysos büstlerinden ayrılmaktadır. Detayların fazla belirgin işlenmiş olmayışı göze çarpan bir heykel olmasını engellemekte, böylelikle friz veya metopta kullanıldığı düşünülmektedir. Kötü halde korunagelmiş oluşu tarihlenmeyi zorlaştırsa da, heykelin tipi klasik döneme ait olduğunu göstermektedir.

Buluntu Yeri: Abdera, Kuzey Alanın kuzeydoğu kısmında, Papargyre Bölgesi - (Παπαργύρη).

Kaynak: Koukouli Khrysanthaki, 1991b: 147-148.

(3). DEMETER

Kat. No. 5

Figürin

Tarih: MÖ 6. yüzyılın son çeyreği.

Açıklama: Sunak 1'de bulunmuş olan figürinler en erken MÖ 6. yüzyılın son çeyreğine tarihlenmekteler (fig.25).

Buluntu Yeri: Demeter/Kore Kutsal Alanı. Sunak 1.

Fotoğraf-Kaynak: 1. Koukouli Khrysanthaki, 2004: 243, fig. 25; 2. Koukouli Khrysanthaki, 1989: fig 130α, 130β.

Kat No. 6

Figürin

Tarih: MÖ 6. yüzyıl 4./3. çeyreği.

Buluntu Yeri: Kuzey Batı Alanı Doğu? Altarın iç kısmı.

Fotoğraf-Kaynak: Koukouli Khrysanthaki, 1988b: 416, fig. 5; Koukouli Khrysanthaki, 1984: 3, fig. 3β.

Kat. No. 7

Figürin

Tarih: MÖ 4. yüzyıl sonu.

Açıklama: Tahtta oturan tanrıça.

Buluntu Yeri: Kuzey Batı Bölüm, Altar 1.

Fotoğraf: Koukouli Khrysanthaki, 1984: fig. 4β.

Kaynak: Koukouli Khrysanthaki, 1984: 3; Koukouli Khrysanthaki, 1985: 7.

Kat No. 8

Figürin

Tarih: MÖ 4. yüzyıl sonu.

Buluntu Yeri: Kuzey Batı Bölüm, Altar 1.

Fotoğraf-Kaynak: Koukouli Khrysanthaki, 1984: 3, fig. 4α.

Kat. No. 9

Figürin

Açıklama: Anne ve kız figürininden bir bölüm.

Buluntu Yeri: Güney Bölüm. Depo Bölümü.

Fotoğraf-Kaynak: Koukouli Khrysanthaki, 2004: 244, fig. 29.

Kat No. 10

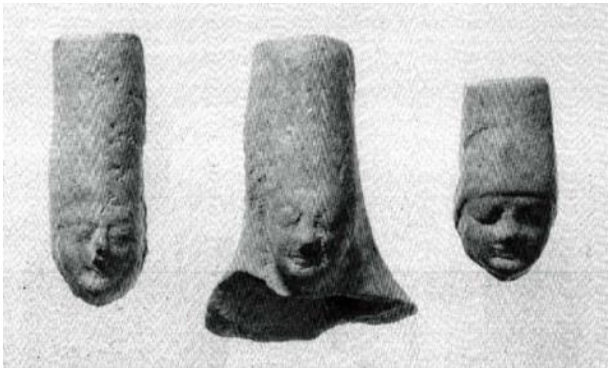
Figürin

Tarih: MÖ 6. yüzyıl sonu.

Açıklama: Depo alanından figürinler. Polos giyimli figürin başları.

Buluntu Yeri: Demeter Kutsal Alanı, Depo Bölümü.

Fotoğraf-Kaynak: Koukouli Khrysanthaki, 1991: fig. 154 δ.

Kat. No. 11

Figürin

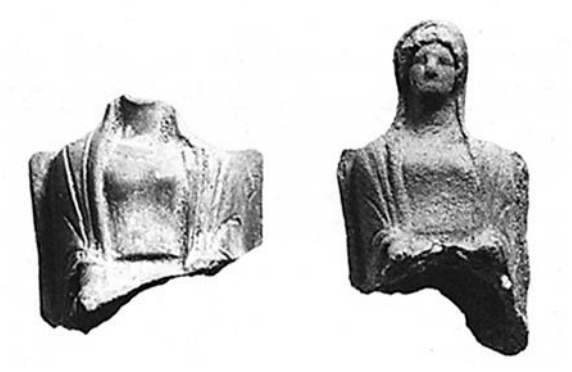
Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

Açıklama: Oturan kadın figürinleri, Tanrıça ?

Buluntu Yeri: Abdera Güney Bölüm. Demeter/Kore Kutsal Alanında Depo Bölümü.

Fotoğraf: Koukouli Khrysanthaki, 2004: 244, fig. 28.

Kaynak: Koukouli Khrysanthaki, 1991: fig. 153β.

Kat. No. 12

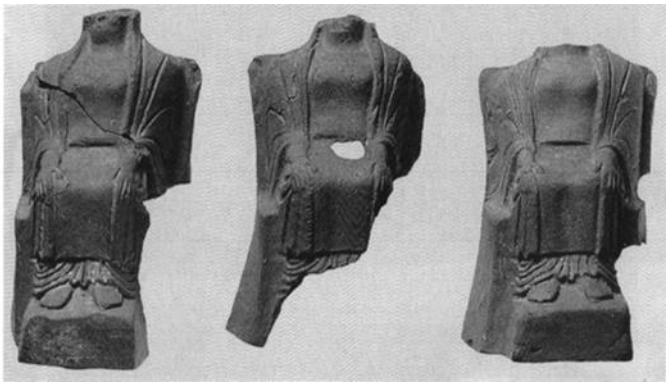
Figürin

Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

Açıklama: Oturan Tanrıça.

Buluntu Yeri: Abdera Demeter/Kore Kutsal Alanında Depo Bölümü.

Fotoğraf-Kaynak: Koukouli Khrysanthaki, 1991: fig. 153α.

Kat. No. 13

Figürin

Tarih: MÖ 2. Yüzyıl.

Açıklama: Adak Hediyesi. Küp çocuk mezarı içerisinde bulunmuş olan üç adet figürinden, kalite ve korunma açısından iyi durumda günümüze ulaşmış olan iki adedi. Çok nadir olup Küçük Asya'dan örneklerini bildiğimiz dua eden kadın figürü, bir diğer yer Bergama'da Demeter kutsal alanında görülmekteler. MÖ 4. yüzyıla tarihlenmelerine karşın, Abdera'da bulunanlar MÖ 2. yüzyıla tarihlenmektedirler.

Buluntu Yeri: Nekropol, N8a çocuk mezarı. Kuzeybatı bölümde yer alan ve güneye doğru uzanan nekropolde, N8a mezarında bulunmuştur.

Fotoğraf: Koukouli Khrysanthaki, 1988b: 420, fig.16; Koukouli Chrysanthaki, 1991a, fig. 131α.

Kaynak: Koukouli Khrysanthaki, 1989, s.182-183; Koukouli Khrysanthaki, 1988b: 413.

(4). ZEUS

(a). ZEUS ELEUTHERİOS VE TANRIÇA ROMA

Kat. No. 14

Yazıt

Tarih: MS 2. yüzyılın ilk yarısı.

Açıklama: Zeus Eleutherios ve Tanrıça Roma inancı ve rahiplerine dair yazıt. Gri mermer levha, sol ve alt tarafı kırıktır. Zeus Eleutheriou ve Tanrıça Roma rahiplerinin, şehrin yönetiminde baş şahıs konumunda belirtilmeleri, Abdera'daki önemlerini bildirmektedir. Bu durumun, III. Makedonya savaşı sonrası, şehrin özgürlüğü ile bağdaştırılmasından söz edilmekte.[397]

Ebatlar: Yük. 0.40 m. Gen. 0.60 m.

Buluntu Yeri: İlk olarak 1911-1912 yıllarında Avezou ve Picard tarafından Bouloustra köyünde (şimdiki Abdera) tespit edildiğinden bahsedilmiştir. Yine onların bilgilendirmesine göre, denize yakın bir yerde, birkaç mimari parça ile birlikte bulunmuştur. Daha sonra 1974'te, Abdera'da, bir un değirmeninde, değirmenin ahşap teçhizatına destek olarak kullanılır şekilde bulunmuştur. İlk olarak Komotini Müzesine getirilmiş daha sonra ise Abdera Müzesine taşınmıştır.

Müze: Abdera Müzesi MA 3496.

Fotoğraf: Avezou - Picard, 1913: 138, fig. 14; Loukopoulou vd., 2005: fig 8, E21.

Kaynak: Avezou -Picard, 1913: 137-138; Loukopoulou vd., 2005: 221-222.

[397] Loukopoulou vd., 2005: 222.

[᾽Αγαθῆι] Τύχη ι*

[᾽Επι **ἱερέως Διό]ς ᾽Ελευθερίου** καὶ **῾Ρώ**

[μης -----] τοῦ Σουδεικένθου,

[τοῦ δεῖνος] ῎Ισίωνος ἐξεταστοῦ

[.....] ν, ῾Ρούφου τοῦ Οὐάλεντος.....

Kat. No. 15

Yazıt

Tarih: MÖ 1. -MS 1. yüzyıl.

Açıklama: Adak yazıtı ya da Zeus Eleutherios ve Tanrıça Roma'nın rahip seçimine dair yazıttır. Roma döneminde rahip, şehrin baş şahsı konumundadır. Beyaz kaba işlenmiş mermer kullanılmıştır. Stelin sağ üst kısmına ait bir bölümdür ve metnin üzerinde taç betimi göze çarpmaktadır.

Ebatlar: 0.115x0.16x0.065 m. Harf Boyutu: 0.02 m.

Buluntu Yeri: 1954 yılında Abdera.

Müze: Abdera Müzesi MA 5539.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 9, E22.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 222.

ʾΑγαθῇ Τύχῃ

[Ἐπὶ **ἱερέως Διὸς Ἐ]λευθερίου [**καὶ ῾**Ρώμης]**

[- - - - - - - -]ΚΑΝ[- - - - - - - -]

- - - - - - - - - - - - - - - - -

(b). ZEUS HYPSİSTOS

Kat. No. 16

Yazıt

Tarih: MS 4. yüzyıl.

Açıklama: Zeus Hypsistos'a Adak. Beyaz ince kesilmiş mermerden huni şeklinde thymiaterion-buhurdanlık(?). Üst kısımda ve çoğunlukla alt bölümde kırıklar olmasına karşın bütün halde korunagelmiştir. Üst bölümünde buhurdanlıkların özelliği olan çukur bölüm de günümüze ulaşmıştır (çukur derinliği: 0,025 m.) Yazıtta yer alan Savvas (Σάββαϊς) ismi Sami kökenlidir ve Yahudi topluluğunun varlığına dair kanıt olabilir. Thymiaterion olma ihtimalinin yanında yazıtta *Haire* (*Χαῖρε*) yazısının yer alması mezar olma ihtimalini de akla getirdiğini belirtmeliyim.

Ebatlar: 0.52x0.135-0.255 m. Harf Boyutu: 0.04-0.07 m.

Buluntu Yeri: 1984'de Molos bölgesinde bulunmuştur. (Molos, antik Abdera şehrinin sınırlarının dışında 4 km kuzeydoğusunda yer alan yerleşimdir.)

Müze: Abdera Müzesi MA 3583.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 8, E19.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 219.

Χ(αῖρε)

Σαβ(β)αϊ̈ς (;)
Δειὶ Ὑψίστωι
..εὐχήν.

(5). KYBELE

Kat. No. 17

Adak Steli

Tarih: MÖ 5. yüzyıl sonu 4. yüzyıl başı.

Açıklama: Poros taşından Hellenistik döneme ait tapınağı betimleyen heykel. Taş *Aedicula*. Tanrıça Kybele yüksek arkalı bir tahtta *naiskos* içerisinde oturmakta, sağ elinde *patera*, sol elinde ise büyük bir *tympanum* yer almaktadır. Sol yanında ayrıca oturur vaziyette bir aslan görülmektedir.

Ebatlar: Yük. 0.38 m. Gen. 0.26 m. Kal. 0.125 m.

Buluntu Yeri: Abdera'da bir evin duvarının yanında bulunmuştur, batı bölüm. Kat. No. 18-20 ve 33 ile birlikte bulunmuştur.

Müze: Yeni Abdera Müzesi.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960b: fig. 52δ.

Kaynak: Tacheva Hitova, 1983: 131, no. 128; Vermaseren 1989: 95, no.319.

Kat No. 18

Pişmiş Toprak (Terrakotta) Kybele Figürini

Tarih: MÖ 3. yüzyıl ikinci yarısı.

Açıklama: Pişmiş toprak figürün. Kybele ayaklarını koyabileceği bir tabureye sahip yüksek arkalı bir tahtta oturmakta. Sol elinde geniş bir *tympanum* taşımaktadır. Uzun saçlara sahip, *khiton* ve *himation* giyimlidir. Kucağında soldan sağ doğru bir aslan uzanmaktadır. Figürinin başı, sağ kolu ve tahtın bazı parçaları eksiktir.

Ebatlar: Yük. 0.15 m.

Buluntu Yeri: Abdera, batı bölüm, Kat. No. 17 ile birlikte.

Müze: Kavala Arkeoloji Müzesi Env. no.973.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 19, A35.

Kaynak: Vermaseren, 1989: 95, no. 320; Lazaridis, 1960a: 56, A 35.

Kat. No. 19

Pişmiş Toprak Kybele Figürini

Tarih: MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısı.

Açıklama: İki parçadan oluşan pişmiş toprak figürin. Yüksek arkalı tahtta oturan Kybele, uzatmış olduğu sağ elinde *patera* tutmaktadır. Uzun saçlı, *khiton* ve *himation* giyimlidir. Solunda ise büyük bir *tympanum* yer almaktadır. Başı, sol kolu, eli ve figürinin alt kısmı eksiktir.

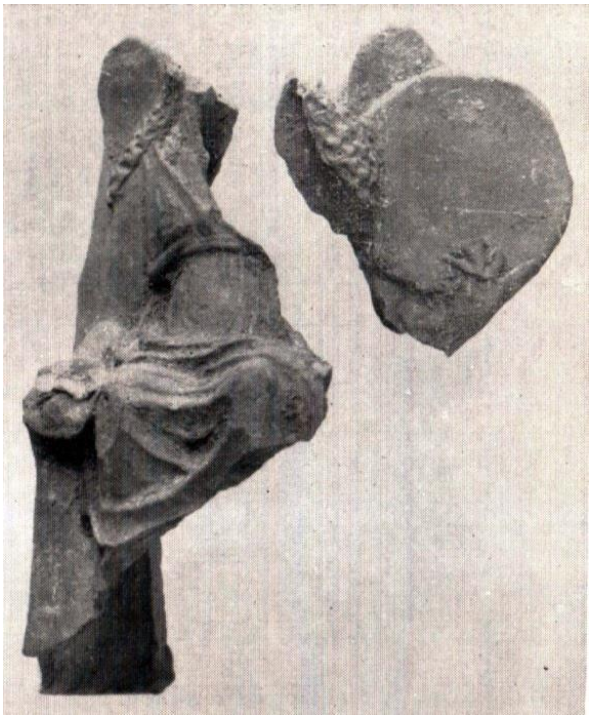
Ebatlar: Yük. 0.145 m.

Buluntu Yeri: Abdera batı bölüm, Kat. No. 18'le birlikte.

Müze: Kavala Arkeoloji Müzesi, Env. no. 974.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 19, A36.

Kaynak: Vermaseren, 1989: 95, no.321; Lazaridis, 1960a: 56, A36.

Kat. No. 20

Pişmiş Toprak Kybele Figürini

Tarih: MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısı.

Açıklama: Pişmiş Toprak Figürin Parçası. Kybele'nin tahtının yanında yer alan aslanın baş kısmı ve sol ayağı günümüze ulaşmıştır.

Ebatlar: Yük. 0.045 m.

Buluntu Yeri: Abdera, batı bölüm, Kat. No. 19'la birlikte.

Müze: Kavala Arkeoloji Üzesi, Env. No.1120

Kaynak: Vermaseren, 1989: 96, no.322; Lazaridis, 1960: 56, A37.

Kat. No. 21

Pişmiş Toprak Kybele Figürini

Tarih: MÖ 2. yüzyılın sonu.

Açıklama: Kybele *khiton* ve *himation* giyimli şekilde yüksek arkalı bir tahtta oturmakta. Sağ elinde *patera* sol elinde de geniş bir *tympanum* tutmaktadır. Baş ve bazı kısımları eksiktir. Kucağında sağdan sola doğru uzanmış aslan yatmaktadır.

Ebatlar: Yük. 0.095 m.

Buluntu Yeri: Abdera. (Bu figürin lie birlikte bundan sonraki sekiz figürin birlikte bulunmuştur Kat. No.22-29.)

Müze: Kavala Arkeoloji Müzesi, Env. 270.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 20, B70.

Kaynak: Vermaseren, 1989: 96: no. 323; Lazaridis, 1960a: 64, B70.

Kat. No. 22

Pişmiş Toprak Kybele Figürini

Tarih: MÖ 2. yüzyılın sonu.

Açıklama: Tahtında oturan Kybele.

Ebatlar: Yük. 0.05 m.

Buluntu Yeri: Abdera

Müze: Kavala Arkeoloji Müzesi, Env. No.492.

Kaynak: Vermaseren, 1989: 97, no.324.

Kat. No. 23

Pişmiş Toprak Kybele Heykeli

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu.

Açıklama: Kybele ve yanında bir aslan beklemektedir.

Ebatlar: Yük. 0.10 m.

Müze: Kavala Arkeoloji Müzesi, Env. no. 411.

Kaynak: Vermaseren, 1989: 97, no.325.

Kat. No. 24

Pişmiş Toprak Kybele Figürini

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu.

Açıklama: Tahtta oturan Kybele, kucağında aslanla betimlenmiştir.

Ebatlar: Yük. 0.115 m.

Müze: Kavala Arkeoloji Müzesi, Env. no. 412.

Kaynak: Vermaseren, 1989: 97, no.327.

Kat. No. 25

Pişmiş Toprak Kybele Figürini

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu.

Açıklama: Kybele sol ayağını yerde uzanan bir aslanın başının üzerine yaslamış şekilde betimlenmiştir.

Ebatlar: Yük. 0.075 m.

Müze: Kavala Arkeoloji Müzesi, Env. no. 345.

Kaynak: Vermaseren, 1989: 97, no.328.

Kat. No. 26

Pişmiş Toprak Figürini

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu.

Açıklama: Kybele sol ayağını yerde uzanan bir aslanın başının üzerine yaslamış şekilde betimlenmiştir. Yük. bilinmemekte.

Müze: Kavala Arkeoloji Müzesi, Env. no.306.

Kaynak: Vermaseren, 1989: 97, no.329.

Kat. No. 27

Pişmiş Toprak Figürini

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu.

Açıklama: Kybele figürininin ayakları ve tahtının alt bölümü korunagelmiştir.

Ebatlar: Yük. 0.085 m.

Müze: Kavala Arkeoloji Müzesi, Env. no. 496.

Kaynak: Vermaseren, 1989: 97, no.326.

Kat. No. 28

Pişmiş Toprak Figürini

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu.

Açıklama: Tanrıça Kybele'nin sağ ayağının bir bölümü ve onun yanında duran bir aslan korunagelmiştir.

Ebatlar: Yük. 0.075 m.

Müze: Kavala Arkeoloji Müzesi, Env. no 337.

Kaynak: Vermaseren, 1989: 97, no.330.

Kat. No. 29

Küçük Pişmiş Toprak Figürini

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu.

Açıklama: Kybele'nin bir bölümü görülmekte. Sağ elinde *patera* taşımaktadır. Ayrıca sağ tarafında bir aslanın beklediği seçilebilmektedir.

Ebatlar: Yük. 0.045 m.

Müze: Kavala Arkeoloji Müzesi, Env. no.231.

Fotoğraf: Vermaseren, 1989, Pl. LXXXII:331.

Kaynak: Vermaseren, 1989: 97-98, no.331; Lazaridis, 1960a: 64, B78.

Kat. No. 30

Pişmiş Toprak Kybele Figürini

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu.

Açıklama: Figürinin alt bölümü ele geçmiştir. Tanrıça, ayaklarını koyabileceği bir tabureye sahip tahtta oturmaktadır. Her iki tarafında da aslanlar yer almakta ve sağ elinde *patera* taşımaktadır.

Buluntu Yeri: Abdera, mezar. Dağılmış olan ilk seviyenin altında kalan ve araştırılan bölümden.

Fotoğraf: Vermaseren, 1989, Pl. LXXXII:323; Lazaridis, 1980, Pl. 69α.

Kaynak: Vermaseren, 1989: 98, no.332; Lazaridis, 1980: 79.

(6). APHRODİTE

Kat No. 31

Aphrodite Figürini

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ortası.

Açıklama: Aphrodite figürini. MÖ 2. yüzyıl ortasına tarihlenen arkaistik kadın figürini, yarı giyimli Aphrodite, sol dirseği üzerine dayanmış olarak görülmektedir. Bu tip figürine örnek olarak Pella, Veria, Bergama, Smyrna ve diğer Hellenistik Dönem bölgelerinde rastlanmaktadır.

Buluntu Yeri: Nekropol, taş sanduka kadın mezarı.

Fotoğraf-Kaynak: Samiou, 2004: 298, fig.17.

Kat. No. 32

Aphrodite Figürini

Tarih: MÖ 2. yüzyıl ortası.

Açıklama: Sol eliyle üzerindeki örtüyü sırtından alarak bir tür oyuğa bırakan çıplak Aphrodite figürini. MÖ 2 yüzyıl ortasına tarihlenmekte ve MÖ 2. ve 1. yüzyılın sonlarına tarihlenen Myrina ve Priene'den örneklerle karşılaştırılabilir. Kat. No. 31 ile birlikte bu figürin dişil tapınımı temsil etmektedir. Havaya kaldırmış oldukları kolları ve gökyüzüne açılmış elleriyle yaptıkları törensel jest hareketi ile Bergama ve Troia'daki Demeter'le benzerlikler taşımakta ve Abdera Hellenistik dönem mezarlıkla aynı bölgede yer alan Demeter ve Persephone kutsal alan ile ilişkilendirilmektedir.

Buluntu Yeri: Abdera Nekropol.

Fotoğraf: Samiou, 2004: 299, fig. 18.

Kaynak: Samiou, 2004: 298-299.

Kat. No. 33

Aphrodite Figürini

Tarih: MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısı.

Açıklama: Aphrodite Büstü. Eliyle *khimationunu* tutmakta ve göğsünü açıkta bırakan bir giysiyle tasvir edilmiştir. Her iki bileğinde de kenarları yılan biçimli bileklik taşımaktadır. Sol omzunun üzerine diz çökmüş Eros ve başında da diadem ile taçlandırılmış şekilde tasvir edilmiştir.

Ebatlar: Yük. 0.21 m. Gen. 0.145m.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 15, A32.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 55-56, A32.

Kat. No. 34

Aphrodite Figürini

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ilk yarısı.

Açıklama: Praksiteles'in *Arles* tipi Aphrodite heykelinin kopyası. Başı eksiktir. Ayrıca sağ kol ve sağ göğsü eksiktir. Giydiği *khimationu* belinden sol bacağına ve ayaklarına dek hacimli dalgalar halinde inmektedir. Beyaz boya izleri hala seçilebilir.

Ebatlar: Yük. 0.235 m.

Buluntu Yeri: Antik şehrin doğu kısmı.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 16, A33.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 30-31, 56: A33.

Kat. No. 35

Aphrodite Figürini

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı.

Açıklama: Kuşun üzerinde betimlenmiş Aphrodite. Ayaklarına kadar uzanan *khiton* ve *himation* giyimlidir.

Ebatlar: Yük. 0.05 m.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 18, B61.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 63, B61.

Kat. No. 36

Aphrodite ve Eros Figürini

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı.

Açıklama: Aphrodite ve Eros Figürini. Vücudu çıplak Aphrodite, yanında ise küçük bir Eros, sol kolunu tanrıçanın yüzüne doğru uzatmıştır.

Ebatlar: Yük. 0.075 m.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 18, B62.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 63, B62.

Kat. No. 37

Aphrodite Büstü

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı.

Açıklama: Aphrodite ve Eroslar. Kabartma şeklinde Aphrodite büstü. Muhtemelen bir keramik üzerinde yer aldığından eğri bir yapıya sahiptir. Başın iki yanında küçük Eroslar ellerini tanrıçaya doğru uzatmaktalar. Saçları iki adet meyvenin süslediği bant ile toplanmıştır.

Ebatlar: Yük.0.125. Gen. 0.12. Kal. 0.09 m.

Buluntu Yeri: Hellenistik Yapı.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 15, B58.

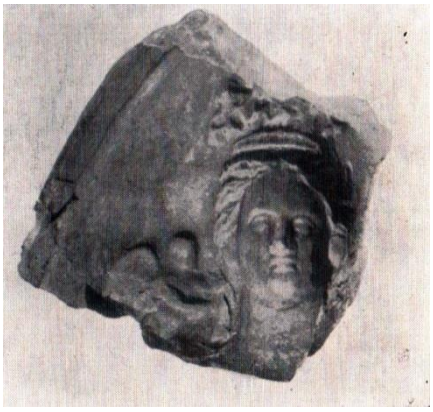
Kaynak: Lazaridis, 1960a: 30, 62-63: B58.

Kat. No. 38

Aphrodite Büst Kalıbı

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı.

Tanım: Saçları yukarı bir bant ile toplanmış Aphrodite'nin başının yanında solda, ellerini ona uzatmış küçük Eros resmedilmiştir.

Ebatlar: Yük. 0.10 m.

Buluntu Yeri: Hellenistik Yapı.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 15, B59.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 30, 63: B59.

Kat. No. 39

Thymiaterion

Tarih: MÖ 2. yüzyılın son çeyreği.

Açıklama: Aphrodite ve Eros'un betimlediği *thymiaterion*. Silindir biçimli *thymiaterionun* üzerinde kabartma şeklinde bir kaya üzerinde oturmuş yarı çıplak Aphrodite sahnelenmiştir. Tanrıçanın sağında ayakta duran bir Eros yer almaktadır. Sahne, iki yanda Korinth tipi sütunlar ile sınırlandırılmıştır ve arkada derinlik katmak için yer alan perdeleri desteklemektedirler.

Ebatlar: Yük. 0.125. Çap: 0.092.

Sahne yük. 0.08 m.

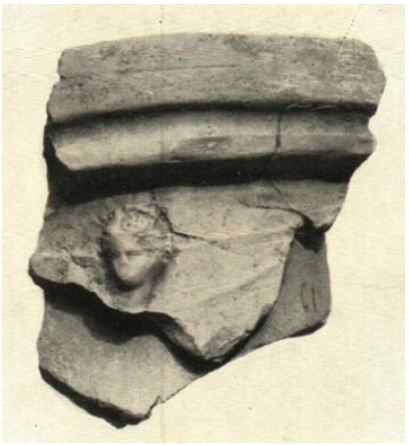
Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 17, B60.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 63, B60.

Kat. No. 40

Thymiaterion

Tarih: MÖ 2. yüzyılın son çeyreği.

Açıklama: Aphrodite'nin betimlendiği silindirik *thymiaterionun* üst bölümüne ait parça. Geriye kalan bu sahnede Aphrodite'nin başı ve havaya kaldırdığı sağ eli görülebilmektedir. Geri planda sütunların desteklediği perde seçilebilir.

Ebatlar: Yük. 0.068 m.

Buluntu Yeri: Antik Abdera, deneme açması.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 17, A34.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 56, A34.

(7). ATHENA

Kat. No. 41

Athena Figürini

Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

Açıklama: Athena Figürini.

Buluntu yeri: Demeter Kutsal Alanı,
Kuzey Batı Bölüm, Altar 1.

Fotoğraf-Kaynak: Koukouli Khrysanthaki,
1984: fig. 4γ.

Kat. No. 42

Athena Figürini

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı.

Açıklama: Athena figürin başı. Başında korinth miğferi giyimlidir.
Yüzde beyaz, saçlarda ve miğferde ise kırmızı boya izleri günümüze ulaşmıştır.

Ebatlar: Yük. 0.045 m.

Buluntu Yeri: Abdera.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 18, B64.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 63, B64.

Kat. No. 43

Athena Figürini

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı.

Açıklama: Athena Figürin Başı. Korinth miğferi giyimlidir. Saçlar örgü biçiminde omuzlara uzanmaktadır. Yüzde beyaz boya izlerine rastlanmaktadır.

Ebatlar: Yük. 0.055 m.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 18, B65.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 64, B65.

Kat. No. 44

Athena Figürini

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı.

Açıklama: Athena Figürin Başı. Alçak Attik başlığı giymektedir. Saçları, miğferin dışına taşmış ve örgü şeklinde boynunun iki yanında uzanmaktadır. Yüzün alt kısmı kırıktır.

Ebatlar: Yük. 0.06 m.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 18, B66.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 64, B66.

Kat. No. 45

Athena Figürini

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı.

Açıklama: Athena figürin başı. Phryg *pylosuna* benzer miğfer giymekte, saçları ise miğferinin dışına taşarak üçgen alnını çevrelemiştir.

Ebatlar: Yük. 0.045 m.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 18, B67.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 64, B67.

Kat. No. 46

Athena Figürini

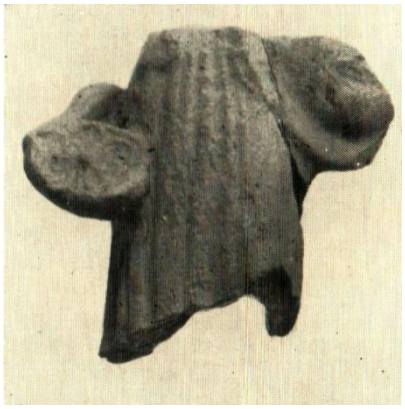
Tarih: MÖ 2. yüzyıl ikinci yarısı.

Açıklama: Athena Figürin Gövdesi. Peplos giyimli. Solda kalkan, sağ elinde ise kadeh tutmaktadır.

Ebatlar: Yük. 0.055 m.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 18, B63.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 63, B63.

(8). TANRIÇA (?)

Kat. No. 47

Figürin

Tarih: MÖ 2. yüzyıl.

Açıklama: Kadın figürin başı. Başında yüksek sepet biçimli polos giymektedir. Omuzuna dek uzun örgü saçları uzanmaktadır.

Ebatlar: 0.07 m.

Buluntu Yeri: Antik Abdera batı bölüm.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 20, A38.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 56, A38.

Kat. No. 48

Figürin

Tarih: MÖ 2. yüzyıl.

Açıklama: Kadın Figürin Başı. Küçük silindirik başlık giymektedir. Örgü biçimli omzuna dek uzanan uzun saçlara sahiptir.

Ebatlar: 0.032 m.

Buluntu Yeri: Antik Abdera.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 56, A39.

Kat. No. 49

Figürin

Tarih: MÖ 2. yüzyıl.

Açıklama: Kadın başı. Yüksek kale biçimli başlık giymekte, yuvarlak hatlı yüze ve uzun örgü biçimli saçlara sahiptir.

Ebatlar: 0.06 m.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 57, A40.

Kat. No. 50

Figürin

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı.

Açıklama: Küçük boy kadın başı. Polos ve uzun saçlara sahiptir.

Ebatlar: 0.05 m.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 65, B 81.

Kat. No. 51

Figürin

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı.

Açıklama: Kadın başı. Kule biçimli alçak başlık ve başlıktan omuzlarına uzanan *himation* devam etmektedir.

Ebatlar: 0.06 m.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 65, B 83.

Kat. No. 52

Figürin

Tarih: MÖ 2. yüzyıl.

Açıklama: Büyük Kadın Başı. Başında yüksek sepet biçimli polos. Örgü şeklinde biçimlendirilmiş uzun saçlar.

Ebatlar: 0.092 m.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 20, B79.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 65, B79.

Kat. No. 53

Figürin

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı.

Açıklama: Küçük kadın başı. Başında yüksek sepet biçimli polos. Örgü biçiminde saçlar.

Ebatlar: 0.05 m.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 20, B80.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 65, B80.

Kat. No. 54

Figürin

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı.

Açıklama: Kadın Başı. Başında kale biçimle başlık, üç adet kabartma şeklinde kuleden oluşmaktadır.

Ebatlar: 0.06 m.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 20, B82.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 65, B82.

Kat. No. 55

Figürin

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı.

Açıklama: Kadın Başı. Kule şeklinde başlık ve başlıkta üç adet kabartma şeklinde yapılmış kule yer almaktadır. Başlığından sarkan *himationu* omuzlarına uzanmaktadır.

Ebatlar: 0.06 m.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 20, B84.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 65, B84.

(9). ARTEMİS

Kat. No. 56

Figürin

Tarih: MÖ 100.

Açıklama: Muhtemelen Artemis'e ait başsız figürin. Sol elinde meşale taşımaktadır. Sağ bacağı tarafında heykeli taşıyan dört bacaklı sehpa seçilebilmektedir. Arka kısmı sütun şeklinde işlenmiştir. Yüzeyi siyah sırla kaplanmıştır. Kilin rengi gridir.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 19, B69.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 64.

(10). HERMES

(a) KERDOOS HERMES

Kat. No. 57

Figürin

Tarih: Roma Dönemi.

Tanım: Minik bronz Kerdoos Hermes heykeli. *Petasosu'*nda kanatlar ve sağ elinde kese, sol elinde ise *kerykeion* taşır şekilde betimlenmiştir.

Ebatlar: Yük. 0.062 m.

Buluntu Yeri: Abdera'da 1955'de yapılan kazıda ortaya çıkartılmıştır. Tabanındaki yunuslar mozaiğinden dolayı "yunusların evi" adlı yapıda, en üst tabaka bulunmuştur.

Fotoğraf: Lazaridis, 1973: fig.86b

Kaynak: Lazaridis, 1973: 65, 67.

(b). HERMES AGORAİOS

Kat. No. 58

Yazıt

Tarih: MÖ 5. yüzyıl ortası.

Açıklama: Adak Steli Kaidesi. Hermes Agoraios Adına Adak Steline ait Kaide. Dikdörtgen mermer, sağ ve arka kısmı eksiktir. Sol tarafın büyük bölümü tahrip olmuştur. Üst kısmında kenet bulunmaktadır. Adağın yapıldığı tanrı ilk satırda adı geçen Hermes Agoraios'dur. Yazıt, Thasos bölgesine özgü arkaik dönem ve erken klasik dönem alfabe ile yazılmıştır. Bu alfabe, Abdera bölgesinde kullanılmadığından buluntu yeri olarak emin olunamamıştır.

Ebatlar: 0.15x0.29x0.28 m. Harf Boyutu: 0.012-0.015 m.

Buluntu Yeri: Abdera veya Thasos adası. Buluntu yeri kesin değildir.

Korunduğu Yer: Abdera Müzesi MA 5567.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 7, E13.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 214-215.

[- - - - - - - - - -] ΜΗΙΑ [- - - -]	[- - - - - - - καὶ **Ἑρ]μῆι Ἀ[γοραίωι**]
[- - - - - - - -] ΜΦΙΛΩΣ : [- - -]	[- - - - - - - Πά]μφιλος [- - - - -]
[- - - - - -] ΚΛΗΣ : ΑΘΗ[- - -]	[- - - - - - - -] κλῆς Ἀθη [- - - -]
4 [- - - - - -] ΚΙΜΗΝΗΣ [- - - -]	4 [- - - - - - Ἀλ]κιμήνης [- - - - -]

(11). HESTİA ve PYTHİA

Kat. No. 59

Yazıt

Tarih: MÖ 5. yüzyıl sonu.

Açıklama: Hestia ve Pythia adına yazıtın yer aldığı Adak Steli. Dikdörtgen mermer levha. Her yönden tahrip olmuştur. Ön yüzün alt bölümünde yatay şerit oluşturulmuştur. Ion diyalektiğine ait karakterler yer almaktadır. Yazıt, şimdiye dek Abdera'da, Hestia tapımına dair ilk ve tek kanıt olma özelliğine sahiptir. Burada Hestia ismi Pythia epithetiyle birlikte değerlendirilemez. Çoğunlukla Artemis için kullanılan bir epithettir. Korunagelmiş bu stelden anlaşılacağı üzere yazıt, sağa veya sola devam etmemekte ve bu iki isim birbirinden ayrı olarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmüştür.

Ebatlar: 0.17x0.40x0.155 m. Harf Boyutu: 0.04-0.05 m.

Buluntu Yeri: 1983'de Polystilo tepesinde, Bizans duvarına monte edilmiş şekilde bulunmuştur.

Korunduğu Yer: Abdera Müzesi MA 3618.

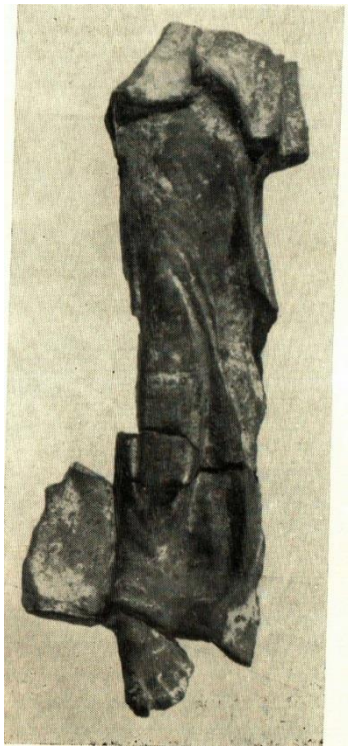
Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 7, E14.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 215-216.

Ἱστίης,
Πυθείης.

(12). NİKE

Kat. No. 60

Figürin

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı.

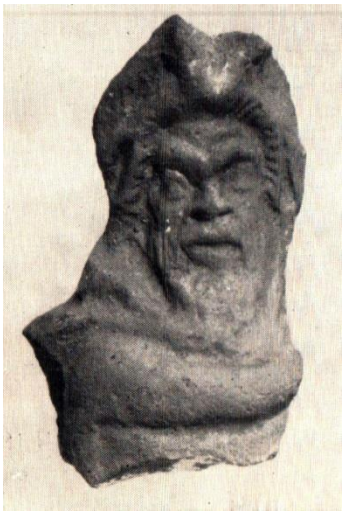
Açıklama: Nike figürininin sol bölümü. Üzerine yapışan *khitonu*, rüzgarın etkisiyle savrulur şekilde işlenmiştir.

Ebatlar: Yük: 0.13 m.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 19, B68.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 64.

(13). PAN

Kat. No. 61

Figürin

Tarih: MÖ 2. yüzyıl.

Açıklama: Satyr/Pan Figürin Başı. Sakallı şekilde tasvir edilmiştir. Keçi kulağı ve boynuzlara sahiptir. Bu Pan tasviri, çok daha eskiye tarihli Loeb koleksiyonundaki Pan'la benzerliklere sahiptir.

Ebatlar: Yük. 0.065 m.

Buluntu Yeri: Yüzey araştırması sırasında tesadüfi buluntudur. Yapıların yer aldığı bölümün doğusunda bulunmuştur.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 27, A48.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 46, 57: A48.

(16). İSİS ve SERAPİS

Kat.No. 62

Altar

Açıklama: İsis ve Serapis adına sunak.

Ebatlar: Yük.0.34m. Gen. 0.30m. Kal.0.22m.

Müze: Kavala Müzesi, Env. no. Ω 784.

Fotoğraf: Tacheva Hitova, 1983, pl. XVI, I,53.

Kaynak: Tacheva Hitova, 1983: 32.

Εἴσιδι καὶ Σαρά-
πιδι ΛΙΙΙΣ - Υ-
ΦΜΛΜ ----

(16). KAHRAMANLAR

(a). MESOPOLİTİS/ ABDEROS

Kat. No. 63

Adak Yazıtı

Tarih: MÖ 4. yüzyılın son çeyreği.

Açıklama: Heros Mesopoliti Epinora adına Adak. Kahraman Mesopolitis'in, şehrin kurucu kahramanı Abderos ile bağdaştırılması önemli detaylardan biridir.[398] Dikdörtgen ince kesilmiş beyaz mermer kullanılmıştır. Yazıtın ön yüzü küçük yıpranmalarla da olsa bozulmadan günümüze ulaşmıştır. Arka yüzü ya işlenmemiş ya da tahrip olmuştur. Yazıtın ön yüzünün üst kısmında bir şerit oluşturulmuştur. Kaidenin üzerinde ise önden 0,02m., yan kenarlardan 0,37m. içeriden başlayan çukur yer almaktadır. Bu çukur muhtemelen daha sonraki dönemlerdeki kullanımında oluşturulmuştur.

Ebatlar: 0.18x0.93x0.45 m. Harf Boyutu: 0.02 m. Satır Aralığı: 0.015-0.02 m.

Buluntu Yeri: 1991'de Abdera güney bölümün hellenistik döneme ait yapının duvarında bulunmuştur. Bu yapı, batı sur kapısından ilerlendiğinde güneyde yer alan yapı topluluğuna ait bir yapıdır.

Müze: Abdera Müzesi MA 3518.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 7, E16.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 217. ek : D. Kallintsi, Khr. Veligianni, (1996): *The Ancient History Bulletin* 10, s. 51-65; D. Kallintsi, (1994): *ΑΕΜΘ* 1991, s. 460.

Ἑρμῶναξ Διονυσᾶδος Εὐρυσθενίδης

Ἥρωι Μεσοπολίτῃ Ἐπήνορι.

[398] Kallintsi-Veligianni, 1996:56.

(b). HERAKLES

Kat. No. 64

Herakles Figürini

Tarih: MÖ 3. yüzyıl.

Açıklama: Herakles Figürin Başı. Sakallı erkek başının Herakles'i tasvir ettiği düşünülmektedir.

Ebatlar: Yük. 0.043 m.

Fotoğraf: Lazaridis, 1960a: fig. 3, A7.

Kaynak: Lazaridis, 1960a: 53, A7.

2. THERMES

(1). MİTHRA

Kat. No. 65

Kaya üzerine Kazıma

Tarih: İS 2. yüzyıl sonu- 3. yüzyıl başı.

Açıklama: Kaya üzerine kazınarak resmedilmiş tanrı Mithra'yı anlatan sahne. Kemer şeklinde bir çerçeve ile sınırlandırılması Tanrı Mithra'nın bir mağara içerisinde olduğunu anlatmaya çalışmaktadır. Sahneye bakıldığında tanrı, yardımcıları olan Kautes ve Kautopates arasında yer almakta ve boğa kurban etmektedir. Boğanın alt kısmında akan kanla beslenmeyi bekleyen yılan uzanmaktadır. Üst kısımdaki figür Helios veya Selene'dir. Sahnenin alt kısmında tanrının gelişiminin farklı evreleri anlatılmaktadır. Avcı Mithra, Helios ve Mithra'nın ziyafeti, Mithra'nın göğe yükselişi şeklinde devam etmektedir.

Buluntu Yeri: Ksanthi Bölgesi, Thermes köyünün güneydoğusunda, büyük bir kaya üzerine oyulmuştur. Kaplıcalara giden yolda yer almaktadır.

Korunduğu Yer: Kabartmanın dökümü Komotini Arkeoloji Müzesinde sergilenmektedir. Salon Δ/ 37.

Fotoğraf: *Thermes Ksanthis*, http://el.wikipedia.org/wiki/Θέρμες_Ξάνθη, (22/12/2013).

Kaynak: Bakırtzis vd., 2001:34; *Thermes Ksanthis*, Ανάγλυφο του Μίθρα, http://el.wikipedia.org/wiki/Θέρμες_Ξάνθη, (22/12/2013).

3. KOSMİTİ (KOSMHTH) (TOPEIROS BÖLGESİ)

(1). DİONYSOS

Kat. No. 66

Adak Yazıtı

Tarih: MÖ 1. yüzyıl- MS 1. yüzyıl (?).

Açıklama: Tanrı Dionysos'a atfedilen yazıt. Mermer dikdörtgen levha (yapı epystylionu). Sadece alt kısmı hariç bütün yönlerden kırıktır.

Ebatlar: 0.60x1.03x0.25 m. Harf Boyutu: 0.22 m.

Buluntu Yeri: 1959'da Kosmitis'in Müslüman mezarlığında tesadüfi şekilde bulunmuştur.

Müze: Abdera Müzesi MA 7194.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 24, E97.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 277.

[- - -] ***Διον***[ύσου *vel sim.*]

B. RHODOPE BÖLGESİ

1. MARONEİA

(1). DİONYSOS

Kat. No. 67

Kil Mask

Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

Açıklama: Dionysos Tapınağı'nın içinde bulunmuş olan, Tanrı Dionysos'un betimlendiği kil mask. Tanrı başında yaprak ve tohumlardan oluşan başlığıyla sakallı olarak tasvir edilmiştir. Saçları ortadan iki yana ayrılmış, sık ve küçük bukleler alnını süslemektedir. Sakalları tutamlar halinde buklelerle son bulmakta. Beyaz ve kırmızı boya izleri seçilebilmektedir. Yüzün sol tarafına ait büyük bir bölüm eksiktir. Arka kısmında, bir yere asabilmek için, delikli yay şeklinde çıkıntı bulunmaktadır.

Ebatlar: 0.23 m.

Buluntu Yeri: Dionysos Tapınağı.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi, Vitrin 5, Raf 1.

Fotoğraf: Bakırtzis vd., 2001:52, fig. 20; Triandaphyllos, 2000:74; Anagnostopoulou 1988:446, fig. 3; Pendazos, 1973, fig. 125α; Orlandos, 1972: 97.
Kaynak: Triandaphyllos, 2000:74; Bakırtzis vd., 2001: 52-53; Parisaki-Loukopoulou, "Μαρώνεια- Αρχαίες Θρησκείες", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0026*, (03/09/2013).

Kat. No. 68

Yazıt
Tarih: MÖ 1. yüzyıl.

Ἐπὶ **ἱερέ[ως Διονύσου**]
ρου, Ἡραι[ῶνος - - - - - - - - -]
[ἔ]δοξε[- - - - - - - - - - - -]
[...]ΑΝ[- - - - - - - - - - - -]
- - - - - - - - - - - - - - -

Açıklama: Dionysos rahibine dair karar yazıtının yer aldığı stel. H. W. Pleket tarafından oylama/kararname olduğu düşünülmektedir. İlk satır Dionysos rahibi ile başlamaktadır. Günümüze ulaşmış olan, sol üst köşeye ait küçük bir parçadır.
Ebatlar: 0.23x0.33x0.09 m. Harf Boyutu: 0.015 m.
Buluntu Yeri: 1973'te Maroneia, Agios Charalambos'da, Roma yapısı kazısı sırasında, rahibin evi olarak nitelendirilen bölümde bulunmuştur.
Korunduğu Yer: Maroneia Arkeoloji Koleksiyonu, AKM 413.
Fotoğraf: Loukopoulou vd. 2005: πίναξ 42, E179; Triandaphyllos, 1980: 801, fig. 589α.
Kaynak: Loukopoulou vd. 2005: 354-355; Triandaphyllos 1980: 801, α; IThrAeg E179, http://pandektis.ekt.gr/pandektis/handle/10442/71689, (19/01/2014).

Kat. No. 69

Perirrhanterion

Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

Açıklama: Mermer Perirrhanterion. Dionysos kutsal alanında tapınağın güneyinde yer alan yapının, üzerini kaplayan tabakada ortaya çıkartılmıştır. Antik Çağda, sunu yapmada kullanılan bir objedir. Malzeme olarak kil, mermer veya kireçtaşı kullanılmaktadır. Gövde kısmı çoğunlukla üç kadının taşıdığı, bazen de tek bir sütundan oluşmaktadır. Su sunumu yapmada kullanılır ve çoğunlukla tapınakların ön kısmında yer almaktadırlar.

Fotoğraf: lemonodasos, "Το Αρχοντικό Ταβανιώτη στη Μαρώνεια", *http://lemonodaso.exblog.jp/18535598/*, (24/11/2013); Anagnostopoulou, 1988: 446, fig. 6.

Kaynak: Hurschmann Rolf, "Perirrhanterion", *referenceworks.brillonline.com*, (05/03/2014); Anagnostopoulou, 1988: 440.

(3). ZEUS

Kat. No. 70

Yazıt

Tarih: MÖ 3 yüzyıl ortası.

Açıklama: Zeus (Dia) ve Kral Philippos adına Adak Steli. Dikdörtgen kaideye ait mermer plaka?

Ebatlar: 0.19x0.36x0.13 m. Harf Boyutu: 0.025-0.020 m. Aralık: 0.010-0.015 m.

Διὶ
καὶ βασιλεῖ
Φιλίππωι σωτῆρι.

Buluntu Yeri: Antik Maroneia. 1986 tarihinde, perrirhanterion ile birlikte tapınak bölgesindeki güney yapıda, 0.50-0.60 m. derinlikte, (yıkılmış olan tabakada) bulunmuştur.

Müze: Maroneia Arkeoloji Müzesi, AKM 605.

Fotoğraf: Loukopoulou vd. 2005: πίναξ 47, E186.

Kaynak: Loukopoulou vd. 2005: 372, E186; Pendazos 1987: 148, fig. 56α; Mylonas 1988: 45; Touchais 1987: 554.

ZEUS ve ROMA

Kat. No. 71

Altar

Tarih: MÖ 2. yüzyıl.

Διὸς
καὶ ῾Ρώ-
μης.

Açıklama: Zeus ve Tanrıça Roma Adına Mermer Sunak. Abdera'da, Zeus Eleutheriou ve Tanrıça Roma inancı, Roma döneminde yaygınlaşmıştır. Muhtemelen III. Makedonya savaşı sonrası, Ege Trakya'sındaki şehirler özgürlüklerini kazanmış ve MÖ 167 veya 148'den itibaren Zeus Eleutheriou ve Roma kültü Makedonya'ya girmiştir. Sunakta yazıtın yer aldığı bölüme baktığımızda üst ve alt bölümlerinde şeritler yer almaktadır. Arka yüzü muhtemelen bir yere dayanacağı düşünülerek kaba işlenmiştir.

Ebatlar: 0.175x0.14x0.275 m. Harf Boyutu: 0.015 m. Aralık: 0.005-0.010 m.

Buluntu Yeri: 1967'de Agios Charalambos'dan tesadüfi buluntu.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi, ΑΓΚ 957.

Fotoğraf: Loukopoulou vd. 2005: fig. 47, E187; Daux, 1968: 927, fig. 14; Babritsas, 1968: fig. 610α.

Kaynak: Loukopoulou vd. 2005: 372-373, E187; Daux, 1968: 926; Babritsas, 1968, s.484: 4.

ZEUS, ROMA, DİONYSOS ve MARON

Kat. No. 72

Yazıt

Tarih: MÖ 167 sonu.

Yazıt:

. . . ί]
ερέῳ[ς **Διὶς καὶ Ῥώμης Διονύσου καὶ Μάρωνος**]
πρεσβε[υσάντων (δεινός) του (δεινός)]
Επιγόνου το[υ (δεινός) (δεινός) του]
Μητροφάνου [τ]ο [(δεινός) του (δεινός) (δεινός)]
του Άθήνεω Άγαθοκ[λέους του (δεινός)]
Πυθίωνος του Ήραγόρου [ποιεῖν τον δήμον τον]
'Ρωμαίων και τον δήμον τον [Μαρωνιτών και]
Αίνίων τους κεκριμένους ύπο Λευκίο[υ Παύλου]
ελευθέρους και πολιτευόμενους με[τ' αύ-]
των. Φιλία και συμμαχία (vs.)
……
……Ταύτην τὴν συμμαχίαν γραφῆ-
ναι εἰς χάλκωμα καὶ ἀνατεθῆναι ἐμ μὲν Ῥώμῃ ἐν τῷ Καπετωλίῳ
ἐν δὲ Μαρωνείαι ἐν τῶι **Διονυσίωι.**

Açıklama: Romalılar ve Maroneialılar Antlaşması. Mermer, dikdörtgen stel. Önemli bir parça olan üst sağ bölüm eksiktir. Bu yazıt Roma İmparatorluğunun Kuzey Ege'deki hakimiyetinin ilk dönemine ışık tutması açısından Maroneia'nın en önemli epigrafik buluntusunu oluşturmaktadır. İlk satır "*Διίς και Ρώμης Διονύσου και Μάρωνος-Zeus, Roma, Dionysos ve Maron rahibi"* diye tamamlanması önerilmiştir. Dionysos'a ait tapınaktan ilk olarak, Romalılar ile Maroneia'lıların ittifakını anlatıldığı bu metinde söz edilmektedir: "*και ἀνατεθῆναι ἐν δὲ Μαρωνεία ἐν τῶι Διονησόωι*." Yazıtın sonunda, kararnamenin, iki adet bronz nüshaya kayıt edilip, bir adetinin Roma Kapitolio'da diğerinin ise Dionysos Tapınağında korunmasına karar verildiğinden söz etmekte.

Ebatlar: Yük. 1.14 m. Gen. 0.66-0.64 m. Kal. 0.13 m. Harf Boyutu: 0.015-0.017 m. Aralık: 0.003-0.005 m.

Buluntu Yeri: Maroneia, Agios Kharalambos sahilinde, Bizans kalesinin, güney doğu duvarına sabitlenmiş şekilde bulunmuştur. Bulunma tarihi: 1972.

Korunduğu Yer: Komotini Müzesi ΑΓΚ 1712.

Fotoğraf: Loukopoulou vd. 2005: πίναξ 40, Ε 168; Aupert 197: 725, fig. 176.

Kaynak: Loukopoulou vd. 2005: 339-341; Bakırtzis, 2001:53; Stern, 1987: 501; Reinach 1881: 93, no.17; Reinach 1884: 50-51 no.4; Aupert 1978: 726.

Kat. No. 73

Altar

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ilk yarısı.

ʿΙερεὺς
Διὸς καὶ **Ρώ-**
[μ]ης, Διονύ-
[σο]υ κα[ὶ]
[Μάρωνος]
.....
.....

Açıklama: Zeus, Roma, Dionysos ve Maron Rahiplerine Adanmış Sunak. Adak sunağının üst kısmına ait bölümdür. Rahibin ismi bilinmemektedir. Geniş yatay alınlık kısmı, rölyef ile süslenmiş ve iki yanda akroterler yer almaktadır.

Ebatlar: 0.27x0.24x0.165 m. Harf Boyutu: 0.025 m. Aralık: 0.010 m.

Buluntu Yeri: Eski Hristiyanlık dönemi Paliochora Maroneia kazısında ortaya çıkarılan, orta Bizans dönemi yapısında, yapı malzemesi olarak kullanılmıştır.

Buluntu tarihi: 2001.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 47, E188.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 373, E188.

Bu örneğe benzer daha on adet sunak veya bölümleri tespit edilmiştir (Loukopoulou vd., s. 373-378, E189-E198).

Kat. No. 74

Altar

Tarih: MS 3. yüzyıl.

ΑΓΑΘΗΤΥΧΗ	Ἀγαθῇ Τύχῃ
Ι Ε Ρ Ε Υ C Δ Ι Ο .	Ἱερεύς **Διὸ[ς]** ?
Κ Α Ι Ρ Ο Μ Ε Δ Ι	καὶ **Ῥώμης, Δι-**
ΟΝΥCΟΥΚΑΙ	**ονύσου** καὶ
Μ Α Ρ Ω Ν Ο Σ	**Μάρωνος**
ΑΥΡΤΑΡΣΑC	Αὑρ(ήλιος) Τάρσας
Μ Υ Ρ Ω Ν Ο C	Μύρωνος.

Açıklama: Rahip Aureliou Tarsa'nın Zeus, Dionysos ve Maron'a adak sunağı. On adet sunaktan bir diğer örnek. Alınlık ve akrotere sahip, mermer sunaktır. Antik şehirde, limana yakın Bizans Dönemi tapınak- kilisesinin batı duvarında yer almaktaydı.

Ebatlar: Yük. 53.34 cm. Gen. 28.956 cm. Harfler ise yaklaşık 2.54 cm. dir.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi, ΑΓΚ 928=ΑΚΜ 8+21.

Buluntu Yeri: Maroneia, 1865'de Agios Kharalambos limanında bulunmuştur.

Fotoğraf: Reinach, 1881, s.93-94: 17; Loukopoulou vd., 2005: 376, fig. 48, E194.

Kaynak: Reinach, 1881, s. 93-94: 17; Arthur -Munro, 1896: 321:25; Reinach, 1884: 50-51; Loukopoulou vd., 2005:376, E194.

(4). KYBELE

Kat. No. 75

Mermer Kabartma

Tarih: Geç Hellenistik Dönem.

Açıklama: Kybele, *aediculada* alçak bir tahtta oturmaktadır. Başında polos, ayrıca khiton ve himation giyimli ve başının bir bölümü örtülüdür. Kucağında aslan uzanmaktadır. Havaya kaldırdığı sağ elinde *patera* sol elinde ise *tympanum* taşımaktadır. Eserin yüz kısmı yıpranmıştır.

Ebatlar: Yük. 0.26 m. Gen. 0.19 m. Kalınlık 0.155 m.

Buluntu Yeri: Antik Maroneia limanının yanında yer alan Ortaçağ Kalesinde bulunmuştur.

Korunduğu Yer: Sofya Arkeoloji Müzesi.

Fotoğraf: Vermaseren 1989, fig. LXXXII:333.

Kaynak: Vermaseren 1989, s. 98:333; Tacheva Hitova 1983:130, no.127.

Kat. No. 76

Figürin

Açıklama: Başsız Kil Athena Figürini.

Buluntu Yeri: Antik Maroneia şehrinin güney batı bölümünde yer alan iki adet yapı kalıntısının doğu bölümünde bulunmuştur. Açma 12-çukur (muhtemelen depo)- 2 m. derinlikte.

Fotoğraf: Kokkotaki- Karadima, 1997: 642, fig.1.

Kaynak: Kokkotaki- Karadima, 1997: 637.

(5). APHRODİTE

Kat. No. 77

Heykel

Açıklama: Kaya üzerinde oturur vaziyette kil Aphrodite heykelciği.

Ebatlar: Yük. 0.68 m.

Buluntu Yeri: Maroneia Dionysos kutsal alanı.

Kaynak: Anagnostopoulou, 1988: 440.

(6). TANRIÇA(?)/HERMES

Kat. No. 78

Adak Kaidesi

Tarih: MÖ 3.- 2. yüzyıl.

Εὐκράτης ἐπεμε-

λήθη ...

Ἑρμῆς.

Açıklama: Mermer stel.

Ebatlar: 0.14x0.37x0.19 m. Harf Boyutu: 0.017 m. 3. satırdaki isim daha sonraki bir dönemde eklenmiştir ve kaidenin üzerinde yer almış olan tanrıça figürü ile ilgisi yoktur.

BuluntuYeri: Mesonisi.

Korunduğu Yer: Maroneia Arkeoloji Koleksiyonu, AKM 145.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 77, E363.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 469-470.

(7). ASKLEPİOS

Kat. No. 79

Yazıt (Kararname)

Tarih: MÖ 242.

Açıklama: Maroneialılar'ın Kos[399] Asklepiosu'nun dokunulmazlığının kabulüne dair oylama.

[- - - - - - - - - - - - - - - - - - ἀγῶ]νας καὶ τοῦ ἱεροῦ ἀσ[υ]-

[λίαν, ἀγαθῆι τύχηι ἔδοξε τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμω]ι τῶι **Μαρω-**

[νιτῶν ὑπάρχειν μὲν τὸ **ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ] τοῦ ἐγ Κῶι** ἄσυλον

.....

Buluntu Yeri: Maroneia Bölgesi.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 345, E169.

[399] Kos-İstanköy: Bodrum Yarımadası'nın karşısında yer alan bir Ege adasıdır. Yunanistan'nın 12 adalar Dodekanisa Vilayeti'ne bağlıdır. Antik Çağda ise Karia diye isimlendirilen bölgesenin sınırları içerisinde yer almaktaydı.. Karia bölgesi günümüzde Aydın ve Muğla illerinin büyük bir bölümü ve Denizli ilinin batı kesimlerini kapsıyordu. Kaynak: *İstanköy*, http://tr.wikipedia.org/wiki/istanköy, (27/01/2014); Veli Sevin, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*, 2001:105.

(8). MISIR TANRILARI

SERAPİS

Kat. No 80

Yazıt (Kararname)

Tarih: MÖ 1. yüzyıl/MÖ 2. yüzyıl.

Açıklama: Tanrı Serapis inancının varlığına dair yazıt. Theoksenidi oğlu Sokleios Anısına Serapis Rahiplerinin Kararı. Beyaz mermerden stel. Üst sol köşe kırılmıştır. Grandjean'e göre, bu yazıt Soklis Theoksenidu (Σοκλῆς Θεοξενίδου) adlı kişini onuruna tanrının (therapeutai) rahipleri tarafından hazırlanmış kararnamesidir. Kararname Serapis tapınağında hazırlandığı düşünülmektedir.

Ebatlar: 0.93x0.418x0.10 m. Harf Boyutu: 0.012-0.014 m.

τοῦ νεωκόρου κατά τάδε οἱ θεραπευ-
ταὶ τοῦ θεοῦ στεφανοῦσιν Σωκλῆ
Θεοξενίδου ἱερητεύσαντα καλῶς
.....
λαγαθίαν, ην εισχηκεν πρός το θειον
εὐσέβειαν καὶ τοὺς **θεραπευτὰς** καὶ
τοὺς ἁπαντῶντας εἰς τὸ ἱερὸν εὐχα=
ριστίαν, ἀναγράψαι τόδε τὸ ψήφισμα
εἰστήλην λευκοῦ λίθου καὶ ἀναθεῖναι
ἐν τῶι ἱερῶι τοῦ **Σεράπιδος**.

Buluntu Yeri: 1971'de Antik Maroneia'nın Parathira bölgesinde bulunmuştur.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi, ΑΓΚ 966.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005, fig. 45, E183; Triandaphyllos, 1975: 429, fig.. 426α.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 366-367; Tacheva Hitova, 1983, s.31: 51; Triandaphyllos, 1975, s. 429: ι.

Kat. No. 81

Yazıt

Tarih: MÖ 1. yüzyıl.

Açıklama: Mermer Plaka.

Yazıtın üst bölümünde, kabartma khimation ve şeridin bir bölümü korunagelmiştir. Nike ve Nemesis tanrıçalarının birleşmesinde oluşan Nykonemesis tanrıçası adına yapılmış adak stelidir. Bu tanrıçaya adanmış tapınaktan - Nykonemeseion - Efes Artemis tapınağında, Hristiyanlık sonrası dönemde bahsedilmektedir. Nemesis kültü ayrıca Mısır tanrılarıyla bütünleşmektedir. Roma dönemi Smyrna'da (İzmir) önemli bir yere sahip Nemesis kültü, epigrafik kaynaklarlarda Serapis kültüyle birleştirilmektedir. Yazıtta ayrıca Nemesis tapınağı Serapis kültüyle birlikte bahsedilmektedir. Yazıtta geçen bir diğer isim ise Sotiran (*Σώτειραν),* Delos'da İsis için, Serapis için ise Soter (*Σωτήρ)* kullanılmaktadır. Rodos ve Kos'da da Mısır tanrıçası, Sotira (*Σώτειρα)* ismiyle anılmaktadır. Bu bilgiler ışığında Nykonemesis tapımı Maroneia'da Mısır tanrıları ile bağdaştırılmaktadır. Bu sonucu, yazıtta geçen Serapion, İsidoros (*Σεραπίων*, *Ισίδωρος)* gibi tanrısal isimlere sahip, muhtemelen bu külte mensup rahiplere ait isimlerin varlığı kuvvetlendirmektedir.

Ebatlar: 0.245x0.282x0.88 m. Harf Boyutu: 0.015 m. Satır Aralığı: 0.004 m.

Buluntu Yeri: 1976 tarihinde Maroneia Bizans Kalesinin iç kısmımda, batı köşesinde bulunmuştur.

Korunduğu Yer: Maroneia Arkeoloji Koleksiyonu, AKM 585.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 50, E204.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 382-383.

[N]εικονέμεσιν [Σώτει]-
ραν ἐπέγραψεν ἐ[κ των ιδιων
[Σ]εραπίων Σεραίων[ος γενόμε]-
[ν]ος ἐπιμελητὴς ᾽τῶ[ν - - - - - -] -
[. .]ν του Ποσιδῶνος ᾽Κ [- - -]
Νικ]οξένου, Δημόστρατος ᾽Ισι[δώ]-
[ρου τοῦ - - ο]υ ᾽Ήρα[κλ]εί[δης]
[*τοῦ δεῖνος* - - - - - - - - - - - - -]
- - - - - - - - - - - - - - -

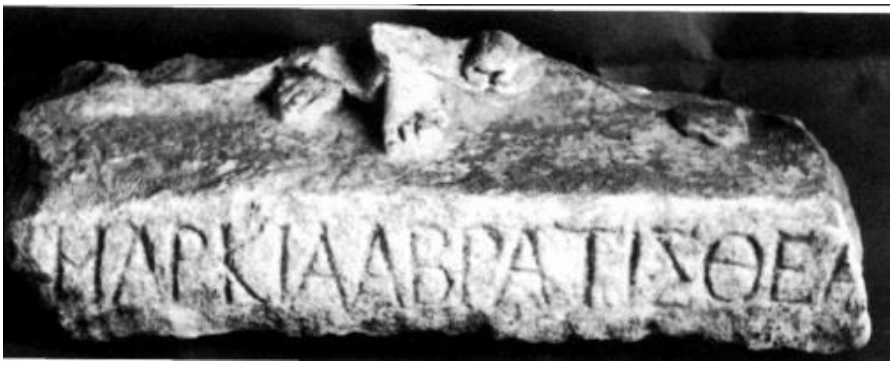

İSİS

Kat. No. 82

Adak Heykel Kaidesi

Tarih: MÖ 1. yüzyıl.

Μαρκία Ἄβρατις θεᾷ [- - - -].

Açıklama: İsis'e adanmış heykele ait kaide. Markias Auratidos'un Adağı. Beyaz mermerden adak kabartmasıdır. Alt kısmın bir bölümü korunabilmiştir. Heykel kısmının bacakları, khitonun saçak kısmı ve adak yazıtının yer aldığı yatay bölüm günümüze ulaşmıştır. Sağ tarafta ise ikinci bir heyekele ait bacaklar seçilebilmektedir. Kambana bölgesinde, Mısır Tanrılarının tapınağının olabileceği düşünülen bölgede bulunmuştur. İsmi yazıtta eksik olan tanrıça, muhtemelen İsis'dir. Bu ismi takiben büyük ihtimalle bir de tanrıçaya ait sıfat yer almaktaydı.

Korunabilmiş ebatlar: 0.12x0.35x0.125 m. Harf Boyutu: 0.030-0.035 m.

Buluntu Yeri: 1971'de Kambana Bölgesi Antik Maroneia.

Korunduğu Yer: Maroneia Arkeoloji Koleksiyonu, AKM 278.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005, fig. 50, E202; Triandaphyllos, 1975: πίν. 425α.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 381, E202; Triandaphyllos, 1975: 428, ἀρ. 1.

SERAPİS, İSİS

Kat. No. 83

Yazıt

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısı / MÖ 1. yüzyıl başı.

Yazıt:

[- -]ΑΥΤΗΣ
[- ἐλ]άμβανον γὰρ
[- - - - - - - - - -]ν θεωρήσειν, ὅταν πρὸς τὸ μέγεθος
[τῆς εὐε]ργεσίας οἱ λόγοι τῶν ἐπαίνων μὴ ἐλλίπωσιν. Ἥι δὲ
[τὰ π]ρῶτα, τὸ μὲν ἐγκωμίου, τὸ δὲ προσώπου θεῶι κείμενον
[οὐκ ἀν]θρώπωι. Ὥσπερ οὖν ἐπὶ τῶν ὀμμάτων, **Ἶσι,** ταῖς εὐχαῖς
[ἐπήκο]υσας, ἐλθὲ τοῖς ἐπαίνοις, καὶ ἐπὶ δευτέραν εὐχήν
[κα]ὶ γὰρ τὸ σὸν ἐγκώμιον τῶν ἀμμάτων ἐστὶ κρεῖσσον
[ἅπ]αν, οἷς εβλαψα τὸν ἥλιον τούτοις καὶ τὸν σὸν βλέπω κόσμον
πείθομαι δε πάντως σε παρέσεσθαι σι γαρ υπερ της εμης καλουμέ-
.....
σύνοικον δ᾽ἔλαβες **Σέραπιν** καὶ, τὸν κοινὸν ὑμῶν θεμένων γάμον,
τοῖς ὑμετέροις προσώποις ὁ κόσμος ἀνέλαμψεν ἐνομματισθεὶς
Ἡλίωι καὶ Σελήνηι. Δύο μὲν οὖν ἐστε, καλεῖσθε δὲ πολλοὶ παρ᾽ἀν-
θρώποις μόνους γὰρ ὁ βίος ὑμᾶς θεοὺς οἶδεν. Πῶς οὖν τῶν
ἐγκωμίων οὐ δυσκράτητος ὁ λόγος ὅταν δέηι τὸν ἔπαινον
πολλοῖς θεοῖς προναῶσαι; Αὕτη μεθ᾽ Ἑρμοῦ γράμμαθ᾽ εὗρεν
καὶ τῶν γραμμάτων ἃ μὲν ἱερὰ τοῖς μύσταις, ἃ δὲ δημόσια
.....

Açıklama: İsis'in Aretalojisi[400]. Piramit biçimli mermer levha, çok az tahrip olmuştur. Bu tamamlanmamış yazıt şimdiye kadar gün yüzüne çıkarılmış benzer yazıtlarla karşılaştırıldığında oldukça farklıdır ve bu yüzden çok değerlidir. MÖ 2.

[400] Aretaloji: Tanrıya hazırlanmış övgüdür. Şiir şeklinde yazılmış tanrının biyografisi de denilebilir.

yüzyılda Mısır kültlerinin popülerliğini göstermek açısından önemli bir kanıttır. Yazıtta ayrıca, Mısır Tanrıları inancının, bölgede yer alan etno-kültürel topluluklara yayılmasından bahsedilmektedir. Yazıtla ilgili Grandjean ve Merkelbach'a ait açıklamalarda farklılıklar görülmektedir. Aretaloji, bize İsis ile Demeter'in kaynaşması ile ilgili delil oluşturmaktadır. Mısır ve Eleusis mysterlerinin ne zaman birleştiğine dair çok tartışılmıştır. Grandjean'e göre İsis kültü, Eleusis kültünün kurallarına uygun şekilde, MÖ 2. yüzyılda Yunanistan'da yayılım göstermiştir. Grandjean, bu aretalojiyi yazan yazarın şüphe yoktur ki Yunandır diye bahsetmektedir.. Eleusis kültü konusunda bilgili olup Eleusis ve Mısır öğelerini birleştirerek Mısır tanrıçasına Yunan görünümü vererek kabullenilmesini sağlamıştır. Ayrıca Athena ve Eleusis kutsal alanın varlığına dair fikir ile donatılmıştır.

Ebatlar: Max. yük. 0.53 m., genişlik 0.48 m., (üst kısım 0.46 m.), kalınlık 0.09 m. Harf Boyutu: 0.007-0.009. Satır Aralığı: 0.004-0.005.

Buluntu Yeri: Kambana bölgesi, tesadüfi şekilde bulunmuştur.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi, ΑΓΚ 963.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 51, E205.

Yazıt Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 384.

Kaynak. Tacheva Hitova, 1983: 29-31; Loukopoulou vd., 2005: 383-385, E205.

Kat No. 84

Mermer Levha

Tarih: MÖ 2. yüzyıl

Ἔδοξεν τοῖς θεραπευταῖς
τοῦ Θεοῦ ἐπειδὴ Παράμονος ᾽Α[τ]-
τάλου ὁ κυησάμενος ἀρετὴ[ν]
[ἀ]ίρεθεις [ὑπὸ τ]οῦ δήμου **ἱερεὺς**
[Σ]αράπ[ι]δος καὶ **Ἴσιδος** TONTEK[.
.]
[καὶ] τὸ ἱερὸν [.]Λ[...] Κ[- - - - - - -]
- - - - - - - - - - - - - - -

Açıklama: Serapis ve İsis Rahiplerine Yazıt. Attalos oğlu rahip Paramonos anısına Serapis rahiplerinin kararı. Böylelikle bilinmekte ki Sarapis therapeutai (şifacılar) topluluğu en erken MÖ 2. yüzyıldadır ve Mısır tanrıları rahipleriyle ilişkilendirilmektedirler. Yazıttan da anlaşılacağı üzere rahiplik, resmi olarak tanınmaktadır. Üzerinde yazıt olan mermer levha iki çelenk tasviriyle süslenmiştir. Çok tahrip olmuştur. Üst ve alt kısımlar kırıktır.

Ebatlar: Yük. 0.235 m., uzunluk 0.27 m., maximum kalınlık 0.09 m.

Buluntu Yeri: 1975'te Antik Maroneia şehrinin sınırları içerisinde, günümüzde devam eden yerleşimlerden olan Kambana bölgesinde bulunmuştur.

Korunduğu Yer: Maroneia Arkeoloji Koleksiyonu, AKM 146.

Fotoğraf : Tacheva Hitova, 1983, s.28-29:49; Loukopoulou vd., 2005: fig. 45, E182.

Kaynak: Tacheva Hitova, 1983: 28-29; Loukopoulou vd., 2005: 366, E182.

Kat. No. 85

Yazıt

Tarih: MÖ 2.-1.yüzyıl.

Açıklama: İsis ve Serapis'in Rahipler Kataloğu. Dikdörtgen stel.

Ebatlar: A: 0.90x0.48x0x18 m. B: 0.33x0.48x0.18 m. Toplam yükseklik 1.23 m.

Buluntu yeri: Yazıtın üst kısmı 1995'de Parathira bölgesinde, stelin alt kısmının ise tespit edilmiş kesin bir buluntu noktası yoktur.

Korunduğu Yer: Komotini Müzesi, ΑΓΚ 10487+ΑΓΚ 977= ΑΚΜ 219.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005:fig. 53, E212.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 390-391.

A

B

SERAPİS, İSİS, ANOUBİS, ARPOKRATİS

Kat. No. 86

Yazıt

Tarih: MÖ 2. -1. yüzyıl.

Ν̣ομήνιος
ὑπὲρ τοῦ τρο̣-
φιμου Μητρο̣-
4 φάνου τοῦ Η-
ποδότου τρι-
ηραρχήσαν-
τος **Σαράπιδι,**
8 **Εἴσιδι, Ἀνού-**
βιδι, Ἁρφοκράτ-
ν ηι χαριστήρι-
vac. ον. vac.

Açıklama: Mısır Tanrıları Serapis, İsis, Anoubis ve Arpokratis'e Adak Steli. Dikdörtgen mermer plaka. Burada trophimos *(τρόφιμος)* kelimesi genç bey veya öğrenci anlamında kullanılmıştır. İsminden de anlaşılacağı üzere anlatan kişi Numinios (Νουμήνιος), Mitrofanou Herodotos'un köle-eğitmeni olmalı. Bu yazıtta olduğu gibi triarchiden bahseden İsis'e adanmış epigrafiler sadece Bithynia - Kios'dan tanıdıktır. Tanrıça İsis, denizcileri koruyan tanrıça olarak bilinmekte ve Maroneia'da da önemli bir yere sahiptir.

Ebatlar: 0.44x0.225x0.225 m. Harf Boyutu: 0.022-0.025 m. Satır Aralığı: 0.010 m.

Buluntu Yeri: Maroneia, Kambana bölgesi. Buluntu Tarihi: 1976.

Korunduğu Yer: Maroneia Arkeoloji Koleksiyonu, AKM 589.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005, fig. 49, E199.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 378-379, E199.

Kat. No. 87

Yazıt

Tarih: MÖ 1. yüzyıl.

Açıklama: Akestoros'un Mısır Tanrılarına Adak Steli. Üçüncü satırın boş bölümünde şükran sunmaya dair bir kelime veya Mısır tanrılarına adanmış stellerin çoğunda yer alan bir tanrısal emir yer aldığı tahmin edilmektedir. Kaba mermerden dikdörtgen kaidedir. Alt bölüm, arka kısmın büyük bir bölümü ve sağ bölüm eksiktir. Korunabilmiş olan üst bölümde heykelin sabitlenmesi için zıvana yer almaktadır.

Ἀκέστωρ Ἀθ[- - - - - -]
Σαράπιδι, Ἴσ[ιδι, Ἀνούβιδι]
Ἀρποχρά[τηι - - - - - -].

Ebatlar: 0.165x0.25x0.18 m. Harf Boyutu: 0.015 m. Satır Aralığı: 0.010-0.015 m.

Buluntu Yeri: Yüzey buluntusu. Antik Maroneia, Parathyra bölgesi, Kambana deresi. Buluntu Tarihi: 1993.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi, ΑΓΚ 8155.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005, fig. 49, E200.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 379-380, E200.

Kat. No. 88

Yazıt

Tarih: MÖ 1. – MS 1. yüzyıl.

[- - - -Δη]μοστράτου **τριηρα-**
[ρχήσας Σε]ράπιδι, Ἴσιδι, Ἀνούβι-
[δι, Ἁρποκρά]τῃ *vac.* χ[αρι]στήριον.

Açıklama: Trirarchi'nin Mısır Tanrılarına Adak Steli. İnce kesilmiş mermerden adak kaidesi. Üst sağ, ön yüz ve üst kısmın çoğu kırılmıştır.

Korunabilmiş ebatlar: 0.14x0.465x0.325 m. Harf Boyutu: 0.025-0.027 m. Satır Aralığı: 0.010 m.

Korunduğu Yer: Maroneia Arkeoloji Koleksiyonu, AKM 450.

Buluntu Yeri: Paliochora Maroneia Tarih: 1971.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005, fig. 49, E201.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 380, E201.

Kat. No. 89

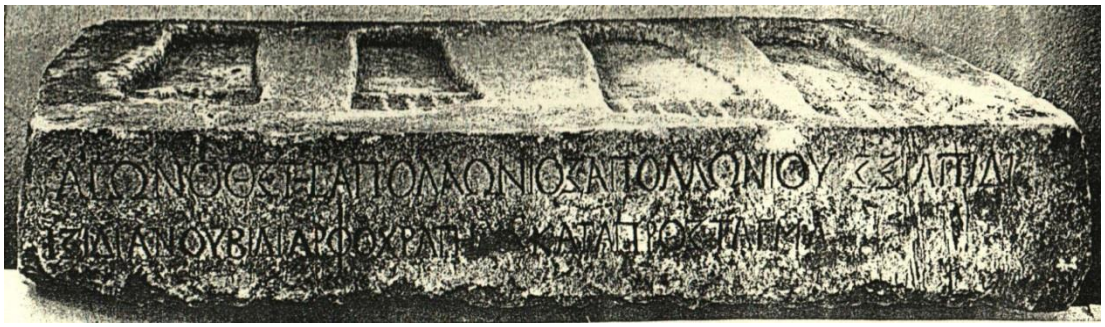
Yazıt

Tarih: MS.2. yüzyıl sonu 3. yüzyıl başı.

Ἀγωνοθέτης Ἀπολλώνιος Ἀπολλωνίου **Σεράπιδι,**
Ἴσιδι, Ἀνούβιδι, Ἁρφοχράτῃ κατά πρόσταγμα.

Açıklama: Müsabaka düzenleyen Apollonios'un, Mısır Tanrılarına Adağı. Dikdörtgen mermer adak kaidesi. Üst kısmında içleri boş şekilde iki çift ayak izi yer almaktadır.

Korunabilmiş Ebatlar: 0.115x0.82x0.48 m. Yazı Boyutu: satır 1: 0.027, satır 2: 0.023 m. Satır Aralığı: 0.023 m.

Buluntu Yeri: Antik Maroneia. Parathyra Bölgesi, Mısır tanrılarının tapınağının olabileceği tahmin edilen yerde bulunmuştur.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi, ΑΓΚ 961.

Fotoğraf: 1. Fotoğraf: Grandjean, Arétalogie 119-121, fig.5; 2. Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005, fig. 50, E203.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 381, E203; Tacheva Hitova, 1983: 31-32.

Kat. No. 90

Yazıt

Tarih: MÖ 1. yüzyıl.

Açıklama: Mısır Tanrıları Rahipleri Kataloğuna dair Yazıt**.** Mermer adak levha parçası. Sadece sol kısımdan bir bölüm günümüze ulaşabilmiştir.

Ebatlar: 0.31x0.25x0.067 m.

Yazıt:

[- - - - -]ΝΙΚ [- - - - - - - - - -]
[- - - - -] υτων ΧΑΡΙΣ [- - - - - -]
[- - - - -] ς ἐπιμελητοῦ Η[- - - - -]
[. .]Υ εἰς τὴν τῶν θεῶ[ν τιμὴν]
θεραπευτῶν Τειμ [- - - - - - - - -]
ης Ἀναξίππο[υ ἱερητεύ]
ων τὸ γ’, Ἡρόδο[τος - - - - - - - -]
βιος Διονυσ[- - - - - - - - - - - -]
στράτου, Εἰσ[- - - - - - - - - - - -]
ος, Θεόπρ[οπος [- - - - - - - - - -]
νος, Δι[- - - - - - - - - - - - - - -]
Ἀντι[- - - - - - - - - - - - - - - -]
- - - - - - - - - - - - - - -

Buluntu Yeri: 1998’de, Agios Charalambos, Maroneia.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 54, E213.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 393-394.

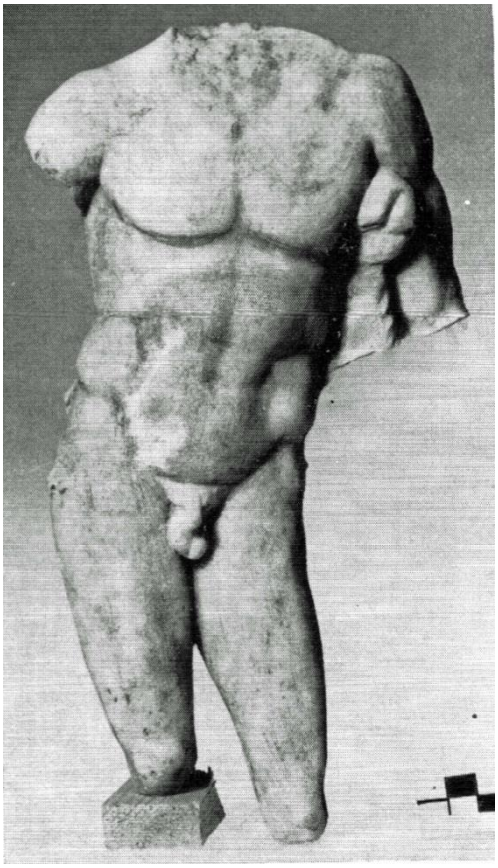
(9). KAHRAMANLAR

(a). HERAKLES

Kat. No. 91

Heykel

Tarih: Roma Dönemi

Açıklama: Farnese tipinde küçük Herakles Heykeli.

Buluntu Yeri: Maroneia, Dionysos Tapınağı –Antrede.

Fotoğraf: Pendazos, 1973: fig. 125β.

Kaynak: Pendazos, 1973: 104.

(b). THRAK SÜVARİ

Kat. No. 92

Stel

Tarih: Roma Dönemi.

Açıklama: Mermer Stel**.** Kabartma şeklinde yapılmış, Thrak süvari.

Buluntu Yeri: Maroneia, Agios Charalambos'a giden yolda, Bizans dönemi yapılarının yer aldığı bölgede, siper duvarı ve kulelerin yakınında bulunmuştur.

Müze: Komotini Arkeoloji Müzesi.

Fotoğraf: Pendazos, 1978, 94β.

Kaynak: Pendazos, 1978: 127.

2. IASMOS (ΙΑΣΜΟΣ)

(1). İASON

Kat. No. 93

Stel

Tarih: MÖ 1. yüzyıl - MS 1. yüzyıl.

Yazıt: Ἰάσων ἥρους.

Açıklama: Tanrılaştırılmış kahraman İason'a adanmış stel. İason Heros yazıtı yer almaktadır. Fakat burada *ήρους* - heros diye bahsedilen kişi, "ölü" anlamında değildir. Mermer kabartma plaka, alınlık ve akrotere sahip sağ köşe günümüze ulaşmıştır. Rölyefte Thrak Atlısının (sola doğru ilerler vaziyette) yaban domuz avı sahnesi yer almaktadır. Süvarinin arkasında ağır khitonuyla ona eşlik eden hizmetkarı takip etmektedir. Sol aşağıda, yabandomuzuna saldıran köpek, sunak ve yılan sarılı ağaç gövdesi görülmektedir.

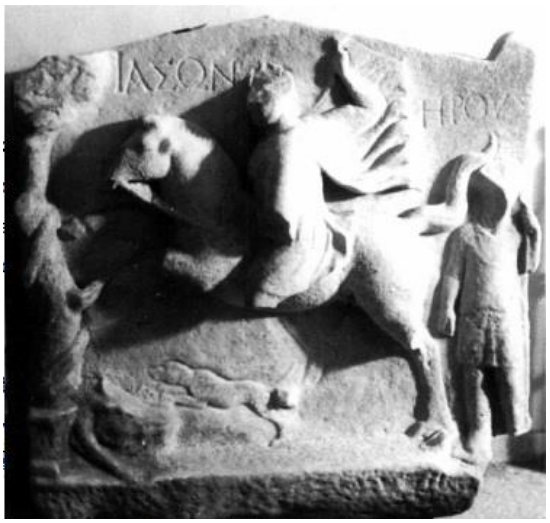
Ebatlar: 1.10x1.19x0.28 m.

Buluntu Yeri: 1978'de İasmos yerleşimine ait Anachoma'da, Galini köyünün 1 km. güneydoğusunda bulunmuştur.

Müze: Komotini Arkeoloji Müzesi, ΑΓΚ 3082.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 80, E385; Paulopoulou, 2000:134

Kaynak: Loukopoulou 2005: 484, E385.

3. AGİASMA (ΑΓΙΑΣΜΑ)

(1). ZEUS ZBELTHİOURDOS

Kat. No. 94

Yazıt

Tarih: MS 3. yüzyıl sonu.

Διὶ Ζβελ-
θιούρδῳ
θεῷ ἐπη-
κόῳ Ἡρα-
κλείδης
Τήρου
χαριστή-
ριον.

Açıklama: Herakleidi Tirou'nun, Zues Zbelthiourdos'a Adağı. Mermer Sütun. Bu adak, Güney Rodop Bölgesinde bu külte ait tek kanıt olma özelliğine sahiptir.

Ebatlar: 0.40x0.225 m.

Buluntu Yeri: Buluntu yeri kesin değildir. Bakalakis, bir öğrenci tarafından Rodop sıradağlarının bir tepesinde bulunduğundan bahsetmiştir.

Müze: Komotini Müzesi, ΑΓΚ 45.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 80, E384.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 483.

4. PESOULE-MAKSİMİANOUPOLİS (ΠΑΙΣΟΥΛΑΙ – ΜΑΞΙΜΙΑΝΟΥΠΟΛΙΣ)

(1). ZEUS PESOULENOS

Kat. No. 95

Yazıt

Tarih: MS 3. yüzyıl.

Διὶ Παισου-
ληνῷ Τήρης
Πρόκλου
ὑπὲρ ἑαυτοῦ
καὶ θρεμμάτων
καὶ τῶν ἰδίων
εὐχαριστήριον.

Açıklama: Zeus Pesoulenos'a mermer adak steli. Bu bilinmeyen Pesoulenos epitheti, Trakya bölgesine ait yerel bir –inos ekiyle oluşturulmuştur. İlk ek olan Pesoule (Πεσοῦλαι) ismi, Maksimianoupoli'nin ilk fethedenlerden, kaynaklardan bilinen Porsulae/Pyrsoali isminden türetilmiştir. Bakalakis'in bilgileri ışığında, yakın bir bölgede Zeus tapınağı olduğu düşünülmektedir. Kenarlarında ve yazıtlı ön yüzde kırıklar bulunmaktadır. Kırıklar alçı ile tamamlanmıştır. Yazıtlı yüzde, daha sonraki kullanımına ait iki yuvarlak delik farkedilmektedir.

Ebatlar: 0.63x0.315x0.18 m.

Buluntu Yeri: Sosti (Susurköy)'de bulunmuştur. Bakalakis'e göre Mousynoupolis-Maksimianoupolis yıkıntılarından bulunup getirilmiştir.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi, ΑΓΚ 66-ΑΓΚ 1359.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 81, E389.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 488.

5. POLYANTHOS (ΠΟΛΥΑΝΘΟΣ)

(1). TANRILAR

Kat. No. 96

Altar

Tarih: MÖ 3. yüzyıl.

Πάντων θεῶν
ὁ βωμός.

Açıklama: "Tüm Tanrılar" adına Altar. Sarımsı yerel granit kullanılmıştır. Yarım piramit şeklininde olan altarın yan kısmında, erkek cinsel organı oluşturulmuştur. Tüm tanrılara ait inanç, hellenistik dönemin başlarından itibaren Thasos'da gelişmiştir (Charles Picard, "Fouilles de Thasos", *BCH 45*, 1921, s.161-162; Georges Daux, İncriptions de Thasos, *BCH* 52, 1928, s.55:5). Erkek cinsel organı şeklinde sembolizm çok yaygın olsa da, Polyanthos'da bulunmuş olan bu eser özgündür. Yazıt iki satır halinde cinsel organın üzerine kazınmıştır.

Ebatlar: 0.33x0.46x0.14 m.

Buluntu Yeri: 1962'de, Polyanthos -Karağaç Dere'nin doğusunda, yerel halkın, Hristiyan kilisesinin yer aldığını söylediği yerde bulunmuştur.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi, ΑΓΚ 147.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 82, E393A, E393B.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 491.

6. MOLYBOTİS (ΜΟΛΥΒΩΤΗΣ)

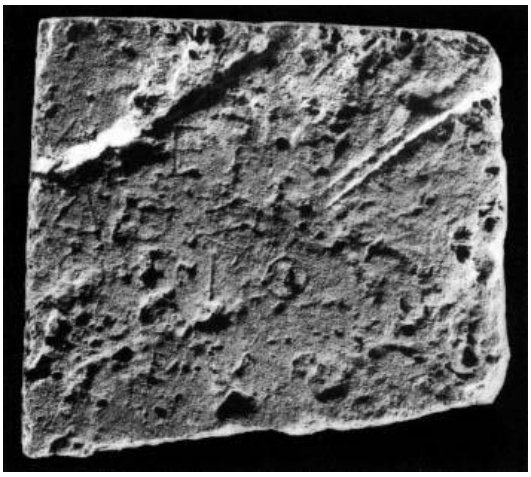
(1). ATHENA ve ZEUS ORİOS

Kat. No. 97

Yazıt

Tarih: MÖ 5. yüzyılın ikinci yarısı.

Ἀθεν[άη]ς
Δ(ι)ὸς
Ὁρίο.

Açıklama: Athena ve Zeus Orios Temenos'una dair karar.[401] Yazıta dair bu yorum doğru ise Orion çiftine dair Kuzey Ege'deki ilk kanıttır. Bu kült, önemli bir yere sahip olduğu Atina'dan, Trakya yarımadasına ilk yerleşen Atinalılar'ın inşa ettiği yazıtlı sunağın yer aldığı bu bölgeye nüfus etmiştir. Kültün Molybotes'e gelişi de, bölgede Atinanılar'ın en fazla söz sahibi oldukları, MÖ 5. yüzyıla rastlamaktadır.

Buluntu Yeri: 1995'te Mitriko bölgesindeki, Apostolos Koutsogianis'in tarlasında bulunmuştur.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi, ΑΓΚ 10074.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 26, E107.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 289.

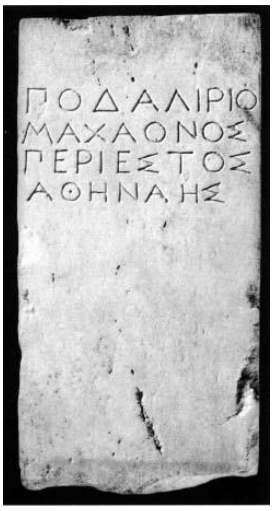
[401] Yazıtın yorumu: Triandaphyllos, "Χρονικά" 1995, *ΑΔ 50*, 2000, s.668.

(2). ŞİFACI TANRILAR (PODALEİRİOS, MAKHAONOS, PERIESTOS, ATHENA HYGEİA)

Kat. No. 98

Yazıt

Tarih: MÖ 5. yüzyıl sonu

Ποδαλιρίο,

Μαχάονος,

Περιεστῆς,

Ἀθηνάης.

Açıklama: Athena ve Şifacı Tanrılara Yazıt. Dört adet şifacı tanrıya ait isimler sıralanmıştır. Yazıtın incelemesi O. Masson'a aittir. İlk iki isim Asklepios'un oğulları Podaleirios ve Makhaonos'dur. Üçüncü isim tam olarak bilinmeyen Asklepios'un kızı olabileceği tahmin edilen bir tanrıçaya aittir. Periestos, Asklepios'un kızı İaso olabileceği düşünülmüştür. Dördüncü isim de, görüldüğü gibi Athena'dır. Ancak burada diğer tanrılarla ilişkili olarak Asklepios'un kızı olan Athena Hygeia (yunanca sağlık anlamına gelen) kastedilmektedir. İri beyaz mermerden, dikdörtgen stelin alt kısmı eksiktir. Stelin alt kısmına doğru bakıldığında yatay bir hat göze çarpmaktadır. Bu çizginin yer aldığı bölümden aşağısı muhtemelen bir kaideye yerleştirilmiş vaziyetteydi.

Ebatlar: 0.475x0.245x0.08 m.

Buluntu Yeri: İlk olarak günümüz yerleşiminin açık arazisinde bulunmuştur. Daha sonra kaybolduğunda ise antik Molybotis kentinde küçük bir kilise olan Agios Nikolaos kilisesinin yanında bulunmuştur. 1983'de de Komotini Arkeoloji müzesine teslim edilmiştir.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi, ΑΓΚ 3903.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 27, E108.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 290.

7. FİLLİRA (ΦΙΛΛΥΡΑ) (ΞΙΔΙΑ)

(1). APOLLON POİNOS

Kat. No. 99

Sunak

Tarih: Roma Dönemi MS 2. 3.yüzyıl.

Yazıt A

[- - - - - - - - - -]νος βου[λ(ευτὴς)]

[- - - -ὑπὲ]ρ ἑαυτοῦ καὶ τῶ[ν]

[- - - - -]νίου εὐξάμενο[ς].

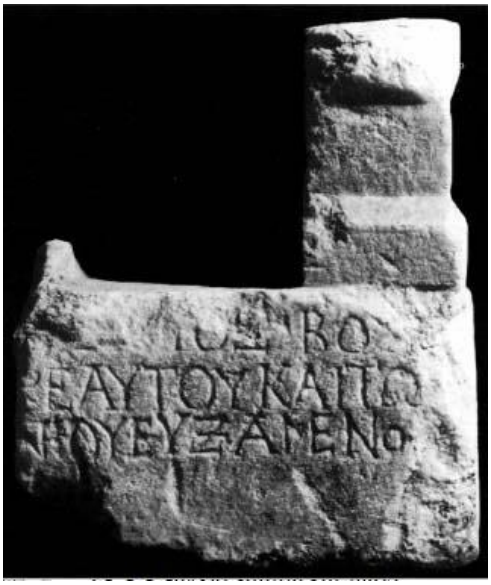
Yazıt B

[Ἀπό]λλων[ι] (?)

Yazıt C

Ποηνῴ(?)

Açıklama: Apollon'a Adak. Mermer adak heykelinin kaide bölümüne ait parçadır. Dikdörtgen kaidenin sağ bölümü, heykelin sol ayağına dair kalıntı ve sağ üst bölüme ait parçada başlık ve kaideye sahip sunak günümüze ulaşmıştır. Burada adak yazıtı (yazıt A) eserin geniş bölümünde başlığın altında yer almaktadır. Tanrıya yakarış olan Yazıt B ve C sunağın kaide ve başlığının dikey hatlarında yer alır. Günümüze ulaşabilmiş olan yazıt B ve C de adağın yapıldığı Apollon'dan bahsedilmektedir. Burada, fazla bilinmeyen Poinos (Ποηνός) ismiyle tapılmaktaydı. Trakya bölgesinde –inos ekiyle düzenlenmesiyle, tanrı ve bu spesifik bölge arasında bağ kurulmuştur.

Ebatlar: 0.23-0.19x0.09 m. Harf Boyutu: 0.015-0.018 m.

Buluntu Yeri: Şapçı belediyesine ait Ksidia köyünde (günümüz Filira'da) bulunmuştur.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi, ΑΓΚ 250.1 ve 250.2.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 84, E399.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 497-498.

C. EVROS BÖLGESİ

1. MESEMBRİA

(1). APOLLON

Kat. No. 100

Keramik Parçaları

Tarih: Arkaik dönem, MÖ 6. ve 5. yüzyıl.

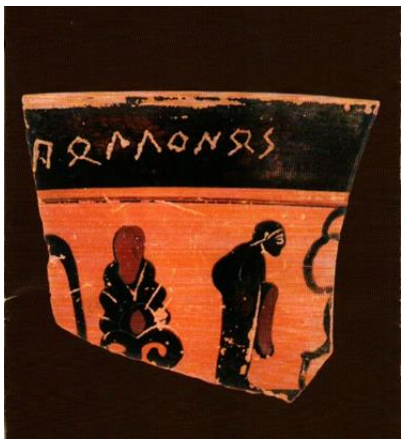
Açıklama: Yazıtlı Keramik Parçaları. Parçaların bazılarında "ΑΠΩΛΛΟΝΩΣ" ismi açıkça okunmakta. Bu parçaların büyük çoğunluğu kyliks, krater, levhalar ve skyphoslara aittir.

Buluntu Yeri: Mesembria, Apollon Tapınağının içerisinde veya etrafında bulunmuşlardır.

Fotoğraf:. Tsatsopoulou, ΙΘ΄ ΕΠΚΑ, (Broşür); Tsatsopoulou 1992: 585, res. 8, 9; Θρακικός Ηλεκτρονικός Θησαυρός, *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/aed.asp?aed=RF0074*, (30/03/2013).

Kaynak: Tsatsopoulou, ΙΘ΄ ΕΠΚΑ, (Broşür); Tsatsopoulou, 1992: 579; Loukopoulou vd., Θρακικός Ηλεκτρονικός Θησαυρός, *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/aed.asp?aed=RF0074*, (30/03/2013).

Kat. No. 101

Kuros

Tarih: MÖ 6. yüzyıl.

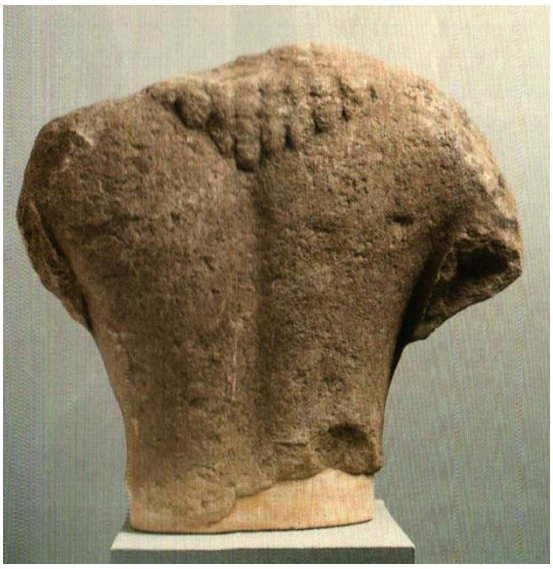
Açıklama: Mermer kuros torsosu. Sırt kısmında bukleler halinde saçları görülebilmektedir. Yerleşmede yer alan en eski heykellerden birini oluşturmasının yanı sıra kuzey Ege'de bulunmuş olan nadir kuros heykellerinden birini teşkil etmektedir.

Buluntu Yeri: Apollon Tapınağı.

Müze: ΑΓΚ 5724.

Fotoğraf: Tsatsopulou, 2001: 29, fig. 33; Tsatsopoulou, 1997: 919.

Kaynak: Tsatsopulou, 2001: Tsatsopoulou, 1997: 926, fig.4.

Kat. No. 102

Kuros

Tarih: MÖ 6. yüzyıl sonu.

Açıklama: Kuros Torsosu. Alt ve üst kısım farkı zamanlarda bulunup daha sonra birleştirilmiştir. Baş, kollar ve bacaklar eksiktir. Özenli işçiliği dikkat çekmektedir.

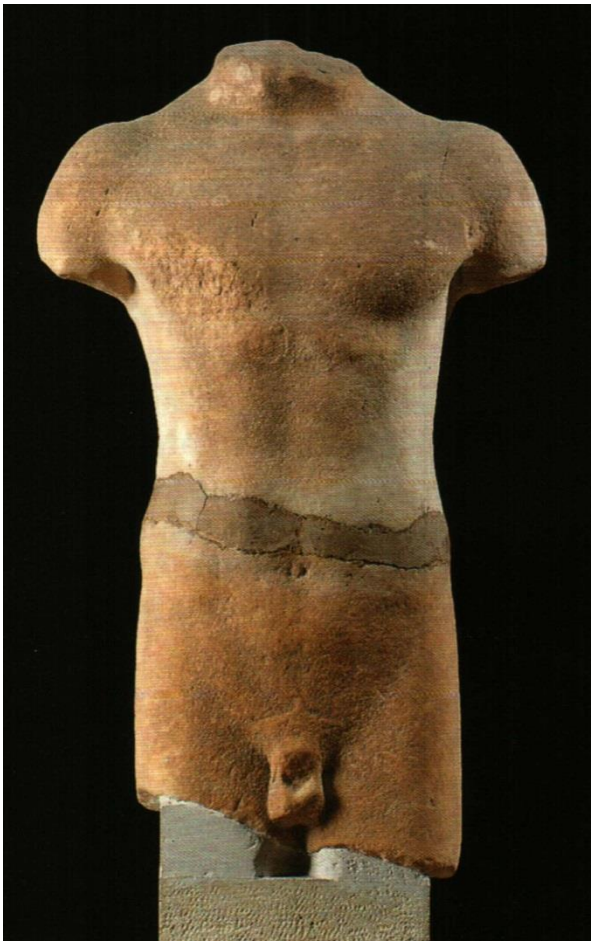
Buluntu Yeri: Mesembria duvarın doğu kanadında, denize yakın alanda.

Müze: Komotini Arkeoloji Müzesi, salon B, no. 13, ΑΓΚ 2012.

Ebatlar: Yük: 0.70 m.

Fotoğraf: Tsatsopulou, 2001: 30, fig. 34; Triandaphyllos, 2000: 53.

Kaynak: Tsatsopulou, 2001: 30; Triandaphyllos, 2000: 53; Bakırtzis vd., 2001: 71.

(2). DİONYSOS

Kat. No. 103

Kil Mask

Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

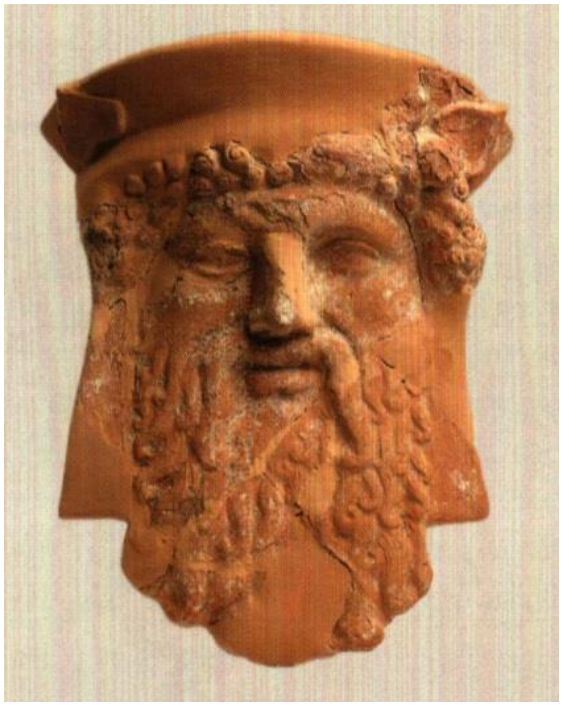
Açıklama: Dionysos kil mask.

Buluntu Yeri: Mesembria güney batıda surla çevrelenmiş yapı topluluğundan.

Müze: ΑΓΚ 4210.

Fotoğraf: Tsatsopulou, 2001: 31, fig.37.

Kaynak: Tsatsopulou, 2001: 30-31.

(3). DEMETER

Kat. No. 104

Yazıt

Tarih: MÖ 4. yüzyılın ikinci yarısı.

Açıklama: Yazıtlı mermer kaide. Demeter'e Adak Anıtıdır. Dikdörtgen mermer kaide tanrıçanın heykelini taşımaktaydı. Üzerinde, adak objesinin sabitlemek için zıvana yer almaktadır. Yanlar ve köşeler kırıktır. "ΑΡΧΗΝΑΣΣΑ ΚΕΦΑΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙ" yazıtı okunmakta. Adak, Kephalos kızı Arhinassa adınadır. Yazıtın çevirisi: Arhinassa Kephalos'un Demeter'e Adağı.

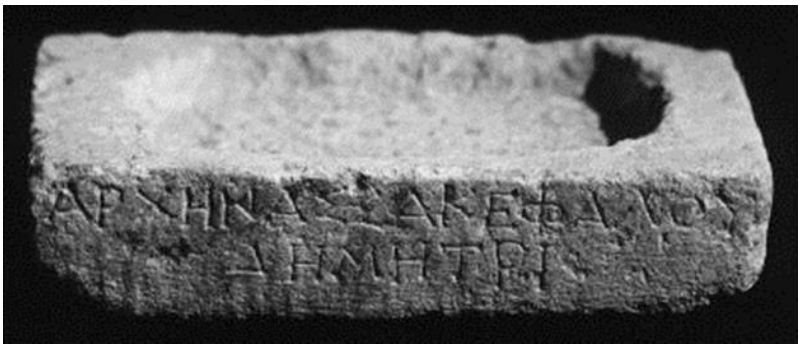
Ebatlar: Yük. 0.06 m. Gen. 0.22 m. Uzun. 0.29 m.

Buluntu Yeri: Antik Mesembria, 1973'te şehrin doğu bölümünde yer alan dikdüç odadan oluşan Demeter tapınağının en kuzeyinde yer alan odasında bulunmuştur.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi, ΑΓΚ 1618.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 84, E402; Babritsas, 1975: 79-80, fig. 97δ.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 511-512; Babritsas, 1975: 80; Triandaphyllos, 2000: 83; Bakırtzis 2001: 70; Orlandos, 1974:57; Loukopoulou- Parisaki, *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/aed.asp?aed=RF0075*, (07/09/2013); Tsatsopoulou, 1984: 63.

Kat. No. 105

Gümüş Levha

Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

Açıklama: Gümüş levha adak hediyesi. Sahnede Demeter ve karşısında bir kadından oluşmaktadır. Solda Demeter tahtında oturur vaziyette, karşısında kadın, elinde üç adet meyvenin bulunduğu dal tutmakta. Bu tip levhalar günümüz Hristiyan tapınaklarındaki adak tabletlerini akla getirmektedir.

Ebatlar: 0.105 x 0.09 m.

Buluntu Yeri: Mesembria doğu duvarı, Demeter tapınağı kalıntılarının olduğu bölümde, *pelike* içerisinde. Tarih: 1973.

Müze: ΑΓΚ 2007.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi (Αρχαιολογικό Μουσείο Κομοτηνής), vitrin VI (değişiklik olabilir).

Fotoğraf: Bakırtzis-Triandaphyllos, 2001: 53, fig. 21; (Paulopoulou 2000: 129; Tsatsopoulou, 2001: 34, fig. 43).

Kaynak: Bakırtzis vd. 2001: 53, 70; Paulopoulou, 2000: 129.

Kat. No. 106

Gümüş Levha

Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

Açılama: Tanrıça Demeter'e veya tanrıça Kybele'ye doğru ilerleyen tören alayı. Tanrıça tahtında oturmakta ayakları ise tabureye dayanmaktadır. Sağ eliyle tahtın hemen yanında oturan dişi aslanın başına dokunmakta. Altı erkekten oluşan ibadet eden alay, tanrıçaya yaklaşmakta. Tanrıça da, karşılık olarak kaldırdığı sol eliyle onları selamlamaktadır.

Ebatlar: Yük. 0.125 x Gen. 0.065 m.

Buluntu Yeri: Mesembria doğu duvarı Demeter tapınağı kalıntılarının olduğu bölümde, *pelike* (saklama kabı) içerisinde. Tarih: 1973.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi Env. No. 1985, vitrin. VI.

Fotoğraf: Bakırtzis vd., 2001: 53, fig. 21; Vermeseren, 1989: Pl. LXXXV, 338; Triandaphyllos, 1978: no. 453, pl. 62.

Kaynak: Bakırtzis vd., 2001: s.53: 8; Vermaseren, 1989, s.99: 338.

Kat. No. 107

Bronz Levha

Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

Açıklama: Bronz tablet üzerine tanrıça Demeter resmedilmiştir. Tanrıça karşısındaki kıza doğru bereket boynuzu uzatmakta.

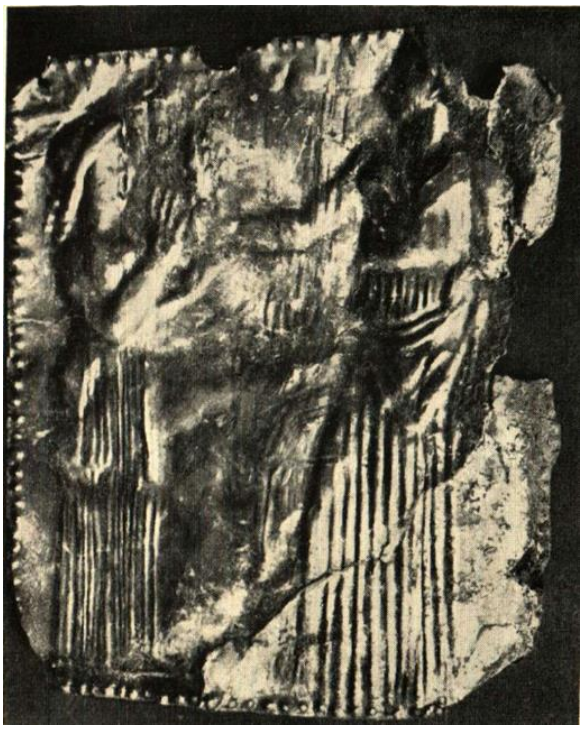
Ebatlar: 0.081x0.068 m.

Buluntu Yeri: Mesembria doğu duvarı, Demeter tapınağı kalıntılarının olduğu bölümde, *pelike* içerisinde. Tarih: 1973.

Müze: Komotini Arkeoloji Müzesi?

Fotoğraf: Babritsas, 1975: fig. 96β.

Kaynak: Babritsas, 1975: 79.

Kat. No. 108

Gümüş Levha

Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

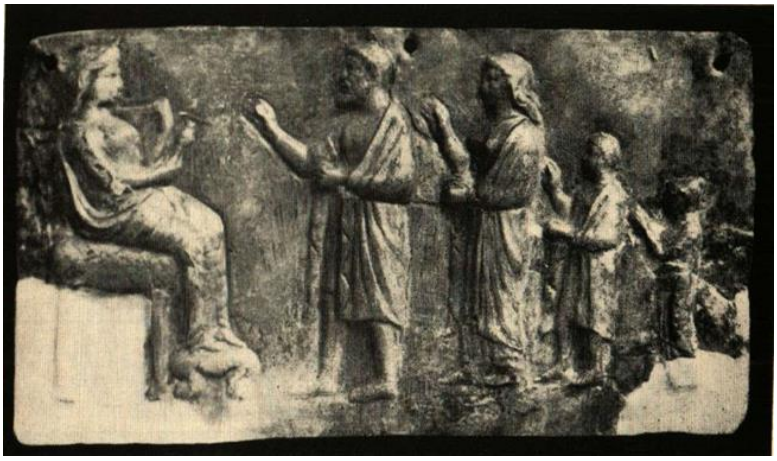
Açıklama: Tanrıça, sağa dönük tahtında oturur vaziyette ve ayaklarını tabureyle desteklemiştir. Sağ elinde köklü meyve (?), sol eli ile ise örtüsünü tutmakta. Ona inanlardan oluşan bir çift ve çocukları karşısında yer almaktalar.

Buluntu Yeri: Mesembria doğu duvarı, Demeter tapınağı kalıntılarının olduğu bölümde, *pelike* içerisinde. Tarih: 1973.

Müze: Komotini Arkeoloji Müzesi.

Fotoğraf: Babritsas, 1975: fig. 96α; Orlandos, 1974: 54, fig. 42; Michaud, 1974: 685, fig.248).

Kaynak: Babritsas, 1975: 79.

Kat. No. 109

Figürin

Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

Açıklama: Terrakotta Figürin. *Himation* giyimli, ayakta duran kadın figürü muhtemelen bir tanrıçayı (Demeter ?) simgelemekte. Sağ bacağından destek almakta ve sol bacağı kaide üzerindedir. Kolları iki yana açık vaziyette. Kol ve bacaklarının hareketi *himationunda,* sağ omuz ve göğsünü açıkta bırakan dalgalar yaratmıştır. Giysisinin ince kumaşından vücudunun düzgün hatları belli olmakta. Figürün arka kısmında sola doğru, aslan pençesi biçiminde ayaklara sahip, ahşap muhafaza (kutu) görülmekte. Figürinin birçok noktasında boyalı olduğuna dair beyaz, sarı, kırmızı ve siyah renkler seçilebilmekte.

Buluntu Yeri: Mesembria Zone.

Fotoğraf: Paulopoulou, 2000: 131.

Kaynak: Paulopoulou, 2000: 131.

Kat. No. 110

Figürin

Tarih: MÖ 4. yüzyıl

Açıklama: Oturan Demeter.

Buluntu Yeri: Demeter Tapınağının yakını.

Fotoğraf: Babritsas, 1975: fig. 101γ.

Kaynak: Babritsas, 1975: 80.

Kat. No. 111

Kil Mask

Tarih: MÖ 4. yüzyıl

Açıklama: Başında pilos başlığı ile Demeter'i simgeleyen mask.

Buluntun Yeri: Demeter Tapınağının yakını.

Fotoğraf: Babritsas, 1975: fig. 100ε.

Kaynak: Babritsas, 1975: 80.

Kat. No. 112

Mermer Baş

Açıklama: Demeter'e ait küçük mermer baş.

Ebatlar: Yük. 0.10 m.

Buluntu Yeri: Demeter Kutsal Alanı.

Fotoğraf: Babritsas, 1988: fig. 32α.

Kaynak: Babritsas, 1988: 29.

Kat. No. 113

Gümüş Levha

Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

Açıklama: Gümüş Adak Levhası. Baskı tekniğiyle yapılmıştır. Sahne sağa doğru ilerleyen tören alayını (sunu yapanlar) simgeleyen üç erkekten oluşmaktadır. Bu ibadet eden figürler, *himation* giyimli, sağ ellerini havaya kaldırmış ve sol ellerinde çeşitli objeler tutmakta. Solda sırasıyla birinci dal tutmakta, ikinci meyve, sonuncu ise pusula taşımaktadır.

Ebatlar: 0.06 x 0.055 m.

Buluntu Yeri: Mesembria Demeter Tapınağı, şehrin doğu duvarının yanında.

Fotoğraf: Triandaphyllos, 2000: 85; Tsatsopoulou 2001: 35, fig. 44.

Kaynak: Triandaphyllos, 2000: 85.

Kat. No. 114

Gümüş Tablet

Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

Açıklama: Üst kısmı alınlık şeklinde yapılmış çerçeve içerisinde sunu yapan kişi, sağ profilden resmedilmiş ve *himation* giyimlidir. Baskı tekniği kullanılmıştır. Sağ elini yükseltmiş, sol elinde ise bir dal tutmaktadır.

Ebatlar: 0.035 x 0.03 m.

Buluntu Yeri: Mesembria, Demeter Tapınağı, şehrin doğu duvarının yanında.

Fotoğraf: Triandaphyllos, 2000: 85.

Kaynak: Triandaphyllos, 2000: 85.

Kat. No. 115

Gümüş ve Bronz Levha

Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

Açıklama: Tapınanlar.

Buluntu Yeri: Mesembria doğu duvarı, Demeter tapınağı kalıntılarının olduğu bölümde, *pelike* içerisinde.

Tarih: 1973. Hazineye ait parça.

Fotoğraf: Babritsas, 1975: fig. 94β; Orlandos, 1974: 54, fig. 43; Michaud, 1974: 685, fig. 247.

Kaynak: Babritsas, 1975: 79.

Kat. No. 116

Gümüş ve Bronz Levha

Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

Açıklama: Tapınanlardan oluşan, gümüş ve bronz levha.

Buluntu Yeri: Mesembria doğu duvarı, Demeter tapınağı kalıntılarının olduğu bölümde, *pelike* içerisinde.

Tarih: 1973. Hazineye ait parça.

Fotoğraf: Babritsas, 1975, fig. 95β.

Kaynak: Babritsas, 1975: 79.

(4). KYBELE

Kat. No. 117

Gümüş Levha

Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

Açıklama: Oturan Kybele ve ona tapınanlar, altın kaplama levha üzerine kabartma şeklinde yapılmıştır. İki sütuna ve alınlığa sahip *Naiskos* içerisinde alçak bir tahtta oturan Kybele, uzanmış olan sağ elinde topuzlu *patera,* havaya yükselttiği sol elinde ise baş kısmı çiçek şeklinde bir süslemeyle biten asa taşımaktadır (Vermaseren bir çeşit kuş kartal olabileceğini belirtmiştir. Ayaklarını taburede desteklemiştir. Başında *polos* ve uzun kollu *khiton* ve *himation* giyimli ve boynunda gerdanlık takmaktadır. Tahtın solunda bir aslan oturmakta ve onun arkasında sadece *khlamys* giyimli çıplak genç (Kadmilos veya Hermes) durmaktadır. Sağında ise Kore / Hekate iki elinde de meşale taşımakta ve daha alçakta küçük boyutlarda yapılmış tapınan çift beklemektedir. Duvarda üç adet *patera* göze çarpmakta, tanrıça ve Hekate arasında ise duvarda *tympanum* (def) yer almaktadır. Tüm sahne ince İon sütunlarla sınırlandırılmış ve üst alınlıkta ortada Attis bacaklarını çaprazlamış, iki eliyle tuttuğu *syrinksi* (flüt) çalmakta, çevresinde ise koyunlar bulunmaktadır (koç vs).

Ebatlar: Yük: 0.119 m., Gen. 0.092 m.

Buluntu Yeri: Mesembria doğu duvarı, Demeter tapınağı kalıntılarının olduğu bölümde, *pelike* içerisinde. Tarih: 1973. Hazineye ait parça.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi, Env. No. 1589.

Fotoğraf: Babritsas, 1975: fig. 92α.; Orlandos, 1974: 55, fig. 44,; Vermaseren, 1989: PI. LXXXIV; Michaud, 1974: 684, fig. 245; Triandaphyllos, 1978: no.447: 62).

Kaynak: Bakırtzis vd., 2001: 70; Babritsas, 1975: 77, 79; Vermaseren, 1989: 98-99: 335; Orlandos, 1974: 50; Triandaphyllos, 1978: 101.

Kat. No. 118

Figürin

Açıklama: Oturan Kybele.

Ebatlar: Koruna gelmiş yük. 0,22 m.

Buluntu Yeri: Mesembria, şehrin batı bölümü, duvarla çevrelenmiş bölüm, merkez ve doğuya giden yolun köşesinde yer alan yapı 4'te.

Fotoğraf: Babritas, 1988, fig. 19β.

Kaynak: Babritsas, 1988: 19.

Kat. No. 119

Figürin

Açıklama: Kybele figürininin alt kısmı. Oturur vaziyette tanrıçanın kucağında aslan yattığı görülmekte.

Buluntu Yeri: Surla çevrelenmiş alanın içerisinde yer alan 2 numaralı yapı. Yüzey seviyesi.

Fotoğraf: Babritsas, 1972, fig. 87β.

Kaynak: Babritsas, 1972: 66.

(5). SAMOTHRAKE BÜYÜK TANRIÇASI

Kat. No. 120

Gümüş Levha

Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

Açıklama: Samothrake Büyük Tanrıçası gümüş levha üzerine kabartma olarak işlenmiştir. Tanrıça, tahtında oturur vaziyette, *naiskos* içerisinde yer almaktadır. Alınlık, merkezinde çiçek ve dallardan oluşmaktadır. Tanrıçanın dizleri üzerinde hayvanlar yer almaktadır. İki yanında çıplak genç ayakta beklemektedir. *Naiskosun* dışında, sağ ve solda, iki küçük tapınan, dallar getirmekte ve iki büyük boyutlu figür (tanrılar?) *naiskosa* dönük şekilde tapınmaktalar. Solda Hermes/ Kadmilos sağda ise Hekate yer almaktadır. Duvarda ise çıngıraklar asılıdır. Sahnenin alt kısmında *İon kymationu* dizisi uzanmaktadır.

Ebatları: Yük. 0.068 m x Gen. 0.046 m.

Buluntu Yeri: Mesembria doğu duvarı, Demeter tapınağı kalıntılarının olduğu bölümde, *pelike* içerisinde. Tarih: 1973.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi, Env. No. 1592.

Fotoğraf: Babritsas, 1973: fig. 94α; Vermaseren,1989: Pl. LXXXV, 337.

Kaynak: Babritsas, 1975: 79; Vermaseren, 1989: 99: 337; Triandaphyllos, 1978: 105, no.448).

Kat. No. 121

Gümüş Levha

Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

Açıklama: Samothrake'nin Büyük Tanrıçası üçgen gümüş levha üzerinde betimlenmiştir. Levha, noktalar ile sınırlandırılmıştır. Cepheden resmedilmiş tanrıça, *peplos* giyimli olup, ellerini, ayaklarının yanında oturan aslanların başlarına uzatmıştır.

Ebatları: Yük. 0.067 x Gen. 0.052 m.

Buluntu Yeri: Mesembria doğu duvarı, Demeter tapınağı kalıntılarının olduğu bölümde, *pelike* içerisinde. Tarih 1973.

Müze: Komotini Arkeoloji Müzesi, Envanter No. 1593.

Fotoğraf: Babritsas, 1975: 79, fig. 92β; Vermaseren, 1989: Pl. LXXXIV, 336.

Kaynak: Babritsas, 1975: 79; Vermaseren, 1989, s.99: 336; Triandaphyllos, 1978: 105, no.446.

(6). THRAK TANRIÇASI

Kat. No. 122

Figürin

Tarih: MÖ 4. yüzyıl ?

Açıklama: Thrak tanrıçası, kil figürin, üst bölümü korunagelmiştir. Başında *alopeki* başlık ve kalkan taşımakta.

Buluntu Yeri: Demeter Tapınağının yakını.

Fotoğraf: Babritsas, 1975, fig. 100δ.

Kaynak: Babritsas, 1975: 80.

(7). APHRODİTE

Kat. No. 123

Yazıt

Tarih: MÖ 425-400.

[Ξε]νοκλῆς καὶ οἱ
[συ]ντελῶναι **Ἀφρο-**
δίτηι.

Açıklama: Şehir görevlilerinin Aphrodite'ye Adağı. Yazıt, şehirdeki Aphrodite inancına değinmektedir. Buradaki gümrüğü sağlayanlar tarafından Aphrodite'den bahsedilmesi, şehrin kimliği olan ticaret ile bağdaşmaktadır. Üst kısmında sabitlemek için kenet yeri farkedilmiştir. Buradan yola çıkarak stelin üçte ikisinin günümüze ulaştığı anlaşılmıştır. TELONAI yazısından önce son bir N harfi fark edilmektedir. ZONAION ismi tamamlanabileceği ihtimali üzerinde durulmuştur ancak eksik kısım bulunamamıştır.

Ebatlar: 0.80x0.19x0.16 m.

Buluntu Yeri: 1995'te, surla çevrili alanın, batı bölümünde bulunmuştur.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi - ΑΓΚ 12241.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 84, E401.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 511-512; Tsatsopoulou, 1998: 442-43.

(8). HERMAPHRODİTE

Kat. No. 124

Kil Figürin

Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

Açıklama: Pişmiş toprak Hermaphrodite figürü.

Buluntu Yeri: Mesembria, Demeter Tapınağı, *pelikenin* bir üst kısmında bulunmuştur.

Fotoğraf: Babritsas, 1975: fig. 97α.

Kaynak: Babritsas, 1975: 79.

(9). ATHENA

Kat. No. 125

Heykel

Tarih: b ve c yapı evreleri.

Açıklama: Kalkan taşıyan başsız Athena heykeli.

Buluntu Yeri: Mesembria, güney batıda yer alan duvarla çevrelenmiş yapı topluluğunun doğu ve güney kısmında yer alan yapılarda.

Fotoğraf: Babritsas, 1986: fig. 24γ.

Kaynak: Babritsas, 1986: 21-22, 23.

Kat. No. 126

Figürin

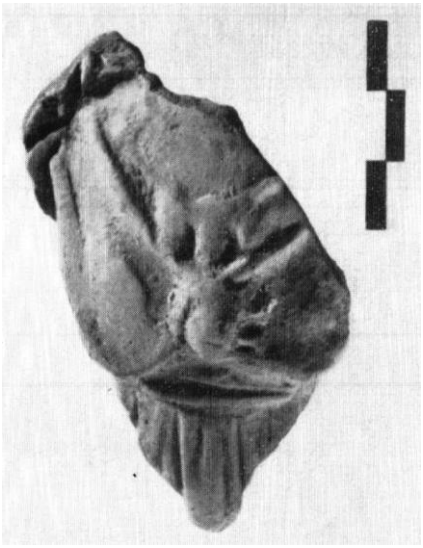
Tarih: Hellenistik Dönem.

Açıklama: Pişmiş Toprak Athena Figürini.

Buluntu Yeri: Mesembria.

Resim: Daux, 1967: 731, fig. 3.

Kaynak: Daux, 1967: 730.

Kat. No. 127

Figürin

Açıklama: Athena ? Figürin Parçası.

Buluntu Yeri: Batı duvar yanı, güneybatıda surla çevrelenmiş yapıların yer aldığı alanın, güney doğu kısmı.

Fotoğraf: Babritsas, 1973: fig. 150α**.**

Kaynak: Babritsas, 1973: 120.

Kat. No. 128

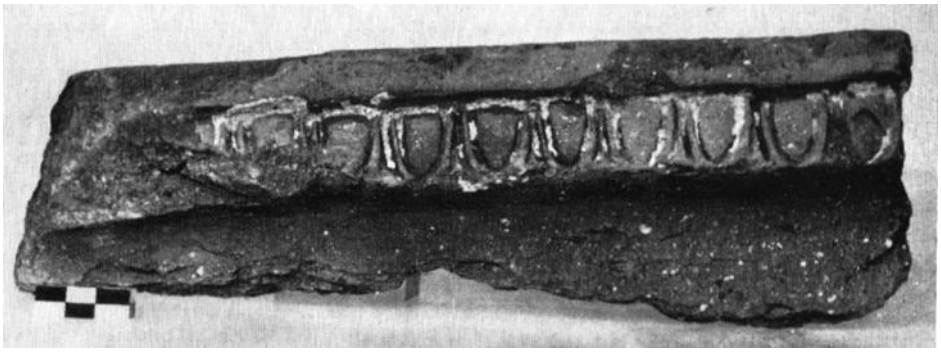
Perirrhanterion

Açıklama: Kil *perirrhanterion'*a ait bir parça. Ion kymationu ile süslenmiştir.

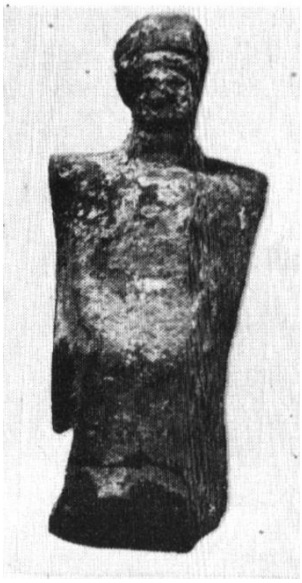
Buluntu Yeri: Batı duvarı yanı, güney batı surla çevrili yapı topluluğu.

Fotoğraf: Babritsas, 1973: 148γ.

Kaynak: Babritsas, 1973: 119.

(10). TANRIÇA (?)

Kat. No.129

Figürin

Açıklama: Tahtında oturan tanrıça.

Buluntu Yeri: Batı Bölüm, Nekropol, Mezar 17.

Fotoğraf: Babritsas, 1983: fig. 13α.

Kaynak: Babritsas, 1983: 4.

Kat. No. 130

Figürin

Tarih: MÖ 4. yüzyıl?

Açıklama: Oturan kil tanrıça figürini.

Buluntu Yeri: Mesembria, Demeter Tapınağı, *pelikeye* ait hazinesinin bir üst kısmında bulunmuştur.

Fotoğraf: Babritsas, 1975: fig. 97β.

Kaynak: Babritsas, 1975: 79.

Kat. No. 131

Figürin

Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

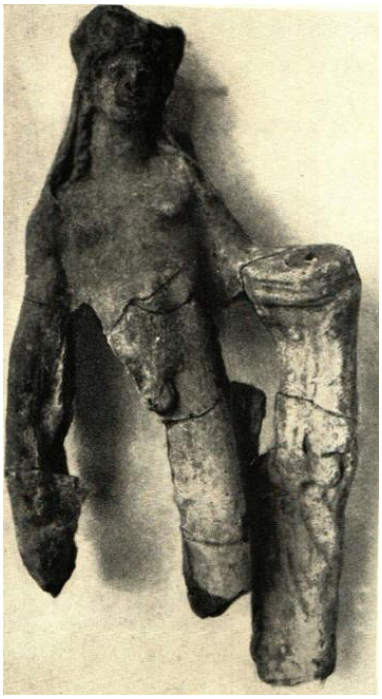
Açıklama: *Himation* giyimli, ayakta duran kil tanrıça figürini.

Buluntu Yeri: Mesembria, Demeter Tapınağı, *pelikeye* ait hazinesinin bir üst kısmında bulunmuştur.

Fotoğraf: Babritsas, 1975: fig. 98α.

Kaynak: Babritsas, 1975: 79.

(11). TANRI (?)

Kat. No. 132

Figürin

Tarih: MÖ 4. yüzyıl.

Açıklama: Başında *pilos* taşıyan ağaç gövdesine dayanmış, çıplak tanrı kil figürini.

Buluntu Yeri: Mesembria, Demeter Tapınağı, *pelikeye* ait hazinesinin bir üst kısmında bulunmuştur.

Fotoğraf: Babritsas, 1975: fig. 98α.

Kaynak: Babritsas, 1975: 79.

(12). KAHRAMANLAR

(a). HERAKLES

Kat. No. 133

Figürin

Tarih: MÖ 4. yüzyılın ikinci yarısı sonrası. (Hippodamos plan sisteminin bu yapı topluluğunda uygulandığı tarih baz alınarak).

Açıklama: Herakles Figürini.

Ebatlar: Yük. 0.28 m.

Buluntu Yeri: Mesembria- şehrin batı bölümü, duvarla çevrelenmiş bölüm, merkez ve doğuya giden yolun köşesinde yer alan Ev 4.

Fotoğraf: Babritsas, 1988: fig. 19γ.

Kaynak: Babritsas, 1988: 19.

Kat. No. 134

Figürin

Tarih: MÖ 4. ikinci yarısı sonrası.

Açıklama: Herakles Figürini.

Ebatlar: Yük. 0.17 m.

Bulıunutu Yeri: Mesembria- şehrin batı bölümü, duvarla çevrelenmiş bölüm, merkez ve doğuya giden yolun köşesinde yer alan Ev 4.

Fotoğraf: Babritsas, 1988: fig. 20α.

Kaynak: Babritsas, 1988: 19.

2. TRAİANOPOLİS (ΤΡΑΪΑΝΟΥΠΟΛΙΣ)

(1). ASKLEPİOS (?)

Kat. No. 135

Yazıt

Tarih: Roma Dönemi, MS 2. yüzyıl.

Açıklama: Yazıt, Traianopolis akropolisinde yer alan bir tapınaktan bahsetmektedir. Samothrake Tanrılarına dair yazıtın bulunması sonrası (Kat. No. 137), Seure ve Bakalakis yazıtta yer alan kutsal alan teriminin, Samothrake tanrılarına ait bir kutsal alandan söz ettiği fikrine karar vermişlerdir. Zournatzi, yeni verileri esas alarak, Asklepios inancının burada yer alabileceğini ileri sürmüştür. Yazı Boyutu: 0,06 m.

Ὅρος ἱε-
ρᾶς χώ-
ρας.

Buluntu Yeri: Dumont tarafından, Traianopolis akropolisinin güneyinde, bir kaya üzerine bu yazıt okunmuştur.

Korunduğu Yer: Bilinmemekte.

Fotoğraf: G. Seure tarafından çizimi. Loukopoulou vd., 2005: fig. 90, E434.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 539; Seure, 1900b: 147.

ASKLEİOS ve HYGEİA

Kat. No. 136

Sunak

Tarih: MS 2. veya 3. yüzyıl sonu.

Açıklama: Kuyumcu Aurilio Karpo'nun, Asklepios ve Hygeia'ya Adağı. Mermer adak sunağı. Sunak, yerel Asklepios ve Hygeia tapımına dair epigrafik kanıt olma özelliğine sahiptir. Tapınağa dair en önemli bilgi Kat. No. 131'deki yazıttır.

Ebatlar: 0.36x0.175x0.19 m.

Buluntu Yeri: 1997, Traianopolis.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi - ΑΓΚ 11704.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 90, E435.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 539; (A. Zournatzi, *Ancient West& East* 2.2 (2003) 325-47).

[Ἀγ]αθῇ τύχ[ῃ]
[**Θ]εῷ Ἀσκλη-**
πιῷ καὶ **Ὑγεί-**
α Αὐρ(ήλιος) Κάρπο[ς]
χρυσοχόος ε[ὐ]-
[χ]αριστήριο[ν].

(2). SAMOTHRAKE TANRILARI

Kat. No.137

Yazıt

Tarih: MS. 1. yüzyıl sonu -2. yüzyıl başı.

Açıklama: Samothrake Kutsal Alanı Yazıtı. Samothrake Tanrılarına ait bir kutsal alandan bahsetmekte. Beyaz mermerden dikdörtgen stel.

Ebatlar: 1.09x0.50x0.13 m.

Buluntu Yeri: Amédée Tacchella'nın bilgilerine göre, 1898'de, Dedeağaç'ta yer alan fenerin güneybatısında, kanalizasyon çukurunda bulunmuştur. Traianopoli Bölgesi.

Müze: İstanbul Arkeoloji Müzesi, Mermer Env. No. 1029.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 93: E448.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 551-52; Seure, 1900a: 574; Seure, 1900b: 147-48.

Ὅρος
ἱερᾶς
χώρας
θεῶν
τῶν ἐν
Σαμο-
θρᾴκῃ.

3. KİRKE

(1). APOLLON (?) SİRENOS

Kat. No. 138

Yazıt

Tarih: MS 3. yüzyıl.

Açıklama: Apella Dorinzos'un Apollon? Sireno'ya Adağı. Bu yerleşimin isminden gelen Sirenos sıfatı, Dyme ve Plotinopoleos arasındaki bölgede Zeranion ve özellikle Hebros'dan uzak olmayan Zerynthion'dan ayrıca Hera Reskynthios ve Apollon Zerynthios'un tapınaklarının olduğu bahsedilen, Trakya'da ismi geçen Reskynthios'dan gelmektedir.

Ebatlar: 1.065x0.35x0.34 m.

Buluntu Yeri: 1975'te, Kirke köyünün kuzeybatısı, Agios Demetrios kilisesinde bulunmuştur ve Arkeoloji Kurumuna teslim edilmiştir. Yazıtın kaidesinde yer alan kadeh formunda iki çizgi ve iki küçük haç işareti daha sonra Hristiyanlık döneminde kullanımına aittir.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi 3023.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 94, E457.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 568.

[Κυρίῳ **Ἀπόλλ]ω[ν]ι**
Σιρηνῷ Ἀπελ-
λᾶς Δορζίν-
θου ὑπὲρ ἑα[υ]-
τοῦ καὶ τῶν ἰ[δί]-
ων απαντων
εὐ[χα]ριστήρ-
[ιον]

4. PLOTİNOPOLİS (ΠΛΩΤΙΝΟΠΟΛΙΣ)

(1). APOLLON KERSİNOS

Kat. No. 139

Yazıt

Tarih: MS 2-3. yüzyıl.

Açıklama: Apollon Kersinos'a Adak. Yazıtta Apollon tapımından bahsedilmektedir. Kersino (Κερσηνῷ) sıfatı Louis ve Jeanne Robert tarafından son üç harf –ino şeklinde tamamlanmıştır.

Ebatlar: 0.46x0.42x0.09 m.

Buluntu Yeri: Plotinopolis. 1951'de, Agia Petra tepesinde bulunmuştur.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi - ΑΓΚ 2178.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 95, E459.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 577.

Ἀπόλλωνι Κερσ[ηνῷ]
Σώζοντι
[- - - - - -]Ιοθέου
[- - - - - - -]Ι Πλωτει-
[νοπολ- - - - -] ἀγορανο-
[μ- - - - - - - εὐξ]άμενος
[Ἀπόλλωνι ὑ]πὲρ ἑαυ-
[τοῦ καὶ τῶν ἰ]δίων
[χαστήριον ἀ]νέθηκεν.

(2). HERAKLES

Kat. No. 140

Yazıt

Tarih: MÖ 42-31 yaklaşık olarak.

Açıklama: Thraklar'ın Kralı Kotis'in Herakles'e Adağı. Dikdörtgen mermer kaide. Arka kısmından bir bölüm ve alt sol köşesi eksiktir.

Ebatlar: 0.15x0.30x0.50 m.

Buluntu Yeri: İlk olarak Dimetoka kalesinin güney batıdaki harabelerinde bulunmuştur. Daha sonrasında ise N. Tsikoura'nın fabrikasında, duvar örgüsünde bulunmuş ve 1938'de Hristos Dermendoglu tarafından valiliğe teslim edilmiştir.

Korunduğu Yer: Dimetoka Koleksiyonu (Cami) - AK 66.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 94, E458.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 576-577; (Χ. Δρακοντίδης, *Θρακικά* 10 (1938) 199-218).

Βασιλεὺς Θρακῶν Κ[ότυς ῾Ρασκου]-
πόρεως **῾Ηρακλεῖ** Σ[ωτῆρι ?].

5. DORİSKOS (ΔΟΡΙΣΚΟΣ)

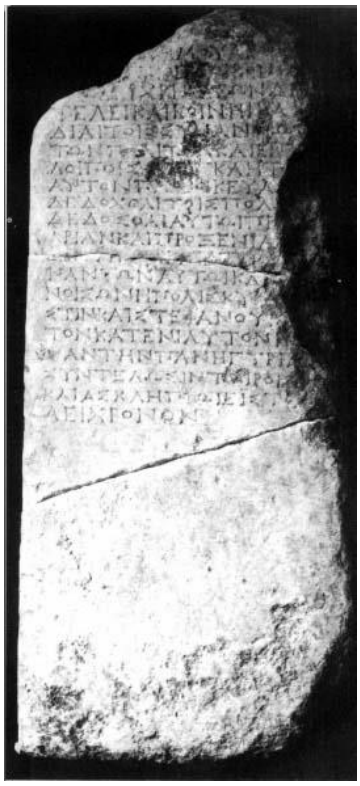
(1). ASKLEPİOS

Kat. No. 141

Yazıt (Kararname)

Tarih: MÖ 3. yüzyılın ikinci yarısı.

Açıklama: Resmi görevli adına kararname. Resmi görevli diye bahsedilen kişi, Ptolemaios Hanedanlığı mensubu, dış ilişkilerde yetkili kişidir. Yazıtta Tanrı Asklepios ile yabancı bir tanrı adına düzenlenen tören sırasında hak eden kişinin taçlandırılmasından bahsedilmektedir. Yazıtın civar yerleşmelerden, Roma döneminden daha sonra Traianopolis'in kurulduğu Saragi tepesinde yer alan Asklepios tapınağından hazırlandığı düşünülmektedir. Bu yazıtın da tapınakta yer aldığı bir ihtimale göre varsayılmaktadır. POI ile başlayan tanrı ismi, Bakalakis'e göre Roitis-Risos'dur. Ayrıca yazıt bölgedeki Ptolemaios hakimiyetine dair önemli bir belge görevi görmektedir.

Ebatlar: 0.76x0.34x0.105 m.

Buluntu Yeri: 1959-1961 yılları arasında, Bakalakis, Saragia tepesinin eteklerinde, Kasia Mandri bölgesinde bulmuştur.

Korunduğu Yer: Komotini Arkeoloji Müzesi - ΑΓΚ 128.

Fotoğraf: Loukopoulou vd., 2005: fig. 96, E451.

Kaynak: Loukopoulou vd., 2005: 557-560.

.....

συντελῶσιν τῶι POI[…]

καὶ **Ἀσκληπῶι** εἰς τὸ[ν]

ἀεὶ χρόνον.

(2) APOLLON

Kat. No. 142

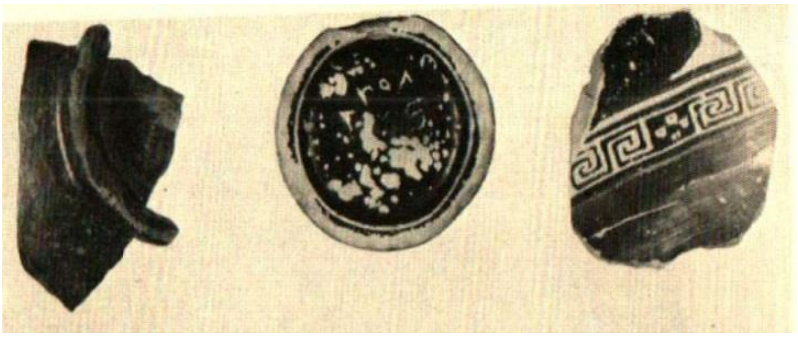
Keramik

Açıklama: Kaide kısmında ΑΠΟΛ yazısının yer aldığı keramik parçası.

Buluntu Yeri: Δ bölümünden buluntular.

Fotoğraf: Triandaphyllos, 1975: fig. 435β.

Kaynak: Triandaphyllos, 1975: 440

ABDERA	Tapınak / Kutsal Alan	Antik Kaynak	Adak Yazıtı	Figürin	Sunak/ Altar	Yazıt	Diğer	Sikke
Dionysos	?*		1			2 Kararname	1 Kil Kalıp 1Mimari Öğe	x
Apollon "Derainos"	?	√						x
Demeter	√	√		9	3 Sunak			
Zeus Eleutherios ve Tanrıça Roma			2					
Zeus Hypsistos							1 Thymiaterion	
Kybele	?			13			1 Adak Steli	
Aphrodite	?	√		6			2 Büst/ Kalıp 2 Thymiaterion	
Athena "Epipyrgitida"	?	√		6				
Tanrıça(?)				9				
Artemis				1				x
Hermes			1	1				x
Hermes Agoraios			1					
Hestia ve Pythia			1					
Nike				1				
Pan				1				x
Hekate/ Bendis	?	√						x
Nympheler	?	√						
İsis Serapis			1		1			
Abderos	Heroon (?)	√						
Herakles		√		1				x
Timesios		√						
İason	?	√						
Toplam	1+9(?)	√	7	48	4	2	8	7

Tablo I. Abdera'da İnançlar ve Buluntular Dağılımı

Thermes	Adak Resmi
Mithra	1
Kosmiti	Adak Yazıtı
Dionysos	1

Tablo II. Ksanthi Bölgesinde İnançlar ve Yerleşimlerin Buluntular Dağılımı

*Soru işareti (?) ile belirtilmiş olanlar kesinlik kazanmamış buluntulardır.

Tablo I: Abdera'nın baş tanrıları olan Apollon ve Dionysos adına tapınakların varlığı, Dionysos adına yazıtlardan, Apollon'a dair ise antik kaynaktan öğrenmekteyiz. Ayrıca Kybele, Aphrodite, Athena adına tapınakların varlığı bilinmekte fakat çalışmalar yetersiz kaldığından henüz tespit edilememişlerdir. Antik kaynaklar çoğunlukla *oikistes* olarak bilinen kentin kurucularına dair hikayelerden ve onlara adanmış tapınaklardan bilgi vermektedir. Bu kahraman inançların arasında tapınağı bilinenler Abderos ve İason'dur. Sayıca en çok buluntuyu figürinler oluşturmaktadır. Tanrıçalara adanmış bu figürinlerin çoğunluğu Demeter, Kybele, Aphrodite, Athena ve kimliği tam olarak belirtilmemiş tanrıçaya aittir.

Maroneia	Tapınak	Antik Kaynak	Yazıt	Figürin	Altar	Diğer	Sikke
Dionysos	1		1			1 Kil Mask 1 Perirrhanterion	x
Apollon	?	√					x
Zeus			1		1		
Zeus ve Tanrıça Roma					1		
Zeus, Roma, Dionysos, Maron			1		2+(9)		
Kybele				2			
Aphrodite				1			
Tanrıça/ Hermes?				1			
Asklepios			1				x
Serapis			2				
İsis			1				
Serapis İsis			3				
Serapis İsis Anoubis Arpokratis	?		4				
Mısır Tanrıları	?		1				
Herakles				1			x
Thrak Süvari		√				1 Mermer Stel	
Toplam	1+3(?)		15	5	13	3	4

Tablo III. Maroneia'da İnançlar ve Buluntular Dağılımı

İasmos	Tapınak	Stel
İason		1
Agiasma		Yazıt
Zeus Zbelthiourdos		1
Pesoule-Maksimianoupolis		Yazıt
Zeus Pesoulenos	?	1
Polyanthos		Altar
Tanrılar		1
Molybotis		Yazıt
Athena ve Zeus Orios		1
Şifacı Tanrılar		1
Fillira		Sunak
Apollon Poinos		1

Tablo IV. Rhodope Bölgesinde İnançlar ve Yerleşimlerin Buluntular Dağılımı

Mesembria-Zone	Tapınak	Antik Kaynak	Yazıt	Figürin	Keramik	Gümüş/Bronz Levha	Diğer	Sikke
Apollon	1				x		2 Kuros	x
Dionysos							1 Kil Mask	
Demeter	1		1	3		8	1 Kil Mask	x
Kybele				2		1		
Samothraki Büyük Tanrıçası						2		
Thrak Tanrıçası				1				
Aphrodite			1					
Hermaphrodite				1				
Athena				3			1 Perirrhanterion	x
Tanrıça(?)				3				
Tanrı(?)				1				
Herakles				2				x
Toplam	2		2	16	√	11	5	4

Tablo V. Mesembria Zone'de İnançlar ve Buluntular Dağılımı.

Traianopolis	Tapınak	Yazıt	Sunak	Keramik
Asklepios (?)	?	1		
Asklepios ve Hygeia	?		1	
Samothraki Tanrıları	Kutsal Alan ?	1		
Kirke				
Apollon Sirenos		1		
Plotinopolis				
Apollon Kersinos		1		
Herakles		1		
Doriskos				
Asklepios	?	1		
Apollon				x

Tablo VI. Evros Bölgesi İnançlar ve Yerleşimlerin Buluntular Dağılımı

Tablo III: Rhodope bölgesinde tanrı Dionysos'a adanmış tapınağın dışında henüz yerleri tespit edilememiş Apollon, Mısır Tanrıları ve Pesoule bölgesinde Zeus Pesoulinos'a adanmış tapınaklar yer almaktadır. En çok buluntu yazıtlardan oluşmaktadır. İkinci sırayı ise *altarlar* oluşturmaktadır. Zeus, Roma, Dionysos ve Maron adına on bir adet sunak bulunmuştur ancak katalogda örnek olarak iki adet seçilip eklenmiştir (Kat. No. 73, 74).[402] Bu durum karşısında bu tanrılar adına bir tapınağın olmayışı şaşırtıcıdır, belki de sadece sunaklardan oluşan bir kutsal alan oluşturulmuştur.

Tablo IV: Bir diğer bölge Pesoule'de bulunmuş olan yazıt ışığında (Kat. No. 95) Zeus Pesoulenos adına tapınağın var olduğu tahmin edilmektedir.

Tablo V: Evros bölgesinde tapınağı tespit edilmiş Apollon ve Demeter adına buluntuların çoğunluğu tanrıça Demeter adınadır. Sekiz adet gümüş ve bronz eserden oluşan Demeter'e adanmış levha ile birlikte bulunmuş olan bir adet Kybele ve iki adet Samothrake Tanrıçasına adanmış levha bölgede tanrıçaların üstünlüğünü göstermektedir. Katalogda yer alan en çok buluntuyu oluşturan on altı figürinden de on iki adedi yine tanrıçaları temsil etmektedir.

Tablo VI: Evros bölgesinin yer alan Traianopolis'de Asklepios ve Samothrake Tanrıları adına tapınak ve kutsal alanın olduğu bilinmektedir. Bulunan yazıtlardan (Kat. No. 135-137) bu bilgiyi edinebilmekteyiz.

TANRILAR	APOLLON	DİONYSOS	DEMETER	ABDEROS
TÖRENLER	Thargelion	Dionysia	Thesmophoria	Güreş Müsabakaları
		Anthestiria		

[402] bk. Loukopoulou vd., 2005: 373-378.

KSANTHİ BÖLGESİ	
Abdera	
Tanrı	**Epithet**
Apollon	*Derainos*
Zeus	*Eleutherios*
	Hypsistos
Athena	*Epipyrgitida*
Hermes	*Agoraios*

RHODOPE BÖLGESİ		
Yerleşimler	**Tanrı**	**Epithet**
Agiasma	Zeus	*Zbelthiourdos*
Pesoule	Zeus	*Pesoulenos*
Molybotis	Zeus	*Orios*
Fillira	Apollon	*Poinos*

EVROS BÖLGESİ		
Yerleşimler	**Tanrı**	**Epithet**
Kirke	Apollon	*Sirenos*
Plotinopolis	Apollon	*Kersinos*

SONUÇ

Trakya bölgesi özellikle konumuz olan Yunanistan Trakyası coğrafi konumunun özellikleri, iklimi ve bereketli toprakları ile prehistorik dönemden itibaren halkların ilgisini çekmiş ve çoğu kez burada yerleşimi tercih etmelerine sebep olmuştur. Asya ile Avrupa arasında geçişi oluşturan noktalardan biri olması sonucunda, savaşlar ve göçler neticesinde, farklı bölgelerden halkların durak noktası haline gelmiştir. Bu sayede, farklı inançlar bazen bölgenin inançlarıyla karışarak veya yerine geçerek inanç sistemlerini oluşturmuşlardır.

Yunanistan Trakyası'nın sahil şeridinde yer alan yerleşimlerinde, kazı çalışmaları yapılmış ve kült merkezi olarak sayabileceğimiz yerleşmeler belirlenmiştir. En önemlileri Abdera, Maroneia ve Mesembria antik kentleri olarak tespit edilmiştir. Bu üç merkezi incelememiz sonucunda en önemli inançların Apollon, Dionysos ve Demeter'den oluştuğunu görüyoruz. Yapılan kazı çalışmaları bu tanrılara ait tapınak veya kutsal bir alanın varlığını ortaya çıkarmıştır. Abdera kentinde tanrıça Demeter adına olduğu tahmin edilen sunaklardan oluşan kutsal alan belirlenmiştir. Maroneia'da Dionysos, tapınağının bulunmasıyla kentin baş tanrısı olması kesinlik kazanmıştır. Mesembria'da ise iki tapınak tespit edilmiştir. Biri, Tanrıça Demeter adına diğeri ise daha erken döneme ait Apollon tapınağıdır. Bu inançların dışında daha birçok tanrının adı geçse de, onlara ait bir tapınağın varlığı henüz tespit edilebilmiş değildir. Bu diğer inançları ancak antik kaynaklardan, çoğunlukla yazıtlardan ve tanrı veya tanrıçayı simgeleyen figürin buluntulardan öğreniyoruz.

Trakya bölgesinde geçim kaynağının başlıca öğeleri, tarım ve denizciliktir. Böylelikle inanç da daha çok geçim kaynaklarını gözetecek şekilde gelişmiştir. Araştırmamızın konusu olan bölgeye genel olarak baktığımızda, kaydettiğimiz buluntu çoğunluğu ve önemi açısından, ayrıca iki adet tapınağın varlığını göz önüne alındığında, Tanrıça Demeter fark edilmektedir. Muhtemelen bu tapımın gelişmesindeki en önemli faktör, antik çağlarda da günümüzde olduğu gibi tarımın

Trakya bölgesinde başlıca geçim kaynağı olarak büyük önem arz etmesinden dolayıdır.

Rhodope bölgesinde ise bağlarıyla ünlü Maronei'nın geçim kaynaklarından birini üzüm yetiştiriciliği ve şarap üretimi oluşturmaktadır. Şarap tanrısı olarak bilinen tanrı Dionysos'a ait tapınağın da burada bulunması tabii tesadüf değildir.

Sahil şeridinde yer alan bu yerleşimler için deniz ve böylelikle balıkçılığın büyük önem taşıdığından bahsetmiştik. Denizcilerin ve ticaretin tanrısı olarak ise Apollon yer etmiştir. Baş tanrılardan bir diğeri olarak bilinen Apollon'a dair tapınak ise Evros bölgesi Mesembria'da bulunmuştur. Denizciliğin önemli olduğu sahil şeridinde yer alan bu yerleşimlerde, denizcilerin koruyucusu olarak tapım gören Apollon'un önemi tabii ki es geçilemez.

Mesembria'da Apollon ve Demeter'den sonra önemli bir üçüncü tanrıça gelmektedir. Aphrodite tapımı bulunan yazıt (Kat. No. 123) ile belgelenmiş olsa da tanrıçaya ait bir tapınağın varlığının olup olmadığı belirsizliğini korumaktadır.[403]

Kült merkezi dediğimizde, genel olarak tapınak ve onu çevreleyen ek binalardan oluşan kutsal alanlarla karşılaşmaktayız. Fakat Abdera'da yer alan Demeter kutsal alanında üç adet sunaktan oluşan bir yapılanma görmekteyiz. Genel olarak tapınaklar doğu-batı yönünde ve tipik klasik dönem tapınak örneklerini sergilemekteler. Farklı olarak, Mesembria yerleşiminde yer alan Apollon Tapınağı kuzey-güney doğrultusundaki konumuyla ayrıcalıklı bir durumu belirtmektedir.

Batı Trakya bölgesinde yer etmiş inançlara baktığımızda sadece bilinen tanrı isimlerine rastlamıyoruz. Bütün kültürlerde olduğu gibi burada da var olan veya başka halklar sayesinde inanç sistemine giren tanrılara, kendi ihtiyaçları veya bölgesel özelliklerine göre epithetler eklenmiştir. Ksanthi bölgesinde sıfata sahip tanrı ve tanrıça ismine örnekler Abdera'da Apollon Derainos, Zeus Eleutherios ve Zeus Hypsistos, Athena Epipyrgitida ve Hermes Agraios'dur. Rhodope bölgesinde

[403] Loukopoulou vd., 2005: 509.

Zeus Zbelthiourdos, Pesoulenos ve Orios epithetleri ile ve Apollon Poinos gösterilebilir. Son olarak Evros Apollon'la birlikte Sirenos ve Kersinos sıfatları kullanılmıştır.

Abdera bölgesine buluntular bakımından baktığımızda en fazla figürinlerin varlığını görmekteyiz (Tablo I). Hatta bu figürinlerin tanrıçalara atfedilenleri, çoğunluğu oluşturmaktadır. Abdera'nın baş tanrılarından biri olan Dionysos'u ve tapınağını yazıtlardan öğrenmekteyiz (Kat. No.1-4). Ancak yazıtta bahsi geçen Dionysos tapınağı henüz bulunamamıştır (Kat. No. 3).

Maroneia'da, bulunmuş olan yazıtlara baktığımızda, Mısır Tanrıları inancı çok sayıda epigrafik kaynağın varlığından da anlaşılacağı üzere önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Mısır Tanrıları inancı Trakya sahillerine, Ptolemaios Hükümdarlığı zamanında girdiği bilinmektedir. Harpokratis'in[404] İsis üçlüsü ve daha sonra geleneksel Anoubis üçlüsü inancının gelişmesi geç hellenistik ve imparatorluk döneminde gerçekleşmiştir.[405]

İnançlarla ilgili bilgi sahibi olmamızı kolaylaştıran yazıtlar Mesembria'da görülmemektedir (Tablo V). Kataloğumuzda, çoğunlukta olan figürinler ve gümüş bakır plakalar üzerinde tanrıça ve ona tapanları gösteren sahneler en önemli buluntulardır. Bu sahneler de yer alan tanrıça Demeter'i simgelemektedir.

Ksanthi bölgesinde 3 farklı buluntu yeri tespit ettik. Bunlar Abdera, Thermes ve Kosmiti'dir. Abdera yerleşiminde, buluntular ışığında yirmi üç tanrı ve tanrıça inancı sayılabilmektedir. Bunlardan çoğunluğu, Olympos kökenli tanrılar oluştururken, bir kısmını ise doğu kökenli tanrılardan oluşmaktadır. Olympos kökenli tanrılar Dionysos, Apollon, Demeter, Zeus, Tanrıça Roma, Aphrodite, Athena, Artemis, Hermes, Nympheler, Hekate, Hestia, Pythia ve Nike'dir. Doğu kökenli tanrılar ise Kybele, Mısır Tanrıları olan İsis ve Serapis sayılabilir. Ayrıca antik

[404] Harpokratis: Mısır çocuk tanrısı Horus'un, Grekler'in inanç sistemlerine, Harpokratis ismi ile geçmiş halidir. Sükûnetin tanrısı olarak bilinmektedir. Ptolemeos Dönemi, İskederiye'de gelişmiştir.
[405] Loukopoulou vd., 2005: 382.

kaynaktan öğrendiğimiz Thrak kökenli tanrıça Bendis yer almaktadır. Bu inançların yanında Kahramanlar inancı da önemli yer tutmuştur. Kahraman Tanrılar olarak başta Abderos olmak üzere Herakles ve Timesios ve İason sayılabilir. Ksanthi bölgesinde Thermes yerleşiminde doğu kökenli Mithra inancı yer etmiştir. Kosmiti'de ise Dionysos inancına dair yazıtı görmekteyiz.

İkinci bölge olan Rhodope bölgesinde yer alan yedi yerleşimde toplam on sekiz tanrı ve tanrıça inancına rastlanmaktadır. En önemli yerleşimimiz olan Maroneia'da yer etmiş Olympos tanrıları Dionysos, Apollon, Zeus, Aphrodite, Hermes ve Asklepios'dur. Doğu kökenli tanrılar ise Kybele ve Mısır Tanrılarıdır. Tapım gören kahramanlar ise Herakles ve Thrak Süvaridir.

Rhodope Bölgesinde diğer buluntu veren yerleşmeler İasmos, Agiasma, Pesoule, Polyanthos, Molybotis ve Fillira'dır. İasmos'da Kahraman İason inancına dair yazıtlı stel bulunmuştur. Agiasma köyünde tanrı Zeus- Zbelthiourdos sıfatıyla, Pesoule'de ise Zeus Pesoulenos olarak yazıtta yer almaktadır. Polyanthos'da Tüm Tanrılar adına altar bulunmuştur. Molybotis yerleşiminde ise Athena, Zeus ve Şifacı Tanrılar inancını, bulunan yazıtlardan öğrenmekteyiz. Fillira'da ise Apollon inancının varlığına dair kanıt teşkil eden yazıt bulunmuştur.

Son bölge olan Evros bölgesinde ise Mesembria yerleşiminde Olympos tanrıları inancından Apollon, Demeter, Aphrodite, Athena ve Asklepios'dan oluşan beş isme ulaşmaktayız. Doğu kökenli tanrıça Kybele diğer Abdera ve Maronei'da da olduğu gibi burada da karşımıza çıkmaktadır. Kahramanlar inancına ait ise yine Herakles ve Thrak Tanrısını görmekteyiz. Ayrıca Mesembria'nın ana kenti olan Samothrake'den gelen Samothrake Büyük Tanrıçası inancına rastlamaktayız. Mesembria dışında bölgede yer alan diğer antik yerlşimler Trianopolis, Plotinopolis ve Doriskos'dur. Sırasıyla bu kentlerden gelen buluntulara baktığımızda Trianopolis'de Asklepios, Hygieia, Apollon ve Samothrake Tanrılarına dair yazıtları görmekteyiz. Plotinopolis'de Apollon ve Herakles, Doriskos'da ise Asklepios'un isminin geçtiği yazıt, kültün varlığına dair kanıt oluşturduğu göz önünde bulundurulabilir.

Son olarak şunu söyleyebiliriz ki tapınakları tespit edilmiş olan iki tanrı ve bir tanrıçanın dışında antik kaynak veya yazıtlar sayesinde inançlarına dair kanıtları sıraladığımız diğer tanrı ve tanrıçalardan bazılarına ait tapınakların var olduğunu öğrenmekteyiz. Ancak şimdiye kadar yapılan araştırmalar sonucundan yerleri henüz tespit edilememiştir. Seçtiğimiz bu konu itibari ile inançlar ışığında tüm Yunanistan Trakyası'ndaki yerleşmeleri ele alması ile gelecekte yapılacak araştırmalara kılavuzluk etmesi ve yarar sağlaması en büyük temennimizdir.

RESİM LİSTESİ

Resim 1. Abdera Arkeolojik Alanı.
Kaynak: Athanasios-Kallintsi, 2013: 456, fig. 1.
Fotoğraf üzerinde işaretlemeler Bahar Emin'e aittir.

Resim 2. A Bölümün kuzey batı köşesi.
Kaynak: Koukouli Khrysanthaki, 2004: 238, fig. 6.

Resim. 3. Abdera, A evresi Giriş Bölümü - Sur kapısı.
Kaynak: Kokouli Chrysanthaki, 1991a: fig.123β.

Resim 4. Sur kapısının doğusunda yer alan ek yapı. Kuzey batıdan görünüm.
Fotoğraf: Bahar Emin, (07/02/2014).

Resim 5. Abdera, A Bölüm (Bölüm II), Kuzey batı kısmın genel görünümü.
Kaynak: Koukouli Khrysanthaki, 1991a: fig. 123α.

Resim 6. Abdera, Demeter Kutsal Alanı Çizimi.
Kaynak: Koukouli Khrysanthaki, 1991a: 178: fig. 1.

Resim 7. Sunak 1, kuzey batı bölümü
Kaynak: Koukouli Chrysanthaki, 1984: fig. 3a.

Res. 8. Sunak 1. Doğudan görünüm.
Fotoğraf: Bahar Emin, 2014.

Resim 9. Sunak 2. Kuzey alanın kuzeybatı köşesi.
Kaynak: Koukouli Chrysanthaki, 1991a: fig. 124β.

Resim 10. Abdera, İki Sunak. Duvarların kuzey batı köşesinden görünüm.
Kaynak: Koukouli Khrysanthaki, 2004: 243, fig.21.

Resim 11. Abdera, Demeter Kutsal Alanı kuzeyden görünümü.
Fotoğraf: Bahar Emin, (07/02/2014).

Resim 12. Kuzey bölüm yapı evreleri, (A, B) ve E3 sunağı(?).
Kaynak: Koukouli Chrysanthaki, 1991a: fig.125.

Resim 13. Depo bölümüne devam eden kademeli alanın doğu kısmı. E3'ün güneyi.
Kaynak: Koukouli Chrysanthaki, 1991a: fig. 128β.

Resim 14. Depo Bölümü. Hydriaların adak olarak bırakıldığı basamaklı alanın önü.
Kaynak: Koukouli Khrysanthaki, 2004: 244, fig.26.

Resim 15. Adak Hydrialarından detay.
Kaynak: Koukouli Khryssanthaki, 2004: 244, fig.27.

Resim 16. Kuzey Alan (II), Kutsal Alan Dış Kısmı, Kademeli Alana kuzeybatıdan bakış.
Kaynak: Koukouli Khrysanthaki, 1992: fig. 152α.

Resim 17. Kademeli bölümün tabanında kum tabakası.
Kaynak: Koukouli Khrysanthaki, 1992: fig.152β.

Maroneia

Resim 18. Harita 1
Kaynak: Pendazos - Pendazos, 1984: 44.

Resim 19. Maroneia Topoğrafik Diagramı.
Kaynak: Bakırtzis vd., 2001: 63, plan 15.

Resim 20. Agios Georgios Akropolü.
Kaynak: *Η Αρχιτεκτονική της Αρχαίας Μαρώνειας*, http://users.otenet.gr/~hi-schxy/ergmaronia/arx_arx_mar.htm, şekil 5, (22/12/213).

Resim 21. Dionysos Tapınağı Çizim.
Kaynak: Pendazos, 1975: 85, fig. 1; Orkandos, 1974: 60, fig.49.

Resim 22. İstinat duvarı, tapınağın batıdan görünümü.
Kaynak: Anagnostopoulou, 1988: 445, fig. 1.

Resim 23. Tapınağın batıdan görünümü.
Kaynak: Anagnostopoulou, 1988: 445, fig. 2; Pendazos, 1973: fig. 124β.

Resim 24. Tapınağın güney doğudan görünümü.
Fotoğraf: Bahar Emin, 2014.

Resim 25. Tapınağın kuzeye doğu kısmında yer alan tapınağa bitişik ek bölümler.
Fotoğraf: Bahar Emin, 2014.

Resim 26. Tapınağın kuzeyinde yer alan yapı.
Kaynak: Anagnostopoulou, 1988: 446, fig. 4.

Resim 27. Tapınağın kuzeyinde yer alan yapının doğudan görünümü
Fotoğraf: Bahar Emin, 2014.

Resim 28. Tapınağın güneyinde yer alan yapı topluluğu. a) doğudan genel görünüm. b) Kuzeyden arka bölümünün görünümü.
Fotoğraf: Bahar Emin, 2014.

Resim 29. Tapınağın güneyinde yer alan yapının batısındaki bölümü.
Kaynak: Anagnostopoulou, 1988: 446, fig. 5.

Resim 30. Tapınağın güneyinde yer alan yapının batısındaki bölümü. Kuzeyden görünüm.
Kaynak: Bahar Emin, 2014.

Resim 31. Güneyde yer alan yapının batı bölümü.
Kaynak: Anagnostopoulou, 1988: 447, fig. 10.

Resim 32. Kalıp dökme tekniğiyle yapılmış keramikler ve kalıplar.
Kaynak: Pendazos, 1973: fig. 126α.

Resim 33. Büyük boy *Skyphos*lara ait keramik parçaları.
Kaynak: Pendazos, 1973: fig. 127α.

Mesembria

Resim 34. Maroneia ve Aleksandroupoli arası Samothrake adasının koloni yerleşimleri. Kaynak: Tsatsopoulou, 1997: 919, plan 1.

Resim 35. Mesembria-Zoni. 1. Duvarla çevrelenmiş yerleşim alanı. 2. Demeter Kutsal Alanı 3. Apollon Kutsal Alanı. 4. Batı Sur Kapısı
Kaynak: Triandaphyllos, 2000: 81.

Resim 36. Apollon Tapınağı ve çevresindeki yapıların hava fotoğrafı.
Kaynak: Tsatsopoulou, 2001: 19, fig. 17. Numaralandırma ve Yapılarla İlgili Açıklama: Bahar Emin.

Resim 37. Apollon Tapınağı. Güneydoğudan bakış.
Kaynak: Tsatsopoulou, 2001: 20, fig. 18.

Resim 38. Apollon Tapınağı.
Kaynak: *Mesembria Temple of Apollo Thrace Greece*, http://commons.wikimedia.org/wiki/File:20100626_Mesembria_Temple_of_Apollo_Thrace_Greece.jpg, (03/01/2014).

Resim 39. Tapınağın güney doğusunda dikdörtgen yapı.
Kaynak: Tsatsopoulou, 1992: 584, fig. 3.

Resim 40. Güney batıda çift odalı yapı.
Kaynak: Tsatsopoulou, 1992: 583, fig. 4.

Resim 41. Kompleksin güney doğusunda duvarla bitişik tabanı döşeli yapı.
Kaynak: Tsatsopoulou, 1992: 584, fig. 5.

Resim 42. Tapınağın güneyinde yer alan atık su yolu.
Kaynak: Tsatsopoulou, 1992: 583, fig. 2.

Resim 43. Zone'ye ait sikke çeşitleri.
Kaynak: Tsatsopoulou, 1995: 675, fig. 7,8.

Resim 44. Mesembria, Doğu bölüm. Demeter Kutsal Alanı ve Tapınak.
Kaynak: Tsatsopoulou, 1988: 471, plan 2.

Resim 45. Şehrin doğu kanadın iç kısmında Demeter Tapınağı Çizimi.
Kaynak: Babritsas, 1975: 78,5.

Resim. 46. Demeter Tapınağı.
Kaynak: *Μεσημβρία Ζώνη*, http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:20100626_Mesembria_Sanctuary_of_Demeter_Thrace_Greece.jpg, (24/12/2013).

Resim 47. Demeter Tapınağı.
Kaynak: Tsatsopoulou, 2001: 19, fig.16.

Resim 48. Demeter Tapınağı - Kuzeyden görünümü.
Kaynak: Babritsas, 1975, fig. 89β.

Resim 49. Demeter Tapınağı'nın güneyden görünümü.
Kaynak: Babritsas, 1975, fig. 90α.

Resim 50. Tapınağı çevreleyen duvarın kuzeyden görünümü.
Kaynak: Babritsas, 1975, fig. 90β.

Resim 51. Gümüş madalyon veya keramiğe ait bölüm.
Kaynak: Babritsas, 1973: fig. 31β.

K A Y N A K Ç A

ΑΕΜΘ	*Το Αρχαιολογικό Έργο στη Μακεδονία και Θράκη*
Anagnostopoulou, (1988):	Anagnostopoulou, Kh. Il., "Ανασκαφικές Έρευνες στη Μαρώνεια και στα Σύμβολα", *ΑΕΜΘ 1*, 1987, Αριστετέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, s. 439- 452.
ΑΔ	*Αρχαιολογικόν Δελτίον*
Arthur - Munro, (1896):	Arthur, J., - Munro, R., (1896): "Epigraphical Notes from Eastern Macedonia and Thrace", *JHS*, No. 16, s. 313-322.
Athanasios - Kallintsi, (2013):	Athanasios, S., - Kallintsi, K., (2013): Αθανασίου, Σ., Καλλιντζή, Κ., "Προβλήματα συντήρησης, αρχιτεκτονικής και μορφολογικής αποκατάστασης των μνημείων στιν αρχαιολογικό χώρο Αβδήρων. Προλεγόμενα", *ΑΕΜΘ 23*, 2009, Αριστετέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, s. 455-464.
Aupert, P., (1978):	"Chronique des Fouilles et Découvertes Archéologiques en Gréce en 1977", *BCH*, Cilt. 102, s. 641-770.
Avezou- Picard (1913):	Avezou, Ch.,- Picard, Ch., (1913): "Inscriptions de Macédoine et de Thrace", *BCH*, Cilt. 37, s.84-154.
Babritsas, A. K., (1968):	"Χρονικά", *ΑΔ*, sayı. 20 (1965), s. 482-485.

Babritsas, A. K., (1972): "6. Ἀνασκαφαί Μασημβρίας Θράκης", *ΠΑΕ* 1970, s. 66-75.

Babritsas, A. K., (197 "10. Ἀνασκαφή Μεσημβρίας Θράκης", *ΠΑΕ* 1971, s. 119-123.

Babritsas, A. K., (1975): "8. Ανασκαφή Μεσημβρίας Θράκης", *ΠΑΕ* 1973, s. 70-82.

Babritsas, A. K., (1983) "1. Ἀνασκαφή Μεσημβρίας", *ΠΑΕ* 1981, s. 1-6.

Babritsas, A. K., (1986): "3. Ἀνασκαφή Μεσημβρίας", *ΠΑΕ* 1983, s. 20-26.

Babritsas, A. K., (1988): "3. Ἀνασκαφή Μεσημβρίας", *ΠΑΕ* 1984, Cilt A′, s. 18-30.

Bakalakis, A. K., (1961): *Αρχαιολογικές Έρευνες στη Θράκη 1959-1960*, Θεσσαλονίκη.

Bakırtzis vd. (2001): Μπακιρτζής, Χ., Τριαντάφυλλος, Δ., (Ζαρκάδα, Χρ., Ζεγκίνης, Ε., Κίζης, Γ., Κωτούλας, Δ., Λιάβας, Λ., Λουτατίδης, Γ., Λουτζάκη, Ρ., Οικονόμου, Μ., Παπαντωνίου, Ι., Πάππας, Β., Τσιπμιρίδου, Φ.,) (2001): *Θράκη*, Baskı: 2, Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ.

Baralis, A., (2008): "The Chora Formation of the Greek Cities of Aegean Thrace: Towards a Chronological Approach to the Colonization Process", *Meetings of Cultures in the Black Sea Region*, Aarhus University Press, Aarhus, s. 101-130.

BCH *Bulletin de Correspondance Hellénique*

Bosquet, J., (1938): "Inscription d'Abdére", *BCH*, Cilt. 62, s. 51-54.

Danov, Chr., (1976): *Altthrakien*, Walter de Gruyter, Berlin- New York.

Daux, G., (1967): "Chronique des Fouilles et Découvertes Archéologiques en Grèce en 1966", *BCH*, Cilt. 91-2, s. 623-889.

Daux, G., (1968): "Chronique des fouilles et Découvertes Archéologiques en Grèce en 1967", *BCH*, Cilt. 92-2, s. 711-1135.

Dougherty, C., (1994): "Pindar's Second Paean: Civic Identity on Parade", *Classical Philology*, Cilt. 89, No. 3, The University of Chicago Press, s. 205-218.

Έργον *Το Έργον της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας*

Grandjean, Y., (1975): *Une Nouvelle Arétalogie d'Isis à Maronée*, Leiden, Neitherlands.

Hamilton, (1964): Hamilton, E., (1964): *Mitologya*, Çev. Ülkü Tamer, İstanbul.

Hauvette – Pottier, (1880): Hauvette, B. A.- Pottier, E., (1880): "Décret des Abdéritains trouvé à Téos", *BCH*, Cilt. 4, s. 47-59.

Haysom – Wallensten, (2011): Haysom, M.,- Wallensten, J., (2011): "Current Approaches to Religion in ancient Greece" Papers Presented at a Symposium at the

Swedish Insitute at Athens, 17-19 April 2008, *http://www.ajaonline.org/sites/default/files/1164_Bultrighini.pdf*, (14/03/2014).

Isaac, B., (1986): *The Greek Settlements in Thrace until the Macedonian Conquest*, E.J. Brill, Leiden, Netherlands.

JHS *The Journal of Hellenic Studies*

Khryssanthaki, K., (2004): "Reconsidering the History of Abdera", *Klazomenai, Teos and Abdera: Metropoleis and Colony*, Thessaloniki, s. 311-318.

Kloppenborg-Ascough, (2011): Kloppenborg, J. S., Ascough, R.S., (2011): *Greco-Roman Association: Texts, Translations and Commentary*, *I. Attica, Central Greece, Macedonia, Thrace*, De Gruyter, Germany.

Kokkotaki–Karadima, (1997): Kokkotaki, N., Karadima, Kh., (1997): "Ανασκαφικές Εργασίες στη Μαρώνεια κατά το 1993", *ΑΕΜΘ 7*, 1993, Αριστετέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, s. 637-645.

Koukouli Khrysanthaki, (1970): Koukouli Khrysanthaki, Kh., (1970): "Αρχαιότητες και μνημεία Ανατολικής Μακεδονίας", *ΑΔ* 1969, Χρονοκά Β2, s. 356.

Koukouli Khrysanthaki, (1984): Koukouli Khrysanthaki, Kh., (1984): "1.᾽Ανασκαφικές Έρευνες στά Ἀρχαία Ἄβδηρα", *ΠΑΕ* 1982, s. 1-17.

Koukouli Khrysanthaki (1986): Koukouli Khrysanthaki, Kh., (1986): "1. Ἀνασκαφικές Ἔρευνες στά Ἀρχαία Ἄβδηρα", *ΠΑΕ 1983*, s. 1-12.

Koukouli Khrysanthaki, (1988a) Koukouli Khrysanthaki, Kh.,(1988a): "1. Ανασκαφικές Έρευνες στα Αρχαία Άβδηρα", *ΠΑΕ* 1984, s. 1-11.

Koukouli Khrysanthaki, (1988b): Koukouli Khrysanthaki, Kh., (1988b): "Ανασκαφές Στα Αρχαία Άβδηρα", *ΑΕΜΘ* 1987, *Αριστετέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*, Θεσσαλονίκη, s. 407-420.

Koukouli Khrysanthaki, (1991a): Koukouli Khrysanthaki, Kh., (1991a): "18. Ἀνασκαφή στὰ Ἀρχαῖα Ἄβδηρα", *ΠΑΕ 1987*, s. 177-185.

Koukouli Khrysanthaki, (1991b): Koukouli Khrysanthaki, Kh., (1991b): "16. Ἀνασκαφὴ Ἀρχαίων Ἀβδήρων", *ΠΑΕ 1988*, s. 142-152.

Koukouli Khrysanthaki, (1992): Koukouli Khrysanthaki, Kh., (1992): "16. Ἀνασκαφή Ἀρχαίων Ἀβδήρων", *ΠΑΕ 1989*, s. 222-232.

Koukouli Khrysanthaki, (1995): Koukouli Khrysanthaki, Kh., (1995): "10. Ἀνασκαφή Ἀρχαίων Ἀβδήρων", *ΠΑΕ 1992*, s. 160-166.

Koukouli Khrysanthaki, (2004): Koukouli Khrysanthaki, Kh., (2004): "The Archaic City of Abdera", *Klazomenai, Teos and Abdera: Metropoleis and Colony,* 19th Ephorate of Prehistoric and Classical Antiquities of

Komotini Under the Auspices of the Greek Ministry of Culture, Thessaloniki, s. 235-248.

Lazaridis, D. I., (1960a): *Πήλινα Ειδώλεια Αβδήρων*, Πρακτικά της Εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας του Έτους 1955, Αθήνα.

Lazaridis, D. I., (1960b): "Ανασκαφαί και Έρευνα εν Αβδήροις", *ΠΑΕ 1955*, s. 160-164.

Lazaridis, D. I., (1971): *Άβδηρα και Δίκαια*, Αρχαίες Ελληνικές Πόλεις 6, Αθηναϊκός Τεχνολογικός Όμιλος, Αθήνα.

Lazaridis, D. I., (1973): "7. Ανασκαφαί Αβδήρων", *ΠΑΕ* 1971, s. 63-71.

Lazaridis, D. I., (1980): "9. Ἀνασκαφὴ Ἀβδήρων", *ΠΑΕ* 1978, s. 76-79.

Loukopoulou, L. D., (2005): Λουκοπούλου, Λουίζα Δ., Παρισάκη, Μ. Γ., Ψωμά, Σ., Ζουρνατζή, Α., *Ἐπιγραφὲς τῆς Θράκης τοῦ Αἰγαίου,Μεταξύ των ποταμών Νέστου και Έβρου (Νομοί Ξάνθης, Ροδόπης και Έβρου)*, Ἀθῆναι.

Malay, H., (1987*):* *Epigrafi (Yazıtbilim)*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No.41, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.

Michaud, J. P.,(1974): "Chroniques des fouilles et Découvertes Archéologiques en Gréce en 1973", *BCH*, Cilt. 98, s. 579-722.

Mikhalopoulos, vd., (2002): Μιχαλόπουλος, Α., Βλασίδης, Β., Σφήκας, Γ., vd., *Ανατολική Μακεδονία Θράκη*, Explorer, Αθήνα.

Mylonas, G. E., (1985): *Έργον κατά το 1984*, Cilt. 31, Γενικού Γραμματέως της Αρχαιολογικής Εταιρείας, Αθήνα.

Mylonas, G. E., (1988): *Έργον κατά το 1987, Cilt. 34*, Γενικού Γραμματέως της Αρχαιολογικής Εταιρείας, Αθήνα.

Orlandos, A. K., (1972): *Ἔργον κατά το 1971,* Cilt 18, Γενικού Γραμματέως της Αρχαιολογικής Εταιρείας, Αθήνα.

Orlandos, A. K., (1974): *Ἔργον κατά το 1973*, Cilt 20, Γενικού Γραμματέως της Αρχαιολογικής Εταιρείας, Αθήνα. .

ΠΑΕ *Πρακτικά της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας*

Paulopoulou, A., (2000): "Μύθος και Λατρεία Ηρώων Οικιστών στις Ελληνικές Αποικίες της Θράκης", *Θράκη*, Baskı: 2, Γεννική Γραμματεία Περιφέρειας Μακεδονίας-Θράκης, s. 115-134.

Pendazos, E., (1973): "9. Ἀρχαιολογικαὶ Ἔρευναι ἐν Θράκῃ", *ΠΑΕ* 1971, s. 86-118.

Pendazos, E., (1975): "9. Ανασκαφή Μαρφώνειας", *ΠΑΕ* 1973, s. 83-86.

Pendazos, E., (1977): "10. Ανασκαφή Μαρώνειας", *ΠΑΕ* 1975, s. 136-139.

Pendazos, E., (1978): "8. Ανασκαφή Μαρωνείας", *ΠΑΕ* 1976, s. 127.

Pendazos, E., (1984): "3. Ανασκαφή Μαρώνειας", *ΠΑΕ* 1982, s. 27-30.

Pendazos, E., (1986): "9. Ἀνασκαφὴ Μαρωνείας", *ΠΑΕ* 1985, s. 76-79.

Pendazos, E., (1987): "15. Ανασκαφή Μαρώνειας", *ΠΑΕ* 1986, s. 146-148.

Pendazos - Pendazos (1984): Pendazos, M. S., - Pendazos, V., (1984): "Μαρώνεια", *Αρχαιολογία,* sayı.13, s. 44-49.

Reinach, S., (1881): "Antiquités de Maronée et d'Abdère", *BCH*, Cilt. 5, s. 87-95.

Reinach, S., (1884): "Inscriptions de Maronée", *BCH*, Cilt. 8, s. 50-53.

Rutherford, I., (2001): *Pindar's Paeans*, *A Reading Of The Fragments with a Survey of the Genre,* Oxford University Press, New York.

Samiou, Kh., (2004): "Hellenic Graves in Abdera", *Klazomenai, Teos and Abdera: Metropoleis and Colony*, Thessaloniki, s. 291-303.

Seure, G.,(1900a): "Borne du territoire continental des dieux de Samothrace", *BCH*, Cilt. 24, s. 574.

Seure, G., (1900b): "Inscriptions de Thrace", *BCH*, Cilt. 24, s. 147-169.

Stern, J., (1987): "Le traité d'alliance entre Rome et Maronée", *BCH*, Cilt. 111, s. 501-509.

Tacheva Hitova, M., (1983): *Eastern Cults in Moesia Inferior and Thracia (5th Century BC-4th Century AD)*, E.J.Brill, Leiden.

Thompson vd., (1973): Thompson Margaret, Morkholm Otto, Kraay M. Colin, *An Inventory of Greek Coin Hoards, The American Numismatic Society*, New York.

Triandaphyllos, D., (1975): "Αρχαιότητες και Μνημεία Θράκης", *ΑΔ 26*, Χρονικά Β2, 1971, s. 420- 440.

Triandaphyllos, D., (1978): *Treasures of Ancient Macedonia*, Athens.

Triandaphyllos, D., (1980): Αρχαιότητες και Μνημεία Θράκης 1973, *ΑΔ* 29 (1973-1974), "Χρονικά Β' 3, s. 791-823.

Triandaphyllos, D., (1984): "ΆΒΔΗΡΑ: Ἱστορικά Στοιχεία", *Αρχαιολογία*, sayı. 13, s. 27-34.

Triandaphyllos, D., (2000): "Αρχαία Θράκη", *Θράκη*, Baskı: 2, Γεννική Γραμματεία Περιφέρειας Μακεδονίας-Θράκης, s. 35-97.

Triandaphyllos, D., (2004): "Abdera: The Classical and Hellenistic Cities", *Klazomenai, Teos and Abdera: Metropoleis and Colony*, Thessaloniki, s. 261-269.

Tsatsopoulou, P., (Broşür): *Ο αρχαιολογικός χώρος της Ζώνης και η αρχαία Θρακική γλώσσα*, ΙΘ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασσικών Αρχαιοτήτων.

Tsatsopoulou, P., (1997): "Μεσημβρία-Ζώνη 1987-1997", *ΑΕΜΘ 10B*, 1996, Υπουργείο Πολιτισμού-Υπουργείο Μακεδονίας και Θράκης-Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, s. 917- 919.

Tsatsopoulou, P., (1998): "Μεσημβρία Ζώνη 1995", *ΑΕΜΘ 9,* 1995, Αριστετέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, s. 442-443.

Tsatsopoulou, P., (2001): *Μεσημβρία –Ζώνη*, Υπουργείο Πολιτισμού Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, Αθήνα.

Tsatsopoulou, Tz., (1984): "Η Αιγιακή Μεσημβρία", *Αρχαιολογία*, sayı. 13, s. 59-64.

Tsatsopoulou, Tz., (1988): "Αιγιακή Μεσημβρία - Η Ανασκαφική Έρευνα στο Χώρο της Αρχαίας Πόλης κατά το 1987", *ΑΕΜΘ 1,* 1987, Αριστετέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, s. 469-471.

Tsatsopoulou, Tz., (1991): "Η Ανασκαφική Έρευνα στην Αρχαία Μεσημβρία κατα το έτος 1988", *ΑΕΜΘ 1,* 1988, Αριστετέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, s. 489-498.

Tsatsopoulou, Tz., (1992): "Η Ανασκαφική Έρευνα στην Αρχαία Μεσημβρία Θράκης κατα το 1989", *ΑΕΜΘ 3,* 1989, Αριστετέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, s. 577-585.

Tsatsopoulou, Tz., (1993): "Η Ανασκαφική Έρευνα στην Αρχαία Μεσημβρία κατα το 1990", *ΑΕΜΘ 4,* 1990, Αριστετέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, s. 587-594.

Tsatsopoulou, Tz., (1995): "Μεσημβρία Ζώνη -Ανασκαφική 1992", *ΑΕΜΘ 6,* 1992, Αριστετέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, s. 669-676.

Touchais, G., (1987): "Chronique des fouilles et découvertes archéologiques en Gréce en 1986", *BCH,* Cilt. 111, s. 519-583.

Ustinova, Y., (2009): *Caves and The Ancient Greek Mind: Descending Underground in the Search for Ultimate Truth*, Oxford University Press, New York.

Vermaseren, M. J., (1989): *Corpus Cultus Cybelae Attidisque (CCCA),* VI. Germania, Raetia, Norcium, Pannonia, Dalmatia, Macedonia, Thracia, Moesia, Dacia, Regnum Bospori, Colchis, Scythia et Sarmatia, Brill, Leiden, Netherlands.

İnternet Tabanlı Kaynakça

Agiasma Rodopis, *Αγίασμα Ροδόπης*, http://www.hellenica.de/Griechenland/Geo/GR/AgiasmaRodopis.html, (12/03/2014).

Apollodoros, "Library 2", Trans. By J. G. Frazer, *http://www.theoi.com/Text/Apollodorus2.html*, (3/11/2013).

Δήμος Τοπείρου,
http://el.wikipedia.org/wiki/Δήμος_Τοπείρου, (02/02/2014).

Dindorf, W., "Scholia Graeca in Homeri Odysseam", Od. Yorum, 9. 196-198; *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/afm.asp?afm=RK0165*, (01/10/2013).

Η Αρχιτεκτονική της Αρχαίας Μαρώνειας, http://users.otenet.gr/~hi-schxy/ergmaronia/arx_arx_mar.htm, şekil 5, (22/12/213).

Hesykhios, Ησύχιος, "Λεξικόν", Copenhagen, Baskı.2, 1966, *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/afm.asp?afm=RK0366*, (14/05/2013).

Hipokrates, "Επιστολαί 17", sıra 26-29, *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/afm.asp?afm=RK0383*, (20/05/2013).

Ιστορία της Αλεξανδρούπολης,
http://www.alexpolisonline.com/p/history.html?m=1, (01/01/2014).

Kallintsi, K., "Αρχαιολογικό Μουσείο Αβδήρων-Ιστορικό" *http://odysseus.culture.gr/h/1/gh152.jsp?obj_id=3391*, (15/02/2014).

Kirke, *Κίρκη*,
http://buk.gr/el/poli-perioxi/kirki, (09/03/2014).

Laertios, D., Laertios, Diogenes, "Lives of Eminent Philosophers", *perseus.tuft.edu.tr*, kitap IX/Θ′, 7/ζ.43, (14/02/2014).

Loukopoulou-Parisaki, Λουκοπούλου, Λ., Παρισάκη, Μ.- Γ., "Εικονογραφικά Δεδομένα", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/aed.asp?aed=RF0074*, (30/03/2013).

Loukopoulou-Parisaki, Λουκοπούλου, Λ., Παρισάκη, Μ.- Γ., "Εικονογραφικά Δεδομένα", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/aed.asp?aed=RF0075*, (25/05/2013).

Loukopoulou-Parisaki, Λουκοπούλου, Λ., Παρισάκη, Μ.- Γ., (2013): "Άβδηρα (προϊστορική εποχή)", Θρακικός Ηλεκτρονικός Θησαυρός, *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0050*, (23/03/2013).

Loukopoulou-Parisaki, Λουκοπούλου, Λ., Παρισάκη, Μ.- Γ., "Μαρώνεια (προϊστορική εποχή)", Θρακικός Ηλεκτρονικός Θησαυρός, *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0026*, (27/03/2013).

Loukopoulou-Parisaki, Λουκοπούλου, Λ., Παρισάκη, Μ.- Γ., "Αρχαιολογικός Χώρος Μεσημβρίας Ζώνης (προϊστορική εποχή)", Θρακικός Ηλεκτρονικός Θησαυρός, *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0010*, (30/03/2013).

Loukopoulou-Parisaki, Λουκοπούλου, Λ., Παρισάκη, Μ.- Γ., "Δορίσκος - Σχετική Θέση", *http://www.xanthi.ilsp.gr/thraki/history/his.asp?perioxhid=R0006,* (30/10/2013).

McDevitte, W. A., "The History of Rome", Titus Livius (Livy), kitap 43, bölüm 4, *http://www.perseus.tufts.edu*, **(**11/03/2013**)**.

Mili, M., "The Conniving Apollo: Exploring A Regional Diety", *http://www.bsa.ac.uk/doc_store/FrontOffice/FRO2008_16.pdf*, (14/03/2014), s.3.

Thargelia, *Θαργήλια*, http://www.theogonia.gr/latreia/pinakes/thita/thargilia.htm, (13/05/2013).*The Geography of Strabo*, http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Strabo/14A*.html#note48 (03/01/2013).

Thermes Ksanthis, *Θέρμες Ξάνθης*, http://el.wikipedia.org/wiki/Θέρμες_Ξάνθη, (02/01/2014).

Traianoupoli, *Τραϊανούπολη*, el.wikipedia.org/wiki/Τραϊανούπολη, (26/01/2014).

Antik Kaynaklar

Homeros, (1970): Odysseia, çev: Erhat A., Kadir A. İstanbul.

Herodotos, (1943): *Herodot Tarihi*, çev. Ömer Rıza Doğrul, İkinci Cilt, Ankara Kütüphanesi, Kanaat Kitabevi, İstanbul.

Herodotos (1973): *Herodot Tarihi*, çev. Müntekim Ökmen, İstanbul.

Strabon, (1987): *Coğrafya, Anadolu (Kitap:XII,XIII, XIV)*, çev. prof. dr. Adnan Pekman, İstanbul.

EK KAYNAKÇA

Bilabel, F., (1920): *Die Ionische Kolonisation,* Philologus, Suppl. XIV.

Kallintsi-Velligianni, (1996): Kallintsi, D., Veligianni, Khr., *The Ancient History Bulletin* 10, s. 51-65.

Kallintsi, D., (1994): Αρχαιολογικές Εργασίες της ΙΘ΄ Εφορείας στα Άβδηρα κατά το 1991, *ΑΕΜΘ* 1991, s. 455-469.

Raven, E.J.P., (1967): *NC seventh series,* vol. 7.

Triandaphyllos, D., (1983): Τριαντάφυλλος, Δ. "Συμμαχία Ρωμαίων και Μαρωνιτών", *Θρακική Επετηρίδα 4*, s. 419-446.